

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

DISERTAČNÍ PRÁCE

Mgr. Markéta Tukinská

Trestněprávní úprava zneužívání návykových látek
Criminal legislation of drug abuse

školitel: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Studijní program: Teoretické právní vědy
Studijní obor: Trestní právo, kriminologie, kriminalistika

Praha 2012

Mé poděkování náleží především školiteli
Prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc.
za odborné vedení při vypracování této práce.

Prohlašuji,

že jsem tuto disertační práci vypracovala samostatně,
že jsem v práci řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a
že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu

V Praze dne.....

.....
Mgr. Markéta Tukinská

Obsah

Úvod.....	7
1. Drogy ve společnosti.....	8
1.1 Historie.....	8
1.2 Vysvětlení pojmů užitých v této práci.....	10
1.3 Rozdělení návykových látek.....	12
1.3.1 Alkohol.....	13
1.3.2 Kofein, Thein.....	19
1.3.3 Tabák.....	19
1.3.4 Konopí.....	20
1.3.5 Prchavé látky.....	22
1.3.6 Amfetaminy.....	23
1.3.6.1 Pervitin (Metamfetamin).....	24
1.3.6.2 Extáze.....	24
1.3.7 Kokain.....	24
1.3.8 Opium a opiáty.....	26
1.3.9 Halucinogeny.....	27
1.3.10 Další rostlinné drogy.....	28
1.3.11 Léky.....	28
1.3.12 Nootropní látky.....	30
2. Trestně právní úprava zneužívání návykových látek.....	31
2.1 Rozdělení trestné činnosti páchané v souvislosti se zneužíváním návykových látek.....	31
2.2 Mezinárodní úprava.....	32
2.2.1 Mezinárodní úmluvy.....	32
2.2.2 Úprava v rámci EU.....	37
2.3 Historie právní úpravy ČR.....	38
2.3.1 Právní úprava do r. 1945.....	38
2.3.2 Právní úprava v letech 1945-1990.....	45
2.3.2.1 Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon.....	45

2.3.2.2	Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.....	50
2.3.2.2.1	Obecná část.....	50
2.3.2.2.2	Zvláštní část.....	56
2.4	Úprava zneužívání návykových látek v zák. č. 140/1961 Sb., po roce 1990.....	66
2.4.1	Obecná část.....	66
2.4.2	Zvláštní část.....	70
2.5	Úprava zneužívání návykových látek v zák. č. 40/2009 Sb.....	102
2.5.1	Obecná část.....	103
2.5.2	Zvláštní část.....	114
2.6	Zákon č . 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob.....	160
2.7	Trestně-právní úprava zneužívání návykových látek v jiných státech EU.....	163
2.7.1	Slovenská republika.....	163
2.7.2	Francie.....	175
3.	Přístup obecných soudů.....	184
3.1	Přehled případu, provedených důkazů a vydaných rozhodnutí.....	184
3.2	Zhodnocení přístupu obecných soudů v daném případě.....	197
3.3	Zhodnocení přístupu obecných soudů obecně.....	203
4.	Trestní sankce.....	206
4.1	Ukládání sankcí.....	206
4.1.1	Trestný čin Podání alkoholu dítěti dle § 204 trestního zákoníku.....	207
4.1.2	Trestný čin Ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku.....	208
4.1.3	Trestný čin Nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku.....	210
4.1.4	Trestný čin Přechovávání omamné a psychotropní látky a	

jedu dle § 284 trestního zákoníku.....	212
4.1.5 Trestný čin Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 trestního zákoníku.....	213
4.1.6 Trestný čin Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu dle § 286 trestního zákoníku.....	214
4.1.7 Trestný čin Šíření toxikomanie dle § 287 trestního zákoníku.....	215
4.1.8 Trestný čin Opilství dle § 360 trestního zákoníku.....	216
5. Judikatura vyšších soudů.....	218
5.1 Trestný čin Ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku.....	218
5.2 Trestný čin Nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku.....	226
5.3 Trestný čin Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 trestního zákoníku.....	242
5.4 Trestný čin Opilství dle § 360 trestního zákoníku.....	244
6. Otázka legalizace drog.....	247
Závěr.....	251
Literatura.....	254
Abstrakt.....	268
Abstract.....	272

Úvod

Tato práce je prací zaměřenou na trestněprávní úpravu zneužívání návykových látek, přesto se v následující kapitole od tohoto zaměření lehce odchýlím a z důvodu porozumění problematice jejich zneužívání, poskytnu přehled návykových látek a stručnou historii jejich užívání.

Další kapitola práce bude věnována samotné trestněprávní úpravě zneužívání návykových látek. Bude přinesen historický přehled této úpravy na území České republiky a mezinárodních smluv týkajících se této problematiky. K jednotlivým zákonným ustanovením bude uveden stručný výklad. Obdobně tomu bude u současné právní úpravy, kde rovněž bude upozorněno na některé nejasnosti, která tato přináší. Práce dále uvádí právní úpravu dané látky ve Francii a na Slovensku, kdy bude provedeno srovnání se stávající úpravou v České republice.

V práci se dále autorka bude věnovat přístupu soudů k trestným činům páchaným v souvislosti se zneužíváním návykových látek, kdy tento přístup bude demonstrován na příkladech ze soudních spisů.

Dále se práce zabývá tresty, které je možné za dané trestné činy uložit a jejich vhodností, a přináší statistický přehled trestů skutečně soudy ukládaných, kdy se pokusí zodpovědět otázku, zda soudy skutečně efektivně využívají všech možností, které jim současná právní úprava poskytuje.

Ačkoli české právo není právem precedentním, judikatura vyšších soudů sehrává stále větší roli v posuzování jednotlivých případů. Z tohoto důvodu jsou v práci uvedena ta rozhodnutí vyšších soudů, která jsou pro danou problematiku, především s ohledem na novou právní úpravu obsaženou v trestním zákoníku, zásadní, ačkoli si práce v žádném případě neklade za cíl uvést kompletní přehled judikatury.

Rovněž se práce pokusí zodpovědět otázku, zda je možná legalizace některých návykových látek, tzv. lehkých drog.

1. Drogy ve společnosti

1.1 Historie

Drogy provázejí lidskou civilizaci již od počátku. Šamanské rituály jsou zřejmě nejstarším dochovaným svědectvím užívání drog k navození změněných stavů vědomí. V mytologii mnohých národů se lze setkat s příběhy, dle kterých dali drogy lidem bohové. Z indické mytologie se tak dovídáme, že indické konopí pochází z vlasů boha Višnu, z mytologie řecké vyplývá, že mák dala Řekům Déméter, aby jim přinesl spánek, makovice byla symbolem boha spánku Morphea a boha smrti Thanata, arabské legenda praví, že archanděl Gabriel dal Mohamedovi kávové boby, aby mu dodaly energii. Víno přinesl Řekům Dionýsos, později se tento kult objevuje při římských saturnáliích, kdy je alkohol používán k navození příjemné nálady, k ulehčení navazování známostí. Obdobnou souvislost náboženství a drog nacházíme i u amerických indiánů, kteří používali kaktus peyotl nebo houbu teonanacatl, aby mohli obcovat s nadpřirozenými bytostmi. Z mytologie taktéž vyplývá, že tyto látky byly mnohdy užívány pro léčení nemocných a právě díky jejich nadpřirozeným schopnostem se nemocní zázračně uzdravovali. Tradiční užívání drog bylo na mnohých místech potlačeno a vykořeněno zásahy katolické církve (procesy s čarodějnicemi, potlačování pohanských zvyků ať již v Evropě nebo později v Novém světě).

Byliny a houby schopné navodit jiné stavy mysli byly používány při rituálech kněžích či šamanů pro komunikaci s božstvy, pro věštění budoucnosti, pro přípravu různých mastí a exilírů. Toto rituální užívání drog probíhalo buď pod přísným dohledem šamanů a kouzelníků, bylo tedy udržováno pod kontrolou, nebo alespoň uživatelé konzumovali drogy s vědomím jejich božského původu a s bázní, rekreační užívání drog bylo nemyslitelné. Jistě nelze vyloučit zneužívání drog již v dávných dobách, avšak společenské stigma, které svévolné užívání drog přinášelo, bylo mnohem větší než je tomu dnes.

Lidé záhy zjistili, že tyto rostliny s omamnými účinky lze používat pro navození jiného stavu mysli nejen pro účely náboženské, ale i pro únik z útrap

lidského života, jako jsou války, přírodní katastrofy, ale i osobní tragédie. Někteří lidé se dokázali nepřízni osudu postavit, jiní stále utíkali a více a více vyhledávali látky s podobnými účinky na jejich psychiku. Vynakládali více a více energie k objevení nových postupů jak tyto látky získávat (kvašení, destilace, později syntetická výroba), ve společnosti vznikala nová průmyslová odvětví zaměřená tímto směrem. Po čase však lidé zjistili, že chvíle úniku a blaženosti jsou vykupovány velmi draze - vznikem závislosti na těchto látkách. Tato závislost se projevila jak ve sféře společenské, kdy užívání těchto látek sice umožnilo krátkodobý únik z nepříjemné skutečnosti, situaci však nijak neřešilo, ba naopak mnohdy se k prvotnímu problému přidaly další, jako narušení sociálních vztahů, změna hodnotové orientace, tak ve sféře ekonomické, kdy závislý člověk vynakládá většinu prostředků na obstarání drogy a mnohdy mu legálně získávané finance nestačí, tudíž je nucen si prostředky obstarat trestnou činností. Zneužívání drog má fatální důsledky taktéž pro lidský organismus, který se rychleji opotřebuje a spěje tak k předčasnému zániku a to nejen při jednorázovém předávkování.

Příčin, proč lidé stále užívají drogy, i když jsou jim známy nepříznivé dopady, je pravděpodobně více, řadí se mezi ně dědičnost, snadné a rychlé potěšení, snaha předejít konfliktům, napětí, úzkosti či stresovým situacím, sebezničující sklony, tlak společnosti a hodnotová schémata dané společnosti. Nermalou vinu na zneužívání drog jistě má i styl dnešního života, společnost orientovaná na úspěch, mládí, vysoký životní standart, rychlost. Drogy poskytují únik ze skutečnosti, se kterou se jedinec nedokáže jinak vyrovnat. Následně vzniká závislost psychická (uživatel bere drogu proto, aby zabránil vzniku nepříjemných pocitů či si navodil pro něj příjemný psychický stav) či fyzická (přizpůsobení se organismu na danou drogu, její začlenění do metabolismu, vynechání drogy provázejí abstinenční příznaky – třes, pocení, slzení, nespavost, bolestivé křeče ve svalech, průjem atd.) či obě.

Nebezpečí zneužívání návykových látek spočívá jednak ve škodách, které tyto látky způsobují lidskému organismu, dále v narušení rodinných, sociálních a ekonomických vazeb jedince a tím pádem nepříznivým dopadem na společnost. Nelze opomenout ani nezanedbatelný podíl trestných činů

spáchaných pod vlivem návykových látek či v úmyslu získat na tyto látky prostředky, stejně tak jako nebezpečí spočívající v organizovaném zločinu spojeném s výrobou, dovozem a distribucí drog. Pro svou polohu je Česká republika nejen zemí cílovou, ale i tranzitní. V posledním desetiletí se navíc stala i zemí vývozní a to zejména díky pervitinu vyráběnému tzv. českou cestou a indoorově pěstované marihuaně.

Drogová závislost je jedním z nejzávažnějších celospolečenských problémů.

1.2 Vysvětlení pojmů užitých v této práci

droga - Droga v širokém smyslu je surovina rostlinného nebo živočišného původu používaná k přípravě léků¹. Jiná definice označuje jako drogu každou substanci, která po aplikaci do organismu je způsobilá změnit jednu či více jeho funkcí.² Jako droga jsou také označovány přírodní i syntetické omamné látky. V této práci je pod pojmem droga označována jakákoli látka, která je způsobilá po aplikaci do organismu změnit jednu či více jeho funkcí a současně hrozí při jejím dlouhodobém užívání vznik závislosti na této látce.

návyková látka - Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách stanoví, že návykovými látkami se rozumí omamné látky a psychotropní látky uvedené v přílohách č. 1 až 7 tohoto zákona.

Pro potřeby trestního práva byl pojem návykové látky definován od 1.7.1990 až do 31.12.2009 v § 89 zákona č.140/1961 Sb., trestní zákon tak, že návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné a psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Shodně je návyková látka od 1.1.2010 definována v § 130 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

V této práci je pojmem návyková látka užíván shodně s jeho významem v trestním právu, promiscue s výrazem droga.

¹ Valíček P. a kol., Rostlinné omamné drogy, nakl.START 2000, str. 20

² Novotný O., Zapletal J. a kol., Kriminologie, nakladatelství ASPI Wolters Kluwer 2008, str. 428

omamné a psychotropní látky – Tyto látky jsou uvedeny v seznamu 1 – 7 k zákonu 167/1998 Sb., o návykových látkách a v tomto významu je tento pojem užít v této práci.

pomocné látky – dle § 2 písm. d) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, látky uvedené v kategorii 2 a 3 přílohy I nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 o prekurzorech drog nebo v kategorii 2 a 3 přílohy nařízení Rady (ES) č. 111/2005, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekurzory drog mezi společenstvím a třetími zeměmi. Dělí se na reakční činidla a rozpouštědla, jejich použití je méně specifické a mohou být nahrazeny jinými chemickými látkami.

prekurzory – dle § 2 písm. c) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, látky uvedené v kategorii 1 přílohy I nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 o prekurzorech drog nebo v kategorii 1 přílohy nařízení Rady (ES) č. 111/2005, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekurzory drog mezi společenstvím a třetími zeměmi.

Jedná se o látky nezbytné k výrobě drogy, které jsou do značné míry specifické a určující pro výrobu konkrétní drogy, podílejí se značnou měrou na konečné molekulární struktuře drogy. Tyto látky jsou při výrobě dané drogy nezastupitelné.

WHO – světová zdravotnická organizace

závislost - V pojetí MNK-10 (Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů) znamená závislost přítomnost minimálně tří z následujících znaků v posledním roce: silná touha nebo puzení užívat látku; potíže v kontrole užívání (začátek, ukončení, množství); přítomnost odvykacího syndromu a užívání látky s cílem zmenšit nebo odstranit jeho příznaky; tolerance (= nutnost aplikace vyšších dávek pro dosažení účinku původně dosahovaného dávkami nižšími); postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch konzumace látky a zvyšování množství času

k jejímu získání nebo užívání, event. k zotavení se z jejího účinku; pokračování v konzumaci přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků.³

1.3 Rozdělení návykových látek

Návykové látky lze dělit z mnoha hledisek. Jedno z hledisek může být společenská tolerance dané návykové látky. V České republice jsou takovými tolerovanými látkami kofein, thein, alkohol a tabák, jejichž masové užívání nikoho nepřekvapuje, nejsou zařazeny do žádné z příloh zákona č. 167/1998 Sb. a málokdo by jejich konzumaci označil jako užívání drog. Z hlediska jejich vlivu na lidský organismus je však dle názoru autorky i tyto látky pro potřeby této práce vysloveně pojmut mezi drogy. Druhou skupinu pak tvoří látky, jejichž užívání je společností odsuzováno, tyto látky bývají běžně populací označovány jako drogy.

Z hlediska účinku na lidský organismus se drogy dělí na halucinogeny, stimulační drogy a narkotická analgetika (opiáty). Halucinogeny způsobují kvalitativní změnu lidského vědomí, mohou způsobit halucinace, mění vnímání času, prostoru, osoby uživatele. Nejznámější z těchto látek jsou THC-tetrahydrocannabinol, mezkalin, psilocybin. Riziko vzniku psychické i fyzické závislosti na těchto látkách je poměrně malé, jejich nebezpečnost způsobuje především nevyzpytatelnost chování osoby po jejich požití. Stimulační drogy jak jejich název napovídá působí stimulačně na centrální nervovou soustavu, odstraňují únavu, potřebu spánku a jídla, po jejich požití se dostavuje euforie. Mezi tyto látky se řadí kokain a pervitin. Nebezpečí představuje především výrazná psychická návykovost, při dlouhodobém abúzu se objevuje paranoidní, později paranoidně halucinatorní syndrom, přecházející až do tzv. toxické psychózy. Fyzická závislost se u těchto látek většinou neprojevuje. Jak název napovídá, opiáty jsou látky získané z opia. Do této skupiny se řadí léky jako kodein či morfin, dále jejich deriváty heroin a brown. Na tyto látky vzniká rychle výrazná fyzická závislost, v případě jejich nedostatku nastupuje charakteristický abstinenci syndrom doprovázený bolestmi svalů a kloubů,

³ Břichcín S., Kalvach Z., Soudní psychiatrie a sexuologie pro policisty, Policejní Akademie ČR, Praha 2003, str.50

pocením, slzením a průjmem.

Někteří autoři dále přidávají kategorie tlumivých látek, kam řadí alkohol, sedativa, barbituráty, GHB, rozpouštědla a kategorii antidepresiv.

Dle expertů WHO se drogy dělí na alkoholobarbiturátový typ (barbituráty jsou uspávací či látky zklidňující, do této skupiny jsou zařazovány však i uspávací nebarbiturátového typu), amfetaminový typ (amfetamin, metamfetamin), kanabisový typ (konopí, hašiš), kokainový typ (crack, kokain), halucinogenní typ (LSD, extáze), opiátový typ, solvenciový typ (toluen, čikuli), tabákový typ, kofeinový typ.⁴

Dalším hlediskem dělení drog je dělení podle rizika vzniku závislosti na tvrdé a měkké.⁵ U tvrdých drog je riziko vzniku závislosti velmi vysoké, patří mezi ně heroin, kokain, pervitin, crack, u drog měkkých je riziko vzniku závislosti akceptovatelné, řadí se mezi ně tabák, kofein, marihuana či hašiš.

Dle původu je možné dělit drogy na drogy přírodní (kanabis, listy keře koka, kaktury, lysohlávky a jiné houby), k jejichž výrobě nejsou nutné žádné chemikálie, drogy polosyntetické, jejichž výchozí surovina je rostlinného původu, nicméně účinné látky jsou získávány a zpracovávány chemickou cestou (kokain, heroin, LSD) a drogy syntetické, které jsou vyráběny pouze chemickou cestou, k jejich výrobě jsou nutné prekurzory a pomocné chemické látky.⁶

1.3.1 Alkohol

Alkohol je nejrozšířenější návykovou látkou užívanou v České republice i v Evropské Unii. Alkohol je tradiční omamnou látkou používanou v Evropě, především pivo, víno, medovina a destiláty. Předpokládá se, že původ alkoholu je třeba hledat v oblasti Středomoří nebo Mezopotámie, kde rostly i odrůdy vinné révy s vysokým obsahem cukru⁷. Historie alkoholu začíná nejspíš 8000

⁴ Kvapilová H., Dogoši M., Soudní lékařství pro právníky a policisty, 2. rozšířené vydání, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2007, str. 201

⁵ Kvapilová H., Dogoši M., Soudní lékařství pro právníky a policisty, 2. rozšířené vydání, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2007, str. 201

⁶ Štablová R., Břejcha B. a kol., Drogy vybrané kapitoly, Policejní akademie ČR, Praha 2005, str. 49

⁷ Valíček P. a kol., Rostlinné omamné drogy, nakl. START 2000, str. 14

let př.n.l., neboť zřejmě již v této době vyráběli lidé medovinu. Pivo a víno začalo být vyráběno zřejmě až kolem roku 6400 př.n.l.⁸ Problémy s opilstvím provázejí lidstvo od doby, co zná alkohol. Ve starém Římě bylo trestné řídit v opilosti povoz, v Anglii bylo opilství trestné od roku 1575.⁹

Alkohol byl po dlouhou dobu jedinou široce dostupnou návykovou látkou s tlumivým účinkem, po jeho požití nastupuje uvolnění, změny nálady (od družnosti k agresivitě), změna duševních i tělesných schopností.

Existují i studie tvrdící, že pravidelné mírné požívání alkoholu má příznivé dopady na zdravotní stav. Na druhou stránku nelze popřít vysoké procento úmrtí zaviněné alkoholem, stejně jako nezanedbatelný podíl trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu, když v některých zemích dosahuje podíl násilných trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu až 70%¹⁰, v České republice v roce 2006 bylo 20% násilných trestných činů spácháno pod vlivem alkoholu.¹¹ K vraždám dochází asi v 70% pod vlivem alkoholu.¹² Účinky alkoholu lze zesílit užitím spolu s jinými látkami, např. benzodiazepiny, barbituráty, opiáty či marihuanou.

Účinnou látkou v alkoholu je etylalkohol (etanol) vzniklý kvašením ovoce, zeleniny nebo obilí.

U alkoholu lze pozorovat jak vznik závislosti psychické (potřeba skleničky po náročném dni), tak fyzické, kdy vysazení alkoholu způsobuje těžké abstinenční příznaky, jako bolesti hlavy, nevolnost, žaludeční křeče a v některých případech i zrakové a sluchové halucinace. Typickým odvykacím stavem u alkoholismu je delirium tremens, které propuká u alkoholiků 24-48 hodin po vysazení pravidelné dávky.¹³ Zhoršení stavu nastává ve večerních a nočních hodinách, typická je dezorientace, psychomotorický neklid, iluze a halucinace (typicky vidění malých zvířat). Stav může vést ke smrti alkoholika. Z hlediska rizika vzniku závislosti by bylo možné označit alkohol za tvrdou drogu. Časové

⁸ Shapiro H., *Obrazový průvodce Drogy*, nakladatelství Svojtka&Co 2005, str. 57

⁹ Shapiro H., *Obrazový průvodce drogy*, nakladatelství Svojtka&Co. 2005, str.61

¹⁰ Shapiro H., *Obrazový průvodce drogy*, nakladatelství Svojtka&Co. 2005, str.65

¹¹ Novotný O., Zapletal J. a kol., *Kriminologie*, ASPI - Wolters Kluwer 2008, str .289

¹² Pavlovský P., *Soudní psychiatrie pro právníky*, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010, str. 40

¹³ Pavlovský P., *Soudní psychiatrie pro právníky*, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010, str. 44

hledisko vzniku závislosti je různé, uvádí se od 3 do 20 let.¹⁴ Zvýšené riziko je u mladistvých, kde k závislosti může dojít již po 18ti měsících. Další psychotická onemocnění provázející dlouhodobé zneužívání alkoholu jsou alkoholická halucinóza (sluchové halucinace), Korsakovova psychóza a alkoholová demence.¹⁵

V literatuře je možné najít různá rozdělení alkoholismu. Často uváděné dělení je dělení alkoholismu dle kanadského psychiatra Jellinka¹⁶:

typ alfa: nedisciplinované pití, nicméně stále je nad ním kontrola,

typ beta: není přímo závislost na alkoholu, nicméně projevují se některé sekundární nemoci spojené s požíváním alkoholu (např. záněty močových cest, žaludku, cirhóza jaterní, poškození mozku z pití alkoholu, atd.),

typ gama: zvýšená tolerance alkoholu, ztráta kontroly v pití, přesto schopnost abstinence. Dále lze dělit na normální společenské pití a prodromální fáze (objevují se „okénka“, stále je možnost přestat, kvůli alkoholu vynechává občas povinnosti, těší se na požití alkoholu, při abstinenci se objevuje třes). Tento typ je v České republice nejrozšířenější.

typ delta: neschopnost abstinence, při vysazení alkoholu větší abstinenci příznaky, neustálá hladina v alkoholu (např. Francie).

typ epsilon: kvartální pijáctví neboli dipsománie. Alkoholismus přítomen většinou spolu s jinou nemocí (např. epilepsie, schizofrenie).

Ve většině případů lze dle Jellinka dělit alkoholismus na 4 stádia (toto dělení bylo donedávna užíváno i v české odborné literatuře)¹⁷.

1. stadium (předalkoholické): Konzument začíná pít častěji a ve větších dávkách, většinou při společenských příležitostech nebo s odůvodněním nějaké životní události. Pití alkoholu přináší konzumentovi úlevu. Tolerance (tkáňová) na alkohol se zvyšuje. Nedochozí k intoxikaci, pouze k subintoxikaci („špičce“).

2. stadium (prodromální): Varovné stadium. Tolerance stoupá, objevuje se

¹⁴ Novotný O., Zapletal J. a kol., Kriminologie, nakladatelství ASPI Wolters Kluwer 2008, str. 440

¹⁵ Pavlovský P., Soudní psychiatrie pro právníky, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010, str. 44

¹⁶ Novotný O., Zapletal J. a kol., Kriminologie, nakladatelství ASPI Wolters Kluwer 2008, str. 431

¹⁷ Pavlovský P., Soudní psychiatrie pro právníky, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010, str. 43

častěji silná opilost místo „špičky“, pití je rychlejší, volba silnějších nápojů, občasná „okénka“. Konzument se za pití stydí, pije tajně, ve společnosti hltavě.

3. stadium (krucální): Rozhodné stadium. Tolerance nadále roste, „okénka“ jsou častější, alkohol se dostává do centra zájmu osoby, mění se hodnoty, hromadí se problémy spojené s užíváním alkoholu, snaha o abstinenci, která bez odborné pomoci většinou selhává, případně o „pití s mírou“, které selhává pravidelně. Dochází k trvalé ztrátě kontroly v pití.

4. stadium: Klesá tolerance na alkohol, po ránu nutné se napít k udržení hladiny a schopnosti normálního fungování či k potlačení třesu. Časté jsou několikadenní „tahy“, pití při nevhodných příležitostech, celková degradace osobnosti a někdy i projevy alkoholových psychóz.

V třetím a čtvrtém stadiu je již člověk označován za alkoholika, nikoli za konzumenta či pijáka, tato stadia bývají považována za chorobu.

Dle současné terminologie se při pravidelném požívání a nadměrného množství alkoholu, při kterém dochází k projevům psychického a tělesného poškození, hovoří o „škodlivém užívání“. Pokud dojde při náhlém vysazení alkoholu k abstinčním příznakům, jedná se o „syndrom závislosti“. V takovém stádiu alkoholik musí mít svou denní dávku (ranní doušky či alkoholové tahy víkendových pijáků). Dochází ke změnám povahy. Pokud dojde k poklesu tolerance objevují se příznaky tělesného poškození v podobě degenerativních změn na játrech, srdci, ledvinách a úpadek psychických schopností, povahové změny plynule přecházejí do obrazu demence („reziduální stav“). Alkoholik ztrácí práci, rodinu, přátele atd., vinu za to klade druhým.¹⁸

Chronický alkoholismus zahrnuje poškození, která vznikla díky dlouholetému užívání alkoholu, není důležité, zda se vyskytla či nevyskytla závislost. Jedná se o poruchy jater, slinivky břišní, srdce, žaludku, periferních nervů, u mužů se může dostavit i zánik potence. Poruchy se dostávají rovněž v psychické oblasti, např. alkoholická halucinóza, alkoholická paranoidní psychóza či patická alkoholová reakce.¹⁹

Otázkou důležitou z hlediska trestního práva pro posuzování činů, spáchaných

¹⁸ Pavlovský P., Soudní psychiatrie pro právníky, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010, str. 43

¹⁹ Břichcín S., Kalvach Z., Soudní psychiatrie a sexuologie pro policisty, Policejní Akademie ČR, Praha 2003, str. 51

pod vlivem alkoholu, je v jaké opilosti se pachatel trestného činu dopustil a zda byl či nebyl příčetný.

Opilost je rozdělována na tři typy: prostá, komplikovaná a patologická (patická).²⁰

Prostou opilostí je takový stav, kdy osoba reaguje přiměřeně na množství a typ zkonsumovaného alkoholu. Patologickou opilostí je krátkodobý (hodiny, minuty) mráкотný stav, provázený halucinacemi a bludy, ke kterému dochází často po požití nepatrného množství alkoholu ve spojení s duševní poruchou, popřípadě jiným onemocněním, po němž konzument upadá do hlubokého spánku často na naprosto nevhodném místě. K vyvolání tohoto stavu mohou přispět hlad, horko, vyčerpání, duševní napětí, organické poškození mozku či infekční nemoci. Obličej je nápadně bledý, s nepřítomným výrazem a nereagujícími zornicemi, někdy má konzument úzkostnou náladu. Jednání postrádá smysluplnou motivaci. Komplikovaná opilost je stavem mezi opilostí prostou a patologickou. Začíná jako opilost prostá, ale po excitační a útlumové fázi může nastat další stav vzrušení, který je charakteristický pro patologickou opilost. Tento stav může být zapříčiněn organickou odchylkou, prodělaným úrazem hlavy či psychopatickou predispozicí. Osoba v takové situaci jeví nepřiměřeně narůstající podráždění, které však zpravidla navazuje na předchozí situaci charakterizovanou třeba i nevelkou nepříjemností, rozrušeností, rozmrzelostí. Následující jednání je zcela nepřiměřené a svědčí o takové ztrátě sebekontroly, která neodpovídá chování při prosté opilosti.

Při určování míry ovlivnění pachatele alkoholem je nutno určit hladinu alkoholu v krvi. Dle tohoto údaje se poté opilost dále dělí na lehkou, střední a těžkou. Pozitivní výsledek je počítán od hodnoty 0,21 g/kg. Při hladině 0,21 g/kg až 0,5 g/kg alkoholu se na osobě nemusí objevit známky požití alkoholu, zvlášt' jedná-li se o jedince dospělého a zdravého. Při hladině alkoholu kolem 0,5 g/kg se může reakční doba prodloužit až dvojnásobně. Nejmírnějším stavem ovlivnění alkoholem je podnapilost, hladina alkoholu se pohybuje v rozmezí od 0,51 g/kg do 1,00 g/kg. Osoba pociťuje mírné ovlivnění duševních, smyslových a jemných pohybových funkcí, tyto poruchy jsou

²⁰ Pavlovský P., Soudní psychiatrie pro právníky, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010, str. 40 a násl.

zjistitelné většinou pouze speciálními testy. Lehký stupeň opilosti se projevuje lehkým postižením motorických, psychických i smyslových funkcí, jedná se o poruchu sebekontroly, oslabení zábran, někdy i zvýšenou agresivitu. Postižení smyslů se projevuje zhoršeným viděním a sluchem. Dále je porušena funkce rovnovážného ústrojí, reakční doba může být při hladině kolem 1 g/kg prodloužena až čtyřnásobně. Při hladinách alkoholu 1,51 g/kg až 2,00 g/kg (v některé literatuře je možno najít jako mezní hodnotu 2,5 g/kg²¹) hovoříme o středním stupni opilosti. Je zde výrazné postižení psychické a senzorycké sféry, zřetelné snížení pozornosti, zpomalení reakcí, vrávoravá chůze v důsledku postižení motorických funkcí. Těžký stupeň opilosti lze charakterizovat tupostí, ztrátou orientace v čase i prostoru, vrávoravou chůzí až neschopností samostatného pohybu. Hladina alkoholu v krvi je od 2,01 g/kg do 3,00 g/kg (2,5 g/kg – 3,5 g/kg²²). Po této hodnotě již hovoříme o otravě alkoholem, která je provázena útlumem vyšší nervové činnosti, bezvědomím různé hloubky, při hodnotě kolem 5 g/kg již hrozí smrt (u dětí je tato hodnota nižší). Záleží i na rychlosti konzumace alkoholu, osudným se může stát nárazové pití, např. v sázce.²³

Účinky alkoholu na jedince jsou značně individuální a mohou se lišit v závislosti na zdravotním stavu a na stavu psychiky, dále s ohledem na věk, pohlaví a zkušenosti osoby s požíváním alkoholu.

Vstřebávání alkoholu závisí jednak na koncentraci alkoholu v nápoji, na obsahu žaludku, momentálním stavu konzumenta (zdravotní stav, únava, psychické rozpoložení).

Pokles hladiny alkoholu v krvi je individuální, obvykle se pohybuje mezi hodnotami 0,12-0,20 g/kg za jednu hodinu. Na tuto rychlost nemá velký vliv fyzická námaha, může ji však ovlivnit zvracení či vypití většího množství tekutiny.²⁴

Pití u alkoholiků lze popsat jako postupnou, do delšího časového úseku

²¹ Pavlovský P., Soudní psychiatrie pro právníky, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010, str.40

²² Pavlovský P., Soudní psychiatrie pro právníky, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010, str.40

²³ Kvapilová H., Dogoši M., Soudní lékařství pro právníky a policisty, 2. rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2007, str. 194 a násl.

²⁴ Kvapilová H., Dogoši M., Soudní lékařství pro právníky a policisty, 2. rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2007, str. 191

rozloženou sebevraždu.²⁵

Prodej a požívání alkoholu nejsou v České republice zakázány, jsou však regulovány zákonem č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.

1.3.2 Kofein, Thein

Jsou velmi mírné přírodní stimulanty, vyskytující se v kávě, čaji, kakaových bobech, ořeších kola či nápojích Coca-cola ovlivňující centrální nervovou soustavu a jejich vlivem jsou lidé bdělejší a aktivnější. Evropa se s kávou seznámila v roce 1601, kdy začala být v Anglii užívána pro lékařské účely, ze stejných důvodů začal být v roce 1661 užíván čaj, horká čokoláda přišla do Evropy v roce 1528. Jejich obliba rostla a brzy se z nich staly běžné nápoje. Kofeinové tablety či energetické nápoje s obsahem kofeinu se běžně užívají při řízení či zvýšené psychické aktivitě. K nepříznivým účinkům těchto látek patří zvýšená únava po odeznění účinků látky, problémy se spaním, úzkost, podezíravost, poškozují přesnou koordinaci pohybů, zvyšují krevní tlak. Při předávkování se mohou dostavit silné pocity úzkosti, zvonění v uších, světelné záblesky, nespavost, svalový třes a zažívací obtíže, nutkavé močení. Závislost je převážně psychická, po vysazení se projevuje ospalostí, podrážděností či prudkými bolestmi hlavy.

Užívání těchto látek nepodléhá žádnému zákonnému omezení.

1.3.3 Tabák

Tabák se získává z rostlin tabáku - *Nicotiniana tabacum*, *Nicotiniana rustica*. Listy rostliny se suší, krájí a poté balí do cigaret, doutníků či se zpracovávají na dýmkový, šňupací či žvýkací tabák. Původně byl tabák užíván z obřadních a lékařských důvodů domorodci v Americe. Do Evropy přivezl tabák Kryštof Kolumbus, rozšíření tabáku však spadá až do 16. století. Kouření jako způsob užití drogy se rozmohlo až ve 20. století. V této době byla široká populace

²⁵ Břichcín S., Kalvach Z., Soudní psychiatrie a sexuologie pro policisty, Policejní Akademie ČR, Praha 2003, str. 51

nabádána ke kouření, v polovině 20.století však lékaři objevili souvislost mezi kouřením tabáku a rakovinou a začali před kouřením varovat. Odpočátku 20. století zemřelo vinou tabáku asi 100 miliónů lidí a odhaduje se, že ročně takto zemřou asi 4 miliony lidí na celém světě a tento počet se neustále zvětšuje. V České republice umírá ročně asi 100.000 lidí, z toho na nemoci způsobené kouřením asi pětina.²⁶

Účinnou látkou je nikotin, který je sám o sobě prudkým jedem srovnatelným s kyanovodíkem. Akutní otrava nikotinem se projevuje zblednutím, bolestmi hlavy, závratěmi, studeným potem, nucením na zvracení nebo zvracením.²⁷ Někdy se vyskytují psychické poruchy a stavy zmatenosti podobné jako při otravě alkoholem. Tabákový kouř však obsahuje více plynů a částic, z nichž nejnebezpečnější pro lidské zdraví jsou dehet, oxidy dusíku, oxid uhelnatý a kyanid.

Tabák působí stimulačně, tlumí chuť k jídlu. Mezi nejzávažnější zdravotní rizika patří nemoci srdce a cév, chronická plicní onemocnění a různé nádory. Droga je silně návyková, pravidelných uživatelů tabáku je více než pravidelných uživatelů jakékoli jiné drogy.

Prodej tabáku a kouření není v České republice zakázán, je však regulován zák. č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.

1.3.4 Konopí

Konopí je jednou z nejstarších známých drog, zprávy o jeho užívání jsou více jak 5 tisíc let staré. Omamná látka Δ^9 -tetrahydrocannabinol (Δ^9 -THC) se získává z rostliny indického konopí (*Cannabis indica*), která pochází z jižní Asie a odtud se rozšířila do celého světa. Je obsažena především v pryskyřici, dále v listech a květenství. Obsah THC v rostlině závisí na stáří a růstové fázi rostliny, mění se i vlivem teploty. Konopí bylo užíváno téměř všemi starověkými vyspělými kulturami, příběhy o něm lze nalézt v nepálských

²⁶ www.demografie.info, článek: Analýza: Kouření a úmrtnost v EU a v ČR, Eliška Kozáková, 11.1.2008, http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=530

²⁷ Janík A., Dušek K. Drogy a společnost, AVICENUM Praha 1990, str.51

pověstech, ve védách, v indické tradici. Bylo užíváno jako afrodisiakum, jako prostředek pro cestování v prostoru a čase či jako prostředek pro navození jasnoviděckých schopností, taoisti je přidávali do elixírů života a lásky.

Konopí je jednou z nejstarších pěstovaných rostlin, jeho plody se našly v různých neolitických nalezištích v Německu, Švýcarsku, Rakousku či Rumunsku. Známé jsou tři druhy konopí - konopí seté, konopí indické a konopí plevelné (některé zdroje uvádějí druhy pouze dva konopí indické a konopí seté).

U konopí setého je obsah THC pod 0,3% v suché hmotě, u konopí plevelného nebyly pozorovány významnější omamné účinky. Konopí bylo významnou textilní plodinou, známé byly konopné provazy užívané v námořnictví. Ve Spojených státech amerických bylo až do roku 1930 pěstováno jako cenná hospodářská plodina, nárůst jeho využívání jako návykové látky byl spojen s příchodem prohibice po roce 1910, kdy začalo být užíváno jako levná náhražka alkoholu. Hašiš poznala Evropa díky Napoleonovu tažení do Egypta v roce 1798, první zmínky o něm lze nalézt v díle Marca Pola.

Droga se vyskytuje ve dvou formách - marihuaně a hašiši. Jako marihuana se označují sušené listy a samičí květenství, hašiš je název pro pryskyřici. Obsah THC v marihuaně pěstované v běžných podmínkách se původně pohyboval kolem 5%, v současné době při "indoorovém" pěstování se získávají rostliny s obsahem THC kolem 20%, úrodu lze navíc sklízet až 4 x ročně.

Droga je zpravidla užívána kouřením či orálně (žvýkání, výluhy, v pokrmech). Po požití drogy se dostavuje pocit euforie, vnitřní blaženosti, často doprovázený nekontrolovatelným smíchem, někdy provázeným pocitem ostychu a strachu. Tato nálada postupně přechází v lhostejnost, únavu a otupělost, dalším pozorovaným následkem je narušení chodu myšlenek, koncentrace a pozornosti, zostření smyslových vněmů a selhávání krátkodobé paměti. Někdy dochází i k halucinacím. Projevy po požití drogy se různí dle konzumenta, není je tedy možné předvídat. Dlouhodobé zneužívání drogy vede k celkovému chátrání organismu, oslabování schopnosti plic čelit infekcím, ke ztrátě motivace. Při spolknutí je velmi těžké odhadnout dávku, neboť se účinky dostavují pozvolna, někdy déle než hodinu, a přetrvávají i 12 hodin.

Nebezpečí marihuany je spatřováno mimo jiné v tom, že je považována za vstupní bránu k užívání tvrdých drog, tato teorie však nebyla potvrzena.

Jedním z argumentů pro legalizaci marihuany jsou i léčivé účinky konopí. Jisté léčivé účinky jsou připisovány samotnému THC, vyjma této látky však konopí obsahuje další účinné látky. Přípravky z konopí lze užívat jako sedativa, přípravky navozující spánek, pro léčení neurologických či revmatických bolestí, pro oživení mysli, ke snížení horečky, k léčení nespavosti, úplavice, malomocenství, malárie, sněti, dále pro podporu trávení, proti bolestem hlavy a některým pohlavním nemocem, konopné cigarety byly jeden čas užívány k léčení astmatu. Nelze přehlédnout ani průmyslový význam konopí, uplatnění nachází v textilním, stavebním, papírnickém, potravinářském, kosmetickém i energetickém průmyslu.

V České republice jsou zákonem č. 167/1998 Sb., o omamných látkách upraveny podmínky pěstování rostlin druhu konopí. Pěstování rostliny konopí na celkové ploše větší než 100m² podléhá ohlašovací povinnosti, je zcela zakázáno pěstování druhů a odrůd rostlin konopí, které mohou obsahovat více jak 0,3% THC. V tomto zákoně jsou taktéž upraveny přestupky spojené s pěstováním této rostliny, konopí se zařazeno v přílohách 1 (omamné látky zařazené do seznamu I podle Jednotné Úmluvy o omamných látkách) a 3 (omamné látky zařazené do seznamu IV podle Jednotné Úmluvy o omamných látkách) k tomuto zákonu.

1.3.5 Prchavé látky

Mnohé prchavé látky lze zneužívat jejich záměrným vdechováním s cílem ovlivnit psychiku, tyto drogy jsou ve velké oblibě především u mládeže (10-25 let)²⁸ a ekonomicky slabých vrstev společnosti pro svou snadnou dostupnost. Takto zneužívat lze lepidla, benzín, rozpouštědla, barvy-laky, náplně do zapalovačů či různé spreje. V devatenáctém století byl zneužíván rajský plyn (oxid dusný) či éter, ve zdravotnických profesích byly s tímto úmyslem vdechovány anestetické plyny.

²⁸ Vantuch P., Drogy a kriminalita, Univerzita J.E.Purkyně Brno 1990, str. 20

Droga je užívána čicháním/sniffingem. Látku lze vdechovat přímo z originálních obalů, častější je však vdechování výparů z kusu látky či igelitového pytle. Zvlášť poslední způsob aplikace je velmi nebezpečný, hrozí upadnutí do bezvědomí a následné udušení, někdy nastává udušení vlivem vdechnutí zvratků.

Účinky čichání rychle odeznívají, u dlouhodobých "čichačů" lze pozorovat poruchy očí, poruchy sliznice nosu, demenci a poškození mozku a plic, neboť tyto látky narušují sliznice a tukové tkáně obalující nervy. Fyzická závislost na těchto látkách nebývá, lze však pozorovat závislost psychickou.

1.3.6 Amfetaminy

Jedná se o syntetické stimulační látky, které působí podobně jako adrenalin, navozují pocity bdělosti, veselí, pohody, sebevědomí, dostatku energie, potlačují potřebu spánku a jídla. Amfetamin byl prvně syntetizován r. 1887. Původně byly tyto látky propagovány jako antidepresiva a narkoleptika, později byly tyto látky využívány jako prostředky na zvládnutí deprese a tablety na hubnutí pro ženy a stimulanty pro dálkové řidiče či studenty. Za druhé světové války byly podávány vojákům ve snaze povzbudit jejich morálku, za války v Koreji užívali američtí vojáci směs amfetaminu s heroinem.

Zdravotní rizika představuje zrychlené dýchání, snížení chuti k jídlu a následná ztráta hmotnosti, zvýšené močení, návaly pocení, bolesti hlavy. Jejich vliv na psychiku nezřídka kdy vede k rozvoji amfetaminové psychózy (náhlé zvraty nálady, neklid, podrážděnost, agresivita). Po odeznění účinků drogy se dostavuje únava, značná spavost a otupělost, někdy doprovázená pocity úzkosti či panickými atakami. Chronický uživatelé trpí často psychózami, halucinacemi, zatěžování oběhového systému může vést k vysokému krevnímu tlaku a mrtvici. Amfetamin je zařazen v příloze 5 (psychotropní látky zařazené do seznamu II podle Úmluby o psychotropních látkách) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

1.3.6.1 Pervitin (Metamfetamin)

Metamfetamin je derivát amfetaminu, poprvé vyrobený v Japonsku roku 1919. Zpočátku byla droga užívána k lékařským účelům, vojáci během druhé světové války ji užívali k odstranění únavy.

Droga se užívá kouřením či injekční aplikací. Účinky jsou shodné s amfetaminem.

V České republice začal být zneužíván roku 1977, v té době nebyla výroba metamfetaminu v ČR trestná (změna nastala až roku 1985), což zvýšilo jeho oblibu. V současné době je možné pervitin označit za "tradiční" českou tvrdou drogu.

Metamfetamin je zařazen v příloze 5 (psychotropní látky zařazené do seznamu II podle Úmluvy o psychotropních látkách) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

1.3.6.2 Extáze

Chemicky je tato látka označena MDMA (3, 4-Methylen-dioxy-metamfetamin). V minulosti byla užívána k lékařským účelům. Většinou se vyskytuje ve formě tablet, kapslí nebo jako prášek. Je známa jako taneční droga, účinky jedné tablety trvají i několik hodin. Po požití následuje euforická nálada, pocity vyrovnanosti, empatie. Po odeznění účinků se může dostavit únava, deprese, úzkost, tyto stavy přetrvávají zpravidla několik dní. Pravidelné užívání může způsobit chemické změny v mozku, poškození jater či celkové snížení imunity.

MDMA je zařazena v příloze 4 (psychotropní látky zařazené do seznamu I podle Úmluvy o psychotropních látkách) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

1.3.7 Kokain

Kokainovník pravý byl nejspíše vyšlechtěn národem Čibčů, kteří s jeho listy obchodovali s okolními národy. Účinky drogy jsou známé již 5000 let. Listy koky byly tradičně užívány Inký v Peru asi 1500 let př.n.l. Byly vyhrazeny pro

kněží a vládců, byly také obětí nejvyššímu bohu Inků Slunci. Španělští dobyvatelé však kulturu Inků rozprášili. Vzhledem k povzbuzujícím účinkům koky byla tato posléze užívána Španěly pro potlačení hladu a únavy a pro otupení zotročených Indiánů. Posléze byla koka užívána jako doplněk různých poživatin, až do roku 1904 byla součástí receptu Coca-Coly²⁹.

Kokain byl prvně izolován v roce 1860 lékárníkem Albertem Niemannem, posléze byly objeveny jeho analgetické účinky a po určitou dobu byl užíván jako lék pro odstranění morfinové závislosti (než se zjistilo, že závislosti morfinová je pouze nahrazena závislostí kokainovou). Kokain je neznámějším alkaloidem obsaženým v listech keře koky.

Po požití se dostavuje pocit euforie, svalové síly, bystrosti, nekritičnosti, uživatelé bývají veselí a společenší, touží po zvýšeném výkonu a pohybu. Při opakovaném užívání se dostávají deprese, halucinace, stavy podobné deliriu tremens. Halucinace bývají tělové i zrakové, projevují se neklidem, pocitem pronásledování, napadení hmyzem a parazity. Chronická otrava se nazývá kokainismus. Kokainista po tělesné stránce hubne a chátrá, má lesklé, horečnaté oči, vyskytují se trávicí potíže. Mezi další tělesné účinky kokainu patří sucho v ústech, pocení, ztráta chuti k jídlu, zvýšený srdeční tep, dlouhodobě užívající muži trpí vymizením sexuální touhy a ztrátou erekce. Způsoby aplikace kokainu jsou různé například šňupání, kouření, nitrožilní aplikace či vtírání do dásní.

Crack je označení pro hrubozrnnou, tmavohnědou kokainovou bázi, která je užívána ve formě vodní páry se silnou návykovostí již po dvou či třech aplikacích. Účinek drogy trvá asi 15 minut. Kuřáci cracku často trpí kašlem či sípavých dechem.

Koka je používána i pro své medicínské účinky. Čaj z koky je mírným stimulačním prostředkem, zmenšuje bolesti hlavy a žaludku. Rozdrcené listy se používají pro různé zábaly, ulevují od bolestí hlavy či ulevují těhotným ženám. V kombinaci s medem je koka užívána pro zmírnění žaludečních obtíží, je užívána i k léčbě cukrovky. Kokain je součástí léků používaných ke zmírnění příznaků vysokých horeček, astmatu, či jej lze užít jako lokální

²⁹ Valíček P. a kol., Rostlinné omamné drogy, nakl.START 2000, str. 50

anestetikum při oční chirurgii. Pro tyto účinky občas zaznívají hlasy o přehodnocení zařazení koky mezi návykové látky.

Pěstování keře koka (rostliny rodu *Erythroxylon*) je zakázáno v České republice zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Kokain je zařazen v příloze I tohoto zákona.

1.3.8 Opium a opiáty

Dle archeologických nálezů lze předpokládat, že opium se užívalo již před 6000 lety v Sumerské říši, odkud se rozšířilo do starého Egypta, kam bylo dováženo v makovicím podobných nádobách z Kypru, pěstitelského centra máku starověku.

Mezi nejznámější opiáty patřila tekutá směs opia a alkoholu zvaná "laudanum", v devatenáctém století byly objeveny ještě účinnější deriváty opia - morfin (1803), heroin (1874).³⁰ Kodein byl poprvé izolován v roce 1932 a je součástí řady různých léčiv, je výchozí látkou pro výrobu braunu.

V Číně se po zavedení tabáku v 17. století objevilo kouření opia, které se záhy rozšířilo. Opium bylo hlavní přísadou mnoha léčebných přípravků uváděných na trh s cílem samoléčení bolesti. První Mezinárodní opiová komise se sešla roku 1909 v Šanghaji. V minulosti až do roku 1920 bylo hlavním dodavatelem opia pro výrobu heroinu Turecko, poté se těžišť výroby přesunulo do zemí Zlatého trojúhelníku Barmy, Laosu a Thajska a do Afgánistánu. V současné době jsou největšími producenty opia Laos, Barma, Pákistán a Afganistan³¹.

Produkty opia se stále užívají k léčebným účelům zejména k tlumení bolesti, proti průjmům a k tlumení kašle. Pravidelné užívání těchto produktů s sebou nese vysoké riziko vzniku fyzické i psychické závislosti.

Nejznámější drogou vyráběnou z opia je z morfinu vyráběný heroin, původně vyvinutý jako lék proti závislosti na morfinu. Heroin lze užívat šňupáním, kouřením nebo injekční aplikací. Po aplikaci heroinu se dostavuje příjemný pocit, při vyšších dávkách otupělost. Závislý člověk však zpravidla po aplikaci může normálně myslet, mluvit, jednat. Dokud má svou dávku drogy, není u

³⁰ Shapiro H., *Obrazový průvodce drogy*, nakladatelství Svojtka&Co. 2005, str. 126

³¹ World Drug Report 2009, United Nations Office on Drugs and Crime, 2009 str. 34

závislého pozorováno agresivní, antisociální jednání, pečuje o svou tělesnou hygienu, věnuje se svým povinnostem, výkonnostní psychologické testy nevykazují zhoršení či pouze nepatrné. Užívání drogy snižuje apetit, u žen i u mužů snižuje sexuální touhu.³² Problémy u závislých se dostavují v souvislosti s abstinenčním příznakem - bolesti, svalové křeče, zimnice, pocení, třes. Zdravotní rizika jsou spojena především se zanedbáváním řádné péče a stravy, s injekční aplikací drogy (kožní abscesy, otrava krve, žloutenka, HIV, ztráta končetin), časté jsou dýchací potíže způsobené útlumem dýchacích funkcí. Závislost u heroinu vzniká již po několika dávkách a tolerance na drogu rychle roste.

Heroin je zařazen v příloze 3 (omamné látky zařazené do seznamu IV podle jednotné Úmluvy o omamných látkách) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, opium a morfin jsou zařazeny v příloze 1 (omamné látky zařazené do seznamu I podle jednotné Úmluvy o omamných látkách) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, kodein je zařazen v příloze 2 (omamné látky zařazené do seznamu II podle Jednotné Úmluvy o omamných látkách) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

1.3.9 Halucinogeny

Syntetický halucinogen LSD (diethylamid kyseliny lysergové) byl izolován dr. Albertem Hofmannem ve Švýcarsku z námele roku 1943. Pro své účinky začala být droga brzy užívána v psychiatrii, pro léčení závislosti na alkoholu či u osob s narušenou osobností. Uvažovalo se i o vojenském užití drogy jako séra pravdy k vymývání mozku či prostředku nebojového oslabení celé armády.

Tyto látky, tripy, pozměňují vnímání okolní reality, často se vyskytují přirozeně v rostlinách po celém světě (houby lysohlávky, muchomůrka červená, kaktus peyotl). Účinky po látky přetrvávají několik hodin. Tyto látky mají mírné fyzické účinky, avšak silné účinky na mozek. Drogu lze koupit na papírkách či

³² Interim and Final Reports of the Joint Committee of the American Bar Association and the American Medical Association on Narcotic Drugs, Drug Addiction, Crime or Disease? Indiana University Press, 1961, V. The effects of drug addiction, Morris Ploscowe

jako roztok.

Další látkou je DMT (N,N-dimethyltryptamin), který je velmi silným halucinogenem a je obsažen v některých rostlinách, ale i rybách a žábách.

U dlouhodobých uživatelů může nastat trvalý posun vnímání, u jiných se dostávají "flashbacky", tedy znovuprožití části tripu někdy i měsíce po užití drogy. Fyzická závislost u těchto látek nebyla pozorována, vyvíjí se však rychlá tolerance, takže je nutné dávky zvyšovat a po čase drogu vysadit na nějakou dobu zcela.

LSD je zařazeno v příloze 4 (psychotropní látky zařazené do seznamu I podle Úmluvy o psychotropních látkách) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

1.3.10 Další rostlinné drogy

Vyjmenovat všechny rostliny, které patří do této skupiny, by bylo nad rámec i potřeby této práce. Mezi nejznámější patří houba lysohlávka. Dále lze zmínit kaktus Peyotl, houbu teonanacatl, keř katha jedná, durman, blín, rulík zlomocný, mochomůrku červenou, mandragoru.

V České republice jsou rostliny a houby, které se pro účely trestního zákoníku považují za rostliny a houby obsahující omamnou a psychotropní látku, uvedeny v nařízení vlády č. 455/2009 Sb. Jednalo se rostliny konopí obsahující více jak 0,3% látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů z celkové hmotnosti rostliny, rostliny obsahující DMT, rostliny obsahující 5-methoxy-DMT, rostliny obsahující meskalin, kokainovník pravý a houby obsahující psilocybin a psilocin. Nařízení vlády č. 455/2009 Sb., bylo s účinností od 5.1.2012 změněno tak, aby bylo v souladu se zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a byly z něj vypuštěny rostliny obsahující DTM, 5-methoxy-DTM a meskalin.-

1.3.11 Léky

V současné době lze zneužívání léků označit jako módní záležitost. Nabízejí instantní "pomoc" při řešení problémů bez odpovídající relaxace, odpočinku či

terapie. Problém lze spatřovat i v tom, že psychofarmaka ve většině případů nepředepisují psychiatři, ale obvodní lékaři a jiní specialisté.

Mezi často zneužívané léky lze zařadit sedativa - benzodiazepiny, prášky na spaní a na uklidnění. Tyto látky bývají zneužívány jak dlouhodobě tak jednorázově. Znáмым se v této souvislosti stal například rohypnol, který byl oběti podán v nápoji (mnohdy alkoholickém, což ještě zesílilo jeho účinky) a oběť byla po usnutí sexuálně zneužita nebo okradena. Pokud dlouhodobí uživatelé vysadí lék, nastupuje abstinenční syndrom s psychologickými i fyzickými projevy úzkosti a smyslovou přecitlivělostí.

Dále sem patří barbituráty, hypnotika navozující či prohlubující spánek či trankvilizéry, snižující abnormálně zvýšené duševní napětí a úzkost. Při užívání léčebných dávek jsou vážnější problémy nepravděpodobné, při nadužívání a následném vysazení se dostaví abstinenční příznaky jako je předrážděnost, nervozita, slabost, nespavost, nevolnost či svalové křeče. U silně závislých byly při vysazení pozorovány halucinace a silný pokles tlaku, při náhlém vysazení smrt.

Benzodiazepiny a některé barbituráty jsou zařazeny v příloze 7 zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Zneužívány jsou i léky, které nevyvolávají závislost, do této skupiny patří antidepresiva, laxantiva (projímadla), některá analgetika, vitamíny, steroidy nebo jiné hormony a přírodní či lidové preparáty.³³

K léčbě osob závislých na heroinu je užíván metadon (dlouhodobě působící syntetické narkotické analgetikum), při jeho dlouhodobém nadužívání se však také objevuje závislost a s ní spojená zdravotní rizika.

Od poloviny 20.století se objevuje i zneužívání anabolických steroidů především sportovci (mezi nežádoucí účinky lze řadit pocit "nabití elektrinou" a zvýšenou agresivitu), při vysazení se dostavují abstinenční příznaky ve formě deprese, únava, anorexie, snížení libida, záchvaty horka a chladu, zvýšení krevního tlaku i pulsu. Doping je však znám již z antického Řecka.

³³ Nešpor K., Prevence zneužívání léků a přístupy při zvládnání lékové závislosti, Practicus 3/2009, str. 22 a násl.

1.3.12 Nootropní látky

Původ slova nootropní pochází z řečtiny (noos-mysl, trope-obrat), jedná se o látky, které zlepšují činnost mozku a jeho metabolismus, tzv. chytré drogy.³⁴ Jejich zneužívání bylo poprvé zaznamenáno v 80.letech u pracovníků náročných povolání, které je užívali jako doping. Tyto látky nejsou vesměs toxické a zdravý organismus nepoškodí, jejich dlouhodobé užívání však přináší poruchy spánku, nevolnosti, útlum a deprese. Nebezpečí představují pro osoby se sklony k depresím, osoby trpící vysokým krevním tlakem či srdečním onemocněním. V léčbě se uplatňují při některých formách stařecké demence, Alzheimerovy choroby či u alkoholiků.

Mezi tyto látky patří např. Pemolin, Piracetam, Dimethylaminoetanol (DMAE), L-fenylalanin, Hydergin.

Poptávka po těchto látkách v současnosti roste, zejména v souvislosti se zvýšenými požadavky na jednotlivce, zvýšenému životnímu tempu, honbě za penězi, mocí a úspěchem. Tyto látky nejsou zahrnuty v seznamech kontrolovaných látek, jsou často obsaženy v potravinových doplňcích. Rizika přinášena s jejich pravidelným užíváním však bude možné hodnotit až po delším čase.

³⁴ Štablová R., Brejcha B. a kol., Drogy vybrané kapitoly, Policejní akademie ČR, Praha 2005 str. 63, 64

2. Trestně právní úprava zneužívání návykových látek

Vzhledem k tomu, že v této kapitole je poskytnut přehled právní úpravy a jednotlivé právní úpravy jsou rozčleněny do podkapitol, není v podkapitole věnující se danému právnímu předpisu uváděno u zákonných ustanovení číslo toho právního předpisu, kterému se daná podkapitola věnuje.

2.1 Rozdělení trestné činnosti páchané v souvislosti se zneužíváním návykových látek

Trestnou činnost spojenou se zneužíváním návykových látek lze rozdělit různými způsoby.

Někteří autoři rozlišují tuto trestnou činnost na primární, která souvisí přímo s výrobou a distribucí návykových látek, a na trestnou činnost sekundární neboli druhotnou trestnou činnost páchanou uživateli návykových látek z důvodu opatření si dané návykové látky. Jedná se zejména o trestnou činnost majetkové povahy (krádeže), násilnou trestnou činnost (loupeže). Dalším druhem trestné činnosti je trestná činnost páchaná na osobách návykové látky zneužívajících, označovaná někdy jako terciální trestná činnost. Do této skupiny patří kořistění z prostituce či různé způsoby zneužití závislých osob k páchání trestné činnosti.³⁵

Dále je možné dělit trestnou činnost na trestnou činnost spáchanou v souvislosti se získáváním návykových látek a trestnou činnost spáchanou pod vlivem těchto látek.

Další dělení trestných činů spáchaných v souvislosti se zneužíváním návykových látek nabídli H. Válková a P. Blaha:

1. Drogové delikty v užším smyslu (§ 187 tr.zák. 140/1961 Sb. resp. 283 tr.zák. 40/2009)

³⁵ Miovský M., Spirig H., Havlíčková M. (eds.), Vězeňství a nelegální drogy, Úřad vlády České republiky 2003, str. 27

2. Drogové delikty v širším smyslu (§ 188 tr.zák. 140/1961 Sb. resp. § 284 tr.zák. 40/2009)
3. Trestné činy páchané za účelem získávání drog (krádež, podvod, zpronevěra, rozkrádání socialistického majetku, loupež)
4. Trestné činy páchané v opojení drogou (výtržnictví, agresivní, mravností a násilné t.č.)
5. Trestné činy odrážející způsob života toxikomanů (ohrožování výchovy mládeže, příživnictví, maření způsobilosti ke službě, ublížení na zdraví z nedbalosti, obcházení branné povinnosti)
6. Trestné činy páchané na toxikomanech³⁶

V této kapitole se zaměřím na úpravu zneužívání návykových látek představovanou primární trestnou činností, tedy na trestné činy spojené s nedovolenou výrobou či distribucí návykových látek, a na trestné činy, které lze spáchat pouze pod vlivem návykové látky. Dále se zmíním o dalších institutech souvisejících se zneužíváním návykových látek upravených v obecné části trestního zákona, jako je ukládání ochranného léčení či zabezpečovací detence. Stranou nezůstane ani otázka přičetnosti pachatele zneužívajícího návykové látky.

2.2 Mezinárodní úprava

2.2.1 Mezinárodní úmluvy

Problém zneužívání návykových látek je problémem celosvětovým. Konzumenti drog představují skupinu ve společnosti, která má zcela posunutý hodnotový systém, protože středobodem jejich života se stává droga. Tito lidé ztrácejí své dosavadní sociální vazby, mnohdy mezi nimi dochází k šíření nemocí (žloutenka, HIV), ztrácejí práci a nezřídka kdy i domov. Ve snaze opatřit si prostředky na získání drogy páchají trestnou činností především majetkového charakteru. Ženy se často věnují prostituci, ačkoli dnes již nelze

³⁶ Vanuch P., Drogy a kriminalita, Univerzita J.E.Purkyně Brno 1990, str. 60 a násl.

řící, že by se jednalo o doménu pouze ženskou. Další trestné činnosti se tyto osoby dopouštějí pod vlivem návykových látek ve stavu zmenšené přičetnosti. Vzhledem k tomu, že státy, ve kterých jsou návykové látky vyráběny, nejsou povětšinou státy, kde je po drogách největší poptávka, existují nadnárodní organizace zaměřené na výrobu a nelegální obchod s drogami. Tyto organizace jsou často spojovány i s další trestnou činností například s nelegálním obchodem se zbraněmi, s obchodem s lidmi či s korupcí. Nejedná se o problém posledních desetiletí, problémy s návykovými látkami zná lidstvo již delší dobu. Otázka regulace návykových látek je upravena i na mezinárodní úrovni, tato úprava dává rámeček národním úpravám signatářských států.

První mezinárodní úmluvou týkající se drogové problematiky byla Mezinárodní opiová konvence (Convention internationale de l'opium) přijatá na konferenci v Haagu 23.1.1912, jejímuž uzavření předcházela První mezinárodní opiová konference roku 1909 (Mezinárodní komise šanghajská). Tato úmluva zavazovala signatářské státy ke kontrole výroby a obchodu s opiem, směřovala k potlačení výroby a obchodu se zpracovaným opiem a dále ke kontrole medicijního opia, morfia, heroinu, kokainu a jejich solí. Článek 20 zavazuje smluvní státy ke zkoumání možnosti vydat zákony či nařízení, které by stíhaly tresty nezákonné držení surového nebo zpracovaného opia, morfia, kokainu a jejich solí. V Československu byla tato úmluva vyhlášena jako zákon č. 159/1922 Sb. z. a n., prováděcími předpisy k ní byly zák. č. 128/1923 Sb. z. a n. a vládní nařízení č. 147/1925 Sb. z. a n.

Po této následovala 19.2.1925 Mezinárodní opiová úmluva (Convention internationale de l'opium adoptée par la deuxième Conference de l'opium à Genève). Tato navazuje na úmluvu z roku 1912, konstatuje přetrvávající zneužívání návykových látek a nutnost jejich větší kontroly. Rozšiřuje kontrolu na další návykové látky, zřizuje Stálý ústřední komitét, jehož pravomoci definuje v hlavě VI. V článku 28 pak obsahuje závazek signatářských států stíhat přiměřenými tresty, počítajíc v to v případě potřeby konfiskaci látek, jež jsou předmětem trestného činu, porušení zákonů a nařízení, která se vztahují na

provádění ustanovení této úmluvy. Čl. 29 pak nadnáší možnost stíhat účastníky trestného činu týkajícího se předmětu úmluvy, který byl spáchán mimo pravomoc daného státu.

Úmluva byla v Československu vyhlášena jako zákon č. 147/1927 Sb. z. a n., prováděcími předpisy k ní byly vyhl. 21/1928 Sb. z. a n., zákon č. 135/1928 Sb. z. a n., vládní nařízení č. 37/1929 Sb. z. a n. a vyhláška č. 181/1930 Sb. z. a n.

Jako doplněk k předcházejícím dvěma úmluvám byla dne 13.6.1931 přijata Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek, která byla pro Českou republiku vyhlášena zákonem č. 173/1933 Sb. z. a n.

Mezinárodní opiová konvence a Mezinárodní opiová úmluva byly pro Českou republiku nahrazeny Úmluvou o omamných látkách, vyhlášenou vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 47/1965 Sb., o jednotné úmluvě o omamných látkách. Úmluva o omamných látkách (Single Convention on Narcotic Drugs of 1961) byla sjednána 31. března 1961 v New Yorku. Tato úmluva obsahuje v přílohách seznamy I až IV návykových látek, které tak dělí do skupin dle jejich nebezpečnosti, využitelnosti a možnosti získat z daného přípravku omamnou látku, a podle těchto skupin zavádí příslušná kontrolní opatření. Komisi pro omamné látky při hospodářské a sociální radě a Mezinárodnímu úřadu pro kontrolu omamných látek svěřuje další funkce vyplývající z této úmluvy. Z úmluvy vyplývá užší spolupráce mezi stranami v boji proti zneužívání návykových látek. Čl. 36 je nazván Trestní opatření a stanoví, že každá smluvní strana musí v rámci svých ústavních předpisů učinit nutná opatření k tomu, aby úmyslné nakládání s drogami neodpovídající ustanovením úmluvy bylo považováno za trestný čin stejně jako pokus, příprava, pomoc či účast na takovém jednání a aby za vážná jednání hrozil trest odnětí svobody. Stanovuje též, že jednání spáchaná v různých státech budou považována za zvláštní trestný čin, odsouzení v zahraničí bude bráno v potaz při posouzení opakování přestupku a obsahuje též možnost vydání pachatele do jiného smluvního státu (domnívám se, že vhodnějším překladem slova offence či

l'infraction uvedeného v čl.36 by bylo „protiprávního jednání“). Ustanovení úmluvy neomezují zásadu, že dané trestné činy budou stanoveny, stíhány a trestány v souladu s vnitrostátním právem daného státu.

Následující článek poté stanoví možnost konfiskace látek použitých ke spáchání přestupku.

Vstupem v platnost nahradila tato úmluva mezi signatářskými státy následující úmluvy:

- Mezinárodní opiovou konvenci (Haag 23. ledna 1912)
- Dohodu o výrobě, vnitřním obchodu a použití zpracovaného opia (Ženeva 11. února 1925)
- Mezinárodní opiovou úmluvu (Ženeva 19. února 1925)
- Úmluvu o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek (Ženeva 13. července 1931)
- Dohodu o kontrole kouření opia na Dálném Východě (Bangkok 27. listopadu 1931)
- Protokol podepsaný v Lake Success dne 11. prosince 1946, jímž se mění Dohody, Úmluvy a Protokoly o omamných látkách, sjednané v Haagu dne 23. ledna 1912, v Ženevě dne 11. února 1925, 19. února 1925 a 13. července 1931, v Bangkoku dne 27. listopadu 1931 a v Ženevě dne 26. června 1936 s výjimkou účinků poslední z těchto Úmluv;
- Úmluvy a Dohody výše uvedené, pozměněné Protokolem z r. 1946
- Protokol podepsaný v Paříži dne 19. listopadu 1948 podrobnější mezinárodní kontrole některé drogy, které nebyly uvedeny v Úmluvě z 13. července 1931 o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek, pozměněný protokolem podepsaným v Lake Success dne 11. prosince 1946
- Protokol o omezení a úpravě pěstování máku, jakož i výroby, mezinárodního obchodu, velkoobchodu a používání opia, podepsaný v New Yorku dne 23. června 1953, pokud by tento Protokol vstoupil v platnost.

Tato úmluva byla pozměněna protokolem z roku 1972 (v České republice změna provedena sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 458/1991 Sb.). Tato změna přinesla zpřísnění kontroly omamných látek.

Změněn byl rovněž čl. 36, kdy v případě toxikomanů páchajících protiprávní činnost je kladen důraz na jejich vyloučení a znovuzачlenění do společnosti, a také se zpřesnilo pojetí vydávání za toto jednání.

Vzhledem k rozšiřujícímu se nebezpečí zneužívání psychotropních látek, byla dne 21. února 1971 ve Vídni sjednána Úmluva o psychotropních látkách (Convention on psychotropic substances, 1971). V České republice byla vyhlášena jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb.

Tato úmluva reaguje na vzrůstající zneužívání psychotropních látek a jejich škodlivý vliv na lidské zdraví a společnost jako takovou. Úmluva uznává potřebnost psychotropních látek pro lékařské a vědecké účely a tyto rozděluje do čtyř skupin (seznamy I až IV), podrobuje tyto látky, jejich výrobu a obchod s nimi kontrole. Čl. 22 obsahuje trestní ustanovení, které stanoví, že smluvní strany budou považovat za trestná úmyslná jednání v rozporu s právními předpisy přijatými k plnění závazků plynoucích z této úmluvy a že za takováto jednání budou hrozit přiměřené tresty, především trest odnětí svobody. Pokud se však jednání dopustila osoba zneužívající psychotropních látek, je možné místo trestního postihu podrobit tuto osobu opatřením podle čl. 20 odst. 1 Úmluvy, jejichž účelem je léčba, výchova a rehabilitace a následné znovuzapojení se do společnosti. Článek rovněž stanovuje, která jednání budou považována za samostatné trestné činy, povinnost postihnout i pokus, přípravu či účastenství na takovém jednání, posuzování opakování trestného činu, pokud byl pachatel odsouzen v cizině, obsahuje ustanovení o vydávání pachatelů a povinnost zadržet a zabavit každou psychotropní látku a zařízení použité či určené ke spáchání trestného činu. Ustanovení úmluvy neomezují zásadu, že dané trestné činy budou stanoveny, stíhány a trestány v souladu s vnitrostátním právem daného státu.

Dne 20. prosince 1988 byla s ohledem na stále narůstající obchod s návykovými látkami sjednána ve Vídni Úmluva organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami. V České republice byla vyhlášena jako sdělení federálního ministerstva zahraničních

věci č. 462/1991 Sb.

Čl. 3 této úmluvy stanoví, jaké jednání bude považováno za trestný čin, co je rozuměno přitěžujícími okolnostmi a jaké tresty by měly být za tato jednání ukládány.

Úmluva rovněž stanovuje povinnost přijmout takovou úpravu, která by umožňovala konfiskaci výtěžku z nelegálního obchodu, stejně jako konfiskaci zadrženého zboží a prostředků užitých ke spáchání trestného činu. V čl. 6 obsahuje klauzuli o vydávání pachatelů pro případ, že by smluvní strany neměly mezi sebou uzavřenu dohodu o vydávání. Úmluva dále řeší otázku vzájemné právní pomoci, předávání písemností, spolupráce při odhalování trestné činnosti a poskytování informací.

2.2.2 Úprava v rámci EU

I na poli Evropské unie jsou přijímány dokumenty, které svým obsahem pomáhají bojovat proti zneužívání návykových látek. Rada Evropy pravidelně schvaluje „evropské akční plány pro boj proti drogám“, dále byly přijímány různé „společné akce“ pro zefektivnění boje proti obchodu s drogami (např. 96/699/SVV – výměna informací o určování chemické charakteristiky drog, 95/73/SVV – zřízení protidrogové jednotky Europolu, 96/750/JVV - boj proti drogové závislosti, 97/396/SVV - o výměně informací, hodnocení rizika a kontrole nových syntetických drog, 98/488/SVV - o vytvoření evropské soudní sítě).

K úpravě této problematiky jsou dále přijímána nařízení (např. nařízení č. 3677/90 o opatřeních, která mají být přijata za účelem zamezení zneužívání určitých látek k nedovolené výrobě omamných a psychotropních látek, nařízení č. 302/93, kterým bylo zřízeno Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost) či směrnice (např. 92/109 EHS o výrobě určitých látek používaných k nedovolené výrobě omamných a psychotropních látek a o jejich uvádění na trh). Tato směrnice byla nahrazena nařízením Evropského parlamentu a rady o prekurzorech drog č. 273/2004/ES, které stanoví harmonizovaná opatření pro kontrolu a sledování některých látek často

používaných při nedovolené výrobě omamných nebo psychotropních látek uvnitř Společenství s cílem zabránit jejich zneužití. Nařízením Rady č. 111/2005 byla stanovena pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi, seznam těchto látek je stanoven v příloze k tomuto nařízení, prováděcí pravidla k posledním dvěma nařízením byla stanovena nařízením Komise č. 1277/2005. Nařízení č. 273/2004/ES a č. 111/2005/ES jsou přímo použitelné předpisy Evropských společenství.

Dále jsou k dané otázce přijímána rozhodnutí Rady EU (např. 2001/419/SVV – o předávání vzorků sledovaných látek, 2001/427/SVV - o vytvoření Evropské sítě pro předcházení trestné činnosti, 2005/387/JVV - o výměně informací, hodnocení rizika a kontrole nových psychoaktivních látek), či rámcová rozhodnutí Rady (např. 2004/757/SVV, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami).

2.3 Historie právní úpravy ČR

2.3.1 Právní úprava do r. 1945

Zákon 117/1852 ř.z. o zločinech, přečinech a přestupcích

Pojem návykové látky v tomto zákoně obsažen není, přesto je možné najít v této právní úpravě ustanovení týkající se zneužívání některých látek. Návykovou látkou, se kterou tento zákon spojuje jisté trestněprávní následky, je alkohol, látky narkotisující (éter), mák a léčivé přípravky. Je zřejmé, že v této době ještě zneužívání drog v dnešním slova smyslu nebylo natolik rozšířené, aby bylo potřeba na ně reagovat trestněprávní úpravou. Na stranu druhou, z právní úpravy také vyplývá, že lidé měli i v této době sklony ke zneužívání těch látek, které byly dostupné, a bylo nutné na takovéto jednání adekvátně reagovat i na poli trestního práva.

V § 2 „Důvody vylučující zlý úmysl“ (neboť ke spáchání zločinu se zlého úmyslu vyžadovalo) je pod písm. c) zahrnuto, že „*konání nebo opomenutí za*

zločin se nepřičítá tomu, kdo v úplném opilství, ve kterém se pachatel připravil, zločinu v úmyslu nemaje (§§ 236, 523), anebo v jiném pomatení smyslu, v němž sobě činu svého vědom nebyl“.

Z předposlední věty tohoto souvětí je možno vyvodit, že obdobně by se mělo hledět na osobu, která se vlivem jiné látky do stavu pomatení smyslu dostala, a v takovém stavu byla její schopnost představivá (myšlenková) a usuzovací dotčena, stejně jako logické pochody v mysli a schopnost úsudku.³⁷

Pokud však osoba v důsledku požití alkoholu či jiné látky se dostala do stavu střídavého pomnutí smyslů a naprostého přechodného chybění rozumu ve smyslu § 2 písm. b) zákona, nikoli pouze do úplného opilství s poruchou vědomí, pak tato osoba nemohla být postižena ani přestupkem dle § 523 zákona.³⁸ V takovém případě se jednalo o pachatele zcela nepřičetného.

Na stranu druhou, ne každou opilost bylo možno pokládat za vedoucí k vyvíňovacímu důvodu dle § 2 písm. c), ale pouze takovou, kdy byl pachatel zbaven schopnosti vnímat a kontrolovat své jednání.³⁹

Ani „opítí se na kuráž“ nevedlo k vyvíňovacímu důvodu dle § 2 písm. c).

Díl první tohoto zákona pojednává o zločinech a neobsahuje žádnou skutkovou podstatu související se zneužíváním návykových látek.

V druhém dílu zákona, nazvaném o přečinech a přestupcích, lze v § 236 nalézt ustanovení, že kdo spáchá v nahodilém opilství čin, který by jinak byl pokládán za zločin, avšak vzhledem k ustanovení § 2 písm. c) za zločin považován být nemůže, má býti potrestán za přestupek opilství dle § 523.

§ 236

Ačkoliv činy, jež jinak jsou zločiny, když spáchány byly v nahodilém opilství, za zločiny pokládati se nemohou (§ 2 lit. c), tresce se v tomto případě přece opilství jako přestupek (§ 523).

V hlavě osmé dílu druhého tohoto zákona nazvané „O přečinech a přestupcích

³⁷ toto lze vyvodit např. z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Zm I 49/30

³⁸ viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Zm I 268/30

³⁹ viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Zm II 328/25, či Zm I 201/25

proti bezpečnosti života“, je možné najít několik ustanovení, které souvisí se zneužíváním návykových látek.

Je otázkou, zda by pod tuto materii bylo možno podřadit i § 335 a § 336 písm. d), který postihuje ublížení na zdraví při neopatrném užití prostředků narkotizujících. Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že ublížení na zdraví (těžké ublížení na těle) musí vzniknout jiné osobě.

§ 335

Obecný předpis co do přečinů a přestupků proti bezpečnosti života

Za každé jednání neb opominutí, o němž pachatel již dle přirozených jeho následků, které každý snadno poznati může, nebo podle předpisů zvláště vyhlášených, nebo podle svého stavu, úřadu, povolání, své živnosti, svého zaměstnání nebo vůbec podle svých zvláštních poměrů může nahlížeti, že se jím může způsobiti nebo zvětšiti nebezpečství života, zdraví nebo tělesné bezpečnosti lidí, potrestán budiž každý vinník, nastalo-li z toho těžké poškození na těle (§ 152) nějakému člověku, jako pro přestupek vězením od jednoho až do šesti měsíců; ale povstala-li z toho smrt člověka, jako pro přečin tuhým vězením od šesti měsíců až do jednoho roku.

§ 336 písm. d)

Předpisu v paragrafu předešlém obsaženého zvláště užití jest, když nastala smrt nebo těžké poškození na těle z některého z těchto provinění:

d) když se neopatrně zachází při vykuřování sírou a při užívání prostředků narkotisujících;

Vzhledem k tomu, že tento zákon pojem návykové látky vůbec neužívá, je nutno vycházet z pojmu definovaném v současné právní úpravě. Poté prostředky narkotisující jsou návykovými látkami a je možné si představit takovou skutkovou podstatu, kdy zneužitím návykové látky – například při jejím nevhodném podání - bude způsobena škoda na zdraví z nedbalosti.

Se zneužívám návykových látek souvisel i čin dle § 343 „Jak se tresce ten, kdo bez povolení lékařství nebo ranhojičství za živnost provozuje“, který postihoval nedovolené provozování lékařství či hojičství, nebo užívání zvířecího či životního magnetismu nebo užívání par éterových (narkotisování). Pro postižení stačilo samotné nedovolené provozování dané činnosti, výše trestu závisela na délce doby, po kterou se pachatel činnosti věnoval a na výši způsobené škody, v případě způsobení smrti člověka byl pachatel potrestán pro přečin dle § 335.

Dalším ustanovením, které by bylo možno podřadit pod úpravu zneužívání návykových látek v dnešním smyslu tohoto výrazu, resp. pod úpravu nedovolené distribuce těchto látek, je § 354.

§ 354

Kromě lékáren oprávněných, a též lékáren domácích, jež mají pověření lékaři a hojiči na venkově, zapovězeno jest prodávati bez povolení zvláštního, úřadem k tomu daného, léčiva vnitřní nebo zevnitřní, stran jichž vydávání platí zvláštní omezující nařízení. Přestupek ten potrestán býti má vězením od jednoho až do tří měsíců; bylo-li však prodáváno po více měsíců, zostřeným vězením, a shledá-li se při vyšetřování, že prodej takových léků měl škodlivé následky, tuhým vězením od jednoho až do šesti měsíců.

Již za platnosti tohoto zákona platilo omezení pro volné nakládání s opiáty na základě zák. č. 159/1922 Sb. z. a n., Mezinárodní opiové konvence a zák. č. 128/1923 Sb. z. a n., o provádění Mezinárodní opiové konvence. Dle těchto předpisů byl prodej opia, medicíálního opia, morfia, kokainu, a všech přípravků obsahujících více než 0,2 % morfia, nebo více než 0,1 % kokainu, heroin a jeho soli a přípravků obsahujících více než 0,1 % heroinu, každého nového derivátu morfia, kokainu nebo jejich solí, nebo každého jiného alkaliodu opia či jiného přípravku vyhlášeného ministerstvem, který by mohl dle všeobecně uznaných vědeckých výzkumů sloužit k obdobnému zneužívání a mohl by mít škodlivé účinky, podroben úřednímu doзору, co se dovozu,

vývozu, výroby, rozdělování a prodeje týká. Tyto činnosti byly povoleny pouze osobám k tomu zvláště oprávněným. Šíření toxikomanie bylo postizitelné dle § 7 zák. č. 128/1923 Sb. z. a n., pokud se jednalo o bezplatný převod návykové látky (Rozsudek Nejvyššího správního soudu 22726/26).

Pokud by jednání pachatele nebylo posuzováno dle zák. č. 128/1923 Sb., mohlo být posouzeno jako přestupek právě dle § 354 zák. č. 117/1852 ř. z., kde znakem skutkové podstaty byla úplatnost převodu.

Zvláštní skutkovou podstatou přestupku bylo „Užívání odvaru z makovic při dětech“ dle § 337, které postihovalo toho, který měl pečovat o děti, pokud jim podával odvaru z makovic a došlo-li k těžkému poškození na těle či smrti. Trestem za tento přestupek bylo vězení od 1 do 6 měsíců, pokud však jednáním byla způsobena smrt, trestem bylo tuhé vězení od 6 měsíců do jednoho roku.

Hlava třináctá dílu druhého nazvaná „O přečinech a přestupcích proti veřejné mravopočestnosti“ obsahuje ustanovení postihující zneužívání alkoholu.

Dle § 500 písm. e) je přestupkem opilství, toto však pouze v případě, kdy osoba v opilosti spáchala jiný zločin (§ 523) a nebo v případě, že řemeslník či nádeník tak přispěl ke zvýšení nebezpečí požáru (§ 524).

§ 500

Péče zákonodárná neomezuje po svém úmyslu pojem urážky veřejné mravopočestnosti toliko na činy takové, které samy o sobě vzbuditi mohou ošklivost a veřejné pohoršení, ale zahrnuje v to i činy, jež podle povahy své přičiňují k rozšíření zkázy mravů, jakož i takové, které mají obyčejně za následek nepořádky a prostopášnosti.

Podle toho určení trestati jest za přečiny anebo přestupky proti veřejné mravopočestnosti v případech tu jmenovaných:

e) opilství;

§ 523 Opilství. Trest

Pro opilství jako přešupek trestati se má, kdo jsa opilý vykonal nějaký čin, který by se mu krom opilství přičítal za zločin (§ 236). Trestem na to jest vězení od jednoho až do tří měsíců. Věděl-li opilý ze zkušenosti, že v opilství podroben jest prudkým hnutím mysli, má býti vězení zostřeno, ale při těžších zlých skutcích uznati se má na tuhé vězení až do šesti měsíců.

§ 524 Zastaralé opilství. Trest

Pro zastaralé opilství jako přešupek trestati se mají řemeslníci a nádenníci, kteří pracují na střechách a lešeních, nebo kteří zacházejí s věcmi, s nimiž spojeno je bezpečí ohně, jakož i takové osoby služebné, jichž nebedlivostí oheň snadno může povstati, vězením od jednoho až do osmi dnů, opakuje-li se to, až i do jednoho měsíce a podle okolností i také zostřeným vězením.

Trest pro zastaralé opilství ukládá se sice, když bylo veřejné a vrchnost se tudy o něm doví, z povinnosti úřadu, krom toho však jen tehda, když mistři nebo pánové služební sobě na to u úřadu stěžují.

Přestože byl zákon č. 117/1852 ř.z. několikrát novelizován, žádná z těchto změn se nedotkla ustanovení výše citovaných.

Zákon č. 29/1938 Sb. z. a n.

Zákon č. 128/1923 Sb. z. a n., o kterém byla řeč výše, byl zrušen zákonem č. 29/1938 Sb., kterým se provádějí mezinárodní opiové úmluvy (tzv. „opiový zákon“). Tento zákon provádí Mezinárodní opiovou úmluvu ze dne 23. ledna 1912, vyhlášenou pod č. 159/1922 Sb. z. a n., Mezinárodní opiovou úmluvu ze dne 19. února 1925, vyhlášenou pod č. 147/1927 Sb. z. a n., a Úmluvu o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek ze dne 13. července 1931, vyhlášenou pod č. 173/1933 Sb. z. a n. (opiový zákon). Tento zákon nabyl účinnosti 16.2.1938 a zrušen byl až 30.4.1955. V zákoně jsou definovány a rozděleny do čtyř skupin látky, jejichž výroba a nakládání s nimi je

podrobeno úřednímu dozoru, dále jsou stanoveny podmínky pro nakládání s těmito látkami. V §§ 18 a 19 tohoto zákona jsou definována jednání proti tomuto zákonu, která jsou postihována.

§ 18

(1) Přestupky tohoto zákona a vládních nařízení vydaných k jeho provedení trestají, nejde-li o čin soudně trestný, okresní úřady pokutou od 500 do 50.000 Kč nebo vězením (uzamčením) od 24 hodin do pěti měsíců. Pro případ nedobytnosti pokuty bude uložen podle míry zavinění náhradní trest vězení (uzamčení) do pěti měsíců.

(2) "Látku", která je předmětem přestupku, může okresní úřad prohlásiti propadlou, nehledě k tomu, komu náleží.

§ 19

(1) Kdo, nejsa k tomu oprávněn, úmyslně "látku" vyrobí, připraví, zpracuje, přepracuje, přechovává, má na prodej, uvede do oběhu, nabídne, doveze, vyveze nebo proveze nebo zprostředkuje obchod s ní, bude potrestán soudem pro přečin tuhým vězením od tří měsíců do tří let a trestem na penězích od 5.000 Kč do 50.000 Kč; spáchal-li však čin ve velikém rozsahu nebo po živnostensku nebo za takových okolností, že z toho vzešlo těžké poškození těla nebo smrt člověka nebo nebezpečí pro život nebo zdraví lidí ve větším rozsahu, bude potrestán pro zločin žalářem od jednoho roku do pěti let a trestem na penězích od 10.000 Kč do 100.000 Kč.

(2) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří nebo přenechá nebo přechovává nástroj nebo předmět, který je nepochybně určen k neoprávněné výrobě nebo k přípravě nebo k neoprávněnému zpracování nebo přepracování "látky", kdo se s někým spolčí k spáchání nebo páchání činů uvedených v odstavci 1, bude potrestán soudem pro přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do jednoho roku a trestem na penězích do 5.000 Kč.

(3) Byly-li činnosti uvedené v odstavcích 1 a 2 spáchány v různých státech, pokládá se každá z nich za samostatný trestný čin.

(4) Pokus přečinů uvedených v odstavcích 1 a 2 je trestný i v zemích Slovenské a Podkarpatoruské.⁴⁰

Dále zákon č. 29/1938 Sb. stanoví, že látky určené ke spáchání trestné činnosti, nebo látky takto vyrobené či získané, prohlásí soud propadlými bez ohledu na výsledek řízení.

Ze znění § 19 odst. 1 zák.č. 29/1938 Sb. je zřejmé, že zákon nerozlišoval, zda pachatel s látkou v zákoně předvídaným způsobem nakládal pro sebe či pro jiné. V případě přechovávání nebylo rozhodující ani množství látky, které měl pachatel u sebe, vyjma velikého rozsahu, který byl jedním ze znaků zločinu.

2.3.2 Právní úprava v letech 1945 - 1990

V období po skončení druhé světové války se v Československu vyskytovaly drogové závislosti (vyjma závislosti na alkoholu, tabáku a čaji) zcela ojediněle, zneužívání léků se objevovalo především mezi zdravotnickým personálem a zcela výjimečně docházelo ke zneužívání heroínu či hašiše.

2.3.2.1 zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon

Obecná část trestního zákona pojednává o návykových látkách ve spojení s polehčujícími okolnostmi a ochranným léčením.

V § 21 jsou vyjmenovány polehčující okolnosti. Opilost již není na rozdíl od předchozí právní úpravy vyvíňující. Nelze jí počítat ani jako okolnost polehčující, toto vysloveně vylučuje ustanovení § 21 písm. a). Polehčující okolností je stav zmenšené přičetnosti (resp. stav blízký nepřičetnosti ve znění zákona do 31.12.1956), ale nikoli tehdy, pokud si jej způsobil pachatel sám, zejména požitím alkoholického nápoje.

⁴⁰ zák. 29/1938 Sb. kterým se provádějí Mezinárodní opiové úmluvy § 18 a § 19

Ochranné léčení, které je jedním z ochranných opatření, které lze podle tohoto zákona uložit, může soud dle § 70 odst. 1 uložit také tehdy, dopustil-li se pachatel, který se oddává nadměrnému požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků, trestného činu v opilosti nebo v jiném podobném opojení nebo trestného činu opilství.

V části zvláštní zákona jsou poté definovány jednotlivé skutkové podstaty trestných činů. V hlavě třetí „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“, oddílu pátém „Jiné trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“ lze nalézt trestný čin Opilství.

§ 186

Kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí trestného činu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let; dopustí-li se však trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

Trestného činu opilství se dopustí ten, kdo se ve stavu nepřičetnosti způsobeném požitím alkoholu dopustí činu, který má znaky trestného činu uvedeného v zákoně. Souhrn těchto znaků musí být naplněn, vyjma zavinění, neboť jde o pachatele, který se trestného činu dopustil v nepřičetnosti. Pachatel není trestán za to, že spáchal trestný čin, ale za nadměrné požívání alkoholických nápojů.⁴¹ Zavinění spočívá právě v tom, že se osoba uvedla požitím alkoholického nápoje do stavu nepřičetnosti.

Je namístě zkoumat, pokud tomu okolnosti nasvědčují, zda stav nepřičetnosti nebyl vyvolán nějakou duševní poruchou či poruchou nervové soustavy a nikoli běžným vstřebáváním alkoholu například v situaci, kdy se pachatel dostane do stavu nepřičetnosti již po požití malého množství alkoholu, což může nastat například u epileptiků. Poté je nutno zkoumat, zda pachatel o této poruše a co u něj může vyvolat, věděl.⁴²

⁴¹ viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Tz 45/59

⁴² viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Tz 83/58 nebo Rozhodnutí Krajského soudu

Tohoto trestného činu se však nedopustil, kdo se opil na kuráž ke spáchání trestného činu (tzv. actio libera in causa doloza). V dané situaci bylo rovněž nutno zkoumat, kdy pachatel pojal rozhodnutí trestný čin spáchat, zda se tak nestalo ještě před opitím.

§ 187

1) Kdo se opije, byť i z nedbalosti, ač je v opilosti náchylný k výtržnostem, nebo

kdo osobu, která je v opilosti náchylná k výtržnostem, úmyslně opije nebo její opilost zvyšuje,

bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců.

(2) Stejně bude potrestán, kdo požije alkoholické nápoje za takových okolností, že by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku.

Ustanovení § 187 odst. 1 je v poměru subsidiarity k ustanovení § 186, jednočinný souběh těchto trestných činů není možný. Obě ustanovení mají týž chráněný zájem - ochranu společnosti před některými činy osob požívajících nadměrně alkoholické nápoje.⁴³ Pro naplnění skutkové podstaty dle § 187 postačí samotná možnost určitého chování, tedy že se jedná o osobu, která má v opilosti náchylnost k páčání výtržností, nebo že se pachatel opije za situaci, kdy by mohl ohrozit zájmy chráněné zákonem. K samotnému porušení těchto zájmů však dojít nemusí, jedná se o delikt ohrožovací. Například řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu za situace, kdy nedošlo k žádné nehodě, by bylo posuzováno dle odst. 2 tohoto ustanovení.

V hlavě čtvrté zvláštní části zákona jsou upraveny trestné činy obecně nebezpečné, mezi kterými se nachází i trestný čin Nedovolené výroby a držení omamných prostředků a jedů.

Uherské Hradiště 3 Tk 106/51

⁴³ viz. Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové 3 Tk 41/51 5 To 112/54

§ 197

(1) Kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, jinému opatří nebo přechovává omamné prostředky nebo jedy, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 ve značném rozsahu nebo výdělečně, nebo

b) má-li takový čin za následek smrt člověka nebo těžkou újmu na zdraví mnoha lidí.

Do 31.12.1956 bylo povinností uložit za trestný čin dle § 197 odst. 1 také trest peněžitý.

Ze znění tohoto zákonného ustanovení je zřejmé, že trestné bylo omamný prostředek vyrobit, dovézt, vyvést či jinému opatřit. Držení omamné látky pro vlastní potřebu v jakémkoli množství, trestné nebylo. Kvalifikovaná skutková podstata spočívala v tom, že trestný čin byl spáchán ve značném rozsahu či výdělečně, či pokud došlo ke smrti alespoň jednoho člověka nebo k těžké újmě na zdraví mnoha lidí. Na otázku co je myšleno značným rozsahem či pojmem mnoho lidí zákon ani judikatura z dané doby odpověď nedává.

Zajímavé je, že zákon č. 29/1938 Sb., který byl zmíněn v předchozí podkapitole a který obsahoval v § 19 obdobná trestněprávní ustanovení, byl zrušen až ke dni 30.4.1955, tedy téměř 5 let po platnosti trestního zákona, jeho působnost na danou materii nezrušuje ani § 311 trestního zákona. Ustanovení tohoto zákona bylo přísnější v tom smyslu, že nerozlišovalo, za jakým účelem je s látkou nakládáno a i rozsah činností byl širší (vyrobí, připraví, zpracuje, přepracuje, přechovává, má na prodej, uvede do oběhu, nabídne, doveze, vyveze nebo proveze nebo zprostředkuje obchod s ní). Rozdíl je rovněž možno spatřit v definici látek, na které se ustanovení vztahovalo, když tyto vyplývaly přímo ze zmiňovaného zákona. Takovýto právní stav, kdy platily současně oba zákony, rozhodně nebylo možné považovat za vhodný.

§ 198

Kdo vyrobí, sobě nebo někomu jinému opatří nebo přechovává předmět určený

k neoprávněné výrobě omamných prostředků nebo jedů, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Definici pojmu omamný prostředek a jed obsahovalo ustanovení § 205, který odkazoval na nařízení ministra spravedlnosti. Za platnosti tohoto zákona se jednalo o nařízení ministra spravedlnosti č. 118/1950 Sb., které obsahovalo seznam omamných prostředků a č. 54/1955 Sb., které odkazovalo na seznam jedů uveřejněném v Úředním listu dle § 1 odst. 1 zák. opatř. č. 23/1955 Sb., o jedech a látkách škodlivých zdraví, vydaném pod č. 167/1955 Ú.l..

Dále lze ve zvláštní části, v hlavě páté – Trestné činy proti rodině a mládeži nalézt trestný čin Podávání alkoholických nápojů osobám nezletilým.

§ 213

Kdo podá osobě mladší než osmnáct let pro její vlastní potřebu alkoholický nápoj v takové míře, že tím může být ohroženo její zdraví, nebo kdo tomu nezabrání, ač je to jeho povinností, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Ze znění tohoto ustanovení je zřejmé, že k trestnosti bylo třeba podání alkoholu osobě mladší osmnácti let pro její vlastní potřebu a současně v takovém množství, aby tím bylo ohroženo zdraví takové osoby. Vzhledem k tomu, že k trestnosti bylo třeba zavinění úmyslné, bylo nutné dokazovat všechny znaky tohoto trestného činu, tedy jak věk dané osoby, tak skutečnost, že alkohol je pro její potřebu, a současně úmysl pachatele ve vztahu k tomu, že tím může být ohroženo zdraví takové osoby. Povinnost zabránit takovému jednání měli například ti, kteří o osobu mladší 18 let pečovali (rodiče, opatrovníci), vychovatelé či učitelé.

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. byl zrušen zákonem č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, který byl účinný od 1.1.1962 do 31.12.2009.

2.3.2.2 zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Vzhledem k tomu, že tento zákon platil až do 31.12.2009, považuji za nutné upozornit, že v této (historické) podkapitole se budu věnovat úpravě platné do roku 30.6.1990.

V 70. letech 20. století dochází k nárůstu nealkoholové toxikomanie, dochází k nárůstu počtu toxikomanů léčených v psychiatrických zařízeních, množí se případy vloupání do lékáren či případy krádeží a padělání lékařských receptů.⁴⁴ Takřka výhradním zdrojem drog byla domácí produkce (pěstování marihuany, výroba braunu a pervitinu z dostupných léků). Na drogové scéně neexistoval trh v pravém smyslu slova, nevelký počet uživatelů byl sdružen do tradičních malých, uzavřených a vzájemně nepropojených skupin.⁴⁵

2.3.2.2.1 obecná část

V obecné části trestního zákona je upraven účel trestního zákona, základy trestní odpovědnosti, působnost trestních zákonů, tresty, zánik trestnosti a trestu, ochranná opatření, zvláštní ustanovení o mladistvých a společná ustanovení. S úpravou zneužívání návykových látek je možno se setkat i v této obecné části trestního zákona. Dle § 12 odst. 2 se vylučuje použití ustanovení o nepřičetnosti pachatele, pokud se tento přivedl do stavu nepřičetnosti požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku.

§ 12 Nepřičetnost

(1) Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

(2) Ustanovení odstavce 1 se neužije, přivede-li se pachatel do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku.

⁴⁴ Vanuch P., Drogy a kriminalita, Univerzita J.E.Purkyně Brno 1990, str.17 a násl.

⁴⁵ Kalina K. a kol., Drogy a drogové závislosti 1 mezioborový přístup, Úřad vlády České republiky 2003, str.33

Otázka nepřičetnosti pachatele je otázkou právní, pro jejíž zodpovězení je potřeba odborných znalostí. Znalecký posudek (z oboru psychiatrie) je tedy podkladem pro právní závěr o přičetnosti či nepřičetnosti. Přičetnost je vždy třeba zkoumat ve vztahu ke konkrétnímu činu, který je předmětem trestního stíhání.⁴⁶

Pokud se jednalo o pachatele pod vlivem alkoholu, bylo vždy nutno rozlišovat mezi opilostí prostou a opilostí patologickou. Při prosté opilosti odpovídá stav pachatele množství zkonsumovaného alkoholu, když porušení duševních schopností je provázeno ochromením pohybové koordinace a zpravidla nedochází k úplné ztrátě rozpoznávací a ovládací funkce. Na druhou stranu patologická opilost vzniká jako kvalitativní porucha vědomí, pachatel není motoricky nijak omezen a jedná ve zkreslených představách o skutečnosti, v mráкотném stavu, jehož dvě formy delirantní a automatická (vigilambulantní) jsou výrazem ztráty rozpoznávacích a ovládacích funkcí.⁴⁷

V případě pachatele, který se do stavu nepřičetnosti (mráкотného stavu) dostal po požití neodpovídající množství alkoholického nápoje v důsledku jiného svého onemocnění, je vždy nutno zkoumat zda si přesto tento stav nezavinil tím, že mohl a měl předpokládat, jak bude s ohledem na svou chorobu na požití alkoholu reagovat.⁴⁸ „Patologická opilost vedoucí k nepřičetnosti pachatele nevylučuje trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zák., pokud pachatel alespoň buď věděl, že požití alkoholu vyvolává u něho patologickou opilost a bez přiměřených důvodů spoléhal, že k tomu nedojde, anebo sice o tom nevěděl, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.“⁴⁹

Na druhou stranu v případě pachatele alkoholika, u kterého skutečnosti nasvědčují tomu, že by mohl trpět další duševní chorobou, je na místě zkoumat, zda alkoholismus nezakrývá tuto chorobu a zda není na místě použití § 12 odst. 1 příp. § 25 či § 32. K posouzení dané otázky bylo nutno vyjít ze

⁴⁶ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 21/78

⁴⁷ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 10 Tz 6/70

⁴⁸ viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tz 14/65

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 10 Tz 6/70

znaleckého posudku z oboru psychiatrie.⁵⁰ Stejně tak je nutno u pachatele alkoholika v pokročilé fázi zkoumat, zda byl schopen odolat požívání alkoholických nápojů (otázka míry závislosti na alkoholu), což má význam pro dobu před požitím alkoholických nápojů a v průběhu jejich požívání pro posouzení, zda se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti zaviněným požitím alkoholických nápojů ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zák. Druhou důležitou otázkou je, nakolik byly zachovány rozpoznávací schopnosti pachatele v době činu, tato otázka je významná z hlediska posouzení dle § 12 odst. 1.⁵¹

Definici pojmu omamného prostředku není možné najít v obecné části zákona. Co se rozumí omamným prostředkem je uvedeno v § 195 ve zvláštní části zákona. Je ovšem nutné povšimnout si přesného znění tohoto ustanovení, ze kterého jazykovým výkladem vyplývá, že se vztahuje pouze a jenom na § 187 a § 188, nikoli na další zákonná ustanovení, která tento pojem užívají. Dle mého názoru tedy nebylo možné toto výkladové ustanovení použít pro celý trestní zákon. Ke shodnému názoru dospěla i judikatura. Z výkladového stanoviska Nejvyššího soudu ČR Tpjf 70/76 vyplývá, že pro účely rozhodování o přičetnosti pachatele případně o uložení ochranného léčení, není možné vyjít z definice omamného prostředku dle § 195. Takovýto výklad by vyloučil aplikaci daných ustanovení například na legálně držené léky, nebo na některé omamné prostředky neobsažené ve vyhlášce ministra spravedlnosti. Též jakékoli jiné látky, než ty, který vyplývají z § 195, zejména některé druhy léků, jejichž nekontrolovatelné užívání bylo podle tehdejších poznatků lékařské vědy způsobilé vyvolat chorobnou závislost člověka na jejich požívání, bylo nutné považovat za omamný prostředek ve smyslu § 12 odst. 2, § 25, § 32 odst. 1, § 72 odst. 2 písm. b). Při opačném výkladu by nebylo možno stíhat osobu, která se zaviněně přivedla do stavu nepřičetnosti např. požitím léku či jiného omamného prostředku neuvedeného v dané vyhlášce, a nebyla by tedy zajištěna ochrana společnosti před těmito pachateli.

I při ukládání trestu bylo nutno zohlednit, zda byl pachatel ovlivněn návykovou

⁵⁰ viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 9 Tz 30/65

⁵¹ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR To 19/73

látkou. Ustanovení o možnosti upuštění od potrestání se nepoužila na pachatele, který spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, pokud si tento stav přivodil požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku.

§ 25

Soud může upustit od potrestání i tehdy, jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti a soud má za to, že ochranné léčení (§ 72), které zároveň ukládá, zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. Tohoto ustanovení se však nepoužije, jestliže si pachatel stav zmenšené přičetnosti přivodil, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku.

V případě, že sice pachatel požil alkoholický nápoj nebo omamný prostředek, avšak toto požití nebylo rozhodující příčinou jeho zmenšené přičetnosti, která pramenila z duševní poruchy pachatele, bylo možné upustit od potrestání dle § 25.⁵²

Požití alkoholického nápoje nebo omamného prostředku, po kterém se pachatel ocitl ve stavu zmenšené přičetnosti, rovněž vylučuje použití § 32 odst. 1 při stanovování druhu a výměry trestu.

§ 32

(1) Jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, který si, a to ani z nedbalosti, nepřivodil požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku, přihlédně soud k této okolnosti při stanovení druhu trestu a jeho výměry.

Obviněnému bylo možno uložit za použití § 44 odst. 4 při uložení nápravného opatření či § 59 odst. 2 při podmíněném odsouzení, či dle § 57a odst. 3 při uložení trestu zákazu pobytu (od 1.1.1970) či dle § 63 odst. 3 při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody přiměřená omezení směřující

⁵² viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 70/64

k tomu, aby vedl řádný život pracujícího člověka. Jedním z takových omezení mohl být zákaz nadměrného požívání alkoholických nápojů či úplný zákaz požívání alkoholických nápojů či omamných prostředků. Úplný zákaz bylo na místě uložit zejména v případě, kdy soud ukládal současně ochranné protialkoholní léčení, neboť takovéto léčení by bez úplné abstinence nemělo naději na úspěch.

Se zneužíváním omamných látek souvisela i možnost či povinnost soudu uložit pachateli ochranné léčení. Ochranné léčení bylo dle § 72 odst. 2 písm. b) možno uložit pachateli, který se oddává nadměrnému požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků a který spáchal trestný čin v opilosti nebo v jiném podobném opojení. Toto ustanovení bylo několikrát změněno.

Z vývoje tohoto zákonného ustanovení je zřejmé, že zpočátku mohl soud dle § 72 odst. 2 písm. b) uložit ochranné léčení pouze v případě, že pachatel, který se oddává nadměrnému požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků, spáchal trestný čin v opilosti nebo v jiném podobném opojení, od 1.1.1969 přibyla soudu alternativa, že témuž pachateli může uložit ochranné léčení i v případě, že trestný čin sice nespáchal přímo v opilosti či jiném podobném opojení, ale i v souvislosti s požíváním alkoholu. Mohlo se jednat například o pachatele, který trestnou činnost páchal, aby si opatřil prostředky na opatření alkoholu. Zřejmě s narůstajícím počtem pachatelů, kteří páchali trestnou činnost v souvislosti s požíváním jiných omamných látek, přibyla od 1.7.1973 možnost uložit ochranné opatření i takovému pachateli nadměrně se oddávajícímu zneužívání omamných prostředků, který trestnou činnost spáchal v souvislosti s požíváním omamných prostředků.

Problematikou ukládání ochranného léčení dle § 72 odst. 2 písm. b) se zabývalo výkladové stanovisko Nejvyššího soudu Tpjf 70/76. V souhrnu lze z tohoto stanoviska vyčíst, že se jedná o speciální léčení protialkoholní či léčení jiné drogové závislosti, nejedná se o léčení psychiatrické choroby (na rozdíl od léčení ukládaného dle § 72 odst. 1 či odst. 2 písm. a)). Užívání

alkoholu či omamných prostředků muselo mít povahu choroby, k učinění tohoto závěru bylo nutné přibrat znalce či vyžádat odborné vyjádření (psychiatra, alkoholologa, zdravotnického zařízení věnující se léčbě závislosti). Za chorobu byl dle odborné veřejnosti alkoholismus považován již ve třetím stádiu, které bývá provázeno ztrátou kontroly v pití, v některých případech tak mohla být vyhodnocena i druhá fáze alkoholismu, pokud již zde vznikala chorobná závislost na alkoholu. Již v této době se objevovaly závislosti na jiných látkách, např. lécích, či kombinované, poté bylo nutno uložit ochranné léčení dle typu zneužívané látky a pro všechny tyto látky (tj. např. současné ochranné léčení protialkoholní a zároveň proti lékové závislosti). Dále bylo nutné, aby pachatel spáchal trestný čin v opilosti nebo v jiném podobném opojení, nebo v souvislosti s požíváním alkoholu nebo omamných prostředků. Stačilo však ovlivnění alkoholem v menší intenzitě, u pachatele nemuselo dojít ke ztrátě rozpoznávací a ovládací schopnosti. Nicméně ovlivnění alkoholem muselo být jednou z příčin vedoucí ke spáchání trestného činu. V případě pokračujícího trestného činu postačovalo, byl-li alespoň jeden z útoků spáchán v opilosti. Za situaci, kdy pachatel spáchal trestný čin v souvislosti s užíváním alkoholu, bylo nutno považovat takové případy, kdy trestná činnost vyplývala z pachatelova alkoholismu, pachatel ovšem jednal za střízliva. Např. pokud pachatel odcizil alkohol či peníze, aby si alkohol mohl obstarat. V případě trestného činu zanedbání povinné výchovy se jednalo o pachatele, který řádně vydělané peníze propil a nemohl tak platit výživné. Trestný čin mohl být spáchán v souvislosti s užíváním alkoholu i v případě, že trestný čin pramenil ze změn chování pachatele způsobených alkoholem, např. ve stavu tzv. alkoholické rozlady neboli dystymie, která je příznakem pokročilého stupně závislosti na alkoholu.⁵³ V takovém případě však bylo nutné dojít k danému závěru na základě znaleckého posudku.

Soud v daném stanovisku řešil i fakultativnost uložení ochranného léčení se závěry, že toto léčení bylo nutno při splnění zákonných podmínek uložit, od jeho uložení bylo možné upustit např. v případě, že pachatel se již léčení dobrovolně podrobil a toto přineslo výsledky, či se jedná o pachatele, u kterého

⁵³ viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 To 32/78, 6 To 2/80

opakované ukládání ochranného léčení nepřineslo očekávaný účel (např. nevyléčitelný stav chronického alkoholismu), nebo se jedná o pachatele jinak kontraindikovaného (duševní choroba, přílišná tělesná sešlost, demence nebo oligofrenie). Při ukládání ochranného léčení musel soud rozhodnout, jakou formou toto léčení bude vykonáno (ústavní či ambulantní). Pro vyřešení této otázky bylo vždy nutno vyjít ze znaleckého posudku či odborného vyjádření. Ochranné léčení dle § 72 odst. 2 písm. b) mohl soud uložit i v případě, že trestní stíhání obviněného bylo zastaveno na základě amnestie prezidenta republiky.

2.3.2.2.2 zvláštní část

Ve zvláštní části, hlavě čtvrté jsou obsaženy trestné činy obecně nebezpečné. Obecně nebezpečnými trestnými činy jsou trestné činy nazvané „Nedovolené držení a výroba omamných prostředků a jedů“ dle § 187 a § 188 a trestný čin „Nedovolená výroba lihu“ dle § 194a.

§ 187

(1) Kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, jinému opatří nebo přechovává omamné prostředky nebo jedy, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) získá-li takovým činem značný prospěch, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt.

Trestný čin spáchal ten, kdo vyrobil, dovezl, vyvezl, jinému opatřil nebo přechovával omamné prostředky nebo jedy. Ze znění této věty je zřejmé, že opatření (nikoli však výroba) pro vlastní potřebu nebylo trestné bez ohledu na množství látky. Pokud však látka nebyla okamžitě aplikována, bylo nutné zvažovat, zda již nejde o přechovávání. Vzhledem k tomu, že není stanoveno

minimální množství látky potřebné pro naplnění skutkové podstaty trestného činu, bylo vždy nutno danou otázku posuzovat z materiálního hlediska, tedy zda vyrobené, dovezené či opatřené množství návykové látky znamená nebezpečí pro život a zdraví. Pokud toto nebylo naplněno, nebyl daným činem ohrožen objekt chráněný zákonem (bezpečnost života, zdraví lidí a majetku) a skutek nedosahoval potřebné nebezpečnosti činu pro společnost. V takovém případě mělo být jednání posouzeno jako přestupek proti preventivní a léčebné péči podle § 12 odst. 2 písm. d) zák. č. 60/1961 Sb.

V případě pachatele, který vyrobil návykovou látku a současně byl jejím uživatelem, bylo na místě zadat znalecký posudek z odvětví soudní psychiatrie pro posouzení, zda návyk pachatele má již povahu choroby a zda je nutné uložit ochranné opatření ve smyslu § 72 odst. 2 písm. b). Pokud se nejednalo o pachatele, kde by užívání již mělo povahu choroby, bylo možné a vhodné při uložení trestu tomuto pachateli mu uložit rovněž přiměřená omezení ve smyslu § 59 odst. 2, resp. § 44 odst. 4.

Vzhledem k tomu, že se jednalo o úmyslný trestný čin bylo nutno dokazovat úmysl u všech znaků skutkové podstaty. Bylo tedy nutné zodpovědět i otázku, zda pachatel věděl a chtěl, nebo byl alespoň srozuměn s tím, že vyrobil, dovezl, přechovával nebo opatřil pro jiného omamný prostředek bez povolení. Vzhledem k tomu, že znak „bez povolení“ nebyl obsažen v trestním zákoně, ani v zákoně jiném, kterého se trestní zákon dovolával pomocí normy s blanketní dispozicí, bylo nutno omyl v pojmu „bez povolení“ posuzovat jako skutkový omyl.

Na druhou stranu nebylo nutné dokazovat, zda pachatel věděl, že se jedná o omamný prostředek, neboť § 187 byl blanketní normou (§ 195) a v takovém případě se neznalost normy týkající se omamných prostředků, tedy vyhlášky ministerstev zdravotnictví a spravedlnosti, posuzovala jako neznalost trestního zákona samého. Zde se uplatnila zásada, že neznalost zákona neomlouvá. Rozhodující bylo, aby obžalovaný znal skutkové okolnosti vztahující se k posouzení této právní otázky.

Rozsah činností postihnutých tímto ustanovením nebyl příliš široký, rozhodně

neodpovídal ustanovení čl. 36 Jednotné úmluvy o návykových látkách, kde je výčet činností, na které by se měl vztahovat trestněprávní postih, mnohem širší.

Za přípravu k trestnému činu dle § 7 odst. 1 k § 187 odst. 1 bylo považováno přechovávání semínek rostliny konopí a jejich zasazení do květináče.⁵⁴ Jako návod k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných prostředků a jedů podle § 10 odst. 1 písm. b) k § 187 odst. 1 se považovalo, pokud pachatel někoho jiného (zletilého) učil výrobě a aplikaci omamných prostředků.⁵⁵

Souběh trestného činu dle § 187 a trestného činu ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými potřebami dle § 193 byl možný. V případě, že pachatel poskytoval omamný prostředek osobám mladším 18ti let, či je učil tento prostředek aplikovat, mohl být současně potrestán i za trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 písm. b), neboť takováto činnost je zpravidla úmyslným sváděním k nemravnému, a ve svých důsledcích k zahálčivému způsobu života a hrozí zde nebezpečí zpustnutí osoby mladší osmnácti let. Byl rovněž možný souběh s trestným činem maření způsobilosti ke službě dle § 266 odst. 1, v případě osob užívajících omamné prostředky bylo vždy na místě zkoumat, zda se pachatel tohoto trestného činu nedopustil. Rovněž byl možný jednočinný souběh s poruchovým trestným činem ublížení na zdraví.

Kvalifikovaná skutková podstata byla vymezena v prvé řadě tím, že se jednalo o organizovanou skupinu. Dále byla kvalifikovaná skutková podstata vymezena tím, že pachatel získal činem značný prospěch. Hranice značného prospěchu nebyla v zákoně do 30.6.1990 definována. Z rozhodovací praxe soudů vyplývá, že tato hranice se pohybovala kolem 20.000,-Kčs.⁵⁶ Třetí možností pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu bylo způsobení těžké újmy na zdraví více osob, tedy alespoň dvou, nebo smrt. Těžká újma na zdraví byla definována v § 89 odst. 6 písm. a) až ch), kdy dle

⁵⁴ viz stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 54/86

⁵⁵ viz stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 77/87

⁵⁶ Nezkusil J. a kol., Československé trestní právo, svazek II. zvláštní část, str. 161

tehdejší judikatury déle trvající poruchou zdraví byla taková porucha zdraví, kterou postižený pociťoval jako citelnou újmu v obvyklém způsobu života a kdy si léčení vyžádalo čas delší než 6 týdnů. Ze stanovisek Nejvyššího soudu Tpj 54/86 a Tpj 77/87 vyplývá, že v jimi sledovaném období žádný trestný čin nebyl takto kvalifikován.

Ačkoli na jednu stranu není možné v zákoně definovat všechny pojmy, z pohledu právní jistoty by bylo možné této právní úpravě vytknout právě nedostatečně přesné definování kvalifikovaných skutkových podstat, když většina pojmů byla stanovena až na základě rozhodovací praxe soudů.

Nejčastěji zneužívanými návykovými látkami byly v tomto období kodein (získávaný z volně prodejného Alnagonu), metamfetamin (získávaný ze Solutanu), který byl zařazen mezi omamné látky ve smyslu § 187, § 188 od 1.1.1985 a cannabis. Vývoz a dovoz omamných prostředků shledán nebyl.

§ 188

Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět způsobilý k nedovolené výrobě omamných prostředků nebo jedů, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

Pro naplnění této skutkové podstaty bylo nutné, aby byly současně splněny dvě podmínky. V první řadě, aby někdo pouze opatřil, vyrobil či přechovával předmět způsobilý k nedovolené výrobě omamných prostředků a jedů a současně, aby tyto neměl v úmyslu vyrobit. Musel však vědět, že se jedná o předměty určené k nedovolené výrobě omamných prostředků a jedů. Pokud byl současně přítomen i úmysl tyto vyrobit, bylo nutné posoudit skutek jako přípravu dle § 7 odst. 1 či pomoc ve smyslu § 10 odst. 1 písm. c) k trestnému činu nedovoleného držení a výroby omamných prostředků a jedů dle § 187.

Dle § 195 bylo určeno vyhláškou ministra spravedlnosti, co se považuje za omamné prostředky a jedy ve smyslu § 187 a § 188. Jednalo se

o vyhl.č. 57/1967 Sb. a č. 244/1988 Sb., která odkazovala na zákon č. 192/1988 Sb., O jedech a některých jiných látkách škodlivých na zdraví.

V hlavě páté zvláštní části zákona jsou obsaženy trestné činy hrubě narušující občanské soužití a nalezneme zde i trestný čin „Opilství“ dle § 201.

§ 201

Kdo poté, co požil alkoholického nápoje, vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

Z důvodové zprávy k trestní zákonu vyplývá, že toto ustanovení bylo do zákona zahrnuto z důvodu důsledného boje proti alkoholismu, který vyžaduje i postih těch, kteří poté, co požili alkoholického nápoje, vykonávají zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohli ohrozit život anebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Tímto ustanovením měla být prohloubena ochrana života, zdraví i majetku občanů zejména před řidiči motorových vozidel, kteří v podnapilosti řídí motorové vozidlo. Přitom nebylo rozhodující, zda požili alkoholického nápoje, ač věděli, že budou řídit motorové vozidlo, nebo zda takového nápoje požili, a potom se rozhodli řídit motorové vozidlo, anebo zda požívají alkoholického nápoje během jízdy.

Činností se rozuměla taková činnost, jejíž výkon vyžaduje soustředěnou pozornost a pohotovost, aby nedošlo k ohrožení života nebo zdraví lidí nebo ke způsobení značné škody na majetku.

Typicky bylo touto činností řízení osobních motorových vozidel (nikoli jízdního kola), obsluha jeřábu, práce s výbušninami, provádění lékařských zákroků, průvodčí ve vlaku, atd. Jednalo se o delikt ohrožovací, proto nemuselo dojít k poruše a přímému ohrožení života nebo zdraví lidí nebo majetku. Od obecného ohrožení ve smyslu § 180 (§ 179) se lišilo tím, že nebezpečí chráněným zájmům nemuselo hrozit konkrétně a bezprostředně,

stačila ještě vzdálená možnost poruchy.⁵⁷ Pro spáchání trestného činu obecného ohrožení dle § 180 byla hranicí škody velkého rozsahu částka 100.000,-Kč, od 16.6.1987 částka 250.000,-Kč. Znak vydání lidí v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví byl naplněn ohrožením nejméně 7 osob.⁵⁸

Míra potřebného ohrožení zákonem chráněného zájmu a tedy i stupeň nebezpečnosti pro společnost byl určován jednak množstvím požitého alkoholu (z poznatků lékařské vědy vyplývá, že ani nadprůměrně disponovaný jedinec není schopen bezpečně ovládat motorové vozidlo při hladině kolem 1 g/kg alkoholu v krvi, není však vyloučeno, aby i při nižší hladině alkoholu nejméně však 0,8 g/kg⁵⁹ byla schopnost ovládat motorové vozidlo natolik snížena, aby došlo k ohrožení zákonem chráněných zájmů), povahou zaměstnání nebo činnosti, dalšími okolnostmi případu (použité vozidlo, jízda po louce a nikoli po silnici a pod.), osobou pachatele (zda byl pro daný trestný čin již postižen).

Po subjektivní stránce byl vyžadován úmysl, kdy nezáleželo na tom, zda pachatel v době, kdy požíval alkoholické nápoje, si byl vědom toho, že bude vykonávat danou činnost.

Této zákonné formulaci by bylo možné vytknout, že neuvádí míru potřebného ovlivnění alkoholickým nápojem, ale obsahuje pouze formulaci „poté, co požil alkoholické nápoje“. Formální stránka trestného činu by tak mohla být naplněna požitím jakéhokoli množství alkoholického nápoje, vždy však bylo nutné zvažovat, zda současně došlo k ohrožení zákonem chráněných zájmů a naplnění materiální stránky trestného činu. Jedná se tedy o formulaci značně neurčitou.

Pomoci k tomuto trestnému činu podle § 10 odst. 1 písm. c), § 201, se dopustil, kdo podal jinému alkoholický nápoj, ačkoli věděl, že bude řídit motorové vozidlo, ale i kdo jinému předal řízení motorového vozidla, ačkoliv o něm

⁵⁷ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 15/65 či Krajského soudu v Ústí nad Labem 1 To 320/66

⁵⁸ viz stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 75/89

⁵⁹ viz stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 75/89

věděl, že požil alkoholický nápoj. Pomoci k trestnému činu opilství ani jiného trestného činu se však nedopustil, kdo jen vrátil vozidlo jeho majiteli nebo osobě oprávněné z jiného důvodu s vozidlem disponovat, třebaže věděl, že taková osoba požila alkoholický nápoj.⁶⁰

Souběh tohoto trestného činu s trestným činem ublížení na zdraví dle § 223 odst. 2 či 224 odst. 1, odst. 2 byl možný, neboť i v případě ublížení na zdraví konkrétní osobě zde vždy existovala možnost, že pachatel ohrozí další, jednotlivě neurčené účastníky silničního provozu a proto trestný čin opilství nebyl obsažen v trestném činu ublížení na zdraví.⁶¹

Přípravy k tomuto trestnému činu se dopustil, kdo před nástupem do práce, při které by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, požil alkoholické nápoje a potom se domáhal u mistra, aby byl zařazen do práce. Pokud však mistr jeho zařazení do práce odmítl a obviněný tak vůbec neměl možnost do práce nastoupit, bylo třeba zkoumat, zda dané jednání nevykazuje pouze nepatrný stupeň nebezpečnosti pro společnost.⁶²

Pokud jednání pachatele nedosahovalo potřebného stupně nebezpečnosti pro společnost, mohlo být jednání postíženo jako přečin dle § 9 odst. 1 písm. b) zák. č. 150/1969 Sb., o přečinech či jako přestupek dle § 10 písm. a) případně dle § 13 zák. č. 60/1961 Sb.

§ 9 odst. 1 písm. b) zák. č. 150/1969 Sb.

(1) Pro přečin proti socialistickému soužití bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem do výše 5 000 Kčs nebo zákazem činnosti, kdo

b) požije alkoholický nápoj, ačkoliv ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit zdraví spoluobčanů nebo bezpečnost majetku, nebo někomu za takových okolností alkoholický nápoj poskytne,

⁶⁰ viz. rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 3 To 492/67

⁶¹ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 11/62 či 6 Tz 21/63

⁶² viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 28/83

přestože byl v posledním roce pro některý čin obdobné povahy postižen anebo v posledních třech letech pro některý z trestných činů obdobné povahy odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého mu za takový trestný čin propuštěn.

§ 10 písm. a) zák. č. 60/1961 Sb.

V silniční, železniční, letecké, vodní dopravě a v oboru spojů se dopustí přestupku ten, kdo

a) poruší pravidla silničního, železničního, leteckého, plavebního nebo poštovního provozu,

§ 13 zák. č. 60/1961 Sb.

Přestupku na úseku boje proti alkoholismu se dopustí ten, kdo

a) prodá, podá nebo jinak umožní požívání alkoholických nápojů osobám podnapilým nebo opilým,

b) nedbá vydaného zákazu čepovat, podávat nebo požívat alkoholické nápoje,

c) nepodrobí se opatřením, postihujícím ho pro nadměrné požívání alkoholických nápojů,

d) přivede se požitím alkoholických nápojů do stavu vzbuzujícího pohoršení,

e) neoprávněně vyrábí nebo dává do oběhu líh nebo éter.

Novelou provedenou zákonem č. 120/1962 Sb., o boji proti alkoholismu byla s účinností od 27.12.1962 přidána do českého právního řádu nová skutková podstata „Nedovolená výroba lihu“.

§ 194a Nedovolená výroba lihu

(1) Kdo bez povolení ve větším množství pálí nebo jinak vyrábí líh, nebo kdo líh bez povolení vyrobený ve větším množství přechovává nebo uvádí do oběhu,

bude potrestán, nejde-li o čin přísněji trestný, odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo neoprávněně zhotoví nebo přechovává zařízení

na výrobu lihu.

Dle soudní praxe se za větší množství lihu považovalo okolo 15 litrů čistého lihu.

Druhým odstavcem bylo postihováno přípravné jednání k trestnému činu uvedenému v odstavci prvním, tedy zhotovení takové zařízení, které bylo způsobilé pro pálení lihu ve větším množství. Ne každé zařízení, které bylo zhotoveno za účelem pálení lihu, bylo zařízením, z jehož držení bylo možné vyvodit trestní odpovědnost. Takovým zařízením, ve smyslu citovaného ustanovení, nebylo pouhé spojení několika neupravených součástí, běžně sloužících v každé domácnosti k jiným účelům, bez jakéhokoli technologického přizpůsobení, byť takové zařízení bylo použito obviněným k výrobě menšího množství lihu.⁶³

V hlavě šesté zvláštní části nazvané „Trestné činy proti rodině a mládeži“ je v § 218 popsána skutková podstata trestného činu „Podávání alkoholických nápojů mládeži“.

§ 218

Podávání alkoholických nápojů mládeži

Kdo soustavně podává osobám mladším než osmnáct let alkoholické nápoje v takové míře, že tím ohrožuje jejich zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Text tohoto zákonného ustanovení byl změněn zákonem č. 56/1965 Sb., takto novelizované znění nebylo změněno až do konce platnosti trestního zák. č. 140/1961 Sb.

§ 218 (ve znění od 1.8.1965)

Podávání alkoholických nápojů mládeži

⁶³ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 24/77

Kdo soustavně nebo ve větší míře podává osobám mladším než osmnáct let alkoholické nápoje, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Z důvodové zprávy k návrhu zák. č. 56/1965 Sb. vyplývá, že bylo nutno jako trestný čin postihovat soustavné podávání alkoholu nebo jeho podávání ve větší míře, neboť mládež ve svých důsledcích vede k návyku na alkoholu, zejména pak k páchání trestné činnosti pod vlivem alkoholu.

V případě samotného podávání alkoholu mládeži bylo možno takové jednání postihnout jako přestupek dle § 13 písm. b) zák. č. 60/1961 Sb., nebo jako provinění dle § 20 písm. b) zák. č. 38/1961 Sb., či od 1.1.1970 jako přečin dle § 9 odst. 2 zák. č. 150/1969 Sb.

§ 20 písm. b) zák. 38/1961 Sb.

Provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže se dopustí:

b) kdo nezletilým osobám umožňuje požívat alkoholické nápoje a tím ohrožuje jejich tělesný nebo mravní vývoj.

V případě, že došlo k ojedinělému poskytnutí alkoholu nezletilé osobě, mohlo být takové jednání postiženo jako přestupek. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu bylo sice možné takto posoudit (od 1.8.1965) i jednorázové podání alkoholického nápoje, ale ve větší míře, tedy v intenzitě, která měla u mladistvého za následek závažnější poruchu na zdraví, jako např. otravu alkoholem, stav bezvědomí, neschopnost samostatné chůze, zákal vědomí a jiné zřejmé známky těžké opilosti a dále i případy, kdy osoba mladší než 18 let se v důsledku opilosti dopustila trestné činnosti, zpravidla výtržnické nebo násilné povahy.⁶⁴ Znak soustavně byl oproti tomu naplněn v případě, že podávání alkoholických nápojů se po určitý čas opakovalo a takovéto požívání mohlo vésti ke vzniku návyku. Pachatel musel vědět, že se jedná o osobu mladší 18 let, zde postačil nepřímý úmysl. Před novelizací tohoto zákonného

⁶⁴ viz. stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 64/83

ustanovení bylo pro naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu nutno splnit dvě podmínky a sice soustavnost podávání a současně takové množství alkoholických nápojů, že došlo k ohrožení zdraví mladistvého. V případě menšího ohrožení zákonem chráněného zájmu (porucha zdraví menší intenzity, mladistvý budil ve svém stavu pohoršení či se dopustil méně závažné trestné činnosti), bylo dle stupně nebezpečnosti pro společnost možno dané jednání posoudit buď jako přečin či jako provinění (viz. výše).

Úmysl pachatele musel zahrnovat také to, že se jednalo o nezletilou osobu a že podáváním alkoholického nápoje byl ohrožován její tělesný nebo mravní vývoj.⁶⁵

Alkoholický nápoj byl definován v § 1 odst. 2 zák. č. 120/1962 Sb. jako lihoviny, víno a pivo a všechny ostatní nápoje, které obsahují více než 0,75 objemových procent alkoholu.

2.4 Úprava zneužívání návykových látek v zák. č. 140/1961 Sb. po roce 1990

2.4.1 Obecná část

Změna trestního zákona provedená zákonem č. 175/1990 Sb., účinná od 1.7.1990 zavedla do trestního zákona pojem návyková látka. Spolu s tímto pojmem byl do zákona zaveden pojem psychotropní látky s ohledem na přistoupení ČSSR k Úmluvě o psychotropních látkách. K této změně bylo přistoupeno s ohledem na celosvětově narůstající kriminalitu páchanou v souvislosti se zneužíváním návykových látek a rovněž s ohledem na skutečnost, že v posledních letech se na celkovém stavu domácí kriminality začaly s vyšší mírou podílet trestné činy páchané v souvislosti s nealkoholovými toxikomaniemi. Vzhledem k tomu, že chování lidí mohou nepříznivě ovlivňovat i jiné látky než alkohol, omamné a psychotropní látky, byla do zákona pojata široká definice pojmu návykové látky.

⁶⁵ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tz 76/71

Dle § 89 odst. 13 (ve znění k 1.7.1990) se návykovou látkou rozuměl alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Tato definice zůstala až do zrušení zákona nezměněna, pouze od 1.1.2000 byla definována v § 89 odst. 10.

Tato definice mohla vzbuzovat jisté pochybnosti v tom směru, které látky byly návykovými látkami ve smyslu trestního zákona. Pochybnosti nevznikaly ohledně alkoholu ani omamných a psychotropních látkách, jejichž seznam byl v přílohách k zákonu č. 167/1998 Sb (předtím příloha č. 4 nařízení vlády ČSR č. 192/1988 Sb.). Nejistotu mohla vzbuzovat definice „ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování“. Pod tento pojem bylo možné zařadit i takové látky, které nejsou alkoholem, omamnými či psychotropními látkami a dokonce ani dispozice s těmito látkami nemusela být podrobena kontrole, naopak se jednalo o látky běžně užívané (např. ředidla, čistidla...). Při určité nadsázce by bylo možno mezi takové látky zařadit i určité velmi silné čaje či kávu, neboť tyto mají schopnost ovlivnit nepříznivě psychiku člověka. Například nadužívání kofeinu může vést k agresivní reakci. Nicméně účinná ochrana společnosti před osobami oddávajícími se zneužívání různých látek takovouto širokou definicí vyžadovala a v praxi se ukázalo, že tato definice nečiní orgánům činným v trestním řízení výkladové problémy, ačkoli z jazykového hlediska se jedná o pojem lehce zavádějící, neboť „návykovost“ není znakem všech takovýchto látek.

Pojem alkoholický nápoj byl definován v § 1 odst. 2 zák. č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, jako lihoviny, destiláty, víno, pivo a jiné nápoje, které obsahují více než 0,75 objemového procenta alkoholu. Tento zákon byl k 1.1.2006 zrušen zákonem č. 375/2005 Sb., o ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. Pojem alkoholického nápoje byl nově definován v § 2 písm. g) jako lihovina, víno a pivo a též nápoje jiné, pokud obsahují více než 0,5 objemového procenta alkoholu. Tyto definice však nebylo možné

použít pro potřeby trestního zákona, rozhodující byly účinky daného nápoje.

Zákon č. 37/1989 Sb., rovněž obsahoval v § 1 odst. 3 definici návykových látek, která byla užší, než definice návykových látek dle § 89 odst. 13 trestního zákona, neboť se omezovala na látky, jejichž užívání může vyvolat závislost osob na nich, poškozuje zdraví a vede k jiné toxikomanii než k alkoholismu. Stejně tak nebylo možné pro účely trestního zákona vycházet z definice návykové látky obsažené v § 2 písm. a) zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Jistě by bylo vhodnější, aby se zákonodárce omezil v případě pojmu „návyková látka“ pouze na jednu definici pro celý právní řád a pro další případy zvolil pojem jiný.

Na základě tohoto byla změněna i ostatní zákonná ustanovení. V § 12 odst. 2, v § 25 a v § 32 odst. 1 byla slova „požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku“ nahrazena slovy „vlivem návykové látky“.

Ustanovení § 12 bylo opětovně změněno zák. č. 557/1991 Sb., kdy došlo k vypuštění druhého odstavce, který vylučoval použití ustanovení o nepřičetnosti v případě, že se pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti požitím návykové látky. Současně s touto změnou byla do zákona přidána skutková podstata trestného činu Opilství dle § 201a, o které bude pojednáno níže. V souvislosti s ustanovením § 12 lze pouze namítnout, že znění § 201a odst.2, které vylučovalo v určitých případech použití § 201a odst.1 a § 12, by bylo logičtější zařadit přímo do § 12.

§ 12

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

V případě pachatele, který se dlouhodobě oddával zneužívání návykových látek tak, že se u něj mohlo jednat o chorobnou závislost na takových látkách a

tato skutečnost mohla mít vliv i na jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti v době činu, bylo k rozhodnutí o přičetnosti pachatele zpravidla potřeba opatřit znalecký posudek zaměřený na objasnění příslušných odborných otázek.⁶⁶

Poměrně složitou otázkou, kterou soudy musely v některých případech řešit, byla otázka patické alkoholové reakce (patologické opilosti) pachatele a jeho přičetnosti. K závěru o tom, že pachatel byl ve stavu patologické opilosti, bylo možno dojít na základě znaleckého posudku z oboru psychiatrie. I poté však bylo nutno zkoumat, zda si pachatel tento stav nepřivodil zaviněně sám, a to ani z nedbalosti, tedy že stav patologické opilosti nemohl předvídat. Při nedostatku zavinění byl pachatel trestně neodpovědný dle § 12, v případě zavinění pak dle jeho rozsahu byl odpovědný za trestný čin dle § 201a odst. 1 nebo v plném rozsahu dle § 201a odst. 2.⁶⁷ Soudy v této otázce vycházely z dřívější rozhodovací praxe.

Ke změně došlo rovněž v ustanovení § 72 odst. 2 písm. b), které hovoří o uložení ochranného léčení. V souvislosti se zavedením pojmu návykové látky, mohl soud ochranné léčení uložit od 1.7.1990 pachateli, který se oddával zneužívání návykové látky, spáchal trestný čin pod jejím vlivem, nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Od 1.1.1994 bylo toto zákonné ustanovení doplněno v tom smyslu, že soud ochranné léčení neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout.

Účelu léčení nebylo možné dosáhnout u pachatelů, u kterých předchozí ochranné léčení skončilo neúspěšně a nové tak nemělo naději na úspěch, a dále u pachatelů, jejichž duševní vlastnosti či zdravotní stav vylučovaly úspěch léčby. Podmínky uložení ochranného léčení zůstaly od předchozí právní úpravy nezměněné (tj. zneužívání návykové látky muselo mít formu choroby a současně trestný čin musel být spáchán pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním). Zákonný pojem „v souvislosti s jejím zneužíváním“, stanovený jako podmínka pro uložení ochranného léčení, tak vyjadřuje volnější vztah mezi zneužíváním návykové látky a spácháním trestného činu. Proto

⁶⁶ viz. rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové 13 To 633/97

⁶⁷ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 1/98

např. u pachatele trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zák., jehož trestná činnost spočívala v tom, že jiným osobám poskytoval drogy, přičemž sám je osobou, která dlouhodobě konzumuje drogy a je na jejich konzumaci chorobně závislá, je namístě závěr, že takový trestný čin spáchal v souvislosti se zneužíváním návykové látky.⁶⁸

Soud měl možnost uložit přiměřená omezení směřující k tomu, aby pachatel vedl řádný život (např. aby se podrobil protialkoholnímu léčení, které není ochranným léčením ve smyslu § 72, či aby se vyhnul nadměrné konzumaci alkoholu) dle § 59 odst. 2 při uložení podmíněného trestu odnětí svobody, při podmíněném propuštění pachatele z výkonu trestu odnětí svobody dle § 63 odst. 3, či při uložení trestu zákazu pobytu dle § 57a odst. 3. Od 1.1.1998 přibyla soudu možnost v případě, že podmíněně upustí od potrestání pachatele, mu uložit přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Takovouto povinností mohla být zejména i povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona (§ 26 odst. 4 písm. c)). Tato omezení mohl soud uložit od 1.1.1996 i v případě, že pachateli ukládal trest obecně prospěšných prací (§ 45a odst. 1) či od 1.1.1998 při podmíněném odsouzení pachatele s dohledem (§ 60a odst. 3). V případě uložení těchto přiměřených omezení dle § 57a odst. 3 či dle § 45a odst. 1 neměl však soud účinné prostředky, jak pachatele k plnění těchto povinností donutit, v případě § 57a odst. 3 nehrozil pachateli v případě neplnění soudem uložených povinností žádný postih a v případě § 45a odst. 1 mu hrozil postih v podobě přeměny v trest odnětí svobody, ale pouze v případě, pokud tyto práce dosud nevykonal. Jednalo se tedy o imperfektní právní normy.

2.4.2 Zvláštní část

V hlavě čtvrté zvláštní části „Trestné činy obecně nebezpečné“, bylo možné

⁶⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 140/2008

nalézt trestné činy „Nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů“ dle § 187, § 187a a § 188 a dále trestný čin Šíření toxikomanie dle § 188a.

Vzhledem k tomu, že tato zákonná ustanovení byla v letech 1990 až 2009 několikrát novelizována, věnuji krátký odstavec každému z těchto ustanovení.

Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187

Zákonem č. 175/1990 Sb. bylo toto zákonné ustanovení změněno s účinností od 1.7.1990.

§ 187

(1) Kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, proveze, jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny nebo ve větší rozsahu,

b) získá-li takovým činem značný prospěch,

c) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo

d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(3) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt, nebo

b) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

Tato úprava byla přijata s ohledem na přistoupení ČSSR k Úmluvě o psychotropních látkách a s ohledem na narůstající počet drogově závislých osob, přestože tento počet byl nižší než v jiných státech. V době přijetí úpravy

byly zjištěny případy pěstování rostlin obsahujících omamné a psychotropní látky a výroba těchto látek z legálně dostupných léčiv či syntetickou cestou, což provázely různé druhy kriminality související s nealkoholovou toxikomanií jako vloupání do lékáren. Došlo k nárůstu transitu omamných a psychotropních látek na územní republiky, z tohoto důvodu byla „přeprava“ zařazena jako jedna z forem spáchání této trestné činnosti, kdy pojmem „proveze“ byla myšlena i nedovolená přeprava vnitrostátní. V souladu s principem, že sebepoškozování není trestné, nebylo samotné užívání těchto prostředků postižitelné dle trestního zákona.⁶⁹ Stejně tak došlo ke změně ohledně přechovávání drogy pro vlastní potřebu, která dle tohoto znění zákona nebyla trestná bez ohledu na množství přechovávané látky, ke změně došlo až zařazením trestného činu dle § 187a. Horní hranice trestu odnětí svobody byla v prvním odstavci zvednuta ze dvou na tři roky.

Podstatných změn se dočkala i kvalifikovaná skutková podstata tohoto trestného činu. Vzhledem k nutnosti zvýšené ochrany mladistvých a narůstajícího počtu nealkoholové toxikomanie mezi mládeží, bylo jako kvalifikační znak podmiňující použití vyšší trestní sazby zařazeno spáchání tohoto trestného činu vůči osobě mladší 18 let. Z předchozí právní úpravy zůstala kvalifikovaná skutková podstata ve druhém odstavci pro případ spáchání trestného činu jako člen organizované skupiny, ve větším rozsahu, získání značného prospěchu, či způsobení těžké újmy na zdraví. Trest odnětí svobody byl zvýšen na 2 – 10 let.

Trestem odnětí svobody na 8 - 15 pak byl potrestán pachatel, který způsobil trestným činem smrt či těžkou újmu na zdraví více osob, nebo čin spáchal ve spojení s organizovanou skupinou působící na územní více států, tedy v případě mezinárodního obchodu s těmito látkami.

Zákonem č. 112/1998 Sb. došlo k další změně tohoto zákonného ustanovení s účinností od 1.7.1998.

§ 187

⁶⁹ viz. důvodová zpráva k zákonu č. 175/1990 Sb.

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo ve větším rozsahu, nebo
b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let bude pachatel potrestán,
a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch,
b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší patnácti let, nebo
c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán,
a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt,
b) získá-li takovým činem prospěch velkého rozsahu, nebo
c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

K této změně zákona bylo přistoupeno, neboť dle vývoje kriminality v České republice se dosavadní úprava projevila jako nedostatečná. Ke změně rovněž přispěla skutečnost, že se Česká republika v posledních letech stávala nejen stále častější cílovou zemí, ale i zemí tranzitní. Touto novelou došlo k těsnějšímu promítnutí závazků vyplývajících pro Českou republiku z mezinárodních smluv. Novelou byl rovněž změněn trestný čin nepřekažení trestného činu dle § 167, neboť mezi trestné činy, jejichž nepřekažení bylo trestáno, byly zařazeny i trestné činy dle § 187 a § 188.

V základní skutkové podstatě došlo k rozšíření trestaných činností o „nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří“ a k rozšíření látek, na které se

toto ustanovení vztahovalo o „přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed“. Tento pojem byl definován pomocí zmocňovacího ustanovení v § 195.

V této souvislosti je nutné připomenout, že mnozí pachatelé-uživatelé drog, si neuvědomují, že samotným sdílením či předáním drogy jinému uživateli, tak jak je to v těchto komunitách běžné, se mohou dopustit této trestné činnosti, otázkou poté zůstala materiální stránka trestného činu, tedy společenská nebezpečnost jejich jednání, zda v daném případě dosahovala takového stupně, aby bylo možné jejich jednání posoudit jako trestný čin.

Dále došlo k zpřísnění trestní sazby jak v základní skutkové podstatě, tak v kvalifikovaných. Kvalifikované skutkové podstaty byly dále zpřesněny. Došlo k navýšení trestní sazby na 8 – 12 let (přesunutí z 2 do 3 odstavce) u činů, kterými pachatel získal značný prospěch nebo způsobil těžkou újmu na zdraví. Nově byla přidána ve třetím odstavci kvalifikovaná skutková podstata, pokud pachatel spáchal trestný čin vůči osobě mladší 15 let.

Čtvrtý odstavec hrozil sazbou 10 – 15 let pachateli, který způsobil činem těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt, získal takovým činem prospěch velkého rozsahu či spáchal takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

Znakem kvalifikované skutkové podstaty bylo rovněž spáchání činu vůči osobě mladší 18 let, resp. osobě mladší 15 let. Množství drogy, které pachatel takové osobě poskytl však nebylo žádným způsobem stanoveno, stačila tedy jediná dávka, jediný případ. Přitom v partách mladých lidí je naprosto běžné, že např. marihuanu sdílejí (na drogu se složí a jeden z party poté drogu zakoupí, donese mezi ostatní a společně ji poté konzumují) a vůbec si neuvědomují, že jejich jednání je možné kvalifikovat jako trestný čin. V takových případech bylo nutné zvažovat společenskou nebezpečnost daného činu, aby nedocházelo k nevhodnému přepínání trestní represe. Na druhé straně nechat podobné jednání zcela bez postihu taktéž není vhodné.

V případě okolností pro použití vyšší sazby stačilo zavinění z nedbalosti.

Pokud pachatel způsobil činem smrt, pak zcela postačovalo, pokud pachatel s ohledem na kvalitu a množství látky, které dané osobě poskytl, tuto neupozornil na nebezpečí spočívající v různých způsobech aplikace této látky.⁷⁰

Vzhledem k tomu, že se jednalo o úmyslný trestný čin, musel se úmysl vztahovat na všechny znaky skutkové podstaty, včetně znaku „neoprávněně“. Po přijetí zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, již soudy tuto skutečnost nemusely dokazovat. Otázka možností nakládání s omamnými a psychotropními látkami, přípravky je obsahujícími a prekurzory je upravena zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Vzhledem k tomu, že na tento zákon výslovně odkazoval trestní zákon ve svém § 195 odst. 1 (s účinností od 1.1.1999), neznalost tohoto zákona pachatele neomlouvala, stejně jako neznalost trestního zákona. Na rozdíl od předchozí právní úpravy se zde již neuplatnila možnost omylu spočívajícího v neznalosti mimotrestní normy.

Pojem „vyrobí“ byl zkoumán především v souvislosti s pěstováním různých druhů rostlin. V případě pěstování konopí (či keře koka), nebylo možné samotné pěstování rostliny podřadit pod pojem výbory omamné a psychotropní látky, stejně tak takovéto jednání nebylo ani trestným činem dle § 188, protože daná rostlina je sama o sobě již omamnou látkou. O výrobu by se mohlo jednat pouze v případě, že by rostlina byla vypěstována, sklizena a následně upravena do formy způsobilé ke spotřebě (např. usušením). Tento názor se opírá o Jednotnou úmluvu o omamných látkách, ve které jsou samostatně definovány pojmy „pěstování“, „výroby“ a „produkce“.⁷¹ Pěstování rostliny konopí mohlo být posouzeno jako příprava (§ 7 odst.1) či pokus (§ 8 odst.1) k trestnému činu dle § 187, bylo však nutné prokázat, za jakým účelem byla rostlina pěstována.

K naplnění znaku „ve více státech“ ve smyslu § 187 odst. 4 písm. c) postačovalo, pokud organizovaná skupina působila alespoň ve dvou státech a

⁷⁰ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 2 T 28/97

⁷¹ viz. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 1238/2003, 3 Tdo 52/2008

jedním z nich byla Česká republika.⁷²

Pojem více osob byl s ohledem na § 224 odst. 3 vykládán jako tři a více osob.

Pokud byl trestný čin spáchán tranzitem návykové látky přes území České republiky do zahraničí, bylo místem spáchání činu každé místo, kudy pachatel projel při vývozu drog⁷³.

Pod pojmem „přechovává“ bylo rozuměno jakékoli držení omamné nebo psychotropní látky, prekurzoru nebo jedu, přičemž nebylo nutné, aby pachatel měl látku přímo u sebe, stačilo, že ji měl ve své moci, dispozici. Toto držení muselo trvat alespoň několik hodin, nestačilo jen držení chvilkové, neboť přechovávání předpokládá určitý časový prostor k uplatnění dispoziční moci držitele.⁷⁴

Za organizovanou skupinu bylo judikaturou považováno sdružení nejméně tří trestně odpovědných osob, v němž je provedena určitá dělba úkolů mezi jednotlivé členy sdružení a jehož činnost se v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho nebezpečnost pro společnost. Nevyžaduje se, aby byl pachatel za člena této skupiny výslovně přijat nebo k ní výslovně přistoupl; postačí tedy, že se do skupiny fakticky včlenil a aktivně se na její činnosti podílel.⁷⁵

Znakem kvalifikované skutkové podstaty (odst. 4 písm. c)) však nebylo, že pachatel byl členem této organizované skupiny, ale že skutek spáchal ve spojení s touto skupinou. Pro naplnění této skutkové podstaty stačila i volnější forma spolupráce s takovou skupinou. Tato skupina nemusela mít trvalejší charakter, stačilo i jednorázové působení organizované skupiny ve více státech. Skutečnost, že pachatel spáchal daný skutek jako člen

⁷² viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 794/2004

⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Nd 41/2001

⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 115/2003

⁷⁵ viz. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 2 To 144/03 či Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1411/2004

organizované skupiny, rovněž znamenala naplnění skutkové podstaty dle § 187 odst. 4 písm. c), ale oproti pachateli, který nebyl jejím členem, zde byla pro člena skupiny ještě přitěžující okolnost ve smyslu § 34 písm. ch) při ukládání trestu. Zavinění postačilo ve formě vědomé nedbalosti.⁷⁶ Pachatel musel vědět, že jde o takovou organizovanou skupinu.

K použití právní kvalifikace dle odst. 4 písm. c) s odkazem na materiální znak spáchaného trestného činu se vyslovil Ústavní soud ČR v nálezu III. ÚS 1481/09: „Taková kvalifikace by mohla být oprávněna např. tehdy, jestliže působení organizované skupiny ve více státech by se vyznačovalo pravidelným přeshraničním kontaktem kurýrů, častým využíváním mezinárodní přepravy, častým využíváním mezinárodního platebního styku, častější distribucí zboží a peněz přes státní hranice, mezinárodní dělbou činnosti, rafinovanými způsoby páchaní ve více zemích apod., tedy všude tam, kde mezinárodní prvek sehrává nějakou významnou roli.“⁷⁷

Ojedinelý skutek daného pachatele, spáchaný v souvislosti s organizovanou skupinou by tak s ohledem na tento judikát neměl být posuzován dle odst. 4 písm. c), ale mírněji. S takovýmto výkladem není dle mého možné se ztotožnit, neboť společenská nebezpečnost, byť ojedinelého útoku pachatele proti zákonem chráněným zájmům v součinnosti s mezinárodní organizovanou skupinou, již sama o sobě znamená čin velmi nebezpečný pro společnost. Právě proto zákonodárce vytvořil tuto kvalifikovanou skutkovou podstatu. S ohledem na nebezpečí, jaké omamné a psychotropní látky znamenají a jaké škody způsobují především díky organizovanému mezinárodnímu obchodu, se nedomnívám, že bylo vhodné přistoupit na tuto argumentaci.

V praxi nejčastěji řešenou otázkou byly pojmy „ve větším rozsahu“, „množství větší než malé“.

Z vývoje rozhodování obecných soudů je zřejmé, že tato otázka nebyla dlouhou dobu posuzována jednotně. Zpočátku se soudy snažily tento pojem definovat samy, vycházející například z analogie z vymezení škody většího

⁷⁶ viz např. rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci 1 To 55/2005 nebo Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1411/2004

⁷⁷ viz. Nález Ústavního soudu ČR III. ÚS 1481/09

rozsahu a škody nikoli malé, kdy množství „větší než malé“ taktéž posuzovaly různě.⁷⁸ Důležité v tomto bodě bylo náležitě zjistit s jakou látkou, v jakém (alespoň minimálním) množství a v jaké čistotě pachatel nakládal. Z ustálené praxe soudů (ke konci roku 2009) vyplývalo, že pro stanovení rozsahu spáchání trestného činu je potřeba vyjít především z množství látky, jejího druhu a kvality. Podpůrně však bylo nutno zohlednit i další okolnosti jako je doba, po kterou pachatel s látkami nakládal, počet osob, jimž je opatřil, prodal či pro ně přechovával, případně i další relevantní okolnosti. Pojem rozsah nelze zúžit pouze na množství drogy, ale bylo nutno posoudit, zda došlo k naplnění ve větším rozsahu skutkové podstaty trestného činu dle § 187 odst.1.⁷⁹ Jiné rozhodnutí pak uvádí, že „...větší rozsah vyjadřuje kvantitativní i kvalitativní hledisko...nikoli jen množství takové látky...lze tedy souhlasit i se stanovením hmotnosti 10 g (asi 200 běžných dávek průměrného konzumenta) metamfetaminu - base pro naplnění kvantitativního hlediska znaku „ve větším rozsahu“...“⁸⁰

Soudní praxe pro naplnění zákonného znaku „ve větším rozsahu“ ve smyslu § 187 odst.2 písm. a) „byla ustálena na podkladě Pokynu obecné povahy č. 6/2000, který vydal nejvyšší státní zástupce..., který není sice pro soudy závazný, ale je v jejich rozhodovací praxi akceptován, protože vychází z mezinárodních zkušeností a z poznatků lékařské vědy o tom, jaká množství omamných a psychotropních látek již jsou způsobila výrazně ohrozit zdraví nebo život člověka.“⁸¹

tabulka č. 1

Orientační hodnoty pro naplnění znaku ve větším rozsahu dle Pokynu obecné povahy 6/2000⁸²

druh omamné látky	množství „větší než malé“ [g]	„větší rozsah“ [g]
heroin	0,15 heroin HCl	1,5 heroin HCl

⁷⁸ viz. např. rozhodnutí Městského soudu v Praze 7 To 380/2001

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu 5 Tdo 280/2005 ze dne 9. března 2005

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 142/2000

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1354/2003

⁸² Příloha č. 1 Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce 6/2000

	(asi 5 dávek po 30 mg)	(asi 50 dávek po 30 mg)
morfin	0,3 morfin HCl (asi 10 dávek po 30 mg)	4,5 morfin HCl (asi 150 dávek po 30 mg)
methadon	0,3 methadon (asi 10 dávek po 30 mg)	4,5 methadon (asi 150 dávek po 30 mg)
kokain	0,25 kokain HCl (asi 5 dávek po 50 mg)	5 kokain HCl (asi 100 dávek po 50 mg)
THC (marihuana, hašiš)	0,3 THC (asi 10 dávek po 30 mg)	7,5 THC (asi 250 dávek po 30 mg)
LSD	0,0005 LSD (asi 10 dávek po 50 µg)	0,006 (asi 120 dávek po 50 µg)
MDMA a homology příbuzného typu (extaze)	1 MDMA-base (asi 10 dávek po 100mg)	24 MDMA-base (asi 240 dávek po 100 mg)
amfetamin	0,5 amfetamin-base (asi 10 dávek po 50 mg)	10 amfetamin-base (asi 200 dávek po 50 mg)
metamfetamin Pervitin	0,5 metamfetamin-base (asi 10 dávek po 50 mg)	10 metamfetamin-base (asi 200 dávek po 50 mg)
Psilocybin	0,05 Psil.-lysohl (asi 5 dávek po 10 mg)	3 Psil.-lysohl (asi 300 dávek po 10 mg)

Pokyn obecné povahy č. 6/2000 byl změněn pokynem obecné povahy č. 13/2001 a pokynem obecné povahy č. 7/2005 a zrušen pokynem obecné povahy č. 2/2006, který v příloze obsahuje tabulku orientačních hodnot shodnou s tou uvedenou v pokynu obecné povahy č. 6/2000. Pokyn obecné povahy č. 2/2006 byl zrušen pokynem obecné povahy č. 1/2008, o trestním řízení, který v příloze č. 2 obsahuje tabulku s totožnými hodnotami.

Domnívám se, že pro stanovení „množství většího než malého“ není možno vycházet z tabulkových hodnot jinak, než orientačně, neboť každý případ je nutné posuzovat samostatně a pachatel, který je dlouhodobým uživatelem návykové látky, bude mít jiné množství odpovídající jeho denní potřebě, než prvokonzument. Pro spravedlivé posouzení otázky, zda pachatel nakládá s drogou určenou k okamžité spotřebě či zda se jedná o přechovávání

„množství většího než malého“ tedy bude nutné vždy vyjít z potřeb pachatele. Na druhou stranu v případě spáchání činu ve „větším rozsahu“ je tabulkové množství vycházející z poznatků lékařské vědy vhodné, neboť dochází k ohrožení blíže neurčených konzumentů.

Další otázkou, kterou bylo nutno zodpovědět při kvalifikaci daného skutku, byla otázka, jak stanovit prospěch pachatele. V souvislosti s otázkou jaký prospěch pachatel získal se řešil problém, zda je nutno započítat náklady, které pachatel musel na získání tohoto prospěchu vynaložit. Judikatura se v této otázce ustálila tak, že tyto „náklady“ spočívající v pořizovací ceně drog je nutno od celkové utržené částky odečíst.⁸³

K okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby se přihlédne ve smyslu § 88 odst. 1 pouze tehdy, jestliže pro svou závažnost podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Bylo tedy nutno tyto okolnosti posuzovat z materiálního hlediska. K vyšší trestnosti samotné naplnění formálních znaků okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby - bez dalšího – nepostačovalo. Na druhou stranu bylo však třeba vycházet z toho, že konstrukce trestných činů uvedených v zákoně mířila na typické, běžně se vyskytující činy určitého druhu. Již stanovením okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby zákon předpokládal, že při jejich naplnění v běžně se vyskytujících případech bude stupeň nebezpečnosti činu pro společnost zpravidla podstatně zvýšen. K okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby se proto nepřihlédlo jen v těch případech, kdy konkrétní stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 4) ani při formálním naplnění této okolnosti nedosáhl stupně odpovídajícího dolní hranici zvýšené trestní sazby, když tedy neodpovídal ani nejlehčím, běžně se vyskytujícím případům trestného činu dané kvalifikované skutkové podstaty (k tomu srov. v judikatuře R 34/1976 SbRt. nebo R 26/1994 SbRt.).⁸⁴

⁸³ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 207/2005

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu 3 Tdo 866/2010

Trestný čin dle § 187a

Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 187a byl do trestního zákona přidán zákony č. 112/1998 Sb. a č. 167/1998 Sb. s účinností od 1.1.1999.

§ 187a

(1) Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu.

Tímto zákonným ustanovením bylo kriminalizováno samotné neoprávněné přechovávání drog. Z důvodové zprávy k zákonu č. 112/1998 Sb. vyplývá, že k této změně bylo přistoupeno jednak z důvodu, aby Česká republika dostála svým závazkům z mezinárodních smluv, a dále z důvodu, že mnohá trestná činnost zůstala nepostižitelná, neboť se i při velkém množství drogy nepodařilo pachateli prokázat, že tuto přechovává pro jiného, a samotné držení drog (pro vlastní potřebu) postihováno nebylo.

Na druhou stranu problematičnost tohoto ustanovení spočívala ve skutečnosti, že bylo zaměřeno na postižení samotných konzumentů drog, tedy osob, na které je nutno hledět jako na osoby nemocné, a trestní postih je mohl odrazovat od vyhledání účinné pomoci. Vzhledem k tomu, že dle zásady legality bylo povinností státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, mohlo toto vést až k nevhodné kriminalizaci takovýchto osob s ohledem na potřeby ochrany společnosti a veřejný zájem.⁸⁵

Pojem přechovává je nutno vykládat nikoli pouze jako faktické držení dané látky, ale podřadit pod něj i situace, kdy pachatel, ačkoli drogu fyzicky nedrží, ji má ve své moci (např. uloženou na bezpečném místě). Na délce doby

⁸⁵ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 3. vydání C.H.Beck 1998, str. 919

přechovávání nezáleží, tato délka má však vliv na materiální stránku trestného činu. Pojem „bez povolení“ je obdobný pojmu „neoprávněně“ užitému v § 187⁸⁶, toto tedy není třeba zvláště dokazovat, neb se jedná o pojem, na který se vztahuje zásada „neznalost zákona neomlouvá“.

Při srovnání znění tohoto ustanovení s ustanovením § 187 se toto ustanovení vztahovalo pouze na omamnou nebo psychotropní látku nebo jed, nikoli na přípravek je obsahující nebo na prekurzory.

Pro určení množství drogy většího než malého resp. „většího rozsahu“ se vycházelo z již zmiňovaného pokynu obecné povahy č. 6/2000, nebyl zamýšlen postih samotné konzumace, tj. držení dávky k okamžité spotřebě. Tento bod se však mohl ukázat jako značně problematický, neboť denní dávky jednotlivých konzumentů se mohou značně odlišovat a tak množství, které je pro jednoho denní dávkou může několikanásobně překračovat toto množství určené tabulkami používanými orgány činnými v trestním řízení. Za takové situace zřejmě bylo na místě vycházet ze skutečné spotřeby daného narkomana (určené na základně znaleckého posudku) a nepřepínat zbytečně trestní represi. To ovšem na druhé straně mohlo vést k situaci, kdy konzument začátečník byl postižen stejně za držení mnohem menšího množství návykové látky než zkušený uživatel s rozvinutou tolerancí k dané látce, což mohlo být vnímáno jako jistá nespravedlnost. Z rozhodování soudů je zřejmé, že odpověď na tuto otázku nebyla jednotná, lze najít více přístupů k dané problematice. Krajský soud v Českých Budějovicích např. množství „větší než malé“ definoval ve vztahu k průměrnému konzumentovi, nebyl tedy činěn rozdíl mezi prvokonzumentem a pokročilým uživatelem, při vykládání pojmu „přechovává“ však bylo nutné zohlednit, zda dané množství bylo určeno pro okamžitou spotřebu, neboť držení jedné dávky pojem přechovávání nenaplnuje, jedná se o spotřební držbu.⁸⁷ Obdobný názor zaujal Nejvyšší soud v rozhodnutí 4 Tz 142/2000. V rozhodnutích Nejvyššího soudu lze však najít odlišný přístup a sice, že malé množství návykové látky bylo nutno vymezit tak, že se jedná o individuálně určenou denní dávku omamné nebo

⁸⁶ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 3. vydání C.H.Beck 1998, str. 920

⁸⁷ viz. rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích 4 To 23/2000

psychotropní látky v množství obvyklém pro konkrétní osobu užívající tyto látky, která odpovídá stupni její závislosti na těchto látkách, aniž je způsobilá vážně ohrozit zdraví nebo život této osoby.⁸⁸ Z dalšího rozhodnutí vyplývá, že „větší rozsah“ byl definován s ohledem na průměrného konzumenta (soud vycházel z pokynu obecné povahy č. 6/2000), nicméně v případě dlouhodobého uživatele drog, jehož denní dávka několikanásobně překračovala běžnou denní dávku průměrného konzumenta, bylo nutno množství přechovávané drogy hodnotit se zřetelem k § 88 odst. 1, zda držené množství drogy podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost.⁸⁹

Pro posouzení účinků drogy na prvokonzumenta je nutno vyjít ze znaleckého posudku (resp. odborného vyjádření v jednodušších případech) znalce z oboru zdravotnictví odvětví toxikologie. Znalce z oboru psychiatrie (specializovaného na nealkoholovou toxikomanií) bylo obvykle nutné přibrat v případě pachatele oddávajícího se zneužívání návykových látek, kdy bylo nutno posoudit toleranci pachatele k dané látce a s tím související množství představující pro takového pachatele denní dávku.⁹⁰

Pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty bylo opět nutno zvažovat i druh, kvalitu a délku přechovávání, po subjektivní stránce postačovala nedbalost.

Pěstování rostliny konopí pro vlastní potřebu, bylo možno posoudit dle tohoto ustanovení (pokud se pachateli nepodařilo prokázat výrobu návykové látky ve smyslu § 187). Pokud však pachatel pěstoval rostliny konopí pouze proto, aby je následně mohl sklídit a zpracovat je do stavu způsobilého ke spotřebě či k získání psychotropní látky THC, a k tomuto nedošlo pouze díky zásahu orgánů činných v trestním řízení, nebylo možno takový skutek posuzovat dle § 187a jako přechovávání pro sebe, ale za splnění zákonných podmínek jako pokus k trestnému činu dle § 8 odst. 1 k § 187, neboť u výroby psychotropní látky není rozhodující, zda pachatel tuto vyrobí pro jiného nebo pro sebe.⁹¹

Jednočinný souběh s trestným činem dle § 187 byl vyloučen.

⁸⁸ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 203/99

⁸⁹ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 142/2000

⁹⁰ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu 3 Tz 56/2001

⁹¹ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu 8 Tdo 204/2010

Při ukládání trestu za tento trestný čin bylo možné recidivu nepokládat za přitěžující okolnost s ohledem na okolnosti případu, pokud se jednalo o pachatele, který se činu dopustil opětovně vzhledem k tomu, že se oddával zneužívání omamných nebo psychotropních látek nebo jedů.

Trestný čin dle § 188

Trestný čin dle § 188 byl novelizován zákonem č. 175/1990 Sb., s účinností od 1.7.1990.

§ 188

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu, nebo

b) získá-li takovým činem značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči osobě mladší než osmnáct let.

Touto změnou byla u základní skutkové podstaty zvýšena hranice trestní sazby ze dvou na tři léta. Došlo také k přidání kvalifikovaných skutkových podstat, v případě spáchání činu ve větším rozsahu či získáním značného prospěchu, které hrozily trestem odnětí svobody na rok až pět let. V případě spáchání tohoto trestného činu vůči osobě mladší 18 let hrozil trest odnětí svobody od 2 do 8 let.

Po druhé byl tento trestný čin novelizován zákonem č. 112/1998 Sb. s účinností od 1.7.1998.

§ 188

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu,

b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo

c) získá-li takovým činem značný prospěch.

Nové znění zákona zpřísnilo trestní sazby jak v základní skutkové podstatě, tak v kvalifikovaných skutkových podstatách. Nově se toto ustanovení vztahovalo i na předměty určené k nedovolené výrobě přípravu obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku.

Další novelizace se toto zákonné ustanovení dočkalo zákony č. 411/2005 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 253/2006 Sb. s účinností od 1.7.2006. Tato novela přinesla možnost uložit za tento trestný čin nově trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (namísto trestu propadnutí věci), v dalším zůstala základní i kvalifikovaná skutková podstata nezměněny.

Trestný čin dle § 188 byl v poměru subsidiarity k trestnému činu dle § 187. Jednočinný souběh těchto trestných činů byl vyloučen. Jednání popsané v § 188 je v podstatě přípravným jednáním k § 187.⁹² Pokud si pachatel vyrobí, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky za účelem tuto látku vyrobit, mělo přednost posouzení tohoto jednání jako příprava k trestnému činu dle § 7 odst. 1, § 187 odst. 2 až odst. 4, neboť s příprava je trestná pouze u zvláště závažných

⁹² Novotný O. a kol., Trestní právo hmotné II – zvláštní část, ASPI Publishing 2004, str. 170

trestných činů (§ 41 odst. 2) resp. jako pomoc k trestnému činu dle § 10 odst. 1 písm. c), § 187. Jelikož příprava k trestnému činu bylo úmyslné jednání a trestná byla jen u zvláště závažných trestných činů, musel se tento úmysl vztahovat i k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby trestného činu dle § 187 tr.zák.⁹³

Pod pojmem „předmět“ bylo třeba rozumět v zásadě cokoli, co bylo možné k účelu předvídanému tímto zákonným ustanovením použít. Mohlo se jednat o přístroje či zařízení (např. destilační jednotky), suroviny či pomocné látky (např. kofein, paracetamol). Muselo se tedy jednat o předměty jednak způsobilé k takovému použití ale rovněž takto určené, ačkoli použití k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky nemuselo být výlučným použitím daného předmětu⁹⁴.

„Pod pojmem „výroba“ se rozumí průmyslová, ale i řemeslná výroba, stejně jako jakékoli jiné zhotovení nebo vytvoření omamné nebo psychotropních látky, přípravku obsahujícího takovou látku, prekursoru nebo jedu, a to neoprávněným subjektem. Jde o jakýkoliv proces, kromě produkce (pěstování či vypěstování určitých rostlin), jež umožňuje získání některé z uvedených látek, a v praxi jde především o chemickou výrobu takových látek ze základních chemikálií, léčiv nebo přírodních surovin. Pouhé vypěstování rostlin sloužících k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky či jedu je opatřením předmětu k takové výrobě ve smyslu § 188 odst. 1, pokud ovšem již samotná vypěstovaná rostlina není omamnou nebo psychotropní látkou.“⁹⁵

Kvalifikovanou skutkovou podstatu bylo možno naplnit v první řadě spácháním činu ve větším rozsahu. Větším rozsahem bylo nutno rozumět jednak vytvoření kompletního zařízení způsobilého k výrobě omamné nebo psychotropní látky ve větším množství, schopného ohrozit více lidí, či takovéto předměty vyrábět

⁹³ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 To 144/03 nebo 11 Tdo 992/2002 nebo 7 Tdo 186/2006

⁹⁴ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 3. vydání C.H.Beck 1998, str. 922

⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 52/2008

soustavně. Rovněž bylo nutno hodnotit množství, druh a kvalitu látky, která mohla být pomocí těchto předmětů vyrobena.⁹⁶

Další znak kvalifikované skutkové podstaty bylo spáchání činu vůči osobě mladší 18 let. Takovou osobou byla osoba do dne, který předcházel jejím 18 narozeninám. Pachatel nemusel přímo znát věk dané osoby, stačilo, aby vzhledem ke všem okolnostem (vzhled, chování, zájmy, studium školy či práce dané osoby, atd.) toto vědět měl a mohl.

Pojem značného prospěchu byl definován v § 89. Ke všem okolnostem kvalifikované skutkové podstaty postačovalo zavinění z nedbalosti.

Trestný čin Šíření toxikomanie dle § 188a

Tento trestný čin byl to českého právního řádu přidán zákonem č. 175/1990 Sb. s účinností od 1.7.1990.

§ 188a

Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči osobě mladší než osmnáct let.

Na rozdíl od beztrestnosti požívání návykových látek, nabádání jiného k jejich požívání bylo trestné. V předchozí právní úpravě bylo postižitelné šíření užívání těchto látek mezi mladistvé jako ohrožování mravní výchovy mládeže. Vzhledem k nebezpečí, jaké zneužívání návykových látek představuje, bylo nutno přijmout zákonná opatření, aby rozšiřování toxikomanie nebylo nadále dovoleno. Trestným přitom nebylo pouze svádění k užívání omamných a

⁹⁶ viz. Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 3. vydání C.H.Beck 1998, str. 923

psychotropních látek, ale rovněž jiných návykových látek než alkoholu, tedy například ředitel, čistidel, barviv a desinfekčních prostředků. Tyto snadno dostupné prostředky se často stávaly tzv. startovací drogou a jejich uživatelé poté pokračovali k tvrdým drogám. Šíření mohlo být provedeno mnoha způsoby – nevhodným příkladem, radou jak užívat, pobízením k získání prvních zkušeností s těmito návykovými látkami, lákavým líčením zážitků a psychických stavů pod vlivem návykových látek a podobně. Sváděním bylo rozuměno chování pachatele k individuálně určené osobě, podněcování mohlo být učiněno i neadresně. Podporování mohlo spočívat např. v pořízení injekčních stříkaček, přivedení poškozeného do komunity uživatelů drog, obstarání prostor, kde se daná osoba mohla bezpečně věnovat užívání návykové látky, atd. Mohlo se jednat i o psychickou podporu v rozhodnutí návykové látky užívat. Šíření mohlo být prováděno např. schvalováním trestných činů dle § 187, § 188.⁹⁷

Kvalifikovaná skutková podstata v případě spáchání tohoto trestného činu vůči osobě mladší 18 let vyjadřuje nutnost zvýšené ochrany mládeže, neboť k šíření toxikomanie docházelo často v partách mladých lidí.

Z důvodové zprávy k zák. č. 175/1990 Sb. vyplývá, že jmenovitý okruh těchto látek měl být vymezen ve smyslu zmocnění uvedeného § 195. Ze znění tohoto zákonného ustanovení vyplývá, že se tak nestalo, což lze z hlediska účinnosti právní úpravy považovat za přínosné, neboť samotná definice návykové látky je pro potřeby tohoto zákonného ustanovení dostatečná. V případě pochybností, zda daná látka je návykovou látkou z pohledu trestního zákona, bylo zřejmě nutné se obrátit na znalce z oboru toxikologie.

Novelizace se tento trestný čin dočkal zákonem č. 118/1998 Sb., s účinností od 1.7.1998, který podstatně zvedl výši trestu odnětí svobody, který bylo možno za tento trestný čin uložit, v první odstavci z jednoho na tři roky, v druhém odstavci na jeden až pět let.

⁹⁷ viz. Šámal P., Púry F., Rizman. S., Trestní zákon komentář, 3. vydání C.H.Beck 1998, str. 924 a násl.

Další změnu tohoto zákonného ustanovení přinesl zákon č. 134/2002 Sb. s účinností od 1.7.2002. Touto novelou byla přidána druhá kvalifikovaná skutková podstata, která přísněji postihovala pachatele, který spáchal čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, přes internet nebo jiným způsobem, kterým mohl oslovit velké množství lidí. Změna byla přijata na základě závazku vyplývajícímu z čl. 9 Společného postupu odsouhlaseného Radou na základě článku K3 Smlouvy o Evropské unii týkající se přibližování zákonů a praktik členských států Evropské unie v boji proti narkomanii a týkající se prevence a boje proti nezákonnému obchodování s drogami.

Trestný čin nedovolené výroby omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 a trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a byly v poměru subsidiarity. S ohledem na beztrestnost samotné konzumace drog byl trestný čin § 188a koncipován jako postih účastenství na konzumaci drog (návodu, pomoci). Pokud pachatel svým jednáním vzbudil u poškozených zájem o konzumaci návykových látek (jedním ze zákonem předpokládaných způsobů – svádění ke zneužívání, podporování, podněcování nebo šířením zneužívání návykových látek) a současně jim drogu poskytl, naplnil skutkovou podstatu dle § 187. Právní kvalifikace dle § 188a byla konzumována naplněním společensky závažnější skutkové podstaty dle § 187. Ustanovení § 188a bylo subsidiární ve vztahu k § 187. O souběh těchto trestných činů by se mohlo jednat v případě, kdy by skutková podstata dle § 188a byla naplněna formou neadresného podněcování. Souběh trestného činu dle § 188a odst. 1, odst. 2 písm. a) a „Ohrožování mravní výchovy mládeže“ podle § 217 písm. b) byl možný.⁹⁸

§ 194a Nedovolená výroba lihu

Skutková podstata tohoto trestného činu zůstala od jeho zavedení do trestního zákona nezměněna, ke změnám došlo pouze v trestech, které bylo možno za tento trestný čin uložit. S účinností od 1.7.1990 znělo toto zákonné ustanovení následovně:

⁹⁸ viz.rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 10 To 194/2000 či Nejvyššího soudu ČR 14 Tdo 1497/2003

§ 194a

Nedovolená výroba lihu

(1) Kdo bez povolení ve větším množství pálí nebo jinak vyrábí líh, nebo kdo líh bez povolení vyrobený ve větším množství přechovává nebo uvádí do oběhu, bude potrestán, nejde-li o čin přísněji trestný, odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo neoprávněně zhotoví nebo přechovává zařízení na výrobu lihu.

Ke změně došlo v souvislosti se změnou trestu propadnutí věci na trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, kdy tento trest bylo možno uložit od 1.7.2007.

Lih směly vyrábět pouze osoby, které k tomuto měly oprávnění dle zvláštního zákona, kterým byl zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Lihem byl dle § 2 odst. 1 písm. a) zák. č. 61/1997 Sb., o lihu rozuměn pouze alkohol, který byl získán

a) destilací nebo jiným oddělením ze zkvašených cukerných roztoků pocházejících se škrobnatých nebo cukerných surovin nebo z jiných surovin, obsahujících líh kvasný (pálení lihu)

b) destilací nebo jiným oddělením ze zkvašených roztoků pocházejících z celulózy,

c) synteticky (jiný způsob výroby)

Za větší množství lihu bylo i nadále praxí pokládáno kolem 15 litrů čistého lihu. Dle novější literatury se jednalo o 30 litrů čistého alkoholu, s odkazem na znění § 4 odst. 4 zák. č. 61/1997 Sb., o lihu⁹⁹. Za zařízení na výrobu lihu ve smyslu ustanovení § 194a odst. 2 nebylo možné považovat zařízení, které sice původně bylo určeno k pálení lihu, ale které bylo v posuzované době nekompletní, takže nebylo bez podstatné úpravy způsobilé k takové výrobě.¹⁰⁰

⁹⁹ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 5. vydání, C.H.Beck 2003, str. 1089

¹⁰⁰ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tz 15/93

Jednočinný souběh s trestným činem „Neoprávněného podnikání“ dle § 118 a s trestným činem „Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými potřebami“ dle § 193 byl vyloučen.

§ 195 společná ustanovení

Toto zákonné ustanovení odkazuje ve svém odst. 1 na zvláštní předpisy, které definují omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látky nebo prekurzory.

Původně byla tímto předpisem vyhláška č. 244/1988 Sb.

Zvláštním zákonem, který stanoví, které látky se považují za omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku nebo za prekurzory, je zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

V hlavě páté zvláštní části se nacházejí trestné činy hrubě narušující občanské soužití.

Trestný čin Ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 201

Do novely provedené zákonem č. 175/1990 Sb. bylo možné do 1.7.1990 nalézt pod § 201 tr. zák. trestný čin „Opilství“, o kterém bylo pojednáno výše. Z důvodové zprávy k této novele vyplývá, že trestný čin „Opilství“ je možno převést mezi přestupky, kde u prvopachatelů zcela postačí k účinné ochraně společnosti zpřísnění trestů ukládaných za tento přestupek dopravními inspektoráty. Tato změna přinesla novou skutkovou podstatu nazvanou „Ohrožení pod vlivem návykové látky“. Trestní postih tedy zůstal zachován ve čtyřech závažnějších případech oproti předcházející právní úpravě, na druhou stranu došlo k rozšíření skutkové podstaty i na jednání pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu.

§ 201

Ohrožení pod vlivem návykové látky

Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku,

a) ačkoliv byl za takový čin v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn,

b) ačkoliv byl za obdobný čin spáchaný pod vlivem návykové látky v posledních dvou letech postižen,

c) spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvláště nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek, nebo

d) způsobí-li takovým činem, byť i z nedbalosti, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek,

bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

Objektem trestného činu je život a zdraví lidí a majetek, nebezpeční hrozící těmto zájmům je abstraktní¹⁰¹ (tj. dochází k situaci, kdy reálné ohrožení zákonem chráněným zájmů obvykle vzniká, ale není důležité, zda toto nebezpečí skutečně vzniklo, výkon činnosti může být zatím bez závady). Rozdílem oproti trestnému činu obecného ohrožení bylo tedy vedle rozsahu ohrožení též to, že postačovala pouze vzdálená možnost poruchy.

Po subjektivní stránce bylo potřeba k naplnění tohoto trestného činu úmysl, k následku ve formě způsobení určité poruchy postačovala nedbalost.¹⁰²

S ohledem na zkušenosti z předchozí právní úpravy, že neúčinnějším trestem pro osoby, které ve stavu vylučujícím způsobilost z důvodů užití návykové látky vykonávají činnost, při které mohou ohrozit život nebo zdraví lidí či způsobit značnou škodu na majetku, je trest zákazu dané činnosti či peněžitý trest a pouze u recidivistů je nutno působit trestem odnětí svobody, nebyly prvopachatelé nadále postihováni za trestný čin, ale pouze za přestupek. Předchozím odsouzením byla rozuměna speciální recidiva pachatele, pokud se na pachatele nehledí, jako by odsouzen nebyl. Odsouzení muselo být

¹⁰¹ Novotný O a kol., Trestní právo hmotné II – zvláštní část, ASPI Publishing 2004, str. 182

¹⁰² Novotný O. a kol., Trestní právo hmotné II – zvláštní část, ASPI Publishing 2004, str. 184

pravomocné. Předchozím postižením bylo rozuměno nejen postižení dle trestního zákona, ale rovněž postižení za obdobný přestupek v silniční dopravě. Dále hrozil trest odnětí svobody těm pachatelům, kteří vykonávali činnost či zaměstnání, při které mohli ohrozit na zdraví a životě větší množství lidí, či způsobit značnou škodu na cizím majetku. Takovouto činností bylo zejména řízení hromadného dopravního prostředku, či výkon určitých zaměstnání (posunovače, signalisty, výpravčího, strojvedoucího, kapitána nákladní lodě, při ovládání velkých a složitých strojů, např. jeřábů, v některých provozech nebo při řízení technologických procesů v chemickém průmyslu, atomových elektrárnách).¹⁰³ Cizím majetkem bylo nutno rozumět i majetek, který obviněný oprávněně používal. O speciální případ se jednalo v případě poškození automobilu, který užíval obviněný na základě leasingové smlouvy, kdy sice škoda byla způsobena na cizím majetku, avšak v případě, že obviněný škodu uhradil a nadále platil leasingové splátky, k faktické majetkové újmě leasingové společnosti nedošlo. Čin tak sice po formální stránce mohl naplnit znaky trestného činu dle § 201 písm. c), ale nebezpečnost trestného činu obviněného pro společnost pominula ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1.¹⁰⁴ Za cizí věc bylo nutno považovat i věc ve spoluvlastnictví obviněného a poškozeného. Pachateli bylo možné však přičítat jen poměrnou část škody, která odpovídá velikosti spoluvlastnickému podílu poškozeného.¹⁰⁵ Trest odnětí svobody hrozil i v případě, že došlo k ublížení na zdraví, ohrožení obecně prospěšného zařízení či vzniku větší škody (z důvodové zprávy vyplývá, že se jednalo o škodu kolem 10.000,-Kč). Jiným zvlášť závažným následkem bylo např. způsobení těžké újmy na zdraví, smrti, způsobení zvlášť závažné poruchy v hospodářském provozu nebo hospodářské činnosti podniku nebo organizace, poškození dobrého jména podniku či organizace apod.¹⁰⁶

Okolnost, že pachatel se nacházel ve stavu vylučujícím způsobilost bylo vždy nutno zjišťovat a dokazovat. Za stav vylučující způsobilost byl nadále

¹⁰³ viz. důvodová zpráva k zák. 175/1990 Sb.

¹⁰⁴ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 217/2002

¹⁰⁵ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 67/2004

¹⁰⁶ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon, komentář, 3.vydání C.H.Beck 1998, str. 956

považován stav s obsahem alkoholu v krvi více než 1g/kg, v konkrétním případě však hladina alkoholu mohla být nižší, nejméně však 0,8 g/kg¹⁰⁷. V případě nižší hladiny bylo vždy nutno prokázat, že schopnost bezpečně ovládat vozidlo byla snížena v rozsahu předvídaném § 201 tr.zák., což bylo možné např. svědeckými výpovědmi spolujezdců, zasahujících policistů, lékařů vyšetřujících následně stav obviněného.¹⁰⁸ V případě požití jiné návykové látky bylo vždy nutno vyžádat odborné vyjádření lékaře k posouzení nezpůsobilosti. Pokud v daném případě neexistoval výsledek krevní zkoušky na množství alkoholu v krvi, bylo přesto možné dovodit stav nezpůsobilosti pachatele předpokládaný § 201 tr.zák. jinými důkazy, např. svědeckými výpovědmi, výsledkem orientační dechové zkoušky (tento důkaz nebylo možné bez dalšího odmítnout), způsobem jízdy či znaleckým posudkem a takto získané důkazy hodnotit jednotlivě a ve vzájemném souhrnu¹⁰⁹.

Hranice pro větší škodu byla stanovena v § 89 tr.zák, ve stejném zákonném ustanovení byl stanoven i způsob výpočtu výše této škody. Při stanovení výše škody bylo nutné vyjít z ceny, za kterou se věc, která byla předmětem útoku, v době a v místě činu obvykle prodávala (to znamená, že bylo nutno zjistit, o jakou hodnotu se v důsledku poškození tato cena vozidla snížila¹¹⁰). Nebylo-li možné takto výši škody zjistit, vycházelo se z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci, nebo uvedení věci v předešlý stav.

Pomoci k tomuto trestnému činu se dopustil, kdo předal řízení osobě ovlivněné alkoholem¹¹¹, kdo roztlačoval motocykl, jehož řidič byl pod vlivem alkoholu¹¹², kdo jako spolujezdec opilého řidiče určil trasu cesty (jednalo se o psychickou pomoc ve formě utvrzování), oproti tomu samotná společná jízda trestná nebyla¹¹³. Pomocníkovi nebylo možné uložit trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel, pokud tento danou činnost přímo

¹⁰⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu Tpj 75/98

¹⁰⁸ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 41/89

¹⁰⁹ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 202/99

¹¹⁰ viz. rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích 4 To 823/93

¹¹¹ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 3 To 492/67

¹¹² viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Tz 28/86

¹¹³ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 27/91

nevykonával¹¹⁴.

Pokusu trestného činu opilství dle § 8 odst. 1, § 201 se za splnění dalších zákonem předpokládaných okolností dopustil řidič, který požil alkoholický nápoj a pak řídil motorové vozidlo, ale jeho schopnosti k řízení v době, kdy byl kontrolován hlídkou policie, nebyly natolik sníženy, jak předpokládá § 201 tr. zák., měl však v úmyslu v jízdě pokračovat i poté, kdy tomu tak bude.¹¹⁵

Jednočinný souběh s trestným činem dle § 223 nebyl možný, neboť skutek se posoudil pouze ustanovení § 201 písm. d), neboť toto ustanovení bylo ve vztahu k ustanovení § 223 ustanovením speciálním¹¹⁶. Oproti tomu jednočinný souběh s trestným činem dle § 224 odst. 1, odst. 2, odst. 3 byl možný¹¹⁷. Souběh těchto trestných činů nemohl být vyloučen ani tím, že poškozený spoluzavinil škodlivý následek – tedy těžkou újmu na zdraví, pokud nedošlo k přetržení příčinné souvislosti mezi jednáním pachatele a následkem, tedy pokud by bez zaviněného jednání pachatele těžší škodlivý následek nenastal.¹¹⁸ Jednočinný souběh s trestným činem „Obecného ohrožení“ dle § 179, § 180 možný nebyl.

V případě, že se nejednalo o trestný čin, mohl být skutek projednán v přestupkovém řízení jako přestupek dle § 22 odst. 1 písm. b) zák. č. 200/1990 Sb. (ve znění do 28.2.1993), § 22 odst. 1 písm. b), d) zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění do 31.12.2000, resp. § 22 odst. 1 písm. c), e) zák. č. 200/1990 Sb. (ve znění do 31.3.2002) či § 22 odst. 1 písm. c), f) zák. č. 200/1990 Sb. (ve znění do 30.6.2006) pokud pachatel svým jednáním zároveň způsobil dopravní nehodu, či dle § 30 odst. 1 písm. f) - h) zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích ve znění do 31.12.1998 resp. § 30 odst. 1 písm. g) - ch) zák. č. 200/1990 Sb. ve znění od 1.1.1999.

¹¹⁴ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 27/91, či rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 140/99

¹¹⁵ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 5/87

¹¹⁶ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 23/93

¹¹⁷ viz. rozhodnutí Krajského soudu v Plzni 9 To 446/97 či Krajského soudu v Českých Budějovicích 14 To 337/97 či rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 660/2005

¹¹⁸ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu 3 Tdo 399/2002

Další změnu tohoto zákonného ustanovení přinesl s účinností od 1.7.2006 zákon č. 411/2005 Sb. Ve znění před novelou bylo s ohledem na znění § 3 odst. 3 nutno úmyslu ve vztahu k výkonu činnosti ve stavu vylučujícím způsobilost. V novém znění postačila i nedbalost.

Došlo ke zpřísnění trestní úpravy – i osoba, která se v minulosti takového činu nedopustila, byla postižitelná dle trestního zákona, recidiva byla znakem kvalifikované skutkové podstaty. Stejně tak byl přísněji postižen, kdo spáchal takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný, příkladmo tyto činnosti byly vyjmenovány u předchozího znění tohoto ustanovení. Další možností pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty bylo, pokud pachatel způsobil takovým činem havárii, dopravní či jinou nehodu nebo větší škodu na cizím majetku či jiný závažný následek. Možnosti naplnění těchto znaků jsou uvedeny u předchozího znění tohoto zákonného ustanovení.

Stav vylučující způsobilost bylo možno v případě ovlivnění alkoholem prokázat dechovou zkouškou, krevní zkouškou, zkouškou moči. Pokud pachatel nespolupracoval, např. odmítl se podrobit krevní zkoušce a nebylo tedy možné objektivizovat množství návykové látky, bylo možno stav pachatele prokázat dalšími důkazy – výpověďmi svědků (zasahujících policistů, spolujezdců, lékaře provádějícího vyšetření pachatele), znaleckým posudkem, výpověďmi svědků o způsobu jízdy pachatele.¹¹⁹ Závěr o spáchání trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 odst. 1 bylo možné učinit na základě dechové zkoušky, jestliže byla provedena opakovaně, určila hodnoty kolem 1,7 g/kg alkoholu v krvi, tzn. vysoce přesahující 1 g/kg v krvi, a výsledky tohoto měření korespondovaly s ostatními ve věci dostupnými a provedenými důkazy.¹²⁰ Na druhou stranu nebylo možné učinit závěr o stavu vylučujícím způsobilost k výkonu činnosti pouze na základě množství alkoholu v krvi a dechu po uplynutí delší doby od výkonu dané činnosti, pokud ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví soudní

¹¹⁹ např. rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 5 Tdo 874/2007, 8 Tdo 665/2009, 7 Tdo 405/2008

¹²⁰ např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 665/2009, 8 Tdo 574/2010

lékařství vyplývalo, že hladina alkoholu v krvi pachatele byla v době ukončení činnosti nižší než 1 g/kg. V takovém případě bylo nutno zkoumat chování obviněného v době jízdy a bezprostředně poté, způsob jeho jízdy, množství vypitého alkoholu a pod.¹²¹

U jiných návykových látek, než je alkohol, bylo však nutno podrobně zkoumat všechny okolnosti případu. Samotné zjištění přítomnosti návykových látek v těle pachatele v době výkonu dané činnosti neznameno automaticky stav vylučující způsobilost k výkonu této činnosti. Vždy bylo třeba zjišťovat, jaký vliv měly požití látky na způsobilost pachatele k výkonu dané činnosti.¹²² Pokud nebylo možné stanovit míru ovlivnění návykovou látkou jinak, bylo nutné přibrat znalce toxikologa pro určení druhu a množství návykové látky a znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, pro určení míry ovlivnění pachatele v době výkonu dané činnosti.¹²³

V případě, že se nejednalo o trestný čin, mohlo být jednání pachatele posouzeno dle § 30 odst. 1 písm. g), h), ch), zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích či dle okolností případu některého z ustanovení § 22 odst. 1. či odst. 3 (učitel autoškoly) zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích ve znění od 1.7.2006.

Trestný čin Opilství dle § 201a

Trestný čin Opilství dle § 201a byl zaveden zákonem č. 557/1991 Sb. s účinností od 1.1.1992

§ 201a

Opilství

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let; dopustí-li se však jednání, které má jinak znaky trestného činu, na který zákon

¹²¹ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 351/2010

¹²² viz. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 652/2010, 8 Tdo 449/2010

¹²³ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 449/2010

stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 12 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin.

Tímto ustanovením byl opětovně zaveden tzv. Rauschdelikt, který byl obsažen již v § 186 trestního zákona z roku 1956. Jednalo se o abstraktní ohrožovací delikt, kdy ohrožení spočívá v samotném uvedení se do stavu nepřičetnosti¹²⁴. Trestní odpovědnost byla však omezena pouze na případy, kdy pachatel ve stavu nepřičetnosti spáchal jednání, které mělo znaky trestného činu – tzv. kvazidelikt.

Objektem tohoto trestného činu bylo občanské soužití v nejširším slova smyslu, sekundárním objektem byl poté zájem, který byl v daném případě ohrožen kvazideliktem¹²⁵.

Pod tuto skutkovou podstatu bylo možno podřadit činy, kterých se dopustil pachatel ve stavu nepřičetnosti, který si buď z nedbalosti přivodil aplikací návykové látky. Stavem nepřičetnosti je takový stav, kdy pachatel pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnosti pro společnost nebo ovládat své jednání. Jsou zde dvě složky jednání – ovládací a rozpoznávací. Pokud by alespoň jedna z těchto složek byla prakticky vymizelá v důsledku opilosti (či obdobného stavu po požití či aplikaci jiné návykové látky), bylo možno použít tohoto zákonného ustanovení. Pokud však došlo pouze k jejímu snížení, bylo nutno daný skutek posoudit jako trestný čin, jehož skutkovou podstatu naplňoval¹²⁶. Samotná skutečnost, že jedna ze složek vymizelá nebyla, např. složka rozpoznávací (obžalovaný po činu na své jednání pamatuje), neznamenalo, že by v době jednání byl přičetný, neboť zachování rozpoznávací složky nic nevypovídá o stavu složky ovládací.¹²⁷ Bylo vždy třeba zjistit stupeň ovlivnění pachatele návykovou látkou (v případě alkoholu objektivním určením výše její hladiny v krvi), pokud nebylo možné objektivní zjištění (pachatel nespolupracoval, nepamatoval si), bylo nutno toto zjišťovat

¹²⁴ Novotný O. a kol., Trestní právo hmotné II – zvláštní část, ASPI Publishing 2004, str. 185

¹²⁵ Novotný O. a kol., Trestní právo hmotné II – zvláštní část, ASPI Publishing 2004, str. 185

¹²⁶ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 To 73/92

¹²⁷ viz. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 2 To 37/93

pomocí jiných důkazů (např. svědecké výpovědi). Poté bylo nutno nechat vypracovat znalecký posudek z oboru psychiatrie k posouzení příčetnosti pachatele. Zavinění u tohoto trestného činu spočívalo v uvedení se do stavu nepřičetnosti.

Problematické mohlo být posouzení zavinění pachatele ve vztahu k uvedení se do stavu nepřičetnosti např. u pachatele trpícího tzv. patologickou opilostí či psychickou poruchou. Zde bylo nutné zvážit, zda pachatel mohl předvídat, že po požití návykové látky se dostane do stavu nepřičetnosti, a dle toho vyvodit jeho odpovědnost, nebylo vyloučeno použití § 12.

Požitím návykové látky bylo rozuměno požití ústy, aplikací pak jakýkoli jiný způsob (injekčně, šňupáním, inhalací,...). Pod pojmy „nebo jinak“ si lze představit např. situaci, kdy pacient nedodrží příkazy lékaře a nevhodnou stravou se dovede do stavu nepřičetnosti, či jej do stavu nepřičetnosti dovede kombinace nevhodné stravy a léků¹²⁸.

Jednalo se o tzv. vlastnoruční delikt, spolupachatelství u tohoto trestného činu bylo vyloučeno, nebylo možné ani nepřímé pachatelství. Bylo však možné nepřímé pachatelství jiného trestného činu, pokud někdo využil osoby nepřičetné po aplikaci návykových látek jako „živého nástroje“. Opití jiného bez úmyslu jej využít jako živého nástroje ke spáchání trestného činu trestné nebylo, byť se taková osoba následně dopustila kvazideliktu.¹²⁹

Kvazideliktem mohlo být jednání naplňující znaky jakéhokoli trestného činu, i trestného činu dle § 201.¹³⁰

Kvazideliktem však nemohlo být jednání naplňující znaky trestného činu dle § 280, § 281 a to s ohledem na samotné znění a povahu těchto ustanovení.¹³¹

V případě, že se pachatel ve stavu nepřičetnosti dopustil více útoků, bylo nutno taková jednání, která naplňovala skutkové podstaty více trestných činů, posoudit jako jediný skutek trestného činu opilství.¹³² Bylo vždy třeba

¹²⁸ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 3. vydání C.H.Beck 1998, str. 958 a násl.

¹²⁹ Novotný O. a kol., Trestní právo hmotné II – zvláštní část, ASPI Publishing 2004, str. 186

¹³⁰ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 3. vydání C.H.Beck 1998, str. 959

¹³¹ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 3. vydání C.H.Beck 1998, str. 959 shodně Novotný O. a kol., Trestní právo hmotné II – zvláštní část, ASPI Publishing 2004 str. 186

¹³² viz. rozhodnutí Okresního soudu pro Prahu-západ 1 T 62/93 či rozhodnutí Nejvyššího

posuzovat i subjektivní stránku kvazideliktu, např. pro rozlišení, zda se jednalo o úmyslné ublížení na zdraví či nedbalostní, zda chtěl pachatel věc odcizit či pouze dočasně užívat.

Jednočinný souběh trestného činu opilství dle § 201a s jiným trestným činem byl vyloučen. Byl-li pachatel nepřičetný, nemohl být současně odpovědný podle jiné skutkové podstaty za jednání, která v tomto stavu spáchal, neboť k tomuto by musel být alespoň částečně přičetný.

Pokud někdo pomáhal nepřičetnému pachateli, kterého pokládal za přičetného, mohl být postižen dle ustanovení o přípravě k zvlášť závažnému trestnému činu (kvazideliktu).

Druhý odstavec vylučoval použití tohoto ustanovení v případě, že se někdo „opil na kuráž“, tedy v úmyslu spáchat trestný čin (tzv. *actio libera in causa doloza*). Zavedení tohoto trestného činu odpovídala změna ustanovení § 12. Znění tohoto ustanovení zavedlo do trestního zákona praxi, která do té doby byla zaujímana soudy.

Trest bylo potřeba ukládat v trestní sazbě určené zákonem. Pokud jednání, kterého se pachatel dopustil v nepřičetnosti, mělo znaky trestného činu, za který bylo možno uložit trest mírnější, uložil se pachateli trest ve výměře dle tohoto mírnějšího ustanovení. Pro posouzení, který trest je mírnější, bylo nutno nejprve srovnat horní hranice trestu odnětí svobody, poté dolní hranice a případně možnost uložení jiného trestu než trestu odnětí svobody.

Změna tohoto zákonného ustanovení byla provedena zákonem č. 290/1992 Sb. s účinností od 1.1.1994.

Novelou byl změněn druhý odstavec, kterým bylo vyloučeno použití ustanovení odstavce 1 jakož i § 12 v případě, že pachatel spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívala v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti (např. řidič před cestou užil návykové látky, poté způsobil dopravní nehodu se

soudu ČR 7 Tdo 1379/2006

smrtným zraněním. Jednání, jímž způsobil z nedbalosti usmrcení, lze považovat v tom, že se z nedbalosti uvedl do stavu nepříčetnosti).

Trestný čin Podávání alkoholických nápojů mládeži dle § 218

Toto zákonné ustanovení bylo změněno pouze jedenkrát v roce 1965, tudíž jeho znění bylo totožné se zněním uváděním již v předchozí podkapitole, která se věnovala trestnímu zákonu do roku 1990.

§ 218

Podávání alkoholických nápojů mládeži

Kdo soustavně nebo ve větší míře podává osobám mladším než osmnáct let alkoholické nápoje, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Definice alkoholického nápoje byla obsažena v § 1 odst. 2 zák. č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi. Dle tohoto zákona se alkoholickým nápojem rozuměly lihoviny, destiláty, víno, pivo a jiné nápoje, které obsahovaly více než 0,75 objemového procenta alkoholu. Nově je definice alkoholického nápoje obsažena v zák. č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. Dle § 2 písm. k) tohoto zákona je alkoholickým nápojem lihovina, víno a pivo; alkoholickým nápojem se rozumí též nápoj, který není uveden ve větě první, pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu.

Zajímavou otázkou je, zda bylo nutno v dané věci dokazovat úmysl pachatele ve vztahu k pojmu „alkoholický nápoj“. Tuto otázku soudy ani literatura příliš neřeší. S ohledem na skutečnost, že trestní zákon definici alkoholického nápoje neobsahuje, praxe vycházela z definic uvedených ve speciálních zákonech. Trestní zákon však na tyto předpisy neodkazoval, proto bylo na místě v každém konkrétním případě zkoumat, zda úmysl pachatele zahrnoval i skutečnost, že se jednalo o alkoholický nápoj, a to alespoň představu laickou ohledně účinků tohoto nápoje na poškozeného.

Soudní praxe vycházela u tohoto trestného činu z dosavadní judikatury. Pro naplnění znaku „ve větší míře“ nebylo možno přihlížet pouze k množství podaného nápoje a v něm obsaženého alkoholu, ale i k nepříznivým důsledkům, které se u osoby mladší 18 let projevily. K naplnění tohoto zákonného znaku došlo v případě, kdy pachatel umožnil nezletilému, aby vypil 0,5 l nápoje obsahujícího 30% alkoholu, a přitom věděl, že poškozený je chlapec nízké hmotnosti a malého vzrůstu, ve věku výrazně pod hranicí osmnácti let. Pachatel byl minimálně srozuměn s tím, že u nezletilého dojde ke zdravotním potížím v důsledku požití tohoto alkoholického nápoje.¹³³

2.5 Úprava zneužívání návykových látek v zák. č. 40/2009 Sb.

Dne 8.1.2009 byl schválen zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který nahradil dosud užívaný a mnohokrát novelizovaný trestní zákon z roku 1961.

Koncepce nového trestního zákoníku, jak lze vyčíst z důvodové zprávy, vychází z přesvědčení, že ochranu demokratického státního a společenského zřízení, ochranu práv jednotlivců, jejich života, zdraví a majetku je potřeba prosazovat především mimotrestními prostředky a pouze v případě, kdy tyto zcela zřejmě nepostačují, je možné přistoupit k trestněprávní odpovědnosti za protiprávní jednání (zásada subsidiarity trestního práva). Právní úprava zdůrazňuje úlohu prevence trestné činnosti, klade v tomto směru nároky především na občanskou společnost a místní samosprávu. Preventivní prvky v trestněprávní úpravě spočívají především v možnosti různých odklonů trestního řízení, alternativních trestů a alternativních opatření, která sledují především znovuzачlenění pachatele do společnosti a satisfakci poškozeného. V této souvislosti je třeba zdůraznit především snahu o změnu hierarchie sankcí, snahu vnímat trest odnětí svobody jako „ultima ratio“ a klást především do popředí důraz na individuální řešení každého případu, využít alternativních sankcí a zajistit tak pozitivní motivaci pachatele a jeho znovuzачlenění do společnosti bez patologického působení vězeňského prostředí a vězeňské

¹³³ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 789/2005

subkultury.

Rekodifikace českého trestního práva navázala na kodifikační snahy v evropském trestním právu, reflektuje mezinárodní závazky České republiky, je v souladu s normami práva Evropské Unie a přihlíží k relevantním doporučením a stanoviskům Rady Evropy (např. Rámcové rozhodnutí Rady 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami).

Trestné činy se dělí na přečiny (nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy s trestní sazbou do 5 let) a zločiny (trestné činy, které nejsou přečiny). Zvlášť závažné zločiny jsou úmyslné trestné činy s trestní sazbou o horní hranici nejméně 10 let. Trestné činy, které se vztahují ke zneužívání návykových látek, lze řadit jak mezi přečiny, tak mezi zločiny a zvlášť závažné zločiny, někdy je základní skutková podstata přečinem, kdežto kvalifikované skutkové podstaty zločinem či zvlášť závažným zločinem. Příprava je trestná jen u zvlášť závažných zločinů a jen tehdy, pokud to zákon ve zvláštní části výslovně stanoví.

Trestní zákoník zavedl formální pojetí trestného činu (dle § 13 odst. 1 je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně) omezené zásadou subsidiarity trestní represe (dle § 12 odst. 2 trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu).

Vzhledem k ustanovení § 2 odst. 1 je nutno u činů spáchaných ještě za účinnosti zák. č. 140/1961 Sb. vždy zvažovat, který ze zákonů je pro pachatele příznivější. Tento zákon je pak nutno použít jako celek.

2.5.1 Obecná část

V obecné části pojednává trestní zákoník o působnosti trestních zákonů, trestní odpovědnosti, okolnostech vylučujících protiprávnost, zániku trestní

odpovědnosti, trestních sankcích, zahrazení odsouzení, a dále obsahuje zvláštní ustanovení o některých pachatelích a výkladová ustanovení.

V obecné části jsou zmiňovány pojmy a instituty, které úzce souvisí s úpravou zneužívání návykových látek.

Nepříčetnost je definována v § 26:

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

Zmenšená příčetnost je definována v § 27:

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně příčetný.

Duševní porucha je definována v § 123

Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.

Trestní zákoník obsahuje v § 360 trestný čin „Opilství“, který se vztahuje na pachatele, kteří spáchali trestný čin poté, co se buď z nedbalosti požitím návykové látky dostali do stavu nepříčetnosti. Použití ustanovení § 26 se dle § 360 odst. 2 neužije, pokud se pachatel přivedl do stavu nepříčetnosti v úmyslu spáchat trestný čin nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se uvedl do stavu nepříčetnosti. V takovýchto případech se jedná o zaviněnou nepříčetnost. Je tedy zřejmé, že stejně jako v předchozí právní úpravě, nepříčetnost, kterou si pachatel zavinil aplikací návykové látky, pachatele bez dalšího nevyvíňuje, podle způsobu, jakým se pachatel přivedl do

stavu nepřičetnosti, se bude jednat o „actio libera in causa – doloza“, „actio libera in causa – culposa“, či „Rauschdelikt“ (Opilství).

Ustanovení § 26 se nepoužije ani na pachatele, který se do stavu nepřičetnosti byl z nedbalosti dovedl jinak, leda by byla užitá analogie legis¹³⁴. Dle předchozí právní úpravy bylo možné takového pachatele postihnout za trestný čin „Opilství“, neboť zákon zmiňoval i možnost, že se pachatel do stavu nepřičetnosti dovedl „jinak“. Tato formulace byla v novém trestním zákoníku vypuštěna. Ustanovení § 360 odst. 2 však již hovoří pouze o tom, že se ustanovení § 26 ani § 360 odst. 1 nepoužijí přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti. Z jazykového výkladu lze dovodit, že tato formulace zahrnuje jakoukoli nepřičetnost, tedy ne pouze tu, která je vyvolána požitím či aplikací návykových látek. Je ovšem nutné hledět na normy jako celek. V důvodové zprávě k zákonu se uvádí, že cílem zákonodárce je zmírnění přepjaté trestní represe a užití trestního práva jakožto „ultima ratio“. Umístění daného ustanovení v § 360 odst. 2 by pak logicky vedlo k závěru, že odstavec dva vyjmenovává speciální případy, které mohou nastat, ve vztahu k odst. 1. Takovýto výklad by ale následně vedl k tomu, že pachatel, který se „jinak“ přivedl do stavu nepřičetnosti za takovýto skutek neodpovídá.

Pro výklad, že ustanovení § 26 se nepoužije ani na pachatele, který si do stavu nepřičetnosti dovedl „jinak“, by svědčila i konstrukce ustavení § 40 odst.1, které nerozlišuje, jakým způsobem si pachatel stav nepřičetnosti pomocí návykových látek přivodil. Domnívám se, že s ohledem na shora uvedené by bylo vhodnější zařadit znění § 360 odst. 2 do obecné části, k ustanovením pojednávajícím o přičetnosti pachatele.

U okolností přitěžujících je soudu opět dána možnost, aby nepřihlížel k recidivě pachatele oddávajícího se závislosti na návykových látkách:

§ 42 písm. p)

Soud jako k přitěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel byl již

¹³⁴ Kratochvíl V. a kol., Kurz Trestního práva, Trestní právo hmotné, C.H.Beck 2009, str. 199

pro trestný čin odsouzen; soud je oprávněn podle povahy předchozího odsouzení nepokládat tuto okolnost za přítěžující, zejména s ohledem na význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, míru jeho zavinění, jeho pohnutku a dobu, která uplynula od posledního odsouzení, a jde-li o pachatele trestného činu, který byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou, anebo o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, také tehdy, započal-li léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zahájení.

Při ukládání trestů se přihlédne k tomu, že pachatel spáchal čin ve zmenšené přičetnosti, pokud si tuto zmenšenou přičetnost nezavinil ani z nedbalosti vlivem návykové látky (§ 40 odst. 1). Soud může snížit uložený trest pod dolní hranici trestní sazby, nejsou vázán omezeními § 58 odst. 3, pokud uloží pachateli, který spáchal čin ve zmenšené přičetnosti, který si nezavinil ani z nedbalosti vlivem návykové látky, současně ochranné léčení. Pod formulací „nezavinil ani z nedbalosti vlivem návykové látky“ je nutno rozumět jak případy, kdy pachatel požil či si aplikoval návykovou látku, ale i jiný vliv návykové látky – např. vynechání dávky léku, které měl pachatel užívat.

U pachatelů, kteří spáchali trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, může soud za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence upustit od potrestání. Při ukládání ochranného léčení je však tato možnost vyloučena pro pachatele, který se do stavu zmenšené přičetnosti přivedl zaviněně vlivem návykové látky. Dle důvodové zprávy není vyloučeno uložení zabezpečovací detence v případě zaviněné zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchy vlivem návykové látky a to s ohledem na charakter zabezpečovací detence (výkon v uzavřeném ústavu střeženém vězeňskou službou) a s ohledem na skutečnost, že zabezpečovací detence potrvá, dokud to vyžaduje zájem společnosti. Možnost uložení zabezpečovací detence je omezena pouze na pachatele, který se ve stavu zmenšené přičetnosti dopustil zločinu.

§ 47

(1) Soud může upustit od potrestání i tehdy, jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a soud má za to, že ochranné léčení (§ 99), které zároveň ukládá, zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. Tohoto ustanovení se nepoužije, jestliže si pachatel stav zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchu přivodil, byť i z nedbalosti, vlivem návykové látky.

(2) Soud může upustit od potrestání i tehdy, jestliže pachatel spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nelze přitom očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, a soud má za to, že zabezpečovací detence (§ 100), kterou pachateli zároveň ukládá, zajistí ochranu společnosti lépe než trest.

Dle § 48 má soud rovněž možnost podmíněně upustit od potrestání pachatele za podmínek § 46 odst. 1 nebo odst. 2 a stanovit nad pachatelem dohled na 1 až 5 let a má možnost současně uložit pachateli přiměřená omezení a přiměřené povinnosti k tomu, aby vedl řádný život, zejména může pachateli uložit, aby se podrobil léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona, aby se zdržel požívání alkoholu nebo jiných návykových látek.

Tato přiměřená omezení a přiměřené povinnosti může soud uložit i pachateli, kterému ukládá trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, trest zákazu pobytu, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody nebo podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Tato omezení může soud uložit i při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

V případě, že jsou přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uloženy pachateli současně s trestem zákazu pobytu a není-li uložen jiný druh trestu, pak pachateli i při neplnění soudem uložených přiměřených omezení či přiměřených povinností nehrozí žádná sankce. Nový trestní zákoník tedy

přebral imperfektní normu ze starého zákona.

Ochranná opatření, která lze pachateli uložit, jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná výchova a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Právní úprava ochranného léčení, které je ukládáno osobám, které zneužívají návykovou látku a spáchaly čin pod jejím vlivem či v souvislosti s jejím užíváním, je v trestním zákoníku ve znění shodném s posledním zněním zák. č. 140/1961 Sb.

Dle § 99 odst. 2 písm. b)

Soud může uložit ochranné léčení i tehdy, jestliže pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním; ochranné léčení však neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout.

Ochranné léčení se ukládá ve dvou formách, ambulantní nebo ústavní. Pokud je pachatel zároveň odsouzen k trestu odnětí svobody, mělo by být ústavní ochranné léčení vykonáno po nástupu tohoto trestu ve věznici, není-li to možné, vykoná se před nástupem tohoto trestu či po jeho výkonu. K otázce vhodnosti výkonu ochranného léčení před nástupem trestu či po jeho výkonu s ohledem k naplnění jeho účelu by se měl vyjádřit ve znaleckém posudku o duševním stavu pachatele znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. U ambulantní formy ochranného léčení dává zákonodárce přednost jeho současnému výkonu s trestem odnětí svobody, pokud toto není možné, pak k jeho výkonu po výkonu tohoto trestu. Pojmeme „po výkonu trestu odnětí svobody“ je nutné rozumět i jiné ukončení trestu odnětí svobody než jeho výkon.

Ochranné léčení trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však dvě léta, pokud léčba není v této době ukončena, rozhodne soud, a to i opakovaně, před uplynutím této doby o jejím prodloužení, nejdéle však o dvě léta. Pokud se

jedná o pachatele, kterému je uloženo ochranné léčení dle § 99 odst. 2 písm. b), může být toto léčení ukončeno, jakmile se během výkonu ochranného léčení zjistí, že jeho účelu nelze dosáhnout. Pokud hrozí, že odsouzený spáchá další trestný čin, soud v rozhodnutí o propuštění z ochranného léčení uloží odsouzenému dohled nad jeho chováním až na dobu pěti let.

Do ustanovení § 99 odst. 2 písm. b) a § 99 odst. 6 se promítla zásada účelnosti v tom směru, že pro úspěšné vyléčení pachatele toxikomana či alkoholika je velmi důležitá pozitivní motivace léčené osoby a její aktivní spolupráce na léčení. Pokud je zřejmé, že se tohoto pachatele nedostává a léčení tak nemá šanci na úspěch, je na místě rezignovat na snahu vyléčit pachatele.

Ohledně podmínek pro uložení tohoto typu ochranného léčení je možno odkázat na stávající judikaturu, která je uvedena u § 72 zák. č. 140/1961 Sb. v odst. 2.4.1 a 2.3.2.2.1.

Nově je od 1.11.2011 možno uložit ochranné léčení dle § 93 odst. 4 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže dítěti mladšímu 15 let, jestliže spáchalo čin jinak trestný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, jde-li o dítě, které se oddává zneužívání takové látky, a jeho pobyt na svobodě bez uložení ochranného léčení je nebezpečný.

Toto léčení je možné uložit pouze po předchozím vyšetření duševního stavu dítěte znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalcem z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii.

Ochranné léčení není možné uložit v případě, se jedná o prosté užívání návykových látek, nikoli o jejich zneužívání. Takto uložené ochranné léčení není možné přeměnit na zabezpečovací detenci, neboť zabezpečovací detence není opatřením, které by bylo možno v obdobných případech uplatnit.

Podle povahy nemoci a léčebných možností soud pro mládež uloží ochranné léčení ústavní nebo ambulantní. Ústavní léčení může soud pro mládež změnit dodatečně na léčení ambulantní a naopak. Ochranné léčení potrvá, dokud to vyžaduje jeho účel. Soud pro mládež nejméně jednou za dvanáct měsíců přezkoumá, zda důvody pro další pokračování ochranného léčení trvají, jinak je

zruší.

Dalším ochranným opatřením, které soud může uložit, je zabezpečovací detence. Podmínky pro její uložení jsou obsaženy v § 100. Toto ustanovení bylo změněno zák. č. 330/2011 Sb., kdy došlo v odst. 1 i odst. 2 písm. b) k vypuštění slov „zvláště závažného“.

(1) Soud uloží zabezpečovací detenci v případě uvedeném v § 47 odst. 2, nebo jestliže pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zločinu, není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.

(2) Soud může uložit zabezpečovací detenci vzhledem k osobě pachatele s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a jeho poměrům i tehdy, jestliže

a) pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, nebo

b) pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zločin, ač již byl pro zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení dostatečné ochrany společnosti, a to i s přihlédnutím k již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení.

(3) Zabezpečovací detenci může soud uložit samostatně, při upuštění od potrestání, anebo i vedle trestu. Byla-li zabezpečovací detence uložena vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, vykoná se po výkonu nebo jiném

ukončení trestu odnětí svobody. Byl-li uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v době výkonu zabezpečovací detence, její výkon se na dobu výkonu takového trestu odnětí svobody přerušuje. Po skončení výkonu trestu se pokračuje ve výkonu zabezpečovací detence.

(4) Zabezpečovací detence se vykonává v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.

(5) Zabezpečovací detence potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Soud nejméně jednou za dvanáct měsíců a u mladistvých jednou za šest měsíců přezkoumá, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají.

(6) Zabezpečovací detenci může soud změnit dodatečně na ústavní ochranné léčení, pominou-li důvody, pro něž byla uložena, a jsou současně splněny podmínky pro ústavní ochranné léčení.

(7) Od výkonu zabezpečovací detence soud upustí, pominou-li před jejím započatím okolnosti, pro něž byla uložena.

Zabezpečovací detence v sobě spojuje střežení pachatelů Vězeňskou službou a léčebné a jiné (psychologické, vzdělávací, pedagogické, rehabilitační a činnostní) programy. Jedná se o ochranné opatření ukládané extrémně nebezpečným osobám.

Jak je zřejmé ze znění tohoto zákonného ustanovení, může soud uložit zabezpečovací detenci v případě pachatele, který se oddává zneužívání návykových látek a opakovaně spáchal zločin, ačkoli byl již pro zločin spáchaný buď přímo pod vlivem této látky nebo v souvislosti s jejím užíváním odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání nejméně dvou let. Současně musí být splněna podmínka, že účinné ochrany společnosti nelze dosáhnout uložením ochranného léčení a to i s přihlédnutím k již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení. Oproti právní úpravě obsažené v zák. č. 140/1961 Sb.

došlo tedy k rozšíření možnosti uložení zabezpečovací detence.

Znak „pachatel se oddává zneužívání návykové látky“ je naplněn tehdy, jestliže zneužívání je dlouhodobějšího nebo trvalého rázu a má povahu chorobného návyku.¹³⁵

Dle jazykového znění tohoto ustanovení není rozhodující, zda se nového zločinu dopustil pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Dle Kratochvíla je to, že pachatel se dopustil nového zločinu (nemusí se jednat o speciální ani druhovou recidivu) pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, logický závěr a je v tomto případě nutné vyjít z výkladu restriktivního a teleologického.¹³⁶ S ohledem na charakter tohoto ochranného opatření, intenzitu zásahu do života pachatele, a s ohledem na záměr zákonodárce vyjádřený v důvodové zprávě k tomuto zákonu, lze s takovýmto výkladem souhlasit. Na druhou stranu je otázka, proč zákonodárce zvolil právě takovou formulaci, ze které zřejmě vyplývá, že možnost uložení zabezpečovací detence není podmíněna opětovným spácháním zločinu v souvislosti se zneužíváním návykové látky, ale pouze opětovným spácháním zločinu pachatelem, který se zneužívání návykové látky oddává. Zákonodárce však použil oproti formulaci u ochranného léčení „pachatel, který zneužívá návykovou látku“ formulaci „pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky“. Oddávání se zneužívání návykové látky značí větší závislost pachatele na návykové látce než prosté zneužívání, pachatelův stav je nedílně spojen se zneužíváním návykové látky. Bylo by tak možno i ze srovnání jazykových znění obou ustanovení dojít k závěru, že i pro uložení zabezpečovací detence musí nově spáchaný zločin být spáchan v souvislosti se zneužíváním návykové látky, neboť celkový stav pachatele je takový, že pachatel je zneužívání návykové látky oddán.

Je nutné, aby se jednalo o pachatele, který se oddává zneužívání návykových látek. Osoba pachatele spoluurčuje povahu a závažnost spáchaného činu, je nutný hlubší rozbor jeho osobnosti ve vztahu ke spáchanému zločinu. S ohledem na dobu rozhodování o ochranném opatření je nutno hodnotit jeho osobní poměry a dosavadní život. Není rozhodující, zda pachatel uložený trest

¹³⁵ Šámal a kol., Trestní zákoník I § 1-139 komentář, první vydání, C. H.Beck 2009, str.1052

¹³⁶ Kratochvíl V. a kol., Kurz trestního práva, Trestní právo hmotné, C.H.Beck 2009, str. 550

odnětí svobody již vykonal, či s jeho výkonem nezapočal, na pachatele se však nesmí hledět, jako by trestán nebyl, a odsuzující rozsudek musí být pravomocný. Základní podmínkou k uložení zabezpečovací detence dle ustanovení § 100 odst. 2 písm. b) je její subsidiarita k ochrannému léčení. Pokud pominou podmínky pro uložení zabezpečovací detence, může ji soud změnit na ústavní ochranné léčení, jehož výkon má být tímto způsobem účinnější.¹³⁷ Tímto způsobem má být lépe zabezpečena ochrana společnosti i návrat pachatele do běžného života. K vhodnosti uložení zabezpečovací detence bude nutné vyjít ze znaleckého posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie.

V § 130 se definován pojem návykové látky, tato definice odpovídá definici návykové látky obsažené v zák. č. 140/1961 Sb.

Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování

Výčet návykových látek je demonstrativní. Definice návykové látky v trestním zákoníku je širší, než definice návykové látky v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Pro účely trestního zákona jsou návykovými látkami nejen omamné a psychotropní látky uvedené v přílohách 1-7 zák. o návykových látkách, ale též alkohol a jiné látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka. Pojem návyková látka je často kritizován pro svou neurčitost a dále z důvodu, že vyvolání návyku není pojmovým znakem každé takové látky.¹³⁸ Při přípravě nového zákona bylo uvažováno o nahrazení tohoto pojmu pojmem jiným, avšak nakonec i s ohledem na skutečnost, že se jedná o pojem zažitý, jehož užívání v praxi nečiní problémy, byl tento pojem zachován.¹³⁹

Alkohol (ethylalkohol) je chemická sloučenina, která má tlumící účinky na

¹³⁷ Důvodová zpráva k zák.č. 40/2009 Sb., Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, tisk č. 410/0, §98

¹³⁸ např. Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 191, 681, 798

¹³⁹ viz. Šámal a kol., Trestní zákoník I § 1-139 komentář, první vydání, C.H.Beck 2009, str. 1232

lidskou psychiku (viz. kapitola 1.3.1). Pro posouzení, zda se z pohledu trestního zákona jedná o alkohol, jsou důležité účinky daného nápoje. Alkoholickým nápojem dle § 2 písm. g) zák. č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami jsou lihoviny, pivo, víno a jiné nápoje, pokud obsahují více jak 0,5 objemového procenta alkoholu.

Dle § 289 zákon stanoví, které látky jsou omamnými a psychotropními látkami. Tímto zákonem je zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Omamné a psychotropní látky jsou uvedeny v přílohách 1 – 7 tohoto zákona.

Mezi ostatní látky je možno zařadit látky, které jsou užívány v běžném životě a na trhu jsou běžně k dostání, např. rozpouštědla, ředidla, čisticí prostředky, léky neuvedené mezi omamnými a psychotropními látky, rostlinné drogy a jiné, pokud jsou způsobily nepříznivě ovlivnit psychiku člověka a jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti a sociální chování. Je tedy zřejmé, že se jedná o definici značně širokou. V dalším je možné odkázat na to, co bylo k definici návykové látky zmíněno v kapitole 2.4.1.

2.5.2 Zvláštní část

V hlavě IV. „Trestné činy proti rodině a dětem“ lze nalézt trestný čin „Podání alkoholu dítěti“.

§ 204 Podání alkoholu dítěti

Kdo ve větší míře nebo opakovaně prodá, podá nebo poskytne dítěti alkohol, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně zdravého tělesného a duševního rozvoje dětí.¹⁴⁰

U tohoto zákonného ustanovení došlo k několika změnám oproti právní úpravě v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. Pojem alkoholického nápoje, který není v trestním zákoně definován a pro jehož definici bylo nutné vyjít ze zák.

¹⁴⁰ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 577

č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, byl nahrazen pojmem alkohol. Došlo tak i k odstranění teoretické nesnáze při dokazování, zda pachatel věděl, že se jedná o „alkoholický nápoj“. Alkoholem tak může být jakýkoli nápoj obsahující alkohol. Je ovšem otázkou, zda se musí jednat pouze o nápoj, neboť alkohol je možné najít i v jiných podobách (např. líh na podpal, bonbony obsahující alkohol, technický líh, atd.). Zde bude zřejmě nutné vyjít z objektu tohoto trestného činu a nerozšiřovat zbytečně kriminalizaci na ta jednání, která neohrožují zdravý tělesný a duševní rozvoj dětí. Zákonodárce sice odstranil problém s pojmem alkoholický nápoj, nové znění však přineslo problém s možnou nevhodnou kriminalizací jiných jednání, která sice mohou ohrožovat dravý tělesný rozvoj dětí (např. způsobením požáru), s ohledem na historický vývoj tohoto zákonného ustanovení lze však usuzovat, že zákonodárce jejich kriminalizaci nezamýšlel. Vhodnější formulací by tak bylo nikoli „alkohol“, ale „nápoj obsahující alkohol“, kdy by se zákon taktéž vyhnul pojmu „alkoholický nápoj“.

Zákaz prodávat a podávat alkoholické nápoje osobám mladším 18 let je obsažen v § 12 zák. č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.

Další změnou je, že pro naplnění této skutkové podstaty se již nevyžaduje soustavné jednání, postačí jednání opakované. Postačí tedy, podá-li v krátkém časovém období pachatel alkohol dítěti alespoň dvakrát. Za opakované podání není možno považovat, pokud mezi jednotlivými podáními uplyne delší časové období např. doba 1 roku.¹⁴¹ Došlo též k rozšíření jednání, kterými může být tato skutková podstata naplněna. Dle právní úpravy platné do konce roku 2009 bylo nutné alkohol osobě mladší 18 let podat, nyní je možné tuto skutkovou podstatu naplnit i prodáním či poskytnutím alkoholu. I osoba, která umožní alkohol dítěti požívat bez toho, aby mu jej přímo podala, může být tedy podle tohoto ustanovení postižena. Postačí podání alkoholu opakovaně či ve větší míře jedinému dítěti. Bylo by ovšem rovněž možné vznést námitku proti nově vložené možnosti spáchání tohoto trestného činu prostým prodáním alkoholu

¹⁴¹ Šámal a kol., Trestní zákoník II §140-§421, komentář, 1.vydání, C.H.Beck 2010 str. 1778

dítěti, neboť mnohdy matky či babičky posílají děti se seznamem na nákup. V samotném prodání bez následující konzumace tedy není možné spatřovat takové jednání, u kterého by nestačilo postižení podle jiného právní předpisu ve smyslu § 12 odst. 2. Ve srovnání s předchozí právní úpravou tedy došlo k rozšíření kriminalizace.

Dítětem se dle § 126 rozumí osoba mladší 18 let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. Postačí, aby k tomuto znaku pachatel jednal v nepřímém úmyslu, tedy aby pachatel věděl vzhledem k okolnostem, že osoby, kterým podává alkohol, mohou být mladší 18 let a pro případ, že tomu tak je, byl s tím srozuměn.¹⁴²

K obsahu pojmu „ve větší míře“ lze vyjít ze stávající judikatury. Pro naplnění znaku „ve větší míře“ nebylo možno přihlížet pouze k množství podaného nápoje a v něm obsaženého alkoholu, ale i k nepříznivým důsledkům, které se u osoby mladší 18 let projeví.¹⁴³ Tyto důsledky spočívají např. ve ztrátě rovnováhy, zvracení či bezvědomí. K naplnění tohoto zákonného znaku dojde rovněž v případě, že je alkohol podán většímu množství dětí během krátkého časového období.¹⁴⁴

Pachatelem ani účastníkem na činu nemůže být dítě, které je předmětem útoku.

Ve vztahu k trestnému činu „Ohrožení výchovy dítěte“ dle § 201 je tento trestný čin ve vztahu subsidiarity, takže jednočinný souběh je vyloučen. Pokud u dítěte dojde k poruše zdraví, je možný jednočinný souběh s trestnými činy proti životu a zdraví.

S ohledem na množství dětí, které se pravidelně opíjejí, je otázkou, zda je současná právní úprava dostatečně účinná, neboť o škodlivém vlivu alkoholu (nejen) na dospívající nelze pochybovat. Problém spočívá i v tom, že společností není toto jednání příliš odsuzováno a vnímáno, jako vážné nebezpečí pro další generace.

¹⁴² viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 99/79

¹⁴³ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 789/2005

¹⁴⁴ viz. stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpfj 169/82

V hlavě VII. „Trestné činy obecně nebezpečné“ je možné najít několik skutkových podstat upravujících zneužívání návykových látek.

§ 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky

(1) Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek,

b) spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek, nebo

c) byl-li za takový čin v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn.

Na rozdíl od právní úpravy v zák. č. 140/1961 Sb. platné k 31.12.2009 bylo v současném znění základní skutkové podstaty tohoto trestného činu vypuštěno „byť z nedbalosti“. S ohledem na ustanovení § 13 odst. 2 je nutný úmysl. K této změně se důvodová zpráva nijak nevyjadřuje.

Ve kvalifikované skutkové podstatě byla přidána možnost uložení peněžitého trestu. Současně došlo k vypuštění tzv. přestupkové recidivy („byl-li za obdobný čin spáchaný pod vlivem návykové látky v posledních dvou letech postižen“), což je dle důvodové zprávy k zákonu v souladu s koncepcí trestního zákoníku.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Důvodová zpráva k zák.č. 40/2009 Sb., Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, tisk č. 410/0

V ostatním byl tento trestný čin převzat ze stávající právní úpravy. Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně života a zdraví lidí a majetku před ohrožením plynoucím z výkonu určitých činností pod vlivem návykové látky.¹⁴⁶ Jedná se o čin abstraktně ohrožovací, hrozící riziko je jen vzdálené, nikoli konkrétní a bezprostřední.

Je nutné, aby se pachatel nacházel ve stavu „vylučujícím způsobilost“, který si přivodil vlivem návykové látky, nikoli ve stavu „nepříčetnosti“. Tuto okolnost je nutné v daném případě vždy řádně zkoumat. V případě, že by se pachatel nacházel ve stavu nepříčetnosti, tedy že by některá ze složek jednání, ovládací či rozpoznávací byla zcela vymizelá, mohlo by se jednat maximálně o trestný čin dle § 360, resp. o actio libera in causa, v případě nezaviněné nepříčetnosti by bylo možné uvažovat o užití § 26.

Ohledně stavu vylučujícího způsobilost je možné vycházet ze stávající nauky a judikatury, viz. pojednání v kapitole 2.4.2 u trestného činu Ohrožení pod vlivem návykové látky. Vždy je třeba zjišťovat a dokazovat stav vylučující způsobilost vykonávat činnost, při níž by mohl být ohrožen život nebo zdraví lidí nebo způsobena značná škoda na majetku, a je nutno přihlížet zejména k tomu, jaké zaměstnání nebo činnost pachatel pod vlivem návykové látky vykonával.

U jiné látky než alkoholu není zatím stanoven žádný toleranční limit. Je vždy nutno zjistit o jakou návykovou látku a jaké její množství se jednalo a též míru ovlivnění pachatele touto látkou. Pokud toto není možné stanovit jinak, nebude se možno obejít bez odborného vyjádření či přibrání znalce toxikologa. Tento dle výsledků odběru krve, popř. moči, stanoví druh a množství návykové látky v době řízení motorového vozidla. Na základě poznatků o množství a druhu návykové látky, eventuálně její koncentraci, době, po kterou ji měl pachatel v těle, zjištěných reakcích a jednání pachatele znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, určí, zda a jak byl pachatel ovlivněn návykovou látkou v době řízení.¹⁴⁷ Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu nepostačí, pokud je způsobilost pachatele k vykonávání určité činnosti pouze nepodstatně

¹⁴⁶ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 680

¹⁴⁷ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 449/2010

snížena.¹⁴⁸ Pouhé zjištění, že obviněný byl v kritické době pod vlivem návykových látek (drog), samo o sobě nepostačuje pro závěr, že v důsledku toho byl ve stavu vylučujícím způsobilost k řízení osobního automobilu (nelze mechanicky klást rovnítko mezi zjištěním o návykových látkách v těle řidiče a jeho nezpůsobilostí k uvedené činnosti).¹⁴⁹

Definice návykové látky je obsažena v § 130.

Dopravní nehoda je definována v § 47 odst. zák. o silničním provozu jako událost v provozu na pozemních komunikacích, například havárie nebo srážka, která se stala nebo byla započata na pozemní komunikaci a při níž dojde k usmrcení nebo zranění osoby nebo ke škodě na majetku v přímé souvislosti s provozem vozidla v pohybu. Širší pojem než dopravní nehoda je „jiná nehoda“, což může být nehoda mimo oblast dopravy (např. nehoda v lékařské nebo biologické či jiné laboratoři), a ještě širší pojem je pojem „havárie“ (havárie plynu nebo odpadu).¹⁵⁰ Následky, které pachatel může způsobit jsou v odst. 2 písm. a) dány alternativně.

Výkonem zaměstnání nebo jiné činnosti, při nichž je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný, jsou zejména řízení hromadného dopravního prostředku (autobus, trolejbus, tramvaj, loď, letadlo, vlak,...) či výkon jiného zaměstnání (např. jeřábník, strojvedoucí,...).

„Takovýmto činem“ je trestný čin dle § 201 zák. č. 140/1961 Sb., či dle § 274. Dále se může jednat o takový trestný čin, kdy s ohledem na vyloučení jednočinného souběhu s trestným činem ohrožení návykové látky nebylo jednání pachatele posouzeno dle tohoto zákonného ustanovení¹⁵¹. Nemůže se však jednat o situaci, kdy se na pachatele hledí, jako by odsouzen nebyl. Propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody je rozuměno jak propuštění od výkonu celého trestu, tak podmíněné propuštění či propuštění na základě amnestie či milosti prezidenta republiky či při upuštění od výkonu trestu odnětí svobody.¹⁵²

¹⁴⁸ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 62/2010

¹⁴⁹ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 252/2010

¹⁵⁰ Jelínek J. a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, Leges 2009, str. 345

¹⁵¹ Jelínek J. a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, Leges 2009, str. 346

¹⁵² Šámal a kol., Trestní zákoník II §140-421 komentář, první vydání, C.H.Beck 2010, str. 2553

Ohledně pomoci a pokusu k tomuto trestnému činu lze odkázat na dosavadní judikaturu, jak byla zmíněna u trestného činu Ohrožení pod vlivem návykové látky v kapitole 2.4.2.

Souběh tohoto trestného činu s trestným činem ublížení na zdraví dle § 147 odst. 1, odst. 2, resp. § 143 odst. 1, 2 je možný. Souběh s trestným činem obecného ohrožení je vyloučen. Jednočinný souběh s přečinem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání je možný.

V případě méně závažného jednání je možno takový skutek posoudit dle § 30 písm. g), h) ch) zákona o přestupcích, resp. do 31.7.2011 dle § 22 odst. 1 písm. b), c) zákona o přestupcích od 1.8.2011 dle § 125c odst. 1 písm. b), c) zák. č. 361/2000 Sb., o silničním provozu.

V případě posuzování, zda je nová právní úprava pro pachatele výhodnější, je možno odpověd', že tomu tak ve většině případů bude. Pokud byl pachatel v minulosti postižen za obdobný přestupek, pak současná právní úprava je jistě pro pachatele příznivější. Příznivější je současná právní úprava i v tom, že po subjektivní stránce je v současné době vyžadován úmysl, kdežto předchozí právní úprava umožňovala i nedbalostní přivedení se do stavu vylučujícího způsobilost. V kvalifikované skutkové podstatě rovněž došlo k rozšíření trestů, které je možné za tento trestný čin uložit, i v tomto je tedy nová právní úprava pro pachatele výhodnější. Samozřejmě je nutno posoudit všechny okolnosti případu a použít zákona jako celku.

§ 283 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) ač byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán,

c) ve značném rozsahu, nebo

d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,

c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo

d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Příprava je trestná.

Trestný čin Nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy je v základní skutkové podstatě přečinem, v kvalifikovaných skutkových podstatách poté zvlášť závažným zločinem.

Základní skutková podstata je definována shodně až na jedinou výjimku, spočívající v nahrazení slova „nabízí“ slovem „nabídne“, jako skutková podstata trestného činu dle § 187 zák. č. 140/1961 Sb. ve znění k 31.12.2009. Ke změně došlo také v možnostech uložení trestu, kdy nová právní úprava přináší možnost uložení peněžitého trestu, s ohledem na což bude ve většině případů pro pachatele příznivější.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně společnosti a lidí proti možnému ohrožení, které vyplývá z nekontrolovaného nakládání s jedy, omamnými a psychotropními látkami, přípravky obsahujícími omamné a psychotropní látky a prekurzory.¹⁵³

Nedovolenost výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami plyne z § 4 zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

U jedů je však situace poněkud složitější. Definice látek, které se pro potřeby trestního zákoníku považují za jedy, je obsažena v nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Jedy jsou obsaženy v příl. 1 k tomuto vládnímu nařízení. S ohledem na čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod však každý může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Nedovolenost (tedy zákaz) určitých dispozic s jedy je nutné hledat v zákoně. U jedů však zákon, který by komplexně upravoval tuto problematiku, neexistuje. Je tak nutno vyjít ze zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, dle kterého je k výrobě nebezpečných chemických látek a nebezpečných chemických přípravků a prodeji chemických látek a chemických přípravků klasifikovaných jako vysoce toxické a toxické nutné povolení k živnosti vázané. Definice pojmů nebezpečné chemické látky, vysoce toxický a toxický chemický přípravek jsou obsaženy v § 2 odst. 2 zák. č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích. Dle § 26 odst. 3 zák. č. 356/2003 Sb. stanoví Ministerstvo životního prostředí v dohodě s Ministerstvem zdravotnictví prováděcím právním předpisem seznam nebezpečných látek a nebezpečných přípravků, jejichž uvádění na trh je

¹⁵³ Šámal a kol., Trestní zákoník II, §140-421, komentář, první vydání, C.H.Beck 2010, str. 2616

z důvodu ochrany zdraví nebo životního prostředí zakázáno a dále seznam nebezpečných látek a nebezpečných přípravků, jejichž uvádění na trh, prodej spotřebitelům nebo používání je omezeno. Takovouto vyhláškou byla vyhl. č. 221/2004 Sb., která byla zrušena zákonem č. 371/2008 Sb. Tuto oblast dále upravuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 689/2008 ze dne 17. června 2008, o vývozu a dovozu nebezpečných chemických látek, dále Rotterdamská úmluva. Zvláštní živnostenské povolení se nepožaduje v případě, že je výroba chemické látky a chemického přípravku současně předmětem další živnosti uvedené v příloze 2 či příloze 3 živnostenského zákona ve znění zákona č. 130/2008 Sb. Lze shrnout, že tato úprava je mírně řečeno nepřehledná.

Vzhledem k tomu, že na žádný z těchto zákonů trestní zákoník přímo neodkazuje, bude nutné v případě jedů dokazovat úmysl pachatele i ve vztahu k pojmu „neoprávněně“.

Výrobou návykové látky je nutno rozumět v souladu s mezinárodními úmluvami všechny postupy, jimiž lze získat návykové látky, a zahrnujíc v to rovněž čištění a přeměnu návykových látek v jiné návykové látky. Výrobou není samotné pěstování rostlin, obsahujících návykovou látku. Není určeno žádné minimální množství drogy pro hranici trestného činu, postačí i jediný takovýto útok, taktéž nemá na trestnost činu vliv, zda pachatel vyrobil drogu pro sebe či s úmyslem ji dále distribuovat (toto bude důležité především z hlediska ukládání trestu).

Pojmy „doveze“ a „vyveze“ jsou rovněž definovány v mezinárodních úmluvách a je jimi rozuměno fyzické přemístění návykových látek z jednoho státu do druhého či z jedné oblasti do jiné oblasti daného státu. Pojmem „proveze“ je rozuměno fyzické přemístění drogy z jednoho státu přes území České republiky na území jiného státu.

Nabídnutím je rozuměna jakkoli vyjádřená ochota pachatele poskytnout drogu jinému. Trestný čin je dokonán samotným nabídnutím, na trestnost činu nemá

vliv, zda druhá osoba nabídku přijala¹⁵⁴. Ani zde není stanoveno minimální množství drogy, aby se jednalo o trestný čin. Na rozdíl od předchozí právní úpravy zde postačí jediné nabídnutí, kdežto z jazykového významu „nabízí“ vyplývá, že předchozí právní úprava vyžadovala jisté trvání této činnosti či její opakování.

Zprostředkováním je činnost, kdy pachatel umožní kontakt mezi zájemcem o návykovou látku či jedu a jejím distributorem.

Prodá nebo jinak jinému opatří vyjadřuje jakýkoli způsob distribuce drogy pachatelem zájemci. Prodejem je rozuměna v souladu s běžným významem tohoto slova směna drogy za peníze, jiným opatřením pak může být výměna drogy za věc, službu či jednáním, které zakládá skutkovou podstatu jiného trestného činu (např. krádež). Poněkud problematické zde může být hodnocení klasického sdílení drogy narkomany, kdy ten z narkomanů, který zrovna má peníze, drogu koupí a s ostatními se o ni rozdělí. Nejedná se tedy o klasickou distribuci drogy, spíše o jakousi vzájemnou „narkomanskou výpomoc“, která však doslovně vzato taktéž naplňuje po formální stránce znaky tohoto trestného činu. Při právní úpravě dle zák. č. 140/1961 Sb., bylo možné takovouto činnost nepovažovat za trestný čin pro nedostatek materiální stránky, u současné právní úpravy však s ohledem na formální pojetí trestného činu tato možnost chybí, když odpovídající přestupek neexistuje, leda snad přestupek dle § 29 odst. 1 písm. e) zák. č. 200/1990 Sb., ačkoli takový výklad skutkové podstaty tohoto přestupku je poněkud diskutabilní, neboť se nejedná o činnost na úseku zdravotnictví. V takovém případě tedy bude především na soudu, aby tuto okolnost zhodnotil a zohlednil při ukládání trestu.

Pro jiného přechovává drogu ten, kdo má drogu, která je v majetku jiné osoby, dočasně ve své moci, nemusí ji však přímo fyzicky držet. Na délce přechovávání z hlediska naplnění formálních znaků tohoto trestného činu

¹⁵⁴ viz. Šámal a kol., Trestní zákoník II §140-421 komentář, první vydání, C.H.Beck 2010 str. 2620

nezáleží.¹⁵⁵ V judikatuře lze však najít i odlišné stanovisko, kdy přechovávání muselo trvat alespoň několik hodin, nestačilo jen držení chvilkové, neboť přechovávání předpokládá určitý časový prostor k uplatnění dispoziční moci držitele.¹⁵⁶

Základní skutková podstata tohoto trestného činu neuvádí minimální množství návykové látky potřebné pro naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu, je tedy nutné vyjít z toho, že k trestnosti postačí jakékoli množství návykové látky. Poté bude nutno hodnotit, zda takové množství je schopno ohrozit život a zdraví člověka a zda v daném případě s ohledem na společenskou škodlivost daného jednání nepostačí postih dle jiného právního předpisu (např. § 29 odst. 1 písm. e) zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích).¹⁵⁷

Omamné a psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekurzory používané pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek jsou definovány zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách (viz. znění § 289 odst. 1). Jedy jsou definovány nařízením vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

Změny se však dočkaly kvalifikované skutkové podstaty.

V odst. 2 písm. a) byla zachována možnost přísnějšího pachatele v případě, že se jednání dopustil jako člen organizované skupiny. Tento pojem není ani v novém trestním zákoníku definován, je potřeba vyjít ze stávající definice, jak byla uvedena výše. Nevyžaduje se, aby byl pachatel za člena této skupiny výslovně přijat nebo k ní výslovně přistoupl; postačí tedy, že se do skupiny fakticky včlenil a aktivně se na její činnosti podílel.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 702

¹⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 115/2003

¹⁵⁷ viz. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 112/2011

¹⁵⁸ viz. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 2 To 144/03 či Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1411/2004

V odst. 2 písm. b) je nově stanovena přísnější trestní sazba za recidivu. Trest odnětí svobody ve výměře od 2 do 10 let tak hrozí pachateli, který byl v posledních třech letech za takový čin odsouzen nebo potrestán. Takovým činem je trestný čin dle § 283 či dle § 187 zák. č. 140/1961 Sb. Odsouzením se rozumí pravomocné odsouzení, rozhodujícím pro tříletou lhůtu je okamžik nabytí právní moci. Potrestáním rozumí okamžik předchozího trestního postihu (výkonu trestu, upuštění od výkonu trestu, podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody apod., může se však jednat i o jiný trest než pouze trest odnětí svobody). Nesmí se jednat o takový rozsudek, kdy se na pachatele okamžikem právní moci rozsudku či výkonem trestu hledí, jako kdyby odsouzen nebyl.¹⁵⁹

V odst. 2 písm. c) je stanoven přísnější postih, je-li čin spáchán ve „značném rozsahu“. V trestním zákoně č. 140/1961 Sb., bylo pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty potřeba spáchat čin ve „větším rozsahu“ a praxe tak byla postavena před problém, zda tyto pojmy představují stejný rozsah spáchání (resp. stejné množství látky, se kterou pachatel disponoval) či zda v tomto směru dochází ke zmírnění trestní represe. Pokud by tyto dva pojmy nebyly totožné, další důležitou otázkou bylo, jak stanovit „značný rozsah“. Ze strany státních zástupců bylo možné slyšet argumenty, že zákonodárce nechtěl novým trestním zákoníkem v kvalifikovaných skutkových podstatách zmírnit postihy za drogovou trestnou činnost a tak nelze § 283 odst. 2 písm. c) vykládat tak, že se jedná o množství větší než množství, které postačovalo na kvalifikovanou skutkovou podstatu podle dřívějšího zákona.¹⁶⁰ Metodický návod Nejvyššího státního zastupitelství ze 7. července 2010, obsahuje orientační tabulky diferencované dle jednotlivých typů trestných činů, odlišující rozsahy podle toho, vůči komu byl trestný čin spáchán, a s rozmezími u jednotlivých rozsahů ponechávajícími dostatek prostoru pro zvážení okolností případu. Tato

¹⁵⁹ Šámal a kol., Trestní zákoník II, komentář, C.H.Beck 2010, str. 2622

¹⁶⁰ Metodický návod k posuzování znaků „větší rozsah“, „větší rozsah vůči dítěti“, „větší rozsah vůči dítěti mladšímu patnácti let“, „značný rozsah“ a „velký rozsah“ u drogových trestných činů, Nejvyšší státní zastupitelství, 1 SL 110/2010, Brno 7.července 2010, str. 3, str. 20

argumentace však soudy nebyla vyslyšena a lze říci, že v současné době je praxe již ustálena.

S ohledem na pojmy užívané v trestním zákoně - „množství větší než malé“ (vůči dítěti mladšímu 15 let), „větší rozsah“ (vůči dítěti), „značný rozsah“ a „velký rozsah“ je možné dovodit, že není možné ztotožnit pojem „větší rozsah“ dle § 187 zák. č. 140/1961 Sb. a „značný rozsah“ dle současného trestního zákoníku. Pouze množství větší než malé je právními předpisy upraveno a to nařízením vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. O problematice zvolené právní úpravy, kdy zákonodárce zmocnil vládu k vydání nařízení, kterým stanoví množství větší než malé u daných látek, bude pojednáno dále.

Nejvyšší soud v této souvislosti vyslovil, že „nový trestní zákoník však oproti původní úpravě rozeznává hned tři stupně rozsahu, v němž může být zmíněný trestný čin spáchán - větší, značný a velký, což pak diferencovaně determinuje právní posouzení činu a jeho trestnost. Přesná kritéria nového členění rozsahu spáchání činu však trestní zákoník ve vztahu množství omamné či psychotropní látky neobsahuje... Ze samotného textu trestního zákoníku je přitom zřejmá jen hierarchie jednotlivých pojmů vymezující množství omamné či psychotropní látky relevantní z pohledu trestního zákoníku, počínaje množstvím větším než malým, následovaného větším rozsahem spáchání činu (tedy pojmem, jehož definice se primárně rovněž odvíjí od množství předmětné látky), přes značný rozsah spáchání činu až po spáchání činu ve velkém rozsahu. Zatímco hranice umožňující vymezit množství větší než malé jsou pro jednotlivé látky stanoveny v příloze č. 2 k nařízení vlády č. 467/2009, kvantifikační ani jiná hlediska pro vymezení dalších tří pojmů trestní zákoník ani jiný předpis neobsahují. Bude proto na judikatuře soudů, aby k výkladu těchto znaků nově zaujaly stanovisko.“¹⁶¹

Jiné rozhodnutí Nejvyššího soudu uvádí: „K vzájemnému vztahu uvedených zákonných znaků „ve větším rozsahu“ /§ 187 odst. 2 písm. a) tr. zákona/ a „ve značném rozsahu“ /§ 283 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku/ Nejvyšší soud zastává

¹⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 570/2010

názor, že tyto znaky nejsou totožné, resp. nutné podmínky pro naplnění znaku „ve větším rozsahu“ podle trestního zákona účinného do 31.12.2009, nenaplnují současně i znak „ve značném rozsahu“ podle trestního zákoníku účinného od 1.1.2010....Je sice skutečností, že trestní zákoník zavedením znaku „ve značném rozsahu“ zmírňuje podmínky trestního postihu pachatelů ohrožujících svou trestnou činností dospělé konzumenty drog. Znění zákona je ale vyjádřením vůle zákonodárce, kterou by Nejvyšší soud zmírněním dosavadního výkladu znaku „ve větším rozsahu“ v podstatě nepřipustně modifikoval. Z důvodové zprávy k trestnímu zákoníku přitom vyplývá, že účelem rekonstrukce drogových deliktů bylo také odstranění přepínání trestní represe u některých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, přičemž důraz je kladen zejména na ochranu dětí před důsledky trestné činnosti tohoto druhu.“¹⁶²

V jiném rozhodnutí vyslovuje Nejvyšší soud názor, že pokud byla judikatura před 31.12.2009 ustálena na jistých hodnotách množství většího než malého a většího rozsahu a tyto činily vzájemně dvacetinásobek, pak přiměřeným vyjádřením rozdílu mezi spáchání činu ve „větším rozsahu“ a „značném rozsahu“ je alespoň dvacetinásobek „většího rozsahu“ a obdobně pro „velký rozsah“. Základem pro množství větší než malé jsou hodnoty uvedené v příloze č. 2 k nařízení vlády č. 467/2009 Sb.¹⁶³ Je však vždy nutno vyjít z poměrů stanovených pro danou návykovou látku, jak byly ustáleny na základě pokynů obecné povahy mezi „množstvím větším než malým“ a „větším rozsahem“. Poněkud jiný názor zaujal Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 3 Tdo 544/2011, kdy vyslovil, že takovýto prostý výpočet neobstojí, neboť je vždy nutno zvažovat všechny okolnosti případu. Obdobné stanovisko je zaujato v rozhodnutí ze dne 15.6.2011 sp. zn. 3 Tdo 631/2011, kdy sice soud připouští, že pro metamfetamin/pervitin lze dojít k orientačnímu množství „značného rozsahu“ 50-200g, ale je vždy nutno hodnotit další okolnosti, tak jak bylo judikováno např. ve věci 8 Tdo 463/2010 či 6 Tdo 620/2003.

V zájmu jednotného rozhodování soudů uveřejnil Nejvyšší soud ve Sbírce

¹⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 729/2010

¹⁶³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1337/2010, obdobně rozhodnutí Nejvyššího soudu 6 Tdo 609/2010 či rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 884/2010 či rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1249/2010 či rozhodnutí 7 Tdo 12/2011

soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 12/2011 usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.5.2010 sp. zn. 8 Tdo 463/2010: „Trestný čin podle § 283 tr. zákoníku dopadá na všechny omamné a psychotropní látky, které se od sebe liší co do povahy i účinků, v důsledku čehož nelze pro všechny tyto látky stanovit společnou hranici či výši rozsahů ve smyslu § 283 odst. 2 písm. d), odst. 3 písm. d) [větší rozsah], odst. 2 písm. c) [značný rozsah], odst. 3 písm. c) [velký rozsah] tr. zákoníku, ale je nutné každý z těchto rozsahů vymezovat individuálně. Toto rozlišení je třeba odvíjet od množství těchto látek stanoveného jako množství větší než malé, které je pro jednotlivé omamné a psychotropní látky určeno nařízením vlády č. 467/2009 Sb. Při stanovení každého z jednotlivých typů rozsahů omamné nebo psychotropní látky je třeba mít na zřeteli kvantifikační stupně rozsahu činu (větší, značný, velký) a lze je oddělit podle jejich vzájemné proporcionality a společenské škodlivosti vyjádřené sazbami trestu odnětí svobody u těchto zvláště přitěžujících okolností. Na naplnění určitého typu rozsahu (většího, značného, velkého) bude však možné usuzovat ne toliko z konkrétního množství a kvality omamné nebo psychotropní látky, ale i z dalších okolností, např. z výše peněžní částky, kterou za takto vyráběnou či distribuovanou látku pachatel buď utřil anebo utřít chtěl či mohl, délky doby, po níž pachatel s uvedenými látkami neoprávněně nakládal, eventuálně pro jaký okruh osob byl určen. Současně je však třeba podpůrně zohlednit i další okolnosti, za nichž byl takový čin spáchán, tedy zejména způsob, jakým pachatel s uvedenými látkami nakládal, intenzita újmy, jež hrozila nebo skutečně nastala u poškozených osob, případně i jiné skutečnosti (srov. rozhodnutí č. 1/2006 Sb. rozh. tr.). Pojem „většího rozsahu“ je vždy v § 238 tr. zákoníku vázán na další podmínku, kterou je v odstavci 2 písm. d) dítě, a v odstavci 3 písm. d) dítě mladší patnácti let. Za stejně postihované a tedy za obdobně škodlivé je považováno jednání dosahující „značného rozsahu“ v odstavci 2 písm. c) u dospělého konzumenta drog a „většího rozsahu vůči dítěti“ v odstavci 2 písm. d). Obě tyto zvláště přitěžující okolnosti jsou zařazeny do druhého odstavce, avšak v souhrnu všech skutečností, k nimž je nutné přihlížet, závažnost činu z nich plynoucí bude menší, než je tomu u takových okolností vyjádřených v odstavci 3 písm. c)

u „velkého rozsahu“ a v písm. d) u „většího rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let“, jež by s ohledem na toto začlenění mělo mít obdobnou škodlivost. Znak „většího rozsahu“, protože je vždy spojen s tím, že směřuje vůči dítěti, nebo dítěti mladšímu patnácti let [§ 283 odst. 2 písm. d), odst. 3 písm. d) tr. zákoníku], bude naplněn již při podstatně menším množství drogy, než představují znaky „značného rozsahu“ podle § 283 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku a „velkého“ rozsahu podle § 283 odst. 3 písm. c) tr. zákoníku.¹⁶⁴

K otázce jaké násobky „množství většího než malého“ budou nutné k naplnění znaku „většího rozsahu“ a „značného rozsahu“ se Nejvyšší soud vyjádřil v usnesení ze dne 25.1.2011 sp. zn. 6 Tdo 42/2011 a v usnesení ze dne 15.6.2011 sp. zn. 7 Tdo 795/2011. Pro určení „většího rozsahu“ vycházejí z násobků stanovených v pokynech obecné povahy, které vydala nejvyšší státní zástupkyně pod č. 6/2000, č. 2/2006, č. 1/2008, kdy tyto násobky aplikují na „množství větší než malé“ stanovené vyhl. č. 467/2009 Sb. „Značný rozsah“ je pak určitým násobkem, vyjadřujícím kontinuitu pojmů uvedených v trestním zákoníku, a je určen desetinasobkem „většího rozsahu“. Pro určení rozsahu spáchání činu je důležité zvažovat množství „čisté“ látky (5 sloupeček v příloze nařízení vlády č. 467/2009 Sb.), nikoli pouze hmotnost celé látky, kdy podpurný význam mají i další hlediska, zejména tehdy, jsou-li dána s vyšší intenzitou či naplněna nějakými výjimečnými nebo zvláštními okolnostmi konkrétního případu.¹⁶⁵

Z uvedeného je zřejmé, že kvalifikované skutkové podstaty trestného činu dle § 187 odst. 2 písm. a) zák. 140/1961 Sb. a § 283 odst. 2 písm. c) trestního zákoníku se neshodují a bude tedy vždy na soudu v konkrétním případě posoudit, jak správně kvalifikovat rozsah spáchání činu a zda je nová právní úprava pro pachatele výhodnější či nikoli. Lze si představit případ, kdy rozsah podle staré právní úpravy bylo možné hodnotit jako větší, ale již není možné jej hodnotit jako značný. V takovém případě by nová právní úprava byla pro pachatele příznivější. Na stranu druhou může nastat i situace, kdy dle staré právní úpravy se bude jednat o „větší rozsah“, ale dle úpravy obsažené v trestním zákoníku již bude naplněn znak „velkého rozsahu“ dle § 283 odst. 3

¹⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 463/2010

¹⁶⁵ např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 896/2011 či 7 Tdo 795/2011

písm. c), tedy nová právní úprava by nebyla pro pachatele příznivější.

Dle odst. 2 písm. d) bude trestem odnětí svobody na 2 až 10 let potrestán pachatel, který spáchá uvedený čin ve větším rozsahu vůči dítěti či v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu 15 let. Tento odstavec tak zakotvuje zvýšenou ochranu dětí před nebezpečími způsobenými návykovými látkami. Zároveň však oproti trestnímu zákonu č. 140/1961 Sb. dochází k odstranění přepínání trestní represe u některých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby zavedením spodních hranic množství takových látek poskytovaných osobám mladším patnácti a osmnácti let.¹⁶⁶ Pro naplnění této podmínky postačí, aby spáchání činu ve větším rozsahu směřovalo vůči jednomu dítěti. Stejně tak postačí, aby dítě bylo cílem výroby, dovozu, průvozu, nabídky, zprostředkování, prodeje nebo jiného opatření jinému, aniž by bylo nutné, aby dítě takovou látku nebo jed přímo obdrželo. Stane-li se tak, jde o jednu ze skutečností rozhodných pro stanovení rozsahu činu, neboť dostanou-li se uvedené látky k dítěti nebo k dětem, event. pokud je již děti budou konzumovat, nebo se případně na nich již negativní účinky těchto látek projeví, pak pro vymezení jejich „většího rozsahu“ bude postačovat jejich množství menší, než když se tyto neblahé dopady neprojeví¹⁶⁷.

V odst. 2 také nově přibyla možnost uložení trestu propadnutí majetku.

Otázku, zda je pro daný případ výhodnější pro pachatele zákon č. 140/1961 Sb. či trestní zákoník, bude nutno řešit zvlášť v každém jednotlivém případě.

Dle odst. 3 bude trestem odnětí svobody na 8 až 12 let nebo propadnutím majetku potrestán pachatel, který činem uvedeným v odst. 1 způsobí těžkou újmu na zdraví. Co je rozuměno těžkou újmou na zdraví je stanoveno v § 122 odst. 2. Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo

¹⁶⁶ Důvodová zpráva k zák.č. 40/2009 Sb., Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, tisk č. 410/0

¹⁶⁷ Šámal a kol., Trestní zákoník II §140-421, komentář, první vydání, C.H.Beck 2010 str. 2623

podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohydění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo delší dobu trvající porucha zdraví. Dále bude takto postižen, kdo spáchá takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. Jedná se o další změnu oproti úpravě v zák. č. 140/1961 Sb., kdy pachatel činem musel získat značný prospěch. Po subjektivní stránce je v tomto případě třeba úmyslného zavinění (§ 17 písm. a)). Snahou zákonodárce dle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku bylo vyhovět požadavkům praxe tak, aby se kvalifikované skutkové podstaty vztahovaly nikoli k získání značného prospěchu nebo prospěchu velkého rozsahu, ale již jen k úmyslu takový prospěch získat, který bude možno dovozovat z množství omamné nebo psychotropní látky nebo jedu. Nově byl přidán znak kvalifikované skutkové podstaty, že je čin spáchán ve velkém rozsahu. K tomuto pojmu viz. výše.

Kvalifikovaná skutková podstata dle odst. 4 hrozí trestem odnětí svobody na 10 až 18 let nebo trestem propadnutí majetku (dříve se jednalo o trest 10 až 15 let) tomu, kdo takovýmto trestným činem způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně 2 osob nebo smrt. Zde došlo ke zpřesnění oproti úpravě v zák. č. 140/1961 Sb., který hovořil o těžké újmě na zdraví více osob. V případě, že pachatel prodá drogu heroin, o kterém jako jeho prodejce musel alespoň v hrubých rysech vědět, že vzhledem k silnému účinku této omamné látky na lidský organismus je s jejím užitím spojeno značné riziko zahrnující případně až fatální následky, zejména při nesprávném způsobu aplikace, a nezajímal se o to, komu je droga určena, jaké jsou fyzické a zdravotní dispozice takové osoby, lze dovodit, že pachateli byly výše uvedené skutečnosti (především případné následky konzumace jím prodané drogy) zcela lhostejné. Právě tato lhostejnost k následku zakládá pachatelovo zavinění ve vztahu k ustanovení odstavce 4 písm. a) § 187 zák. č. 140/1961 Sb. (resp. § 283), a to přinejmenším ve formě nevědomé nedbalosti. Není rozhodné, že vedlejší příčinou následku (zde smrti) bylo kromě primárního jednání pachatele jako prodejce drogy také počínání poškozené, která si heroin aplikovala ve stavu silného ovlivnění alkoholem.¹⁶⁸

¹⁶⁸ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 1339/2010

V případě úmyslného zavinění smrti by bylo nutno takové jednání posuzovat jako trestný čin vraždy podle § 140 v souběhu s trestným činem dle § 283.

Dále takto bude postižen pachatel, který čin spáchá v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, a pachatel, který čin spáchá ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Pachatel nemusí být přímo členem organizované skupiny (toto by naopak bylo další přitěžující okolností ve smyslu § 42 písm. o)), postačí i volnější spolupráce s takovou organizovanou skupinou. Znak ve více státech je naplněn i tehdy, je-li jedním z těchto států Česká republika. Skupina nemusí působit přímo v České republice, postačí, když je pachatel pouze ve spojení s takovou organizovanou skupinou působící mimo území České republiky ve více jiných státech.¹⁶⁹ Sama skutečnost, že se nepodařilo zjistit totožnost všech členů organizované skupiny, ještě nevyklučuje posouzení této skupiny jako organizované skupiny. Pro takovou kvalifikaci postačí, pokud bylo prokázáno, že mezi nejméně třemi osobami reálně existujícími a vzájemně spolupracujícími existovala vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazující takovou míru plánovitosti jejího průběhu a tomu odpovídající koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu¹⁷⁰. Oproti právní úpravě v zák. č. 140/1961 Sb. bude nutno takto posoudit každé jednání pachatele, které po formální stránce naplní znaky kvalifikované skutkové podstaty. Nebude již možné „zmírnit“ právní kvalifikaci s odkazem na materiální stránku trestného činu ve smyslu Nálezu III. ÚS 1481/09.

Osoba odsouzená za trestný čin nedovolený výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 odst. 4 může být podmíněně propuštěna na svobodu až po výkonu dvou třetin trestu odnětí svobody.

Často řešenou otázkou je hodnocení pěstování rostlin konopí v případě, kdy z důvodu zásahu orgánů činných v trestním řízení nedošlo k dopěstování rostlin a jejich následnému zpracování. Dle konstantní judikatury Nejvyššího

¹⁶⁹ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tdo 655/2010

¹⁷⁰ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 940/2010, obdobně rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 1584/2010

soudu není možné takové jednání hodnotit jako trestný čin „přechovávání“ omamné a psychotropní látky ve smyslu § 187a zák. č. 140/1961 Sb., resp. § 284. Takovýto skutek je možné hodnotit jako pokus trestného činu dle § 8 odst. 1 k § 187 zák. č. 140/1961 Sb., resp. § 21 odst. 1 k § 283¹⁷¹. Je však důležité vyřešit otázku účelu, pro který byly rostliny pěstovány ve vztahu k ustanovení § 285 odst. 1.

Jako spolupachatelství je nutno kvalifikovat jednání obviněného, který dodával výrobci suroviny nezbytné pro výrobu drogy (Modafen pro výrobu pervintinu) a následně od něj tuto drogu pro vlastní potřebu odebíral.¹⁷²

Příprava k tomuto trestnému činu je trestná.

Jednočinný souběh s trestným činem Šíření toxikomanie dle § 287 je vyloučen, neboť trestný čin dle § 287 je k tomuto ustanovení v poměru subsidiarity.

§ 284 Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

¹⁷¹ viz.např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 256/2011

¹⁷² viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 474/2010

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně společnosti a lidí proti možnému ohrožení, které vyplývá z nekontrolovaného nakládání omamnými a psychotropními látkami v případech určených pro vlastní spotřebu, jsou-li v množství větším než malém.

Tento trestný čin obsahuje dvě základní skutkové podstaty. Trestného činu dle § 284 odst. 1 se dopustí pachatel, který neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC). Takovému pachateli hrozí trest odnětí svobody ve výměře až na jeden rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Trestného činu dle § 284 odst. 2 se dopustí pachatel, který přechovává ve větším než malém množství pro sebe jinou omamnou nebo psychotropní látku, než je konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC). Takovému pachateli hrozí trest odnětí svobody až na dvě léta, zákaz činnosti či trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Tímto ustanovením zákonodárce rozlišil mezi přechováváním měkké drogy a tvrdé. Na základě usnesení vlády České republiky ze dne 14. listopadu 2001 č. 1177 a ze dne 22. ledna 2003 č. 88 byly drogy rozděleny do dvou kategorií podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti, tj. podle negativních zdravotních a společenských dopadů v důsledku jejich zneužívání. Podle návrhu Ministerstva zdravotnictví ze dne 13. března 2003 č. j. 6898/03; OZP/4-179/2 byly do první, nejlehčí skupiny zařazeny konopné látky – kanabinoidy (rostlinné produkty obsahující THC). V návaznosti na seznamy omamných a psychotropních látek připojené jako přílohy 1 až 7 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších

předpisů, byly vymezeny tyto látky podle přílohy 3 – konopí a pryskyřice z konopí a podle přílohy 4 tetrahydrokanabinoly, všechny isomery a jejich stereochemické varianty. Tyto látky byly zařazeny do odstavce 1, zatímco ostatní látky byly zařazeny do odstavce 2.¹⁷³ Obdobné ustanovení obsahoval i § 187a zák. č. 140/1961 Sb., avšak drogy nebyly děleny na „měkké“ a „tvrdé“. Toto ustanovení bylo do českého právního řádu přijato s ohledem na mezinárodní závazky vyplývající z Jednotné úmluvy o omamných látkách a z Úmluvy o psychotropních látkách. Jedná se o snahu zákonodárce postihnout držení těchto látek v množství větším než malém pro vlastní potřebu.

Neoprávněnost zde vyplývá ze zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Z komentáře k trestnímu zákoníku vyplývá, že „neoprávněnost přechovávání rostliny konopí se vztahuje jen na takové rostliny, které obsahují více než 0,3% látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů (viz. k tomu § 24 odst. 1 zák. č. 167/1998 Sb.). Pokud konopí takovéto minimální množství látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů neobsahuje, trestní postih na ně nedopadá, protože nejde ve smyslu uvedených právních předpisů o omamnou látku, v takovém případě se rostlina konopí běžně používá ke zpracování vláken na výrobu pytlů nebo lan, provazů apod.¹⁷⁴ S tímto názorem však nelze bezesbytku souhlasit, neboť § 24 odst. 1 zák. č. 167/1998 Sb., se týká pěstování rostliny konopí, nikoli držení konopí. Konopím je dle § 2 písm. f) zák. č. 167/1998 Sb. kvetoucí nebo plodonosný vrcholík rostliny z rodu konopí (*Cannabis*) nebo nadzemní část rostliny z rodu konopí, jejíž součástí je vrcholík. Konopí (a pryskyřice z konopí) je jako návyková látka uvedena v příl. 3 k zák. č. 167/1998 Sb., tinktura a extrakt z konopí jsou uvedeny v příloze 1 k tomuto zákonu. V § 5 zák. č. 167/1998 Sb. jsou pak stanoveny podmínky pro zacházení s návykovými látkami a uvedeny případy, kdy není potřeba povolení k zacházení. Toho není potřeba v případě konopí, pokud jde o získávání, skladování a zpracování konopí k účelům průmyslovým (pro vlákna a semena) a pokusnickým, jakož i k obchodu s konopím za těmito

¹⁷³ Důvodová zpráva k zák. č. 40/2009 Sb., Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, tisk č. 410/0

¹⁷⁴ Šámal a kol., Trestní zákoník II, §140-421, komentář, první vydání, C.H.Beck 2010, str. 2633

účely. Z nařízení vlády č. 467/2009 Sb. pak vyplývá, že větší než malé množství konopí je takové, které obsahuje 15g sušiny ve které je alespoň 1,5g účinné látky THC. Z tohoto vyplývá, že k naplnění skutkové podstaty trestného činu je potřeba přechovávat pro vlastní potřebu konopí o min. hmotnosti 15g s minimálním obsahem 1,5g THC, tj. s koncentrací účinné látky 10%. Pokud bude pachatel přechovávat konopí o hmotnosti sušiny více jak 15g, s obsahem účinné látky více jak 0,3%, stále tak nemusí naplnit minimální obsah účinné látky THC, aby se jednalo o trestný čin. Není možné vyjít z vládního nařízení č. 455/2009 Sb., neboť se vztahuje výlučně k § 285. Vždy bude navíc třeba zkoumat záměr, za jakým pachatel konopí pro vlastní potřebu drží, neboť pouze tak je možné usuzovat na naplnění znaku „neoprávněně“, k jehož naplnění nedojde v případě přechovávání pro průmyslové či pokusnické účely.

Přechováváním se rozumí jakýkoli způsob držení dané látky, pachatel ji nemusí mít přímo u sebe, postačí, že má látku ve své moci (např. v bankovním sejfě). Na délce přechovávání nezáleží, bude však zohledněna při určování druhu a výměry trestu.

Množství „větší než malé“ je definováno v souladu s § 289 odst. 3 v nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Zákonodárce tedy množství návykové látky pro naplnění znaků trestného činu nezahrnul přímo do zákona, ale toto je upraveno pomocí podzákonného předpisu. V souvislosti s tím vzniká otázka, zda zákonodárce takovýmto postupem neporušil ustanovení čl. 39 Listiny základních práv a svobod (Listina) (*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit*). V tomto ustanovení je promítnuta jedna ze základních zásad právního státu, jeho demokratický základ, uplatňování svrchovanosti vůle lidu. Tento atribut nemůže být nijak obcházen či odstraněn, což je zakotveno i v ust. čl. 9 odst. 2 Ústavy. Moc zákonodárnou představuje parlament, který je volen občany a jehož projevy jsou tak projevem vůle lidu. Z tohoto hlediska jsou zákony schválené parlamentem odrazem vůle lidu, lid si tak stanovuje, které jednání je protizákonné. Orgány moci výkonné však toto nesplňují. Vládu

jmenuje prezident republiky na návrh předsedy vlády. Dle čl. 2 odst. 4 Ústavy každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Obdobné ustanovení obsahuje i Listina, která neomezuje toto právo pouze na občany, nýbrž dle čl. 2 odst. 3 Listiny každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Z těchto ustanovení vyplývá, že co je trestným činem, jaké jednání je zakázáno, musí být uvedeno v zákoně, zákon musí obsahovat takový popis jednání, aby bylo možné určit, kdy člověk jedná dovoleně a kdy se již dopouští trestného činu. V souladu s tímto výkladem by podstatné znaky trestného činu měl obsahovat zákon.

Druhá otázka, která se nabízí, je vázanost soudů podzákonými předpisy. Dle čl. 81 Ústavy vykonávají moc soudní jménem republiky nezávislé soudy. Soudce je při svém rozhodování dle čl. 95 Ústavy vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo mezinárodní smlouvou. Ze základních zásad trestního řízení vyplývá, že orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v trestním řádu a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Důkazy pak hodnotí podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.

Z uvedeného vyplývá, že soudce musí každý případ zhodnotit v závislosti na všech okolnostech, zejména vzhledem k osobě pachatele. Při svém rozhodování soud je vázán jen zákonem, v případě podzákoným norem je oprávněn posoudit jejich soulad se zákonem a v případě rozporu je nepoužít. Opačný přístup - vázanost soudu podzákonými normami by ve svém důsledku znamenala nedovolený zásah moci výkonné do moci soudní. Soudce tedy při hodnocení konkrétního případu bude vycházet především z ustanovení trestního zákoníku, který definuje trestný čin, a z toho, že trestní odpovědnost pachatele a důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu (§ 12 odst. 2). V případě pachatele-dlouhodobého

konzumenta návykových látek, které má u sebe dávku dle nařízení vlády č. 467/2009 Sb., větší než malou, avšak dle jeho potřeby se bude jednat o množství drogy odpovídající jeho denní spotřebě, se soud bude muset zabývat nejen otázkou, zda je takové množství pro konkrétního pachatele větší než malé ale i otázkou společenské škodlivosti jednání takového pachatele.

Jistě by bylo proti smyslu zákona a proti zásadám spravedlnosti postupovat ve všech případech stejně. Z důvodové zprávy k nařízení vlády č. 467/2009 Sb. plyne, že jedním z motivů jeho přijetí bylo zjednodušení trestního řízení, snížení jeho nákladů, odpadnutí zdlouhavého dokazování a vypracovávání znaleckých posudků. Takovéto zjednodušení však nesmí být na úkor práv obviněného. Úmyslem zákonodárce zřejmě nebylo postihnout držení dávky k okamžité spotřebě.

V literatuře je „množství větší než malé“ obecně definováno tak, že se jedná o množství, které přesahuje jednu dávku drogy pro vlastní potřebu a tedy takové množství, které je schopno v daném případě a u dané osoby ohrozit její zdraví nebo život.¹⁷⁵

Soud se dále bude muset zabývat otázkou, k jakému účelu pro sebe pachatel danou látku přechovává. Zodpovězení této otázky bude důležité především v případě konopí, neboť je rozdíl, zda se jedná o konopí již usušené (tedy již vyrobenou drogu, hotovou ke spotřebě), nebo o surové konopí, které bude před jeho použitím nutno „dovyrobít“. Takové jednání by pak muselo být posouzeno jako pokus či příprava k trestnému činu dle § 283.

V případě pěstování rostliny konopí bude nutné skutek posoudit dle § 285 jako pěstování rostliny konopí (a pro množství větší než malé stejně jako pro definici rostliny konopí bude nutno vyjít z nařízení vlády č. 455/2009 Sb.)¹⁷⁶

Kvalifikovanou skutkovou podstatu pachatel naplní, pokud čin spáchá ve větším rozsahu (§ 284 odst. 3) či značném rozsahu (§ 284 odst. 4). Zde již zákonodárce mezi „měkkými“ a „tvrdými“ drogami nerozlišuje. Ohledně rozsahů spáchání činu viz. text k § 283.

¹⁷⁵ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 703

¹⁷⁶ viz. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 243/2011

V případě tohoto trestného činu by mělo být v co nejvyšší míře využíváno alternativních trestů a ochranného léčení, aby byl pachateli umožněn návrat do společnosti.

Odpovídajícím přestupkem je přestupek na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi dle § 30 odst. 1 písm. h) zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

§ 285 Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

(4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně společnosti a lidí proti možnému ohrožení, které vyplývá z nekontrolovaného pěstování rostlin a hub obsahujících omamnou nebo psychotropní látku v případech určených pro vlastní spotřebu, jsou-li v množství větším než malém.

Tento trestný čin má dvě skutkové podstaty. První skutková podstata postihuje

neoprávněné pěstování rostliny konopí v množství větším než malém pro vlastní potřebu, druhá skutková podstata postihuje neoprávněné pěstování jiné rostliny obsahující omamnou nebo psychotropní látku než konopí v množství větším než malém pro vlastní potřebu.

Jedná se o trestný čin úmyslný.

Přísnější trest hrozí pachateli, který čin spáchá ve větším, resp. značném rozsahu. K výkladu těchto pojmů viz výše. K okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby postačí zavinění z nedbalosti.

Z důvodové zprávy k trestnímu zákoníku vyplývá, že zavedením této privilegované skutkové podstaty bylo sledováno změkčení trestního postihu proti samozásobitelům psychotropních rostlin a hub. Tento trestný čin měl být obdobnou alternativou k trestnému činu dle § 283 jako je trestný čin dle § 284 (držení omamné nebo psychotropní látky pro vlastní potřebu), neboť pro samozásobitele by měly existovat rozdílné sankce oproti sankcím pro „komerční“ pěstování. Formulace privilegované skutkové podstaty nedovoleného pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku umožňuje pak přísněji postihovat pěstování rostlin nebo hub, které obsahují psychotropní nebo omamné látky, které jsou pěstovány pro výrobu (např. kokový keř atd.) a nikoli pro vlastní potřebu, podle skutkové podstaty „Nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy“. Na druhé straně ustanovení § 285 nekriminalizuje pěstování rostlin s psychotropním účinkem, které dosud žádnému zákonnému omezení nepodléhají (jako je puškovec, muškátový oříšek, petúnie atd.)¹⁷⁷.

Z komentáře k trestnímu zákoníku vyplývá, že pěstováním se rozumí produkce rostliny v její přirozené fyziologické podstatě, což fakticky znamená zasetí semene nebo zasazení výpěstku rostliny, následná péče o růst rostliny a event. její sklizeň. Samotné pěstování rostliny konopí (...) nelze zároveň ztotožňovat s pojmem výroba omamné nebo psychotropní látky dle § 283. O výrobu (...) by

¹⁷⁷Důvodová zpráva k zák.č. 40/2009 Sb., Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, tisk č. 410/0

mohlo jít jedině v případě, pokud by rostlina konopí byla sklizena a následně došlo k jejímu neoprávněnému zpracování v procesu, v němž by jako vstupní komponent byla dále upravována, a to již do stavu způsobitelného ke spotřebě (marihuana) nebo k získání psychotropní látky THC.¹⁷⁸

Je ovšem otázkou, jak se k samozásobitelům postaví soudní praxe. Samotné pěstování rostlin, obsahujících omamnou nebo psychotropní látku je sice hodnoceno dle § 285¹⁷⁹, pokud však pachatel rostlinu sklídí a upraví do podoby vhodné ke konzumaci – tj. vyrobí omamnou nebo psychotropní látku, může být na čin nahlíženo i jako trestný čin dle § 283. Zde bude zřejmě na judikatuře vyšších soudů, aby se s danou problematikou vypořádala. Záměr zákonodárce byl v tomto směru jasný, problematické však je slovní vyjádření této normy. Lze se jen dohadovat o vhodnější formulaci, která by neponechávala pochyby o tom, zda i následná výroba návykové látky po sklizení rostlin pro vlastní potřebu, má být podřazena pod tuto skutkovou podstatu či nikoli. V případě, že by se praxe přiklonila k tomu, že nikoli, bude dle mého názoru docházet k přepínání trestní represe užitím přísnějšího zákonného ustanovení, neboť logicky, samotné pěstování rostlin, bez jejich následného sklizení a zpracování do podoby způsobitelné k užívání, nemá pro uživatele návykových látek žádný smysl, a tato skutková podstata by byla využitelná maximálně pro osoby, které rostliny pěstují z důvodů botanického zájmu či za účelem výroby léčivých prostředků (i zde je otázkou, zda by takový léčivý prostředek nebyl sám o sobě omamnou nebo psychotropní látkou či přípravkem je obsahujícím).

Pachateli, který pěstuje pro vlastní potřebu v množství větším než malém rostlinu konopí, hrozí trest odnětí svobody do 6 měsíců. Pachateli, který přechovává pro vlastní potřebu v množství větším než malém rostlinu konopí hrozí trest odnětí svobody do 1 roku. Je otázka, proč je zde takováto diferenciací trestů. Jediné vysvětlení, které se nabízí, je že jednání dle § 285 je přípravným jednáním k § 284. Pak zde ale logicky chybí ustanovení, které by privilegovaně postihovalo samotnou „výrobu“ návykové látky pro vlastní

¹⁷⁸ Šámal a kol., Trestní zákoník II, § 140-421 komentář, první vydání, C.H.Beck 2010, str. 2640

¹⁷⁹ viz. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu 6 Tdo 243/2011, 8 Tdo 204/2010

potřebu. V případě, že by dle zákonodárce výroba měla být zahrnuta ve skutkové podstatě dle § 285, není zcela jasné, z čeho vychází přísnější postih pachatelů, kteří drogu nevyrobí, ale pouze přechovávají a proč je „množství větší než malé“ nutné k naplnění dané skutkové podstaty definováno jinak pro každý z těchto trestných činů.

Pojem neoprávněně vyplývá z § 24 zák. č. 167/1998 Sb. Toto zákonné ustanovení se však vztahuje pouze k rostlině konopí, která obsahuje více jak 0,3% THC a ke keři koka. Neoprávněnost pěstování jakékoli jiné rostliny či houby, která obsahuje omamnou či psychotropní látku, ze žádného zákona nevyplývá. Tato neoprávněnost byla dovozována k určitým rostlinám z nařízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku (ve znění do 4.1.2012 se jednalo i o rostliny obsahující DMT, rostliny obsahující 5-methoxy-DMT, rostliny obsahující meskalin). Je však nutné vyjít ze základní zásady trestního práva „*nullum crimen sine lege scripta*“ a takovýto způsob odmítnout. V této souvislosti je nutno podotknout, že nařízení vlády č. 455/2009 Sb. bylo novelizováno právě z důvodu, že neexistuje zákaz pěstování jiných rostlin než konopí a koky. Novela tohoto nařízení byla vyhlášena pod č. 3/2012 Sb dne 5.1.2012, stejného dne nabyla účinnosti. Stejně tak není zřejmé, ze kterého právního předpisu vyplývá neoprávněnost pěstování určitého druhu hub, ze zákona č. 167/1998 Sb. plyne ohledně lysohlávek zákaz tyto houby jiné osobě předávat (§ 15 písm. d) tohoto zákona), samotné pěstování těchto hub zakázáno není a s ohledem na výklad pojmu „pěstovat“ není možné tento zákaz vyvodit ani z dalších ustanovení tohoto zákona, které podmiňují zacházení s návykovými látkami (ve smyslu zák. č. 167/1998 Sb.) povolení, navíc houby nejsou (na rozdíl od konopí) návykovou látkou, pouze návykovou látku obsahují.

V literatuře¹⁸⁰ se lze setkat i s názorem, že tímto zákonným ustanovením došlo

¹⁸⁰ Mahdaličková J., Drogové delikty, in O novém trestním zákoníku, Jiří Jelínek (ed.), Leges 2009, str. 128

k porušení mezinárodních závazků vyplývajících z Rámcového rozhodnutí Rady 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami, které i pro pěstování rostliny konopí požaduje trest odnětí svobody s horní hranicí 1 až 3 roky. Tento názor nelze akceptovat, neb dle čl. 2 odst. 2 nespadá do působnosti tohoto rámcového rozhodnutí jednání, pokud se ho pachatelé dopustí výhradně pro svou vlastní spotřebu, jak je vymezena vnitrostátními právními předpisy.

Problematika stanovení množství většího než malého vládním nařízením již byla zmíněna u § 284 ve vztahu k nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Ve vztahu k nařízení vlády č. 455/2009 Sb. se vyskytují ještě další otázky. Toto nařízení v příloze 2 stanovuje počet rostlin a hub, který určuje množství větší než malé, nezohledňuje však další atributy jako je velikost, stáří, vegetační období či pohlaví rostlin (u konopí samčí rostliny obsahují zcela zanedbatelné množství THC, u samičích je jeho obsah závislý na vegetačním období). Další otázkou je, zda je hydroponicky pěstované konopí s obsahem účinné látky kolem 20% stále měkkou drogou.

Již samotná velikost rostliny bude mít vliv na tom, kolik účinné látky z ní bude možné získat. Rovněž je jisté rozdíl v tom, zda pachatel pěstuje 5 malých kořenáčků keře koka nebo 5 vzrostlých keřů.

V literatuře¹⁸¹ je rovněž možné narazit na otázku, zda bude trestné i pěstování technického konopí, jež nelze vůbec zneužít jako drogu, neboť neobsahuje regulovanou účinnou látku THC, nebo ji obsahuje jen ve zbytkovém množství. Domnívám se, že odpověď na tuto otázku dává samotné znění § 285, neboť v případě technického konopí nebude při splnění podmínek stanovených v zákoně č. 167/1998 Sb. týkajících se pěstování rostliny konopí (např. ohlašovací povinnost při překročení určité výměry) naplněn znak „neoprávněně“.

¹⁸¹ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 705

Jednočinný souběh s trestnými činy dle § 283 je vyloučen.

Odpovídající přestupek je definován v § 30 odst. 1 písm. k) zákona o přestupcích.

§ 286 Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu,

c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti, nebo

d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně společnosti a lidí proti možnému ohrožení, který vyplývá z nekontrolovaného nakládání s jedy, omamnými a psychotropními látkami, přípravky obsahujícími omamné a psychotropní látky a prekurzory.¹⁸²

Tento trestný čin postihuje svým charakterem přípravné jednání, které je však vzhledem k nebezpečnosti zneužívání drog a závažným následkům z toho plynoucím, povýšeno na dokonání trestný čin. Ve vztahu k § 283 jde o trestný čin subsidiární. Oproti úpravě v zák. č. 140/1961 Sb. došlo k rozšíření trestního postihu taktéž na opatření, výrobu nebo přechovávání prekursoru. Dále došlo ke změně trestů, které je možné za tento skutek uložit. Trest odnětí svobody je

¹⁸² Šámal a kol. Trestní zákoník II, §140 421, komentář, první vydání, C.H.Beck 2010, str. 2644

možno uložit až do 5 let (dříve 1 až 5 let), nově je možné uložit trest zákazu činnosti.

K pojmům prekurzor, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku viz text. k § 283.

Jedná se o trestný čin úmyslný.

Trestný čin je dokonán již samotným vyrobením, opatřením či přechováváním předmětu určeného k nedovolené výrobě drogy. Pokud si však pachatel tento předmět opatří v úmyslu drogu vyrábět, bude za naplnění dalších zákonných znaků skutek přednostně posouzen jako příprava k trestnému činu dle § 20 odst. 1 k § 283 (zde je však nutno pamatovat na to, že příprava je trestná pouze u zvláště závažných zločinů, jednání tak musí naplnit příprava k některé z kvalifikovaných skutkových podstat tohoto trestného činu). Rozdíl v právním posouzení bude záležet na tom, zda pachatel předmět pořídil k individuálně určenému trestnému činu či zda se jednalo pouze obecné určení¹⁸³. Zda je samotné opatření takového předmětu či přípravku oprávněné či neoprávněné není z hlediska trestní odpovědnosti pachatele za tento trestný čin důležité. U prekurzoru je nutné, aby se jednalo o opatření, výrobu či přechovávání oprávněnou, neboť jinak by došlo k naplnění skutkové podstaty dle § 283.

Pojmy vyrobí, opatří, přechovává jsou užity v obdobném významu jako u trestného činu dle § 283.

Přípravkem určeným k nedovolené výrobě může být víceméně cokoli, pomocí čehož lze drogu či jed vyrobit. Zpravidla se bude jednat o přístroje, zařízení a jejich součásti, chemické látky. Nepostačí, že je předmět způsobilý k takovému užití, musí jít o předmět k výrobě omamné či psychotropní látky či jedu přímo určený. V tomto smyslu je třeba zjišťovat i úmysl pachatele.

Okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby jsou spáchání takového

¹⁸³ Šámal a kol., Trestní zákoník II, §140 421, komentář, první vydání, C.H.Beck 2010, str. 2646

činu jako člen organizované skupiny, spáchání ve značném rozsahu, spáchání ve větším rozsahu vůči dítěti či získání pro sebe či jiného značného prospěchu. U značného rozsahu půjde o značný rozsah jednání, nikoli pouze o větší rozsah drogy, kterou bylo možno takto získat, ale např. též o výrobu kompletního zařízení pro výrobu omamné či psychotropní látky, která může být použita pro více lidí, či se jedná o soustavou činností pachatele (tzv. po živnostensku)¹⁸⁴. Kromě množství a kvality předmětů je nutno hodnotit i druh, kvalitu a množství látky, která může být pomocí takových předmětů vyrobena. Hranici značného prospěchu bude třeba určit s ohledem na znění § 138 odst. 1, pojem dítě je definován v § 126.

K okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby postačí zavinění z nedbalosti.

Naplnění znaků skutkové podstaty § 286 odst. 1 tr. „opatřil“ a „přechovával“ je nutno v případě většího počtu pachatelů s rozdílným podílem na opatrování a přechovávání hodnotit individuálně. Nestačí zde tedy subjektivní souvislost, kterou soudy odvozovaly u všech obviněných z faktu, že věci byly s jejich vědomím společně s nimi transportovány na určené místo.¹⁸⁵

„Pod pojmem „výroba“ se rozumí průmyslová, ale i řemeslná výroba, stejně jako jakékoli jiné zhotovení nebo vytvoření omamné nebo psychotropních látky, přípravku obsahujícího takovou látku, prekursoru nebo jedu, a to neoprávněným subjektem. Jde o jakýkoliv proces, kromě produkce (pěstování či vypěstování určitých rostlin), jež umožňuje získání některé z uvedených látek a v praxi jde především o chemickou výrobu takových látek ze základních chemikálií, léčiv nebo přírodních surovin. Pouhé vypěstování rostlin sloužících k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky či jedu je opatřením předmětu k takové výrobě ve smyslu § 188 odst. 1 zák. č. 140/1961 Sb. (§ 286 odst. 1 trestního zákoníku), pokud ovšem již samotná vypěstovaná rostlina není

¹⁸⁴ viz např. Šámal a kol., Trestní zákoník II, §140 421, komentář, první vydání, C.H.Beck 2010, str. 2647

¹⁸⁵ viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 364/2010

omamnou nebo psychotropní látkou.¹⁸⁶

§ 287 Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) vůči dítěti, nebo

c) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti mladšímu patnácti let.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně společnosti před možným ohrožením, které vyplývá ze zneužívání návykových látek jiných než alkoholu.¹⁸⁷

Základní skutková podstata byla převzata z dosavadní právní úpravy zák. č. 140/1961 Sb. Jedinou změnu představuje vypuštění možnosti uložení peněžitého trestu.

Pachatel se dopustí tohoto trestného činu, pokud jiného svádí ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu, či jej v tom podporuje nebo takovéto zneužívání jiným způsobem podněcuje nebo šíří. Po subjektivní stránce je třeba úmyslu, pro dokonání trestného činu není třeba, aby jeho adresát začal návykovou látku skutečně neužívat, čin je dokonán již jednáním pachatele spočívajícím ve svádění, podporování atd.

¹⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 52/2008

¹⁸⁷ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009 str. 706

Touto skutkovou podstatou je postihování jednání, které by bylo možné jinak hodnotit jako návod či pomoc k užívání návykové látky jiné než alkoholu. Vzhledem k tomu, že samotné užívání návykových látek není trestné, nemůže však být trestné ani účastenství na něm, proto bylo nutné vytvořit tuto speciální skutkovou podstatu.

Sváděním může být přemlouvání k užívání takové látky, předvádění jak látku užívat. Podporování může spočívat v opatření návykové látky, poskytnutí finančních prostředků na nákup drogy, opatření injekčních stříkaček či prostor, kde je možné látku nerušeně užívat. Podporování lze naplnit ve vztahu k osobě, která zatím návykovou látku neužívá, i k osobě, která již látku pravidelně konzumuje¹⁸⁸. Může se jednat o podporu psychickou i fyzickou. Za podporu není možné považovat preventivní akce různých organizací, při kterých je narkomanům rozdáván zdravotnický materiál a poskytovány rady ohledně prevence u toxikomanů a základní zásady zdravotní péče.¹⁸⁹ Takovéto jednání totiž není vedeno v úmyslu šířit zneužívání jiných návykových látek než alkoholu, ale zmírnit dopady jejich užívání na společnost i samotné uživatele těchto látek.

Podněcováním ke zneužívání návykové látky je takový projev pachatele, který má u dalších osob vzbudit rozhodnutí vedoucí ke zneužívání návykové látky, např. líčením zážitků, které pachatel ve stavu po požití prožívá, ale také nepřímou např. posměšnými poznámkami na adresu osoby, která návykové látky nezneužívá. Může jít jak o ústní, tak písemný projev. Rozdíl mezi sváděním a podněcováním je v okruhu osob, na které projev pachatele působí. Při podněcování projev působí vůči neurčitému okruhu osob, kdežto při svádění se jedná o osobu individuálně určenou.

Šířením je jakékoli jednání, které má za účel rozšiřovat zneužívání jiných návykových látek než alkoholu, např. i schvalováním jiných trestných činů, které se zneužíváním návykových látek souvisí. I zde je cílovou skupinou blíže neurčený okruh osob.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009 str. 707

¹⁸⁹ viz. Šámal a kol., Trestní zákoník II, §140 421, komentář, první vydání, C.H.Beck 2010, str. 2650

¹⁹⁰ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009 str. 707

Návykové látky jsou definovány v § 130. Trestný čin šíření toxikomanie se vztahuje i na šíření zneužívání takových látek, které nejsou omamnými a psychotropními prostředky a jejichž distribuce není postihována dle § 283. Jedná se např. o čisticí prostředky, rozpouštědla, lepidla, neboť obzvláště v partách mladých lidí bývá rozšířeno čichání („sniffing“) těchto látek.

Ze změně oproti zák. č. 140/1961 Sb. došlo ve kvalifikovaných skutkových podstatách.

Trestem odnětí svobody na 1 rok až 5 let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, pokud spáchá čin jako člen organizované skupiny (k tomuto pojmu viz text u § 283), vůči dítěti (§ 126) či tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Nově bude pachatel potrestán odnětím svobody na 2 až 8 let v případě, že se takového jednání dopustí ve vztahu k dítěti mladšímu 15 let. Z tohoto ustanovení vyplývá potřeba zvýšené ochrany mladých lidí, na které má zneužívání návykových látek mnohem závažnější dopady, než je tomu u dospělých, a kteří taktéž mnohem snáze podléhají různým svodům.

Po subjektivní stránce stačí ve vztahu k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby nevědomá nedbalost. Postačí tedy, že ačkoli pachatel neznal věk dané osoby, mohl s ohledem na všechny okolnosti (vzhled, vyjadřování, zájmy, škola) usuzovat, že se jedná o dítě či dítě mladší 15 let.

Speciální skutková podstata postihuje podání alkoholu dítěti (§ 204).

Jednočinný souběh s trestným činem ohrožování výchovy dítěte dle § 201 není vyloučen, jednočinný souběh s trestným činem dle § 283 vyloučen je, neboť trestný čin dle § 287 je v poměru subsidiarity k trestnému činu dle § 283.

§ 289 Společné ustanovení

(1) Zákon stanoví, co se považuje za omamné látky, psychotropní látky,

přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursory používané pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek.

(2) Vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 283, 284 a 286 a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

(3) Vláda nařízením stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku podle § 285 a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu § 285.

(4) Vláda nařízením stanoví, co se považuje za látky s anabolickým a jiným hormonálním účinkem a jaké je větší množství ve smyslu § 288, a co se považuje za metodu spočívající ve zvyšování přenosu kyslíku v lidském organismu a jiné metody s dopingovým účinkem ve smyslu § 288.

Zákonem, který stanoví, co se považuje za omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku a prekursory používané pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek je zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Definici omamných a psychotropních látek obsahuje tento zákon v § 2 písm. a). Návykovými látkami podle tohoto zákona jsou omamné a psychotropní látky uvedené v přílohách 1 až 7 tohoto zákona.

Dle § 2 písm. b) zákona o návykových látkách je přípravkem roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu obsahující jednu nebo více návykových látek nebo jeden nebo více prekursorů.

Prekurzorem je dle § 2 písm. c) zák. o návykových látkách látka uvedená v kategorii 1 přílohy I přímo použitelného předpisu Evropských společenství – nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 nebo v kategorii 1 přílohy přímo použitelného předpisu Evropských společenství – Nařízení Rady (ES) č. 111/2005.

Nařízení, které stanovuje, co se považuje za jedy ve smyslu § 283, 284 a 286 a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů je nařízení vlády č. 467/2009 Sb. V příloze 2 uvádí hodnoty omamných látek, psychotropních látek a přípravků je obsahujících. Zajímavé je, že zatímco u jedů je množství větší než malé definováno jako množství, které na základě současných vědeckých poznatků může po jednorázovém nebo opakovaném podání způsobit poškození zdraví, u omamných a psychotropních látek a přípravků je obsahujících jsou stanoveny konkrétní hodnoty. Konkrétní hodnoty u jedů nebyly přijaty s ohledem na to, že dle vyjádření odborníků je velmi obtížné, ne-li nemožné, stanovit tuto hodnotu. "Jiné množství jedu bude mít jiný účinek na dítě než na dospělého člověka a to v úzké souvislosti s obranyschopností lidského organismu."¹⁹¹

Návykové látky jsou obsaženy i v mnohých lécích. Hodnoty pro případ neoprávněného přechovávání léků, obsahujících omamnou látku byly stanoveny jako sedminásobek běžné dávky. Otevírá se zde zajímavá otázka, kterak budou orgány činné v trestním řízení zkoumat, zda daná osoba lék má či nemá oprávněně-tj. na lékařský předpis. U léků v populaci běžně známých a používaných, jako např. diazepam, se pak můžeme dostat do absurdních situací, kdy si jeden člověk od druhého "vypůjčí" lék, protože má stejné problémy a ví, že lék mu pomáhá, a tak se vystaví riziku trestního stíhání, neboť jediná krabička léku obsahuje 40 až 200mg léku. Stejně tak - může být trestně odpovědná vnučka, která půjde dědečkovi vyzvednout léky?

Problematika související s určením toho, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů podzákonným předpisem s ohledem na zásadu nullum crimen sine lege scripta již byla diskutována výše.

Nařízení vlády č. 455/2009 Sb. definuje, které rostliny a houby se pro účely § 285 trestního zákoníku považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a množství větší než malé u těchto rostlin. Nařízení však nijak nezohledňuje současný trend v indoorovém pěstování rostlin konopí,

¹⁹¹ Odůvodnění k nařízení vlády 467/2009 Sb.

kdy tyto rostliny mohou mít až 24% účinné látky, což je mnohonásobně víc, než obsah účinné látky u rostlin pěstovaných klasickým způsobem. Další nedostatek lze spatřovat v tom, že nařízení nijak nezohledňuje velikost daných rostlin - např. kokainovník pravý je keř či strom. Při doslovném výkladu pak bude stejně postižen, kdo bude mít doma v květináči malou sazeňičku a ten, kdo bude mít keř ve skleníku. Další problém představovali pěstitelé kaktusů.

Usnesením vlády ze dne 30.11.2011 č. 881 schválila vláda novelu nařízení vlády č. 455/2009 Sb. (vyhlášena pod č. 3/2012), a usnesením vlády ze dne 30.11.2011 č. 882 schválila vláda novelu nařízení vlády č. 467/2009 Sb. (vyhlášena pod č. 4.2012). Obě novely nabyly účinnosti dne 5.1.2012. Změna se týká pěstitelů kaktusů, kterým již kvůli meskalinu nebude hrozit trestní stíhání, došlo tedy k vypuštění některých rostlin tak, aby se zajistil soulad se zákonem o návykových látkách. Ze znění § 285 odst. 2 je totiž zřejmé, že je trestné pouze neoprávněné pěstování rostlin, obsahujících omamnou nebo psychotropní látku. „Neoprávněnost“ musí vycházet ze zákona (neboť dle čl. 2 odst. 4. Ústavy ČR „každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“) a takovým zákonem je zákon o návykových látkách a tento zákon upravuje pouze pěstování máku, keře koka a konopí, přičemž zakazuje pouze pěstování rostliny konopí, které obsahuje více než 0,3% THC, a keře koka. Z nařízení tedy byly vypuštěny rostliny obsahující DTM, 5-methoxy-DTM a meskalin. Taktéž byla přijata změna ohledně výpočtu množství účinné látky THC v konopí, nový vzorec je pro pěstitele přísnější. Tento výpočet přesněji odpovídá metodice obsažené v Příloze 1. nařízení Komise (ES) č. 1122/2009 ze dne 30. listopadu 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) 73/2009, podle které se stanovuje obsah delta-9-THC. Dosud se obsah účinné látky THC v rostlině stanovoval se započtením hmotnosti stonku i semen rostliny, čímž docházelo ke snížení celkového obsahu delta-9-THC ve zkoumaném rostlinném materiálu 4-5 krát. Obsah delta-9-THC je nutno je nutno vztáhnout pouze k hmotnosti drti vzniklé z listů či vrcholových palic. Obsah účinné látky se tedy nebude stanovovat z celkové hmotnosti rostliny, ale „v kvetoucím nebo plodonosném vrcholíku rostliny konopí (s výjimkou zrn) včetně listů“. Byl

aktualizován rovněž seznam omamných látek, který zahrnuje i 34 nových položek.

Novelou vyhl. č. 455/2009 Sb. dojde částečně k odstranění problému, na který již od přijetí trestního zákoníku upozorňovala literatura, tedy že definice trestného činu musí být obsažena v zákoně, nikoli v podzákoném předpise.

V souvislosti s definicí těchto pojmů se nabízí otázka právního omylu, neboť někteří pachatelé svůj čin omlouvají tím, že nevěděli, že dispozice s danou látkou je zakázaná.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy, ve které omyl nebyl výslovně upraven, obsahuje současná úprava v § 18 ustanovení o skutkovém omylu a v § 19 ustanovení o právním omylu. Doposud na tuto otázku odpovídala pouze právní praxe a věda.

Právní omyl je definován jako nedostatek vědomí protiprávnosti činu při jeho spáchání.¹⁹² Dle dosavadní judikatury bylo třeba rozlišovat omyl o normách trestních a normách, jichž se trestní zákon dovolává - tento omyl pachatele neomlouval, neboť se uplatnila zásada, že neznalost trestního zákona neomlouvá a k tomu, že pachatel nevěděl, že jeho jednání je trestné, bylo možné přihlídnout jako k polehčující okolnosti, a omyl o ostatních mimotrestních normách bylo třeba posuzovat dle zásad o skutkovém omylu.¹⁹³

Dle Nejvyššího soudu v souladu s teorií trestního práva se zásada ignorantia legis noc excusat uplatní pouze na ty mimotrestní normy, jichž se zákon dovolává prostřednictvím norem s blanketní nebo odkazující dispozicí. V takovém případě se k okolnosti, že pachatel nevěděl o trestnosti určitého jednání, resp. o jejích podmínkách stanovených v mimotrestní normě, nepřihlíží. Naproti tomu neznalost ostatních mimotrestních norem je třeba považovat za omyl skutkový¹⁹⁴. Právní omyl je neznalost či mylný výklad norem práva trestního nebo mimotrestních právních norem, které jsou relevantní pro trestní odpovědnost. Pachatel se tedy mýlí nebo má nesprávnou představu o tom, zda jeho jednání je nebo není protiprávní ve smyslu trestního

¹⁹² Jelínek J. a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, Leges 2009, str. 33-34

¹⁹³ Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon - 5.vydání, komentář, C.H.Beck 2003, str. 51

¹⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 509/2007

zákona¹⁹⁵. Nikoli pouze neznalost zákona, ale i neznalost ostatních norem, na které trestní zákoník odkazuje, neomlouvá. V již citovaném komentáři k trestnímu zákonu z roku 2003 je rovněž zmiňována zahraniční právní úprava, ve které se lze setkat s myšlenkou, že nedostatek vědomí trestnosti (protiprávnosti) nebo nebezpečnosti činu pro společnost, popřípadě nedostatek možnosti takového vědomí, nepochybně snižuje takovou měrou stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, že to může mít podle obecných zásad za následek i beztrestnost. Současná právní úprava v § 19 odst. 1 uvádí, že kdo při spáchání trestného činu neví, že jeho čin je protiprávní, nejedná zaviněně, nemohl-li se omylu vyvarovat, v odst. 2 tohoto ustanovení jsou uvedena kritéria, za kterých bylo možno se omylu vyvarovat - pokud povinnost seznámit se s příslušnou právní úpravou vyplývala pro pachatele ze zákona nebo jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce, anebo mohl-li pachatel protiprávnost rozpoznat bez zřejmých obtíží. V důvodové zprávě k trestnímu zákoníku se uvádí, že „se navrhuje, aby byl v novém trestním zákoníku upraven i právní omyl (v závislosti, zda se ho mohl nebo nemohl pachatel vyvarovat) jako okolnost snižující nebo vylučující trestní odpovědnost (§ 19). Právní omyl má význam zejména ve vztahu k blanketním skutkovým podstatám, kdy požadavek konkrétní znalosti zákonné úpravy (např. u deliktů hospodářských, celních atd.) může být např. pro cizince neúměrně přísný, a ne vždy je možno vycházet z míry zavinění činu. V zásadě by neměl být trestný ten, kdo jednal v omluvitelném právním omylu, přičemž podstatou by mělo být zkoumání, zda se pachatel mohl právního omylu vyvarovat... Ohledně vlastního popisu znaků trestných činů v trestním zákoně se uplatní zásada neznalost trestního zákona neomlouvá...“¹⁹⁶ Právní omyl negativní o trestnosti činu pachatele neomlouvá dle zásady ignorantia iuris nocet. Právní omyl negativní ohledně protiprávnosti pramenící z mimotrestních právních předpisů, včetně těch, kterých se trestní zákon dovolává v blanketních nebo odkazovacích skutkových podstatách, se posuzuje podle zásady ignorantia iuris

¹⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 732/2005

¹⁹⁶ Důvodová zpráva k zák.č. 40/2009 Sb., Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, tisk č. 410/0

non nocet, pokud šlo o omyl omluvitelný. Právní omyl o protiprávnosti činu pramenící z mimotrestních právních předpisů, kterých se trestní zákon nedovolává, tj. omyl o normativních znacích skutkové podstaty, se posuzuje jako dosud podle zásad platných pro posouzení skutkového omylu negativního. Negativní právní omyl omluvitelný vylučuje obě formy zavinění. Neznalost norem obsažených v trestním zákoníku, jeho novelách a prováděcích předpisech (zákonných či podzákonných) tedy neomlouvá na rozdíl od neznalosti norem, kterých se trestní zákoník dovolává ve svých blanketních či odkazovacích ustanovení, která pachatele omlouvá, šlo-li o omyl omluvitelný.¹⁹⁷ Odlišné stanovisko zaujímá Jelínek, který uvádí, že takovéto pojetí právního omylu je velmi úzké a vyplývá z nepřesného překladu a nepochopení ustanovení § 9 rak. tr. zák., resp. § 17 něm. tr. zák., která měla být vzorem nové úpravy české a která shodně využívají termín bezpráví (Unrecht), jež zahrnuje jak protiprávnost, tak znaky skutkové podstaty. Proto se uvedená ustanovení samozřejmě vztahují na komplexní právní posouzení konkrétního jednání pachatelem, včetně znaků obsažených přímo v trestním zákoníku...Má tedy za to, že ustanovení o právním omylu by se nemělo vztahovat pouze na normy ze zákonů, na něž trestní zákoník odkazuje v odkazovacích nebo blanketních ustanoveních.¹⁹⁸ K této otázce se vyjadřoval i J. Herczeg, který uvádí, že úprava právního omylu se dotýká protiprávnosti jako znaku trestného činu, včetně protiprávnosti vyplývající z norem, jichž se trestní zákon dovolává coby norem mimotrestních. Protiprávnost je totiž třeba posuzovat z pohledu celého právního řádu, neboť trestným činem může být pouze jednání právním řádem zakázané a nedovolené. Ohledně vlastního popisu znaků trestných činů v trestním zákoně se uplatní zásada „neznalost trestního zákona neomlouvá“. V případě mimotrestních právních předpisů, jejichž aplikace by se trestní zákoník nedovolával, se i nadále zachovává dosavadní koncepce, tj. posuzování těchto případů jako skutkových negativních omylů.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Šámal a kol., Trestní zákoník I komentář §1-139, 1.vydání, 2009 C.H.Beck 2009, s. 211-216

¹⁹⁸ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné - Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, s. 236-239

¹⁹⁹ Herczeg J., Zavinění a omyl v novém trestním kodexu, in. O novém trestním zákoníku - Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny, květen 2009 trestněprávní sekce, J.Jelínek(ed.) Leges 2009, s. 40-41

Vzhledem k tomu, že mnoho skutečností u drogových trestných činů je definováno v prováděcích předpisech, je otázkou, jakým směrem se vydá právní praxe, zda se přikloní k tomu, že povinnost seznámit se s normou plyne ze zásady neznalost zákona neomlouvá, takže vyloučení zavinění zde nepřichází v úvahu anebo po vzoru zahraniční právní úpravy se bude ustanovení o právním omylu vztahovat na komplexní posouzení konkrétního jednání pachatele.

Po vyřešení této otázky by se však mohlo i v případě neomluvitelného omylu jednat o polehčující okolnost ve smyslu § 41 písm. h).

§ 360 Opilství

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.

Úprava trestného činu opilství - Rauschdeliktu je obdobná jako úprava obsažená v § 201a trestního zákona č. 140/1961 Sb. Tato koncepce je typická především pro germánské země – Německo, Rakousko či Švýcarsko²⁰⁰. Nabízí kompromisní řešení mezi plnou trestností pachatele, který spáchal trestný čin v zaviněné nepřičetnosti, a jeho beztrestností v důsledku nepřičetnosti. Tento trestný čin zahrnuje zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti a následné spáchání činu jinak trestného (tzv. kvazidelikt) v tomto stavu. Nestačí pouze zmenšená přičetnost pachatele, postačí však, bude-li alespoň jedna ze složek jednání (ovládací či rozpoznávací) prakticky vymizelá. V případě pochybností, zda zde byl stav nepřičetnosti či zmenšené přičetnosti, je na místě v souladu se zásadou *in dubio pro reo* zvolit variantu pro pachatele příznivější, tedy že se

²⁰⁰ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 796 a násl.

nalézal ve stavu nepřičetnosti²⁰¹. S ohledem na vysokou trestní sazbu (resp. její výši odvíjející se od spáchaného kvazideliktu) trestného činu opilství je ovšem otázkou, zda tato varianta bude pro pachatele příznivější.

Na rozdíl od předcházející právní úpravy již zde chybí možnost přivedení se do stavu nepřičetnosti „jinak“. Literatura tento pojem vykládala tak, že se mohlo jednat například o situaci, kdy pacient nedodrží příkazy lékaře a nevhodnou stravou či kombinací nevhodné stravy a léků či nebráním léků se dovede do stavu nepřičetnosti. Současná právní úprava již obsahuje pouze možnost požití návykové látky (ústí) či její aplikaci (injekční, inhalací, obkladem, apod.), nepřičetnost tedy musí být způsobena působením návykové látky vpravené do organismu pachatele. Tato změna pro pachatele, který se „jinak“ dovedl do stavu nepřičetnosti, znamená plnou právní odpovědnost za jednání, kterého se dopustil ve stavu nepřičetnosti s ohledem na znění § 360 odst. 2. Bylo by ovšem možné zde uvažovat o analogii legis, neboť ta jde ku prospěchu pachatele.²⁰² Byl by ovšem možný i takový výklad, že znění odst. 2 je nutno vztáhnout ke znění odst. 1, tedy že vyjmenovává speciální případy, kdy nepřičetnost pachatele způsobená postupem stanoveným zákonem v odst. 1, není důvodem pro použití § 360 odst. 1 ani § 26. Toto by bylo možné vyvodit logicky ze zařazení znění odst. 2 právě až do § 360, nikoli do § 26. Pak by nepřičetnost, kterou si pachatel způsobil „jinak“, byla důvodem pro použití ustanovení § 26. Takovýto výklad by více odpovídal záměru zákonodárce vyjádřenému v důvodové zprávě k trestnímu zákoníku, tedy zmírnění přepjaté trestní represe a užití trestního práva jako „ultima ratio“.

Pojem „činu jinak trestného“ nahradil dřívější formulaci „jednání, které má jinak znaky trestného činu“. Dle důvodové zprávy k zákonu došlo k nahrazení nepřesného pojmu „jednání, které má jinak znaky trestného činu“ pojmem přesnějším „čin jinak trestný“ a tím také došlo ke sjednocení terminologie v trestním zákoníku, neboť tento pojem se vyskytuje i v dalších ustanoveních (§ 28 krajní nouze, § 29 nutná obrana, § 30 svolení poškozeného, § 42 přitěžující okolnosti, § 99 ochranné léčení, § 100 zabezpečovací detence).

²⁰¹ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 798

²⁰² Kratochvíl V a kol., Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, C.H.Beck 2009, str.199

Došlo ke zvýšení trestní sazby ze tří až osmi let na tři až deset let. Pachatel tedy může být v závislosti na typu „činu jinak trestným“ stíhán za přečin, zločin či zvláště závažný zločin se všemi z tohoto vyplývajícími procesními a hmotněprávními důsledky. Dle Jelínka je v tomto z tohoto důvodu nová právní úprava málo pochopitelná, neboť ve svém důsledku vlastně popírá původní záměr – odstranit plnou právní odpovědnost za jednání v nepřičetnosti, kterou si pachatel přivodil zaviněně a postihovat jej pouze právě za zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti, přičemž v tomto stavu čin jinak trestný je pouhou objektivní podmínkou trestnosti. Podle této úpravy při zohlednění vysoké horní hranice trestní sazby však bude trestní odpovědnost pachatele ve skutečnosti závislá na tom, jaký čin jinak trestný ve stavu nepřičetnosti spáchal...²⁰³ Dle novely trestního řádu provedené zákonem č. 459/2011 Sb. je navíc v závislosti na činu jinak trestným posuzována příslušnost soudu (§ 17 odst. 2 zák.č. 141/1961 Sb., trestní řád).

Užití tohoto ustanovení je dle odst. 2 vyloučeno v případě tzv. *actio libera in causa* – *doloza* (tzv. opití se na kuráž) a *actio libera in causa* – *culposa*. V prvním případě se pachatel požitím návykové látky uvedl do stavu nepřičetnosti v úmyslu v tomto stavu spáchat trestný čin. Jedná se o zaviněnou nepřičetnost, která trestní odpovědnost pachatele nijak neovlivňuje. V druhém případě se pachatel do stavu nepřičetnosti mohl uvést úmyslně či z nedbalosti, avšak k následně spáchanému trestnému činu je zde jako forma zavinění pouze nedbalost. Pachatel ví, že se může ve stavu nepřičetnosti dopustit trestného činu, ale bez přiměřených důvodů spoléhá na to, že k trestnému činu nedojde. Trestní odpovědnost pachatele není žádným způsobem ovlivněna. Zavinění pachatele se vztahuje jak k přivedení se to stavu nepřičetnosti tak na následný trestný čin.²⁰⁴

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv, je však vyloučeno spolupachatelství či nepřímé pachatelství, neboť se jedná o tzv. vlastnoruční delikt. Je možné nepřímé pachatelství jiného trestného činu, k jehož spáchání je

²⁰³ Jelínek J., K pojmu trestného činu v novém trestním zákoníku, in O Novém trestním zákoníku, J.Jelínek (ed.), Leges 2009, str. 30

²⁰⁴ viz. Kratochvíl V. a kol., Kurz Trestního práva, Trestní právo hmotné, C.H.Beck 2009, str. 197 a násl.

využita nepřičetná osoba jakožto „živý nástroj“. Nezáleží na tom, zda tuto osobu pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti či pouze její nepřičetnosti využil. Oproti tomu není trestné úmyslné uvedení jiného do stavu nepřičetnosti bez úmyslu jej jako „živý nástroj“ využít, ani když tato osoba poté spáchá čin jinak trestný.²⁰⁵

Kvazideliktem může být jakýkoli trestný čin, o výjimkách bylo pojednáno u trestného činu opilství dle § 201a v kapitole 2.4.2.

Jednočinný souběh trestného činu opilství s jiným trestným činem je vyloučen, neboť pachatel nemůže odpovídat za jiný trestný čin, pokud je nepřičetný. Pokud naopak pachatel nepřičetný není a za trestný čin odpovídá, nemůže se jednat o trestný čin opilství. Pokud se pachatel v nepřičetnosti dopustil jednání, která naplňují skutkovou podstatu více trestných činů, je nutno posoudit takové jednání jako jeden trestný čin opilství, viz. kapitola 2.4.2 výklad u trestného činu opilství dle § 201a.

Ohledně zjišťování stupně ovlivnění pachatele platí totéž jako v případě trestného činu opilství dle § 201a zák. 140/1961 Sb. ve znění k 31.12.2009.

2.6 Zákon č . 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob

Dne 22.prosince 2011 vyšel ve sbírce zákonů zákon č. 418/2011 ze dne 27.října 2011 o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Tento zákon upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit, a postup v řízení proti právnickým osobám. Tento zákon mění základní zásady českého trestního práva. Až dosud byla česká trestní odpovědnost odpovědností individuální fyzické osoby. Zásada individuální trestní odpovědnosti, tedy odpovědnosti fyzické osoby za její

²⁰⁵ viz. Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009, str. 800

vlastní jednání, byla považována za základní zásadu českého trestního práva hmotného.²⁰⁶ Nový zákon přináší dosud neznámou kolektivní trestněprávní odpovědnost. Dosavadní základní zásada českého trestního práva, zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby, se mění na zásadu nezávislé souběžné trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby. Tato zásada se uplatní pouze v těch případech, kdy právnická osoba může být pachatelem trestného činu. Jako novou zásadu přináší tento zákon zásadu trestní odpovědnosti nástupce právnické osoby (§ 10).²⁰⁷

Tento zákon stanovuje místní působnost zákona, vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin (Česká republika, územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci).

V § 7 jsou vyjmenovány zločiny a přečiny dle trestního zákoníku, které jsou pro účely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob považovány za trestné činy.

Z trestných činů probíraných v kapitole 2.5 se jedná trestný čin o „Nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy“ (§ 283 trestního zákoníku), „Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu“ (§ 284 trestního zákoníku), „Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku“ (§ 285 trestního zákoníku).

Domnívám se, že zákonodárce měl do výčtu trestných činů v § 7 zahrnout i trestný čin dle § 204 trestního zákoníku „Podání alkoholu dítěti“, neboť děti se velmi často opíjejí na různých zábavních akcích v restauracích či na diskotékách a málokdo zjišťuje jejich věk před prodejem alkoholického nápoje. Tento postup by mohl motivovat provozovatele takovýchto podniků k větší kontrole, komu nalévají alkohol. Zavedení sankce pro právnické osoby by v tomto případě plnilo zcela jistě preventivní účel.

Dále je v zákoně (§ 8) vymezena trestní odpovědnost právnické osoby, tedy která jednání a jakých osob zakládají její trestní odpovědnost. Byl-li trestný čin spáchán společným jednáním více osob, z nichž alespoň jedna je osoba

²⁰⁶ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část. 2. vydání, Leges 2010, str. 32

²⁰⁷ Jelínek J., Herczeg J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou, Leges 2012, str. 23-24

právnícká, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (§ 9 odst. 3). Trestní odpovědnost právnické osoby přechází na jejího právního nástupce, podrobnosti upravuje § 10.

V § 15 vyjmenovává zákon druhy trestů a ochranných opatření, které lze právnických osobám uložit:

(1) Za trestné činy spáchané právnickou osobou lze uložit pouze tyto tresty

a) zrušení právnické osoby,

b) propadnutí majetku,

c) peněžitý trest,

d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,

e) zákaz činnosti,

f) zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži,

g) zákaz přijímání dotací a subvencí,

h) uveřejnění rozsudku.

(2) Za trestné činy spáchané právnickou osobou lze uložit jako ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Právnické osobě lze uložit tresty a ochranná opatření uvedená v odstavcích 1 a 2 samostatně nebo vedle sebe. Nelze však uložit peněžitý trest vedle propadnutí majetku a trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty vedle zabránění téže věci nebo jiné majetkové hodnoty.

V části třetí, hlavě II stanovuje zákon pravidla pro ukládání jednotlivých druhů trestů.

V části čtvrté zákona jsou uvedena zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám. V části páté jsou zvláštní ustanovení ve vztahu s cizinou.

Zákon nabyl účinnosti dne 1.1.2012

2.7 Trestně-právní úprava zneužívání návykových látek v jiných státech EU

Lze shrnout, že zkoumané právní úpravy jsou v souladu s Rámcovým rozhodnutím Rady 2004/757/SVV. Jak právní úprava v České republice tak ostatní zkoumané právní úpravy obsahují přísnější ustanovení, než jsou doporučována tímto rámcovým rozhodnutím.

2.7.1 Slovenská republika

Trestní postih zneužívání návykových látek je upraven v zák. č. 300/2005 Z.z.

Dle § 17 je nutné pro trestnost činu spáchaného fyzickou osobou zavinění úmyslné, pokud zákon vysloveně nestanoví, že postačí zavinění z nedbalosti.

V § 135 je definováno přechovávání drogy pro vlastní potřebu, jako držba omamné látky, psychotropní látky, jedu nebo prekurzoru trvajících jakkoli dlouhou dobu v množství, které odpovídá nanejvýš trojnásobku obvyklé jednorázové dávky, pro osobní spotřebu. Přechováním omamné látky, psychotropní látky, jedu nebo prekurzoru pro vlastní potřebu ve větším rozsahu se rozumí mít neoprávněně v držbě jakkoli dlouhou dobu omamnou látku, psychotropní látku, jed nebo prekurzor v množství, které odpovídá nanejvýš desetinásobku obvyklé jednorázové dávky, pro osobní spotřebu.

Obdobné ustanovení v české právní úpravě chybí, domnívám se, že z hlediska právní jistoty je jeho zařazení do trestního zákona vhodné. Na soudu pak bude zjistit jednorázovou dávku pro osobní spotřebu daného pachatele.

Ve zvláštní části trestního zákona jsou v hlavě první uvedeny trestné činy proti životu a zdraví. V díle prvním, trestné činy proti životu, lze v § 149 nalézt trestný čin Usmrcení. Kvalifikovaná skutková podstata v odst. 4 předpokládá spáchání tohoto trestného činu pod vlivem návykové látky.

(1) Kdo jinému z nedbalosti způsobí smrt, bude potrestán odnětím svobody až na tři roky.

(2) Odnětím svobody na dva až pět let bude pachatel potrestán, pokud spáchá čin uvedený v odstavci 1

a) závažnějším způsobem jednání nebo

b) na chráněné osobě

(3) Odnětím svobody na čtyři roky až deset let bude pachatel potrestán, pokud spáchá čin uvedený v odstavci 1 na dvou nebo více osobách proto, že hrubě poručil předpisy o bezpečnosti práce nebo dopravy nebo hygienické předpisy

(4) Stejně jako v odstavci 3 bude pachatel potrestán, pokud v souvislosti se svým zaměstnáním, povoláním, postavením nebo funkcí nebo jako řidič dopravního prostředku způsobí ve stavu vylučujícím způsobilost vykonávat takovou činnost, který si přivodil vlivem návykové látky, jinému z nedbalosti smrt.

(5) Odnětím svobody na sedm až dvanáct let bude pachatel potrestán, pokud činem uvedeným v odstavci 4 způsobí z nedbalosti smrt dvou nebo více osob.

Obdobnou speciální skutkovou podstatu, kdy by vyšší trestnost byla vázána na stav vylučující způsobilost přivozený vlivem návykové látky, český právní řád nemá. Jednání popsaná v odst. 4 a 5 by byla posouzena jako souběh trestného činu dle § 143 odst. 3, resp. odst. 4 a § 274 odst.1, odst. 2 písm. a), b) trestního zákoníku. Trestní úprava v České republice je ve srovnání v touto mírnější.

Zákonem č. 313/2011 Z.z. bylo změněno ustanovení § 61. Dle této změny v případě, že soud odsuzuje pachatele za trestný čin usmrcení podle § 149 odst. 4 nebo odst. 5, kterých se dopustil jako řidič dopravního prostředku, uloží pachateli trest zákazu činnosti na doživotí.

Z hlediska preventivního již samotnou možnost uložení trestu zákazu činnosti na doživotí nelze hodnotit jinak než pozitivně.

V dílu třetím této hlavy jsou uvedeny trestné činy ohrožující život nebo zdraví. V § 171-§ 173 jsou definovány trestné činy „Nedovolené výroby omamných a psychotropních látek, jedů anebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi“, v § 174 trestný čin „Šíření toxikomanie“ a v § 175 „Podávání alkoholických nápojů mládeži“.

§ 171

(1) Kdo neoprávněně přechovává pro vlastní potřebu omamnou látku, psychotropní látku, jen nebo prekurzor, bude potrestán odnětím svobody až na 3 roky.

(2) Odnětím svobody až na pět let bude pachatel potrestán, pokud neoprávněně přechovává pro vlastní potřebu omamnou látku, psychotropní látku, jed nebo prekurzor ve větším rozsahu.

S ohledem na znění § 135, není možné považovat přechováváním pro vlastní potřebu vyšší množství látky, než je trojnásobek resp. desetinásobek (v případě většího rozsahu) jednorázové dávky. Pokud se jedná o větší množství, je nutno takové jednání postihnout dle § 172 odst. 1 písm. d). Tímto ustanovením je postihována i držba spotřební, tj. de facto samotná konzumace návykové látky.

Tato právní úprava, na rozdíl od úpravy české, nerozlišuje mezi měkkými a tvrdými drogami, a i s ohledem na výši trestů, kterými hrozí, a množství látky, které pachatel může mít u sebe je nutno ji hodnotit jako přísnější.

§ 172

(1) Kdo neoprávněně

a) vyrobí,

b) doveze, vyveze, proveze nebo dá přepravit,
c) koupí, prodá, vymění, opatří, nebo
d) přechovává po jakoukoliv dobu,
omamnou látku, psychotropní látku, jed nebo prekurzor nebo kdo takovou
činnost zprostředkuje, bude potrestán odnětím svobody na čtyři roky až deset
let.

(2) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, pokud
spáchá čin uvedený v odstavci 1

- a) a už byl za takový čin potrestán,
- b) pro osobu, která se léčí z drogové závislosti,
- c) závažnějším způsobem jednání,
- d) na chráněné osobě, nebo
- e) ve větším rozsahu.

(3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let bude pachatel potrestán, pokud
spáchá čin uvedený v odstavci 1

- a) a způsobí tím těžkou újmu na zdraví nebo smrt,
- b) vůči osobě mladší patnácti let nebo prostřednictvím takové osoby, nebo
- c) ve značném rozsahu

(4) Odnětím svobody na dvacet až dvacet pět let nebo trestem odnětí svobody
na doživotí bude pachatel potrestán, pokud spáchá čin uvedený v odstavci 1

- a) a způsobí tím těžkou újmu na zdraví více osobám nebo smrt více osob,
- b) jako člen nebezpečného seskupení, nebo
- c) ve velkém rozsahu.

Smrtí více osob je dle § 143 rozuměna smrt minimálně 3 osob, těžká újma na
zdraví je dle § 142 odst.1 újma na zdraví uvedená v § 123 odst. 3 (zmrzačení,
ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo
podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu,
zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo déle

trvající porucha zdraví – tj. taková, která si objektivně vyžádá léčení popřípadě pracovní neschopnost v délce nejméně 42 dní, po které závažně ovlivňuje obvyklý způsob života poškozeného).

Nebezpečné seskupení je dle § 141 je zločinecká skupina nebo teroristická skupina.

Pojem chráněné osoby je definován v § 139, je jí rozuměna těhotná žena, blízká osoba, dítě, odkázaná osoba, osoba vyššího věku, nemocná osoba, osoba požívající ochrany podle mezinárodního práva, veřejný činitel nebo osoba, která plní svoje povinnosti na základě zákona, svědek, tlumočník, znalec nebo překladatel, přičemž toto neplatí v případě, že trestný čin nebyl spáchán v souvislosti s postavením, stavem nebo věkem chráněné osoby. Dle § 127 odst. 1 je dítětem osoba mladší 18 let, pokud nenabyla plnoletosti dříve. Dle § 127 odst. 3 je osoba vyššího věku osoba starší 60 let, dle § 127 odst. 4 je blízkou osobou příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinné nebo obdobném se pokládají za osoby navzájem blízké pouze tehdy, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich druhá právem pociťovala jako újmu vlastní. Nemocnou osobou se dle § 127 odst. 6 rozumí osoba, která v čase činu trpí fyzickou či duševní nemocí i když přechodnou, bez ohledu na to, zda je dočasně práceneschopná, stejně jako osoba se zmenšenou pracovní schopností, invalidní osoba nebo osoba s těžkým zdravotním postižením, přičemž intenzita takové nemoci nebo postižení odpovídá těžké újmě na zdraví.

Na rozsah činu se dle § 125 odst. 1 věta poslední použijí obdobně hlediska pro velikost způsobené škody definované v § 125.

Již základní skutková podstata hrozí mnohem vyšším trestem odnětí svobody, než je tomu v českém právním řádu. Ve výčtu jednání, kterými je možné tento trestný čin naplnit, je na rozdíl od české právní úpravy i koupě omamné látky, psychotropní látky, jedu nebo prekurzoru. Vzhledem k tomu, že shodně je postihováno i opatření a vyměnění, nabízí se otázka, jakým způsobem hodnotit jednání pachatele, který si takovou látku opatří pro vlastní potřebu a následně ji přechovává. Trestný čin dle § 171 je v tomto případě privilegovanou skutkovou

podstatou k trestnému činu dle § 172 odst. 1. Rozsah postihovaných činností je širší, než je tomu v českém právním řádu.

I kvalifikované skutkové podstaty hrozí přísnějšími tresty než obdobné skutkové podstaty v českém trestním zákoníku. Zákon obdobně jako český trestní zákoník rozlišuje rozsahy spáchání na větší, značný a velký, tyto pojmy v něm však definovány jsou pomocí ustanovení § 125 týkajícího se velikosti způsobené škody. Jako vhodné se jeví zakotvení kvalifikované skutkové podstaty spočívající ve spáchání činu vůči osobě léčící se z drogové závislosti.

§ 173

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo pro jiného opatří nebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné látky, psychotropní látky, jedu a prekurzoru, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let

(2) Odnětím svobody na tři roky až osm let bude pachatel potrestán, pokud získá činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe či pro jiného větší prospěch.

(3) Odnětím svobody na čtyři roky až deset let bude pachatel potrestán, pokud získá činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct roků bude pachatel potrestán, pokud získá činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.

Tato skutková podstata je téměř shodná se skutkovou podstatou trestného činu dle § 286 českého trestního zákoníku. Slovenská právní úprava obsahuje více kvalifikovaných skutkových podstat, které jsou navzájem odlišeny pouze podle výše prospěchu, který pachatel získal, oproti tomu český právní řád dbá ve zvýšené míře na ochranu dětí a postihu trestné činnosti páchané ve spojení s organizovanou skupinou.

§ 174

Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje nebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři až osm roků bude pachatel potrestán, pokud spáchá čin uvedený v odstavci 1

a) vůči chráněné osobě

b) veřejně

Tato právní úprava je s odpovídající právní úpravou českou srovnatelná, postih hrozící pachateli je však vyšší, než je tomu u české právní úpravy.

§ 175

Podávání alkoholických nápojů mládeži

Kdo soustavně podává nebo ve větším množství podá osobě mladší osmnácti let alkoholické nápoje, bude potrestán odnětím svobody až na tři roky.

Tato skutková podstata je shodného znění jako korespondující skutková podstata v zák. č. 140/1961 Sb., pouze postih hrozící pachateli je vyšší.

V hlavě páté zvláštní části Trestné činy hospodářské, díl první – Trestné činy ohrožující tržní ekonomiku, je v § 253 definován trestný čin „Nedovolené výroby lihu“.

1) Kdo bez povolení ve větším množství vyrábí líh nebo kdo líh bez povolení vyrobený ve větším množství přechovává nebo uvádí do oběhu, bude potrestán, pokud se nejedná o čin přísněji trestný, odnětím svobody až na dva roky.

2) Stejně jako v odstavci 1 bude potrestán kdo neoprávněně vyrobí nebo

přechovává zařízení na výrobu lihu.

Obdobná skutková podstata v českém právním řádu chybí, ačkoli ji zák. č. 140/1961 Sb. znal.

V hlavě šesté zvláštní části – Trestné činy obecně nebezpečné a proti životnímu prostředí, dílu prvním – Trestné činy obecně nebezpečné, je v § 289 „Trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky“

§ 289

Ohrožení pod vlivem návykové látky

(1) Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání, nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Stejně jako v odstavci 1 bude potrestán, kdo se při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti uvedené v odstavci 1 odmítne podrobit vyšetření na zjištění návykové látky, které se provádí dechovou zkouškou nebo orientačním testovacím přístrojem, nebo se odmítne podrobit lékařskému vyšetření odběrem a vyšetřením krve nebo jiného biologického materiálu, zda není ovlivněný návykovou látkou, přestože by toto vyšetření nebylo pro něj spojené s ohrožením jeho zdraví

(3) Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnosti, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku

a) přestože byl již za takový čin anebo za čin uvedený v odst. 2 v předcházejících dvaceti čtyřech měsících odsouzený nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěný,

b) přestože byl za obdobný čin spáchaný pod vlivem návykové látky anebo za

čin uvedený v odst. 2 v předcházejících dvaceti čtyřech měsících postižený nebo

c) způsobil byt' z nedbalosti jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku

bude potrestán odnětím svobody až na dva roky.

(4) Odnětím svobody na dva roky až pět let bude pachatel potrestán, pokud vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, činnosti, při které by mohl ohrozit zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky obzvlášť nebezpečný, zejména řízení hromadných dopravních prostředků.

Obdobnou skutkovou podstatu představuje § 274 trestního zákoníku českého. Slovenská úprava je zajímavá v tom, že odst. 2 hrozí stejným postihem pachateli, který se odmítne bezdůvodně podrobit vyšetření na přítomnost návykové látky. Obdobné ustanovení by bylo vhodné zařadit i do českého právního řádu, neboť právě tímto postupem se pachatelé snaží vyhnout trestnímu postihu.

Vyšším postihem hrozí pachateli, který čin spáchá za situace, kdy by mohl ohrozit zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky obzvlášť nebezpečný, tedy takovéto jednání považuje za závažnější, na rozdíl od české právní úpravy, kdy obdobná kvalifikovaná skutková podstata je postavena na roveň s recidivou pachatele, způsobením havárie, dopravní či jiné nehody, ublížení na zdraví či větší škodě na cizím majetku.

Zákonem č. 313/2011 Z.z. byla provedena změna v ukládání trestu zákazu činnosti.

Dle § 61 odst. 3 až odst. 5

(3) Pokud soud odsuzuje pachatele za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 289, kterého se dopustil jako řidič dopravního

prostředku, který už byl za takový čin nebo za trestný čin usmrcení podle § 149 odst. 4 nebo 5, kterých se dopustil jako řidič dopravního prostředku, odsouzený, uloží mu trest zákazu činnosti v horní polovině trestní sazby uvedené v odst. 2.

(4) Soud uloží trest zákazu činnosti na doživotí, pokud odsuzuje pachatele za trestný čin

a) ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 289, které se dopustil jako řidič dopravního prostředku, přestože byl za takový trestný čin, kterého se dopustil jako řidič dopravního prostředku, dvakrát odsouzený, nebo

b) usmrcení podle § 149 odst.4 nebo 5, kterého se dopustil jako řidič dopravního prostředku.

(5) Na ukládání trestu zákazu činnosti podle odstavce 3 a 4 nemá vliv zahlazení odsouzení.

Toto ustanovení přináší zásadu „tříkrát a dost“, představuje zvýšenou ochranu společnosti před recidivujícími pachateli. Domnívám se, že zavedení obdobné zásady do českého právního řádu by bylo pouze přínosné.

Dle § 130 odst. 5 se návykovou látkou pro účely trestního zákona rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování

V hlavě deváté zvláštní části – trestné činy proti jiným právům a svobodám, je možné v § 363 najít trestný čin „Opilství“.

§ 363

Opilství

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky byť z nedbalosti, přivede do stavu nepřičetnosti, ve kterém spáchá jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři roky až osm let; pokud se však dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, na který zákon stanoví

mírnější trest, bude potrestán tímto mírnějším trestem.

(2) Ustanovení odstavce 1 ani § 23 se nepoužijí, pokud se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin.

V § 23 je definován pojem nepřičetnosti tak, že kdo pro duševní poruchu v čase spáchání činu jinak trestného nemohl ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný, pokud tento zákon nestanoví jinak.

Toto zákonné ustanovení odpovídá svým zněním trestnému činu dle § 360 českého trestního zákoníku, postih hrozící pachateli je oproti české právní úpravě mírnější, což lépe odpovídá pojetí „Rauschdeliktu“. Oproti české právní úpravě chybí v odst. 2 ustanovení „actio libera in causa culposa“.

Dále problematiku zneužívání návykových látek upravuje zákon č. 372/1990 Z.Z. o přestupcích.

V § 22 jsou upraveny přestupky proti bezpečnosti a plynulosti silniční dopravy. Z těchto se zneužíváním návykových látek souvisí, přestupky, kterých se dopustí, kdo:

odst.

1

a) jako řidič vozidla se odmítne podrobit vyšetření na zjištění požití alkoholu nebo jiné návykové látky způsobem stanoveným zvláštním předpisem, ačkoli toto vyšetření není spojené s nebezpečím pro jeho zdraví

b) jako řidič vozidla, který je účastníkem dopravní nehody, bezodkladně nezastavil vozidlo, nezdržel se požití alkoholu nebo jiné návykové látky po nehodě v době, kdy by to byla na újmu zjištění, zda před jízdou nebo během jízdy požil alkohol nebo jinou návykovou látku, nebo nezůstal na místě dopravní nehody až do příjezdu policie anebo se na toto místo bezodkladně nevrátil po poskytnutí nebo přivolání pomoci nebo po ohlášení dopravní nehody,

d) řídí motorové vozidlo ve stavu vylučujícím způsobilost řídit motorové vozidlo, který si způsobil požitím alkoholu,

e) jako řidič během řízení vozidla požije alkohol nebo řídí vozidlo v takové době po jeho požití, kdy se na základě vyšetření provedeného podle zvláštního předpisu alkohol ještě nachází v jeho organismu,

f) jako řidič během řízení vozidla požije jinou návykovou látku nebo řídí vozidlo v takové době po jejím požití, kdy se na základě vyšetření provedeného podle zvláštního předpisu návyková látka ještě nachází v jeho organismu

V § 30 jsou upraveny přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, kterých se dopustí, kdo

a) prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě zjevně ovlivněné alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, osobě mladší než osmnáct let nebo osobě, o které ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při které by mohla ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek

b) neoprávněně předá, podá nebo jinak umožní druhé osobě škodlivé užívání jiné návykové látky než alkoholu,

c) se nepodrobí opatření postihujícímu nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek,

d) úmyslně vyrobí lih nebo destilát bez povolení nebo úmyslně lih nebo destilát vyrobený bez povolení přechovává nebo uvádí do oběhu

e) úmyslně umožní požívat alkoholický nápoj nebo užívat jiné návykové látky osobě mladší osmnácti let, pokud tím ohrožuje její tělesný nebo mravní vývoj,

f) požije alkoholický nápoj nebo užije jinou návykovou látku, ačkoli ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při které by mohl ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek,

g) po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky vykonává činnost uvedenou v písm. f)

h) ve stavu vylučujícím způsobilost, která si přivodil požitím alkoholického nápoje nebo užitím jiné návykové látky vykonává činnost uvedenou v písm. f)

Právní úprava zneužívání návykových látek dle zák. č. 300/2005 Z.z. je ve srovnání s úpravou českou přísnější především v otázce výše ukládaných

trestů. Oproti české právní úpravě postihuje také speciální skutkovou podstatou nedovolenou výrobu lihu. Na rozdíl od úpravy české je postihováno i samotné užívání omamných a psychotropních látek, resp. jejich spotřební držba a nákup. Z hlediska prevence trestné činnosti je jistě přínosné i zakotvení pravidla „tříkrát a dost“ pro pachatele trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky.

2.7.2 Francie

Zneužívání návykových látek je upraveno několika zákony. Zákon o veřejném zdraví (Code de la Santé publique) upravující mimo jiné boj proti alkoholismu a boj proti toxikomanii, obsahuje také některá trestní ustanovení. Silniční zákon (Code de la route) obsahuje ustanovení týkající se řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu či návykových látek.

Trestní ustanovení jsou obsažena rovněž v trestním zákoně (Code penal).

Francouzský trestní zákon rozeznává 3 typy protiprávních jednání (infraction pénales): zločiny (crimes), delikty (delits) a přestupky (contraventions), které jsou rozděleny podle závažnosti.

Přestupky jsou definovány v čl. 131-13 trestního zákoníku jako taková protiprávní jednání, za která zákon umožňuje uložit pokutu nepřesahující 3.000 Euro. V tomto článku jsou dále rozděleny do 5 tříd a u každé třídy je uvedena výše pokuty, jaká může být uložena.

Delikty jsou definovány v čl. 381 trestního řádu (Code de procédure pénale) jako taková protiprávní jednání, na která je možno uložit trest odnětí svobody nebo pokutu rovnou či přesahující 3.750 Euro.

Zločiny jsou takovou protiprávní jednání, za která zákon umožňuje uložit tresty kriminální (peines criminelles) definované v čl. 131-1. Jedná se o tresty odnětí svobody na doživotí, do třiceti let, do dvaceti let, do patnácti let a minimální doba trvání odnětí svobody je 10 let.

Ke spáchání zločinu je třeba úmyslu, delikt může být spáchán jak úmyslně, tak

neúmyslně.²⁰⁸

Pro přehlednost obsáhlé právní úpravy jsou jednotlivé přestupky, delikty a zločiny zahrnuty do tabulky. V případě, že zákon umožňuje uložení doplňkového trestu (*peine complémentaire*), může soud uložit pouze tento trest.

V překladu je použit výraz návyková látka pro francouzský pojem *stupéfiant*. Tento pojem je definován jako substance a rostliny dle čl. L 5132-7 zákona o veřejném zdraví

Tabulka 2

protiprávní jednání	postih	zákonné ustanovení
uvádění o oběhu, výroba či prodej alkoholických nápojů v rozporu s právními předpisy	pokuta 6.000 Euro	L3351-1 zákona o veřejném zdraví
	pokuta 9.000 Euro nebo 3.750 Euro (prodej v malém)	L3351-2 zákona o veřejném zdraví
	pokuta 3.750 Euro	L3351-3, L3351-5, L3351-6 zákona o veřejném zdraví
	pokuta 3.750 Euro a 6 měsíců vězení	L3351-4 zákona o veřejném zdraví
	6 měsíců vězení	L3351-6 (recidiva) zákona o veřejném zdraví
	pokuta 7.500 Euro	L3351-6-1, L3351-6-2 zákona o veřejném zdraví
	pokuta 15.000 Euro a 1 rok vězení	L3351-6-1, L3351-6-2 zákona o veřejném zdraví (recidiva)
	pokuta 75.000 euro až 50% nákladů vynaložených na spáchání přestupku + zákaz činnosti až na 5 let	L3351-7 zákona o veřejném zdraví (recidiva)

²⁰⁸ Kolb P., Leturmy L., *Droit pénal général, Les grands principes, L'infraction-L'auteur, Les peines*, Gualino éditeur, Lextenso éditions 2011

<p>provozování prodejen nápojů či míst, kde jsou alkoholické nápoje prodávány v rozporu s právními předpisy</p>	<p>pokuta 3.750 Euro</p> <p>pokuta 3.750 Euro + zavření zařízení</p> <p>pokuta 3.750 Euro a 2 měsíce vězení</p> <p>pokuta 3.750 Euro a zavření zařízení až na 5 let (na trvalo)</p> <p>pokuta 3.750 Euro a definitivní zavření zařízení</p> <p>pokuta 7.500 a 6 měsíců vězení</p>	<p>L3352-1, L3352-3, L3352-4, L3352-4-1, L3352-5, L3352-7 zákona o veřejném zdraví</p> <p>L3352-2 zákona o veřejném zdraví</p> <p>L3352-6 zákona o veřejném zdraví</p> <p>L3352-8 zákona o veřejném zdraví (recidiva)</p> <p>L3352-9 zákona o veřejném zdraví</p> <p>L3352-10 zákona o veřejném zdraví</p>
<p>prodej či poskytnutí alkoholických nápojů nezletilým</p>	<p>pokuta 7.500 Euro</p> <p>pokuta 15.000 Euro a 1 rok vězení + f.o.: doplňkové: podstoupení stáže o rodičovské odpovědnosti; ztráta práv spojených s licenci k prodeji alkoholu až na 1 rok + p.o.: doplňkové: trest zákazu činnosti, zavření provozovny, zabavení věci, zveřejnění rozhodnutí</p> <p>pokuta 7.500 doplňkové: stáž o rodičovské odpovědnosti či ztráta rodičovské zodpovědnosti</p>	<p>L3353-3 zákona o veřejném zdraví</p> <p>L3353-3 (byl-li pachatel v posledních 5 letech uznán vinným deliktem proti alkoholismu)</p> <p>L3353-4 zákona o veřejném zdraví</p>
<p>nepodrobení se testu na přítomnost alkoholu v organismu v zákonem</p>	<p>pokuta 3.750 Euro a 1 rok vězení</p>	<p>L3354-2 zákona o veřejném zdraví</p>

stanovených případech		
nedovolené užití rostliny či látky zařazené mezi návykové látky	pokuta 3.750 Euro a 1 rok vězení doplňkový: stáž na uvědomění si nebezpečí spojených s užíváním návykových látek	L3421-1 zákona o veřejném zdraví
nedovolené užití rostliny či látky zařazené mezi návykové látky osobou vykonávající veřejnou funkci či zaměstnání v dopravě	pokuta 75.000 Euro a 5 let vězení	L3421-1 odst.3 zákona o veřejném zdraví
provokace k užívání návykových látek	pokuta 75.000 Euro a 5 let vězení doplňkový: stáž na uvědomění si nebezpečí spojených s užíváním návykových látek na náklady pachatele	L3421-4 zákona o veřejném zdraví
provokace k užívání návykových látek ve školských zařízeních a v jejich blízkosti	pokuta 100.000 Euro a 7 let vězení doplňkový: stáž na uvědomění si nebezpečí spojených s užíváním návykových látek na náklady pachatele	L3421-4 odst. 3 zákona o veřejném zdraví
svádění nezletilého k nezákonnému užívání návykové látky	pokuta 100.000 Euro a 5 let vězení pokuta 150.000 Euro a 7 let vězení jedná-li se o osobu mladší 15 let či čin je spáchán ve školském zařízení či v jeho blízkosti	227-18 odst. 1 trestního zákona 227-18 odst. 2 trestního zákona
svádění nezletilého k transportu, držbě, nabízení nebo k přenechání návykové látky	pokuta 150.000 Euro a 7 let vězení pokuta 300.000 Euro a 10 let vězení jedná-li se o osobu mladší 15 let či čin je spáchán ve školském zařízení či v jeho blízkosti	227-18-1 odst. 1 trestního zákona 227-18-1 odst. 2 trestního zákona
svádění nezletilého	pokuta 45.000 Euro a 2 roky	227-19 odst. 1 trestního

k pravidelnému nebo nadměrnému požívání alkoholických nápojů	vězení pokuta 75.000 Euro a 3 roky vězení jedná-li se o osobu mladší 15 let či čin je spáchán ve školském zařízení či v jeho blízkosti	zákona 227-19 odst. 2 trestního zákona
řízení nebo organizování uskupení jehož cílem je nezákonná produkce, výroba, dovoz, vývoz, transport, držba, nabídka, postoupení, koupě nebo použití návykových látek	trest odnětí svobody na doživotí a pokuta 7.500.000 Euro	222-34 trestního zákoníku
nedovolená produkce nebo výroba návykových látek	trest odnětí svobody 20 let a pokuta 7.500.000 Euro trest odnětí svobody 30 let a pokuta 7.500.000 Euro je-li čin spáchán organizovanou skupinou	222-35 odst. 1 trestního zákoníku 222-35 odst. 2 trestního zákoníku
nedovolený dovoz a vývoz návykových látek	trest odnětí svobody 10 let a pokuta 7.500.000 Euro trest odnětí svobody 30 let a pokuta 7.500.000 Euro je-li čin spáchán organizovanou skupinou	222-36 odst. 1 trestního zákoníku 226-36 odst. 2 trestního zákoníku
nedovolený transport, držba, nabídka, postoupení, koupě nebo použití návykových látek	trest odnětí svobody 10 let a pokuta 7.500.000 Euro	222-37 odst. 1 trestního zákoníku
usnadnění nezákonného užití návykových látek, přijetí návykových látek na základě nepravdivého či zfalšovaného receptu nebo vydání návykových látek na základě nepravdivého či zfalšovaného receptu	trest odnětí svobody 10 let a pokuta 7.500.000 Euro	222-37 odst. 2 trestního zákoníku
legalizování výnosů z trestné činnosti či zastření původu	trest odnětí svobody 10 let a pokuta 7.500.000 Euro	222-38 odst. 1 trestního zákona

zboží dle čl. 222-34 až 222-37 či pomoc při umístění, skrytí či výměně produktů	trest odnětí svobody dle 2. odst. čl. 222-34 až 222-35, pokud se jedná o zboží či zisky z takového zločinu	222-38 odst. 2 trestního zákona
předání či prodej návykové látky koncovému uživateli pro jeho spotřebu	5 let vězení a pokuta 75.000 Euro 10 let vězení a pokuta 75.000 Euro jedná-li se o osobu mladší 18 let či čin je spáchán ve školském zařízení či v jeho blízkosti	222-39 odst. 1 trestního zákona 222-39 odst. 2 trestního zákona
nedbalostní usmrcení řidičem motorového vozidla pod vlivem alkoholu s hladinou v krvi či v dechu vyšší, než stanoví silniční zákon (code de la route), nebo pokud se řidič odmítl podrobit takovému testu	7 let vězení a pokuta 100.000 Euro 10 let vězení a pokuta 150.000 Euro pokud řidič naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	221-6-1 2° trestního zákona
nedbalostní usmrcení řidičem motorového vozidla pod vlivem návykové látky nebo pokud se řidič odmítl takovému testu podrobit	7 let vězení a pokuta 100.000 Euro 10 let vězení a pokuta 150.000 Euro pokud řidič naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	221-6-1 3° trestního zákona
neúmyslné zabití po útoku psem, pokud se jeho majitel či držitel nacházel pod vlivem alkoholu či návykových látek	7 let vězení a pokuta 100.000 Euro 10 let vězení a pokuta 150.000 Euro pokud pachatel naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	221-6-2 2° trestního zákona
ublížení na zdraví z nedbalosti s následkem pracovní neschopnosti delší než 3 měsíce řidičem motorového vozidla pod vlivem alkoholu s hladinou v krvi či dechu vyšší, než stanoví silniční	5 let vězení a pokuta 75.000 Euro 7 let vězení a pokuta 100.000 Euro pokud řidič naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	222-19-1 2° trestního zákona

zákon, nebo pokud se řidič odmítl podrobit takovému trestu		
ublížení na zdraví z nedbalosti s následkem pracovní neschopnosti delší než 3 měsíce řidičem motorového vozidla pod vlivem návykové látky nebo pokud se řidič odmítl takovému testu podrobit	5 let vězení a pokuta 75.000 Euro 7 let vězení a pokuta 100.000 Euro pokud řidič naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	222-19-1 3° trestního zákona
ublížení na zdraví z nedbalosti s následkem pracovní neschopnosti delší než 3 měsíce po útoku psa jehož majitel či držitel byl pod vlivem alkoholu či návykové látky	5 let vězení a pokuta 75.000 Euro 7 let vězení a pokuta 100.000 Euro pokud pachatel naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	222-19-2 2° trestního zákona
ublížení na zdraví z nedbalosti s následkem pracovní neschopnosti 3 měsíce či kratší řidičem motorového vozidla pod vlivem alkoholu s hladinou v krvi či dechu vyšší, než stanoví silniční zákon, nebo pokud se řidič odmítl podrobit takovému trestu	3 roky vězení a pokuta 45.000 Euro 5 let vězení a pokuta 75.000 Euro pokud pachatel naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	222-20-1 2° trestního zákona
ublížení na zdraví z nedbalosti s následkem pracovní neschopnosti 3 měsíce a kratší řidičem motorového vozidla pod vlivem návykové látky nebo pokud se řidič odmítl takovému testu podrobit	3 roky vězení a pokuta 45.000 Euro 5 let vězení a pokuta 75.000 Euro pokud pachatel naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	222-20-1 3° trestního zákona
ublížení na zdraví z nedbalosti s následkem pracovní neschopnosti 3 měsíce a kratší	3 roky vězení a pokuta 45.000 Euro 5 let vězení a pokuta 75.000	222-20-2 2° trestního zákona

po útoku psa jehož majitel či držitel byl pod vlivem alkoholu či návykové látky	Euro pokud pachatel naplnil dvě či více z přitěžujících podmínek v tomto článku	
znásilnění spáchané pachatelem pod vlivem alkoholu či návykové látky	trest odnětí svobody 20 let	222-24 12° trestního zákona
jiný sexuální útok spáchaný pachatelem pod vlivem alkoholu či návykové látky	7 let vězení a pokuta 100.000 Euro 10 let vězení a pokuta 150.000 Euro je-li obětí osoba mladší 15 let či osoba, která je vzhledem ke svému stavu zranitelnější	222-28 8° trestního zákona 222-30 trestního zákona
sexuální styk osoby plnoleté s osobou mladší 15 let, pokud je pachatel pod vlivem alkoholu či návykových látek	10 let vězení a pokuta 150.000 Euro	227-26 5° trestního zákona
řízení motorového vozidla pokud je koncentrace alkoholu v krvi 0,8g/l a vyšší nebo v dechu 0,4 mg/l a vyšší nebo ve zřejmé opilosti	2 roky vězení a pokuta 4.500 Euro	L 234-1 silničního zákona
řízení motorového vozidla pod vlivem návykové látky nebo osoba, která pod vlivem takové látky doprovází řidiče-studenta	2 roky vězení a pokuta 4.500 Euro 3 roky vězení a pokuta 9.000 Euro pokud se taková osoba nachází rovněž pod vlivem alkoholu o koncentracích vyšších než stanoví zákon či ve zřejmé opilosti	L 235-1 odst. 1 silničního zákona L 235-1 odst. 2 silničního zákona
odmítnutí postoupit test na alkohol či návykovou látku	2 roky vězení a pokuta 4.500 Euro	L 234-8 silničního zákona L 235-3 silničního zákona

Trestněprávní úprava zneužívání návykových látek ve Francii hrozí přísnějšími postihy, než srovnatelná úprava v České republice. Je zde rovněž zakotven trestní postih pro právnické osoby. Na rozdíl od české právní úpravy, postihováno je i samotné nedovolené užívání návykových látek, poměrně zajímavé skutkové podstaty představují speciální skutkové podstaty postihující

majitele psa, který způsobil ublížení na zdraví jinému v době, kdy se majitel nacházel pod vlivem alkoholu či návykové látky, obdobná skutková podstata v českém právním řádu zcela chybí, nicméně se domnívám, že její zavedení není nutné. Odmítnutí se podrobit testu na přítomnost návykové látky či alkoholu je postihována stejně, jako samotné řízení automobilu pod jejich vlivem, což lze hodnotit kladně. Z formulací jednotlivých skutkových podstat také zřetelně plyne vysoká snaha pro ochranu mladistvých před návykovými látkami a alkoholem.

Oproti české právní úpravě však zcela chybí trestný čin odpovídající trestnému činu dle § 360 trestního zákoníku, na obdobné případy by se užilo čl. 122-1 odst. 2 trestního zákona a taková osoba by za své jednání plně odpovídala.

3. Přístup obecných soudů

Přístup obecných soudů k trestněprávní úpravě zneužívání návykových látek posuzuje autorka především z osobních zkušeností při výkonu praxe advokátní koncipientky a následně advokátky a to zejména z rozhodovací praxe Okresního soudu v Teplicích a Krajského soudu v Ústí nad Labem.

Přístup obecných soudů je demonstrován na vybraném případě, který autorka považuje za typický ve smyslu přístupu obecných soudů. Autorka řešila větší množství obdobných případů, ale s ohledem na rozsah této práce však není možné nastínit všechny tyto případy. V této kapitole je převzato rozlišení použité právní úpravy ze soudního spisu, tedy pokud je v textu uvedeno tr. zákoníku rozumí se jím zákon č. 40/2009 Sb., pokud je v textu uvedeno tr. zákona, je tím rozuměn trestní zákon č. 140/1961 Sb. ve znění účinném v době spáchání trestného činu.

3.1 Přehled případu, provedených důkazů a vydaných rozhodnutí

Obvinění A.T., P.D. a P.S. byli stíháni pro trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákona spáchaného ve spolupachatelství dle § 9 odst. 2 tr. zákona, kterého se měli dopustit tím, „že od přesně nezjištěné doby do 10.11.2007 v B. v garáži a sklepních prostorech pod garáží přechovávali, pro jiného pěstovali celkem 99 rostlin konopí za pomoci technického vybavení – 18 ks sodíkových výbojek, 11 ks tlumivek vč. příslušenství, 12 ks elektrických ventilátorů, 3 ks digitálních teploměrů, elektrických spínacích hodin, uhlíkového filtru, 1 ks respirátoru s filtry, 2 ks plastového rozprašovače, PH metr a PH korektor a dalšího vybavení sloužícího k pěstování jako je hnojivo, přípravky proti hmyzu, přípravek PUFR PH7 a PH4, chlorid draselný, přičemž konopí patří mezi omamné látky zařazené do seznamu IV v příloze č. 3 zákona č. 167/1998 Sb.“

A.T. byl dále stíhán pro trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr.zákona, kterého se měl dopustit tím, že „od přesně nezjištěné doby do dne 10.1.2007 v B. v garáži a sklepních prostorech pod garáží skladoval 10 ks sklenic, které obsahovaly suché plodnice hub rodu Lysohlávka (*Psilocybe* sp., *Strophariaceae*), kdy se jednalo o 228,88 g suchých plodnic, které obsahovaly celkem 1,46g psylocybinu a 0,01g psilocinu, kdy obě tyto látky jsou omamnými látkami uvedenými v příloze č. 4 k zák. 167/1998 Sb., a dále zde přechovával plastový sáček se zeleným rostlinným materiálem, ve kterém byla znaleckým zkoumáním zjištěna suchá jemná drť samičího květenství rostliny rodu konopí o hmotnosti 2,99 g, ve kterém bylo zjištěno 19,8% THC, plastový sáček s neznámou hnědou sypkou látkou, ve které byly znaleckým zkoumáním zjištěny trichomy a ojedinělé fragmenty blizen a listů rostliny rodu konopí o hmotnosti 0,87 g, ve kterém bylo zjištěno 48,9% THC, 6 ks plastových sáčků s neznámou látkou, kdy ve 3 ks sáčku se nacházela pryskyřice z konopí o celkové hmotnosti 13,81 g, a v dalších 2 ks sáčků se nacházelo konopí, dále sklenici s nápisem Davidoff Café, ve které se nacházelo 14,85 g rostlinného materiálu, ve kterém byly zjištěny suché úlomky samičího květenství rostliny rodu konopí s obsahem 19,2% THC, dále sklenici s nápisem Červené zelí s cibulí, ve které se nacházelo 8,09 g rostlinného materiálu, ve kterém byly zjištěny suché úlomky samičího květenství rostliny rodu konopí s obsahem 17,0% THC, celkově tedy přechovával 26,8 g suché rostlinné hmoty rostliny Konopí a 13,81 g pryskyřice z rostliny Konopí, které dohromady obsahovaly 13,29 g THC

přičemž Konopí a pryskyřice z Konopí patří mezi omamné látky zařazené do seznamu IV v příloze č.3 zákona č. 167/1998 Sb., a *-(-)trans- Δ 9-tetrahydrocannabinol*, neboli THC, je uveden jako psychotropní látka v příloze č. 4 k zákonu č. 167/1998 Sb.“

Na všechny tři obžalované byla podána obžaloba, ve které jim bylo kladeno za vinu, že

„I. obvinění A.T., P.D. a P. S. společně

od blíže nezjištěné doby, nejméně od března 2006, do 10. 1. 2007 ve sklepních prostorech pod garáží náležející k domu v B., okres T., pěstovali celkem 102 ks rostlin konopí (*Cannabis L.*, Cannabaceae) v 8 kontejnerech po 12 ks rostlin a 4 ks rostlin v květináčích za pomoci 18 kusů sodíkových výbojek, 11 ks tlumivek včetně příslušenství, 12 ks elektrických ventilátorů, 3 ks digitálních teploměrů, elektrických spínacích hodin, uhlíkového filtru, 1 ks respirátoru s filtry, 2 ks plastového rozprašovače, PH metru a PH korektoru, halogenových výbojek, ventilátorů, radiátorů, časového spínače, vlhkoměru a dalšího vybavení sloužícího k pěstování, jako je hnojivo, přípravky proti hmyzu, přípravek PUFER PH7 a PH4, chloridu draselného, halogenových výbojek, ventilátorů, radiátorů a různých hnojiv, časového spínače, vlhkoměru, přičemž 102 ks rostlin v syrovém stavu poskytlo 7.317,4 gramu suchého rostlinného materiálu, který obsahoval celkem 430,37 gramu (-)-trans- Δ -tetrahydrocannabinolu, Δ 9-THC,

II. obviněný A. T. sám

dne 10. 1. 2007 ve sklepních prostorech pod garáží náležející k domu v B., okres T., měl uloženy v mrazáku lednice 10 ks sklenic s obsahem 228,88 gramů suchých plodnic hub rodu *Lysohlávka* (*Psilocybe sp.*, Strophariaceae), které obsahovaly 1,46 gramu psilocybinu a 0,01 gramu psilocinu, sklenici s nápisem Davidoff Café o obsahu 14,85 gramu rostlinného materiálu, ve kterém byly zjištěny suché úlomky samičího květenství rostliny rodu konopí s obsahem 19,2% THC, sklenici s nápisem červené zelí s cibulí, v níž se nacházelo 8,09 gramů rostlinného materiálu, ve kterém byly zjištěny suché úlomky samičího květenství rostliny rodu konopí s obsahem 17,0% THC, v zásuvce stolu u stěny ve vstupní místnosti měl plastový sáček se zeleným rostlinným materiálem, ve kterém byla znaleckým zkoumáním zjištěna suchá jemná drť samičího květenství rostliny rodu konopí o hmotnosti 2,99 gramu o obsahu 19,8 % THC, plastový sáček s neznámou hnědou sypkou látkou, ve které byly znaleckým zkoumáním zjištěny trichomy a ojedinělé fragmenty blizen a listů rostliny rodu konopí o hmotnosti 0,87 gramů o obsahu 48,9%

THC, dále měl v zásuvce stolu uprostřed u stěny 6 ks plastových sáčků s neznámou látkou, kdy ve 3 ks sáčků (pro účely zkoumání a trestního řízení označeny jako stopy č. 51/a, č. 51/b a č. 51/c) se nacházela pryskyřice z konopí o celkové hmotnosti 13,81 gramu o obsahu 50,1 %, 46,5 % a 50,2 % THC, a v dalších 2 ks sáčků se nacházelo konopí o celkové hmotnosti 3,48 gramu o obsahu 17,4% a 45,8% THC, celkový obsah Δ 9-THC v nalezených rostlinných hmotách a pryskyřičnatých substancích byl 13,29 gramu v 44,09 gramech zajištěných látek, celkově tak bylo zajištěno 443,66 gramu Δ -9THC,

přičemž konopí je uvedeno v příloze č. 3 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, jako látka omamná obsahující tetrahydrokanabinoly, které jsou jako psychotropní látka uvedeny v příloze č. 5 téhož zákona, psylocybin a psilocin jsou omamné látky uvedené v příloze č. 4 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, a k nakládání s výše uvedenými látkami neměli obvinění A. T., P. D. a P. S. žádné zákonné oprávnění.“

Toto jednání kvalifikoval stání zástupce u obviněného A.T. jako trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákona částečně spáchaný ve stadiu pokusu podle § 8 odst. 1 tr. zákona a spáchaný ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zákona (ad. I), částečně dokonaný spáchaný samostatným jednáním (ad II.) a u obviněných P.D. a P.S (ad I.) jako pokus trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 8 odst. 1 tr. zákona k § 187 odst.1, odst. 2 písm. a) tr. zákona spáchaný ve spolupachatelství dle § 9 odst. 2 tr. zákona.

Důkazy, na kterých byla postavena obžaloba:

- obvinění využili svého práva a odmítli k věci vypovídat
- svědek M. uvedl, že garáž před 2 lety pronajal A.T., kterému také povolil užívat prostory pod garáží, klíče od garáže svědek měl, na dveře od sklepa umístil zámky A.T., o pěstování marihuany svědek nic nevěděl, obviněný A.T. hradil řádně elektřinu a opravoval lidem vozidla

- znalecké posudky ohledně zajištěného materiálu
- výsledky moči obviněného A.T. s obsahem 203,9 ng/ml THC
- otisky prstů obviněných P.D. a P.S. na hrnku bílé barvy a hnojivu nalezené ve sklepních prostorech
- protokol o domovní prohlídce a zajištěný materiál
- zpráva ČEZ o odběrech energie

Skutečnost, že obvinění pěstovali rostlinu za účelem výroby omamné a psychotropní látky a za účelem prodeje, vyvodil státní zástupce z množství zabaveného materiálu a způsobu pěstování rostlin, který je náročný na spotřebu elektrické energie a speciálního vybavení. U skutku II. dospěl státní zástupce k závěru, že obviněný A.T. přechovával zajištěný rostlinný materiál pro jiného, výhradně ze zajištěného množství drogy.

Při hlavním líčení konaném ve věci provedl soud tyto důkazy:

výslech obviněných:

- A.T. odmítl vypovídat
- P.D. popřel trestnou činnost a uvedl, že pokud se na místě nacházely jeho otisky prstů (kalendář, hrneček, hnojivo – nalezeny ve sklepě), tak tyto věci možná vzal do ruky, když byl u obviněného A.T. na návštěvě v garáži, kam chodil cca 2 x týdně, občas obviněnému A.T. pomáhal s opravami aut. Uvedl dále, že do garáže chodilo velké množství lidí. O existenci dalších prostor nevěděl.
- P.S. popřel trestnou činnost a uvedl, že k A.T. chodil asi 2x týdně, pomáhal mu opravovat auta. Dále uvedl, že jeho otisk se na láhev s hnojivem a kalendář musel dostat náhodou, zřejmě se jej dotkl v garáži. Potvrdil také, že do garáže chodilo více různých lidí. O existenci dalších prostor nevěděl.

výslech svědků:

- svědek M. vypověděl shodně jako v přípravném řízení, potvrdil, že obviněný A.T. v garáži opravoval auta a jezdily za ním různé osoby. Dále svědek uvedl, že byl většinu času pracovně pryč, že elektřinu hradil on a že časem došlo k nárůstu odběru elektřiny, neboť mu zvedli zálohy. Jak se do garáže dostaly

rostliny a další vybavení, nevěděl, v době, kdy garáž předával do užívání A.T., to v ní nebylo. Neviděl nikoho ani obviněné vcházet do sklepa.

- svědek Š., policista, uvedl, že od anonymního informátora dostali informaci, že v B. ve sklepních prostorách garáže mají tři osoby pěstovat marihuanu. Na základě operativně pátracího šetření ustanovili osoby A.T., P.D a třetí osobu, jejíž jméno si nebyl schopen vybavit. Potvrdil, že se tam nosily pytle s hnojivem, konkrétní osoby však nevedl, stejně jako nebyl schopen poskytnout jména osob, které se na místě pohybovaly, neviděl ani, co osoby uvnitř garáže dělaly.

- jako „svědek-znalec“ byla vyslechnuta znalkyně z oboru písmoznalectví k podanému odbornému vyjádření, ze kterého vyplývalo, že zápisy do kalendáře ohledně zalévání rostlin psali všichni tři obvinění.

Dále bylo provedeno množství listinných důkazů, především zpráva ČEZ o nárůstu spotřeby energie, protokol o domovní prohlídce, výsledky zkoumání moči obviněného A.T.

Na základě těchto důkazů rozhodl Okresní soud v Teplicích dne 14.4.2008 rozsudkem, kterým uznal všechny tři obžalované vinné dle podané obžaloby, kdy u skutku I. změnil popis skutku tak, že oproti obžalobě vypustil za slovy „chloridu draselného“ slova „ halogenových výbojek, ventilátorů, radiátorů a různých hnojiv, časového spínače, vlhkoměru“ a pokračoval, že „za účelem jejich následného sklizení a neoprávněného zpracování do stavu způsobilého ke spotřebě či získání psychotropní látky THC, k čemuž ale nedošlo v důsledku zásahu orgánů činných v trestním řízení, přičemž 102 ks rostlin v syrovém stavu poskytlo 7.317,4 g suchého rostlinného materiálu, který obsahoval celkem 430,37 g (-)-trans- Δ 9-tetrahydrocannabinolu, Δ 9-THC, čímž porušili ustanovení § 24 písm. a) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.“ U skutku číslo II. neprovedl soud žádné změny.

Obviněný A.T. byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 2,5 let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Obžalovaní P.D. a P.S. byli odsouzeni k trestu odnětí svobody v délce trvání 2 let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu 4 let.

Dále byl všem třem obviněným uložen trest propadnutí věci a to 5.626 g rostliny konopí a papírové pytle se stonky po zpracování a obviněnému A.T. trest propadnutí věci a to suchých plodnic hub rodu *Lysohlávka* o hmotnosti 133 g bez obalu, pryskyřice z konopí o hmotnosti 5,5 g bez obalu, jemné drtě z konopí o hmotnosti 435 g bez obalu a konopí o hmotnosti 15 g bez obalu.

Z odůvodnění tohoto rozhodnutí lze vyčíst, že soud při svém rozhodování nepochyboval, že došlo ke spáchání trestného činu, a to zejména na základě protokolu o domovní prohlídce, ze zajištěného materiálu a následných znaleckých posudků, které stanovily druh a obsah omamných a psychotropních látek v materiálu zajištěném při domovní prohlídce. Ohledně doby spáchání vyšel soud ze zprávy ČEZ o období nárůstu spotřeby energie a ze zajištěného kalendáře, kdy oba důkazy shodně ukazují na začátek března 2006.

Ohledně pachatelství vyšel soud u obviněného A.T. z výpovědi svědka M., který uvedl, že prostory pronajal právě A.T. a že A.T. umístil na vstup do garáže zámek, od kterého M. neměl klíče, a A.T. proti tomuto tvrzení svědka nic nenamítal. Nebyly nalezeny stopy po násilném vniknutí do prostor sklepa. „Je tedy vyloučeno, aby se do sklepa dostaly veškeré věci bez vědomí obžalovaného a jeho zapírání případného propůjčení prostor jinému, vezmeme-li v potaz postavení obžalovaného, kterému hrozí spolu se zbylými dvěma spoluobžalovanými trest odnětí svobody v trvání až deseti let, by bylo nelogické a v protikladu k jeho právu na obhajobu.“ Dále soud konstatoval, že na místě činu byly nalezeny otisky prstů, které ovšem nebyly vhodné pro znalecké zkoumání, nicméně není vyloučeno, že patřily obžalovanému, obdobně nalezený profil DNA nebyl vhodný pro individuální identifikaci. U obžalovaného byla v moči nalezena vysoká hladina THC. Ohledně zbylých dvou spoluobviněných vyšel soud z nalezených daktyloskopických stop na hnojivu a kalendáři a dále z odborného vyjádření z oboru kriminalistiky, odvětví kriminalistické expertizy ručního písma, jež bylo podáno ústně, a které označilo jako původce poznámek v kalendáři týkajících se zalévání rostlin všechny tři spoluobviněné (osoba podávající odborné vyjádření však nebyla přibrána jako znalec).

Úmysl obviněných rostliny využít k výrobě omamné a psychotropní látky ve

vztahu ke skutku I. pak soud dovodil především z hydroponního pěstování rostlin, které je velmi nákladné, a bývá využíváno právě z důvodů zvýšení obsahu THC v rostlinách, a dále ze záznamu v kalendáři „vykouřeno“. Ke skutku II. bližší odůvodnění zcela chybí.

Výši trestu odůvodnil soud tak, že A.T. byl v minulosti 2x trestán pro majetkovou trestnou činnost, kdežto P.S. a P.D. jsou osoby dosud netrestané, bez záznamu v evidenci přestupků příslušných obecních úřadů. Z provedených důkazů nemohl soud přihlídnout k podílu jednotlivých spoluobžalovaných na spáchání trestného činu, proto vycházel především z posouzení jejich trestní minulosti, množství a kvality zajištěné látky a toho, že se jedná o měkkou drogu. A.T. dále přitěžovalo, že byl nájemcem předmětných prostor.

Proti tomuto rozsudku podali odvolání všichni tři obvinění do výroku o vině i trestu a státní zástupce do výroku o trestu v neprospěch obviněných. Na základě podaných odvolání zrušil Krajský soud v Ústí nad Labem dle § 258 odst.1 písm. a), b), c) tr.ř. napadený rozsudek a věc vrátil Okresnímu soudu k dalšímu řízení. Okresnímu soudu vytkl, že znalecké posudky přečetl jako listinné důkazy dle § 213 odst. 1 tr.ř., nikoli dle § 211 odst. 1 tr.ř., když obhájkyň A.T. trvala na osobním slyšení zpracovatele posudku z oboru chemicko-fyzikálně-biologického. Dalším pochybením byl výslech zpracovatelky odborného vyjádření z oboru písmoznalectví bez řádného poučení, kdy tato nebyla vyslechnuta ani v postavení svědka, ani v postavení znalce, ačkoli soudu nic nebránilo znalkyni řádně přibrat a nechat podat znalecký posudek přímo do protokolu o hlavním líčení. K námitkám ohledně subjektivní stránky trestného činu a právní kvalifikace se Krajský soud nevyjádřil.

Okresní soud po vrácení věci provedl ve věci tyto důkazy:

- přibral znalkyni z oboru písmoznalectví, která vypracovala písemný znalecký posudek, a následně ji k tomuto vyslechl. Znalkyně opětovně uvedla, že do kalendáře zapisovali všichni tři obvinění.
- vyslechl znalce z oboru chemie, specializace stanovení sušiny a HPCL, a

znalce z oboru chemie, kteří stvrdili posudek podaný písemně.

Na základě doplněného dokazování rozhodl Okresní soud v Teplicích rozsudkem ze dne 20.3.2009 při nezměněném výroku o vině i o uložených trestech.

Tento rozsudek byl odůvodněn shodně jako zrušený rozsudek, ohledně právní kvalifikace pak soud doplnil, že z výpovědi slyšeného znalce taktéž vyplynulo, že hydroponní pěstování rostliny konopí má za účel především navýšit obsah THC v rostlinách. Ke skutku II opět odůvodnění chybí. Ohledně uložených trestů pak soud zopakoval své předchozí odůvodnění.

Proti tomuto rozsudku podali odvolání všichni tři obvinění do výroku o vině i trestu a státní zástupce do výroku o trestu v neprospěch obviněných, tato odvolání byla dle § 256 tr.ř. usnesením ze dne 17.6.2009 zamítnuta.

Krajský soud se ztotožnil se závěry Okresního soudu, kdy uvedl, že vinu obžalovaných jednoznačně prokazují výpovědi svědků M. a Š. a dále znalecké posudky ve věci vypracované. Ohledně skutku II. pak krajský soud uznal, že odůvodnění rozsudku okresního soudu je poněkud stručné, nicméně závěr o vině obviněného A.T. jednoznačně plyne z výpovědi svědka M., který uvedl, že sklep pronajal právě A.T a ten jej opatřil zámky, a že v době předání se ve sklepě žádné věci nenacházely, dále z výpovědí obviněných P.S. a P.D., kteří uvedli, že nalezené věci nejsou jejich. Logickým závěrem poté dle soudu je, že věci náleží obviněnému A.T., což je podpořeno i nálezem THC v moči tohoto obviněného. K právní kvalifikaci krajský soud uvedl, že tato je správná, když na úmysl vyrobit (resp. přechovávat pro jiného ad skutek II.) lze usuzovat především z toho, že jinak by se pachatelům nenavrátila investice do zařízení vložená a že nález již usušeného materiálu (skutek II.) nepřímo prokazuje, k čemu měly rostliny sloužit. „Pěstování pro vlastní spotřebu by sloužilo jak menší množství rostlin, tak jejich nepěstování tímto vysoce intenzivním způsobem.“

Proti tomuto usnesení podali všichni tři obvinění dovolání, o kterém rozhodl Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 4.3.2010 sp. zn. 8 Tdo 204/2010 tak, že zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Teplicích.

Nejvyšší soud přisvědčil námitce obviněných, že nebyly vzaty v úvahu všechny okolnosti významné pro hodnocení materiální stránky pokusu trestného činu podle § 187 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákona, konkrétně okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedené v ustanovení § 187 odst. 2 písm. a) tr. zákona.

Dále dovolací soud uvedl, že „ani dovolací soud nezpochybňuje, že suchý rostlinný materiál získaný z rostlin konopí pod bodem I. o hmotnosti více jak 7.317 gramů, který obsahoval více jak 430 gramů delta9-THC, formálně odpovídá orientačním hodnotám a kvantitativním požadavkům kladeným na „spáchání činu ve větším rozsahu“ ve smyslu pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně (č. 6/2000, č. 2/2006 apod.). To ale v daných souvislostech není nejvýznamnější zjištění; stranou pozornosti hodnotících úvah nelze nechat nejen způsob pěstování, jak na to upozorňuje soud prvního stupně, ale také povahu omamné a psychotropní látky, která se zjevně pohybuje na nižších úrovních nebezpečnosti, nelze pominout, že trestný čin zůstal ve stadiu pokusu, a konečně nebylo ani objasněno a náležitě odůvodněno, zda obvinění drogu vyráběli pro sebe či pro jiného a že tak činili se zjištěným záměrem, apod.“

Ke skutku II Nejvyšší soud uvedl: „Je zjevné, že z formulace skutkové věty výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně nevyplývá právní závěr soudů, že obviněný neoprávněně pro jiného přechovával omamnou a psychotropní látku a že takto popsany skutek je možné posoudit jako dílčí útok trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 tr. zákona. Takový právní závěr nemůže obstát především proto, že popsany skutek neobsahuje žádná relevantní zjištění, jež by se vztahovala ke skutečnosti charakterizující zákonný znak „přechovával pro jiného“, jak

důvodně dovolatel vytkl. Opodstatněný je i jeho úsudek, že za takové situace lze tento skutek posoudit toliko jako trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák.“

Dále Nejvyšší soud upozornil na pochybení ve skutku I, kdy neodpovídá počet zajištěných rostlin (12 kontejnerů po 8 rostlinách a 4 v květináči – 100 rostlin) se součtem provedeným v rozsudku (102 rostlin). Neodpovídalo ani množství zjištěné účinné látky $\Delta 9$ THC.

Dále pak Nejvyšší soud uvádí, že: „Za nejvýznamnější ovšem dovolací soud pokládá, že soud prvního stupně bude muset konfrontovat dosavadní závěry s novou právní úpravou trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy obsaženou v ustanovení § 283 a privilegovanými skutkovými podstatami trestných činů přechování omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 a nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku podle § 285 trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) účinného od 1. 1. 2010. Z pohledu zásad o časové působnosti trestního zákona totiž platí, že trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější (§ 16 odst. 1 tr. zák., § 2 odst. 1 trestního zákoníku). Je zjevné, že právě v oblasti trestního postihu neoprávněného přechovávání omamné a psychotropní látky pro vlastní potřebu (§ 284), jakož i neoprávněného pěstování rostlin konopí pro vlastní potřebu (§ 285) došlo k významnějším změnám, které ve svých důsledcích znamenají příznivější posuzování trestnosti téhož činu. Proto také dovolací soud již kladl důraz na objasnění okolností, jimž se soud prvního stupně nebude moci vyhnout při důsledném posuzování trestnosti činu obviněných podle zákona účinného v době jeho spáchání a podle zákona pozdějšího, tedy trestního zákoníku účinného od 1. 1. 2010.“

Po vrácení věci nechal okresní soud vypracovat znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie, s následujícími otázkami:

1. Jaká je běžná spotřeba uživatele omamné látky konopí, případně psychotropní látky obsahující THC?

2. Představuje zajištěný materiál, tedy 102 ks rostlin konopí množství, které odpovídá běžné spotřebě uživatele, resp. tří uživatelů, omamné látky konopí, případně psychotropní látky obsahující THC?

Znalec na základě dostupné literatury a telefonického průzkumu u uživatelů vypočítal, kolik cigaret by ze zajištěného materiálu bylo možno vyrobit a na kolik denních dávek by toto mohlo vystačit, kdy pro uživatele kouřícího 7 cigaret denně se znalec dostal k 2050 denním dávkám pro cigarety obsahující 30mg účinné látky. Sám znalec však uvedl, že mu není známa konkrétní spotřeba marihuanových cigaret obviněnými a nelze ani vyloučit jiné využití zajištěných rostlin, tudíž údaje uvedené znalcem je nutné brát jako orientační.

Na základě takto doplněného dokazování uznal soud všechny tři obviněné vinnými pro skutky shodné jako v předešlých rozsudcích, s tím, že počet rostlin ve skutku I. snížil na 99. Skutek I. soud kvalifikoval jako trestný čin nedovolené výroby a držení omamné a psychotropní látky a jedu dle § 187 odst. 1 tr.zákona ve stadiu pokusu dle § 8 odst. 1 tr.zákona ve spolupachatelství dle § 9 odst. 2 tr. zákona. Skutek II. soud kvalifikoval jako přečin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 odst. 1 tr. zákoníku. Obžalovanému A.T. byl dle § 187 odst. 1 tr.zákona uložen trest odnětí svobody v délce 2,5 let, pro jehož výkon byl dle § 39a odst. 2 písm. c) tr.zákona zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 55 odst. 1 písm. a) byl obžalovanému uložen trest propadnutí věci a to rostlinného materiálu zajištěného v souvislosti se skutkem II.

Obžalovaným P.D. a P.S. byl dle § 187 odst. 1 tr.zákona uložen trest odnětí svobody v délce trvání 2 let, jehož výkon byl dle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 tr.zákona podmíněně odložen na dobu 4 let, a současně jim a A.T. byl uložen dle § 55 odst. 1 písm. a) tr. zákona trest propadnutí věci a to rostlinného materiálu zajištěného v souvislosti se skutkem I.

V odůvodnění rozsudku soud poté uvedl, že počet rostlin byl opraven dle

protokolu o provedení domovní prohlídky (99), kdy se počet rostlin lišil oproti podané obžalobě (102). Soud však konstatoval, že rozhodující byla váha sušiny a obsah THC v rostlinách a tato se nezměnila. Soud nadále neměl pochybnosti ohledně spáchání činu, toto odůvodnil shodně jako v předchozích rozsudcích. Stejně odůvodnil i závěry o pachatelství.

Při posouzení právní kvalifikace se okresní soud odvolal na rozhodnutí dovolacího soudu a shrnul, že v daném případě lze mít za prokázané, že obžalovaní pěstovali rostliny pro jiného, a to především na základě množství zajištěného materiálu, když z posudku znalce toxikologa vyplynulo, že pro uživatele kouřícího 7 cigaret o obsahu 30mg účinné látky denně by dané množství vystačilo na 2.050 denních dávek, tedy pro tři obviněné na cca 683 denních dávek. Dalším důkazem, který dle soudu podporuje tuto teorii, je, že z výsledku svědka Š. vyplynulo, že o pěstírně získali informace šetřením mezi „toxi“ uživateli. Soud dovodil, že kdyby obžalovaní pěstovali konopí výhradně pro svou potřebu, tak o tom „toxi“ uživatelé nevědí. Dále soud konstatoval, že na místo docházelo větší množství lidí, což rovněž svědčí o distribuci drogy. Okresní soud, vázán právním názorem dovolacího soudu, dospěl k závěru, že dle § 88 odst. 1 tr. zákona je čin nutno posoudit dle § 187 odst. 1 tr. zákona ve stadiu pokusu dle § 8 odst. 1 tr. zákona ve spolupachatelství dle § 9 odst. 2 tr. zákona a neshledal, že je naplněna materiální podmínka dle § 88 odst. 1 tr. zákona, neboť sice množství zajištěné látky 7.317 g a způsob jejího pěstování by odpovídaly pojmu „větší rozsah“, ale samotná povaha této látky jako „měkké drogy“ se pohybuje na nižším stupni společenské nebezpečnosti a není dosud znám jediný případ úmrtí v souvislosti s jejím užíváním a má tzv. opačnou toleranci, tj. při častějším užívání stačí nižší dávky drogy k vyvolání účinků a není tedy nutno dávky zvyšovat.

„S ohledem na shora uvedené byl tedy skutek I. posouzen dle základní skutkové podstaty, a to dle původní právní úpravy, jež zohledňuje na rozdíl od úpravy stávající též stupeň nebezpečnosti jednání pachatelů, přičemž trestní sazba trestu odnětí svobody, jež soud jako jediný možný uvažoval uložit, je v případě nové i původní právní úpravy tatáž, tj. od jednoho roku do pěti let, nepřihlížeje k možnému alternativnímu peněžitému trestu, když jednání

posoudil soud jako pokus výroby, jenž nadto nebyl realizován pro vlastní potřebu.“

K odlišnému závěru došel soud ohledně skutku II, kdy tento samostatně posoudil dle § 16 odst. 1 tr. zákona stejně jako § 2 odst. 1 tr. zákoníku, když na rozdíl od skutku I. nedisponuje důkazy, z nichž by dovodil, že zajištěné drogy sloužily nejen pro potřebu obžalovaného A.T., když se zřejmě jednalo o množství větší než malé, obžalovaný drogy přechovával pro svou vlastní potřebu a použití nové právní úpravy je pro obžalovaného výhodnější, neboť dle § 284 odst. 1 tr. zákoníku hrozí obžalovanému trest odnětí svobody do 1 roku, ale dle § 187a odst. 1 tr. zákona mu hrozil trest odnětí svobody do 2 let, když soud nezohledňoval možnost uložení alternativních trestů, neboť o jejich uložení neuvažoval.

Ohledně výše a druhu uložených trestů soud použil stejného odůvodnění jako v předchozích rozsudcích s tím rozdílem, že vzhledem k společenské nebezpečnosti jednání obviněných ukládal tresty lehce pod polovinou trestní sazby stanovené zákonem, což vzhledem k použité právní kvalifikaci a charakteru jednání obžalovaných považoval za adekvátní.

Odsouzení podali proti tomuto rozsudku odvolání, která však posléze vzali zpět, a rozsudek tak nabyl právní moci.

3.2 Zhodnocení přístupu obecných soudů v daném případě

Domnívám se, že na této věci lze velmi dobře demonstrovat jakýsi „ustálený“ přístup obecného soudu, který přejímá bez bližšího zkoumání obžalobu. Toto je zcela zřejmé především na pochybení v množství zajištěných rostlin, kdy přesto, že při jednání byl proveden důkaz protokolem o provedení domovní prohlídky, tak soud nezaznamenal pochybení státního zástupce v uvedeném počtu rostlin, ba víc, soud ani nepřepočítal (jak nakonec učinil dovolací soud) počet rostlin uváděných v obžalobě. Takovýto přístup soudu je příkře v rozporu s § 2 odst. 5 tr. ř., tedy zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí, tedy porušení zásady

zjištění materiální pravdy.

Druhá zásada, která je v tomto případě zcela zřejmě porušována, pokud se zaměříme na hodnocení důkazů v této věci, je zásada *in dubio pro reo*. Soud při posuzování úmyslu obviněných ohledně dalšího nakládání se získanou psychotropní látkou vyšel ze dvou důkazů – množství zajištěné látky a výslechu svědka Š., policisty, který na věci pracoval. Ohledně svědectví vyslechlého policisty se objevuje otázka, nakolik lze z takového svědectví vycházet, když tento svědek neuvedl jedinou konkrétní osobu, která se na místě zdržovala a kterou by bylo možno k případu vyslechnout. Je zcela běžné, že v obdobných případech jsou ve chvíli, kdy je obžaloba důkazně v tísní, vyslýcháni jako svědci právě policisté, kteří na případu pracovali. Tito poté vypovídají s odkazy na „operativně pátrací šetření“, které přineslo poznatky o daných pachatelích, „anonymní informátory“ či „obecnou znalost“. Trestní řízení je provázáno zásadou bezprostřednosti, která stanoví, že soud má vycházet z důkazů před ním provedených a takových, které pocházejí z pramene co nejbližšího zjišťované skutečnosti. Je zcela zřejmé, že osoba, která se podílela na vyšetřování trestného činu, není osobou zcela nezaújatou, a většinou nemá vědomosti o spáchaném trestném činu z první ruky. Pokud by tomu tak bylo, postačovalo by ve všech případech vyslýchat u soudu pouze vyšetřovatele, kteří by vypověděli, co se o daném činu dozvěděli při vyšetřování. Ač jsou tyto svědci soudem řádně poučeni o následcích křivé výpovědi, toto není možné říci o osobách, mezi kterými bylo provedeno „operativně pátrací šetření“. Proto soud nemůže nikdy vyloučit, že právě tyto řádně nepoučené osoby ve věci nevypovídaly pravdu. Z tohoto důvodu by soud měl velmi zvažovat, nakolik je možno z takovéto svědecké výpovědi vyjít, nakolik tato výpověď spolehlivě podává obraz o skutečnosti.

Druhým důkazem, ze kterého soud vyšel při zjišťování úmyslu pachatele bylo množství zajištěné látky. Soud uzavřel, že toto množství překračovalo denní dávku průměrného konzumenta natolik, že není možné, aby bylo určeno výhradně pro potřeby pachatelů. Zde je nutné se zamyslet nad dvěma otázkami. První z nich je, zda soud, který má posuzovat konkrétní případ, konkrétního

pachatele, může vyjít z údajů pro průměrného konzumenta, či zda by měl vždy vycházet z množství konzumovaného pachateli (zjištěného pomocí jejich výpovědí či svědectví jiných osob) a pouze v tom případě, že se žádným způsobem (a to např. ani vyšetřením moči a následným znaleckým posudkem znalce toxikologa či výsledky svědků) nepodaří zjistit průměrná denní dávka pachatele, vyjít z údajů pro průměrného konzumenta. Druhou otázkou pak je, zda i s ohledem na konstrukci skutkových podstat dle trestního zákona či trestního zákoníku, je vůbec možné usuzovat na úmysl pachatele pouze na základě zjištěného množství dané látky (viz. § 187a odst. 2 tr. zákona či § 284 odst. 3, odst. 4 tr. zákoníku). Je zřejmé, že i zákonodárce počítal s tím, že pachatel může přechovávat omamnou či psychotropní látku ve větším či značném rozsahu. Přístup obecného soudu však v tomto případě aplikaci kvalifikovaných skutkových podstat přímo vylučuje.

Soud v souvislosti s úmyslem pachatelů ještě zmínil, že při vynaložených prostředcích na zařízení pěstírny je zřejmé, že tato byla zřízena s úmyslem látku rozprodat, neboť jinak by se investice nenavrátila. Ani zde není dodržena zásada *in dubio pro reo*, neboť pokud by si obvinění chtěli drogu v daném množství koupit, jistě by vynaložili větší prostředky, než kolik stálo vybavení, elektrická energie a vlastní práce v pěstírně. V daném případě tedy existoval i jiný možný závěr ohledně jednání pachatelů, o tomto však soud vůbec neuvažoval.

Podle trestně právní teorie i praxe vyplývající z judikatury vyšších soudů vyplývá, že vina pachatele musí být prokázána bez důvodných pochybností. Pro spáchání úmyslného trestného činu je nutno prokázat zavinění ke všem znakům skutkové podstaty. O prokázání bez důvodných pochybností je možno mluvit v případě, že existují důkazy přímé, či řetězec důkazů nepřímých, který nepřipouští jiný výklad než vinu pachatele. V daném případě existovaly pouze důkazy nepřímé, ale byl zde jejich nepřerušovaný řetězec, který vedl k jedinému závěru a sice, že drogu pěstovali pro jiného? Je možné hodnotit provedené důkazy, jak to učinil soud prvního stupně – tedy pokud na místě bylo nalezeno více otisků, které však nebyly vhodné pro individuální identifikaci, může soud vyjít ze závěru, že není možné vyloučit, že tyto otisky náležejí obviněnému?

Není tím porušována presumpce nevinny a zásada *in dubio pro reo*?

Dále je nutné připomenout, že dosud není zcela jisté, jak má být hodnoceno jednání pachatele, který pěstuje rostliny obsahující omamnou nebo psychotropní látku. Za platnosti zák. č. 140/1961 Sb. bylo takovéto jednání posuzováno za splnění dalších podmínek jako pokus trestného činu dle § 187 tr. zákona. Pokud však v trestním zákoníku existuje nová skutková podstata, jejímž znakem je přímo pěstování takových rostlin pro vlastní potřebu a jejíž použití je navíc v daném případě zcela zřejmě pro pachatele výhodnější, soudy by měly vždy tuto možnost zvažovat a pouze pokud je bez důvodných pochybností prokázáno, že je čin spáchán s úmyslem látku použít jinak než pro vlastní potřebu, kvalifikovat takové jednání jako pokus k trestnému činu dle § 283 tr. zákoníku (resp. § 187 tr. zákona).

Ostatně nesoulad skutkové věty ve výroku o vině s právním závěrem byl okresnímu i krajskému soudu vytknut přímo ve vztahu ke skutku II., kde je porušení výše uvedeného ještě zřetelnější. U skutku II. soud žádným způsobem nezdůvodnil, jak dospěl k závěru, že nalezený materiál patřil právě obžalovanému A.T., když bylo ve věci prokázáno, že na místo měly přístup i další osoby, které si tam materiál mohly uskladnit, třebaž bez vědomí A.T.

Zajímavá je i úvaha okresního soudu použitá ve všech rozsudcích a sice, že: „Je tedy vyloučeno, aby se do sklepa dostaly veškeré věci bez vědomí obžalovaného a jeho zapírání případného propůjčení prostor jinému, vezmeme-li v potaz postavení obžalovaného, kterému hrozí spolu se zbylými dvěma spoluobžalovanými trest odnětí svobody v trvání až deseti let, by bylo nelogické a v protikladu k jeho právu na obhajobu.“ Takovéto závěry jsou přímo v rozporu se zásadou presumpce nevinny a s právem na obhajobu, neboť využití práva nevypovídat dle § 33 odst. 1 tr. řádu nemůže být obviněnému počítáno k tíži.

Ani v otázce právní kvalifikace nelze zcela souhlasit s okresním soudem.

U skutku I. bylo v první řadě rozhodující k jakému skutkovému závěru soud dospěje. Poté bylo na soudu, aby zvážil, který zákon je pro obžalované výhodnější. Soud dospěl ke skutkovému závěru, že obvinění pěstovali konopí

pro jiného a následně k právnímu závěru, že výhodnější je pro pachatele užití právní kvalifikace dle zákona č. 140/1961 Sb., účinného ke dni spáchání činu a to z důvodu, že ačkoli je po formální stránce naplněn znak „ve větším rozsahu“, s ohledem na charakter dané látky není dána materiální podmínka ve smyslu § 88 odst.1 tr. zákona.

Zajištěná vypěstovaná droga obsahovala 5,88% účinné látky Δ -9THC (v 7.317g se nacházelo 430,37g Δ -9THC). Vzhledem k tomu, že u hydroponně pěstovaných rostlin je možné dosáhnout koncentrace účinné látky v rostlině i 20%, lze říci, že se nejednalo o příliš kvalitní materiál. Zakázáno je pěstování konopí o obsahu 0,3% Δ -9THC a vyšším. Je otázkou, zda takovýmto rozhodnutím soud nezaložil svým způsobem nebezpečný precedent. Dle pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 6/2000 je množství větší než malé pro THC 0,3 g, větší rozsah 7,5g THC. V posuzovaném případě bylo zajištěno 430,37g tedy 57x víc účinné látky, než bylo požadováno pro naplnění znaku ve větším rozsahu. V zajištěných rostlinách byla koncentrace účinné látky téměř 20x vyšší, než stanovuje zákon č. 167/1998 Sb. Při zhodnocení všech těchto skutečností se jeví závěr okresního soudu o nebezpečnosti činu pro společnost jako diskutabilní.

Dle trestního zákoníku a současné soudní praxe (usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 6 Tdo 42/2011 a usnesení ze dne 15.6.2011 sp. zn. 7 Tdo 795/2011), je pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty nutné spáchat čin „ve značném rozsahu“, což s ohledem na nařízení vlády č. 467/2009 Sb. činí u marihuany (resp. THC) množství asi 375 g (1,5 g je množství „větší než malé“, násobek vyplývající z dosavadní praxe pro získání „většího rozsahu“ je 25, z čehož vyplývá, že pro „větší rozsah“ je potřeba alespoň 37,5g látky, desetinásobek je potřeba použít pro získání „značného rozsahu“). Dále je nutno zvažovat všechny další okolnosti případu jak vyplývá z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.5.2010 sp. zn. 8 Tdo 463/2010. Vzhledem ke všem dalším okolnostem případu (zajištěná látka nebyla příliš kvalitní, čin nebyl dokonán) je zřejmé, že zde nejsou takové skutečnosti, které by spáchání činu ve „značném rozsahu“ naplnily při množství zajištěné látky, které sice překračuje hranici značného rozsahu, ale nijak výrazně. Trestní zákoník umožňuje uložení více

alternativních trestů. Soud navíc vůbec při ukládání trestů neuvažoval o době, která uplynula od spáchání trestného činu, ani o způsobu života obviněných během této doby. Ze spisového materiálu vyplývá, že obvinění měli minimální vinu na délce procesu, když věc byla 2x vrácena okresnímu soudu z důvodu podání opravného prostředku.

Ohledně ukládání trestu zde sice trestní zákoník v § 43 odst. 1 stanoví možnost zvýšení trestní sazby v případě ukládání úhrnného trestu, tento byl však ukládán pouze obžalovanému A.T. a zvýšení nepřicházelo v úvahu.

Ze všech nastíněných důvodů se domnívám, že zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník je pro všechny tři obviněné výhodnější než trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění účinném ke dni spáchání činu, a to s ohledem na celkový výsledek trestnosti posuzovaného jednání.

Ohledně skutku II nelze souhlasit s právní kvalifikací použitou okresním soudem. Trestný čin dle § 284 trestního zákoníku má dvě základní skutkové podstaty. Skutková podstata dle odst. 1 spočívá v přechovávání omamné látky konopí, pryskyřice z konopí nebo psychotropní látky obsahující THC v množství větším než malém. Skutková podstata dle odst. 2 spočívá v přechovávání jiné omamné či psychotropní látky nebo jedu než je uvedena v odst. 1 v množství větším než malém. Obviněný přechovával 13,29g Δ-9THC a 1,46 gramu psilocybinu a 0,01 gramu psilocinu což jsou, vyjma psilocinu, množství přesahující množství větší než malé dle vyhl. č. 467/2009 Sb. Současně se jednalo o množství větší než malé a v případě THC dokonce o „větší rozsah“ dle pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 6/2000. Není však správné kvalifikovat jednání pouze dle § 284 odst. 1 tr. zákoníku, když A.T. přechovával dle skutkové věty rovněž usušené plodnice houby lysohlávka, neboť tímto naplnil i druhou základní skutkovou podstatu dle § 284 odst. 2 tr. zákoníku. Soud tak vyšel z nesprávné úvahy, že dle nové právní úpravy hrozí obviněnému trest odnětí svobody do 1 roku, kdežto podle staré do 2 let. Pokud by skutek byl správně kvalifikován, hrozící trest odnětí svobody by byl dle nové právní úpravy do 2 let, dle staré 1 rok až 5 let.

3.3 Zhodnocení přístupu obecných soudů obecně

Z definice trestného činu uvedené v § 13 odst. 1 trestního zákoníku vyplývají dvě podmínky, které musí jednání pachatele současně splňovat, aby bylo možné dané jednání pachatele označit za trestný čin. První z podmínek je protiprávnost takového jednání, druhá podmínka stanoví, že takový čin musí vymezovat znaky uvedené v trestním zákoně. Typové znaky trestného činu jsou objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka.

Lze říci, že ohledně objektu trestných činů nevznikají v praxi příliš velké problémy.

Subjektivní stránka trestného činu je soudy a orgány činnými v trestním řízení obecně ne vždy detailně zkoumána, soudy mají tendenci přejímat stanovisko orgánů policie a státního zastupitelství a nahrazovat dokazování subjektivní stránky trestného činu pouze znaky objektivní stránky. Soudy rovněž nezkoumají v daných případech motivaci pachatele. Málokterý soudce zvažuje možnost závislosti na návykových látkách jako jeden z důvodů spáchání trestné činnosti. Nemůže tak využít všechny možnosti, které mu trestní zákon ohledně takového pachatele dává (např. uložení ochranného léčení). Ohledně nedostatečného zkoumání subjektivní stránky trestného činu lze uvést další příklad, kdy soud v prvním stupni odsoudil majitele nemovitosti, který ji pronajal za účelem skladování textilního zboží a poté co zjistil, že v místnostech probíhá neoprávněné pěstování rostliny konopí, se toto snažil zničit. Policie zajistila částečně zetlelé rostliny v odpadkových pytlích, věc však byla přesto obžalována, a až na základě rozhodnutí odvolacího soudu byl pachatel obžaloby zproštěn. Obdobný byl případ majitele nemovitosti, který byl obžalován, neboť v této nemovitosti byla zajištěna „pěstírna“ konopí. Okresní soud majitele odsoudil přesto, že v případě bylo prokázáno, že majitel nemohl vědět o zvýšeném odběru elektrické energie (pachatelé zřídili černý odběr), přes existenci platné nájemní smlouvy a přes to, že bylo prokázáno, že majitel se zdržoval v jiném městě a do nemovitosti neměl přístup.

Bylo by možné shrnout, že soudy mnohdy subjektivní stránku „předpokládají“ a obviněného tak staví do pozice, kdy musí svou nevinu prokazovat.

Ohledně dokazování naplnění objektivní stránky je nutno poukázat na nedokonalou práci policie, která málokdy zajistí všechny v úvahu připadající důkazy. S ohledem na délku přípravného řízení, kdy je nutno vyčkat na všechna odborná vyjádření, pak soud nemůže pochybení policie napravit a dostává se tak do důkazní nouze. V případech „pěstíren“ se policie často omezí na zajištění nalezeného materiálu a vyjádření poskytovatele elektrické energie či vody o nárůstu spotřeby. Málokdy jsou zjištěni svědci, kteří se na daném místě či v jeho okolí pohybovali a mohli by tak poskytnout informace o pachatelích. V případě distribuce omamných a psychotropních látek pak bývá nejčastějším problémem zajištění svědků, neboť se jedná o osoby užívající drogy, osoby „na pohybu“ a po většinu času pod vlivem návykové látky. Takovéto osoby mnohdy své výpovědi mění, uvádějí, že si na předchozí výsledky nepamatují, či že v danou dobu byly natolik pod vlivem návykové látky, že nevědí, co se s nimi dělo.

V poslední řadě je zde téměř alarmující neznalost rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, což je zřetelně vidět na ilustrovaném případě. S ohledem na zák. č. 40/2009 Sb. se vyskytuje stále velké množství případů, kdy jsou zejména pojmy „větší rozsah“ a „značný rozsah“ posuzovány v rozporu se stávající judikaturou.

V případech pěstování marihuany se autorka rovněž setkala s pachateli, kteří soudu tvrdili, že nevědí, jak vypadá rostlina marihuany (jednalo se především o občany Vietnamu), a že o rostliny se starali z důvodu, že je k tomuto najala další osoba. Soud bez toho, aby jejich vyjádření jakkoli zkoumal, rozhodl o jejich vině přesto, že bylo prokázáno, že se jedná o pouhé „zahradníky“. I v odůvodnění rozsudků poté chyběly jakékoli úvahy soudu o možném skutkovém omylu či proč tvrzení pachatelů neuvěřil.

Ohledně ukládaných trestů se soudy téměř vždy omezují na trest odnětí svobody či podmíněné potrestání a to i v případech méně závažné trestné činnosti. V případech ohrožení pod vlivem návykové látky pak nejčastěji ukládají trest zákazu činnosti v kombinaci s trestem odnětí svobody podmíněně odloženým. Možnost uložení ochranného léčení není soudy téměř vůbec využívána. Domnívám se, že by bylo vhodné, aby se soudy především

u pachatelů, kteří jsou současně uživateli návykových látek, vždy zabývaly možností uložení ochranného léčení. Současně by u méně závažné trestné činnosti bylo vhodné využívat více alternativních trestů.

4. Trestní sankce

Trestní sankce pomáhají dosáhnout účelu trestního práva, jsou hmotněprávní reakcí státu na spáchaný trestný čin. Druhy trestních sankcí, které umožňuje uložit zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jsou vyjmenovány v § 36. Jedná se o tresty a ochranná opatření. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže rozeznává tři druhy opatření – trestní, ochranná a výchovná. V § 52 trestního zákoníku jsou stanoveny jednotlivé druhy trestů, § 98 trestního zákoníku vyjmenovává druhy ochranných opatření. Výchovná opatření jsou uvedena v § 15 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Krom trestních sankcí a ochranných opatření může soud uložit v některých případech přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 48 odst. 4 trestního zákoníku, zejména podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona, podrobit se vhodným programům psychologického poradenství, zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku, veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.

4.1 Ukládání sankcí

Ačkoli to není v zákoně vysloveně vyjádřeno, při ukládání sankcí by měl být brán zřetel především na naplnění účelu trestu, trest by měl odpovídat požadavkům ochrany společnosti před pachateli trestných činů, individuální represí a individuální a generální prevencí. Při ukládání trestů a ochranných opatření musí soud přihlídnout zejména k povaze a závažnosti trestného činu

(způsob spáchání, následky, okolnosti spáchání trestného činu, míra zavinění, pohnutka pachatele, jeho záměr či cíl), k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy. Dále soud přihlédne k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný, též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele. Soud dále přihlíží k existenci polehčujících či přitěžujících okolností, k době, která od spáchání trestného činu uplynula, případně změně situace a k délce trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouho, kdy soud zohlední význam trestního řízení pro pachatele, a případně nakolik pachatel přispěl k průtahům v trestním řízení.

Při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud u spolupachatelů též k tomu, jakou měrou jednání každého z nich přispělo ke spáchání trestného činu, u organizátora, návodce a pomocníka též k významu a povaze jejich účasti na spáchání trestného činu a u přípravy k zvláště závažnému zločinu a u pokusu trestného činu též k tomu, do jaké míry se jednání pachatele k dokonání trestného činu přiblížilo, jakož i k okolnostem a k důvodům, pro které k jeho dokonání nedošlo.

V případě, že soud ukládá několik druhů trestů vedle sebe, nesmí porušit pravidla, která vylučují takovou kumulaci trestů.

4.1.1 Trestný čin Podání alkoholu dítěti dle § 204 trestního zákoníku

Dle zvláštní části trestního zákoníku je možné za tento trestný čin uložit trest odnětí svobody až na jeden rok. Vzhledem k tomu, že se jedná o přečin, je možné uložit většinu alternativních trestů – včetně trestu domácího vězení, obecně prospěšných prací či peněžitý trest. Pokud se bude jednat o pachatele, který tento přečin spáchal v souvislosti s výkonem činnosti (např. hostinský),

bude na místě uložit trest zákazu činnosti. Z konstrukce tohoto trestného činu lze vyvodit, že se typově nejedná o příliš závažný trestný čin, především s ohledem na hrozící trest odnětí svobody, a proto většinou nebude na pachatele nutné působit nepodmíněným trestem odnětí svobody. Takový trest by bylo na místě uložit pouze v případě, že by se pachatel dopouštěl takového jednání opakovaně či by se jednalo o souběh trestných činů.

tabulka 3 – Trestný čin dle § 204 odsouzení pachatelé

odsouzeno osob	14
odnětí svobody do 1 roku nepodmíněně	1
odnětí svobody podmíněně	12
upuštěno od potrestání	1

Zdroj: Statistická ročenka kriminality rok 2010, Ministerstvo spravedlnosti, str. 545

4.1.2 Trestný čin Ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku

Dle zvláštní části trestního zákoníku je možné za tento trestný čin uložit v základní skutkové podstatě trest odnětí svobody až na jeden rok, peněžitý trest nebo trest zákazu činnosti. V kvalifikované skutkové podstatě lze uložit trest odnětí svobody na šest měsíců až tři léta, peněžitý trest nebo zákaz činnosti.

S ohledem na konstrukci tohoto trestného činu bude většinou na místě ukládat především trest zákazu činnosti, neboť ze skutkové podstaty tohoto trestného činu vyplývá, že je přímo spojen s výkonem určité činnosti. Tento názor byl mnohokrát judikován, viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu SR 6 Tz 11/76, 6 Tz 24/77, 6 Tz 72/77. Neuložení tohoto trestu by mělo být výjimkou odůvodněnou mimořádnými okolnostmi případu, a u takového pachatele, který se jako řidič ještě nedostal do rozporu se zákonem, nebo okolnostmi blížeji se podmínkám krajní nouze (Nejvyšší soud ČR 7 Tz 17/89). Na druhou stranu pachatel, který je uznán vinným pomoci k trestnému činu ohrožení pod vlivem

návykové látky, by neměl být postižen trestem zákazu činnosti (rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 53/65.3).

V případě opakování takovéto trestné činnosti je na místě na pachatele působit nepodmíněným trestem odnětí svobody a trestem zákazu činnosti na delší dobu (Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR 7 Tz 109/81). Uložení nepodmíněného trestu bude také na místě, pokud pachatel zaviní dopravní nehodu se závažnými následky, nebo z místa dopravní nehody ujede, aniž by poskytl zraněným pomoc. Zde však již většinou půjde o souběh několika trestných činů. Ukládání trestů za tento trestný čin řeší stanoviska trestního kolegia NS ČSR Tpj 127/77 a Tpj 75/89, ze kterých je možné vycházet i dnes.

V případě, že se jedná o pachatele, který se oddává zneužívání návykových látek, je na místě zvážit, zda by současně nebylo vhodné takovému pachateli uložit ochranné léčení dle § 99 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku.

Vzhledem k tomu, že tato trestná činnost je páchána pod vlivem návykových látek, bylo by rovněž na místě ukládat pachateli přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu § 48 odst. 4 trestního zákoníku, pokud soud ukládá takový druh trestu, který toto umožňuje.

Tabulka 4 – Trestný čin dle § 274 odsouzení pachatelé

odsouzeno	8919
odnětí svobody nepodmíněně do 1 roku	177
odnětí svobody nepodmíněně od 1 do 5 let	59
odnětí svobody nepodmíněně od 5 do 15 let	1
odnětí svobody podmíněně odložené	6570
domácí vězení	12
obecně prospěšné práce	494
zákaz činnosti	265
peněžitý trest	1317
upuštěno od potrestání	12
uloženo více trestů	8542
- zákaz činnosti	8388
- peněžitý trest	706
ochranné léčení protialkoholní	4

Zdroj: Statistická ročenka kriminality rok 2010, Ministerstvo spravedlnosti, str. 687

4.1.3 Trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku

Konstrukce tohoto trestného činu je zajímavá z toho důvodu, že v základní skutkové podstatě se jedná o přečin (neboť jde o úmyslný trestný čin, za který je možno uložit trest odnětí svobody v rozmezí jednoho až pěti let, nebo peněžitý trest). V základní skutkové podstatě je tedy především na soudech, aby zvážili, jakým trestem je na pachatele nutno působit. Tato skutková podstata totiž zahrnuje jak jednání pachatele narkomana, který drogu poskytne jinému z důvodu nikoli zjištěných, tak takového pachatele, který distribucí drog získává prostředky pro nákup drogy pro vlastní potřebu, ale rovněž zde budou pachatelé, kteří drogy prodávají či s nimi jinak nakládají výlučně za účelem zisku. Každé z těchto jednání má jistě jinou škodlivost pro společnost. Zatímco u prvního pachatele bude na místě zvažovat především jeho léčbu a znovuzачlenění do společnosti, u druhého bude zřejmě na místě uvažovat jak o léčbě tak o trestu, který by jej citelně upozornil na nezákonnost jeho počínání, u třetího pachatele je nutno především působit represivně. U základní skutkové podstaty tedy bude na místě široce využívat alternativních trestů nespojených s odnětím svobody a důsledně zvažovat možnosti ukládání ochranného léčení dle § 99 odst.2 písm. b) u těch pachatelů, kteří splňují podmínky jeho uložení. V tomto bodě je na místě poznamenat, že soudy tuto možnost příliš nezkoumají, zaměřují se více na represivní působení na pachatele, než na jeho uzdravení a návrat do společnosti. Stejně tak je na místě zvažovat uložení přiměřených omezení a povinností v případech, kdy to zákon umožňuje. Ani tato možnost nebývá soudy příliš využívána.

Trest propadnutí věci, finanční hotovosti, není možné uložit, pokud pachatel drogu „pouze“ přechovával, neboť z tohoto automaticky neplyne zjištěný motiv (rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 579/2010).

V kvalifikovaných skutkových podstatách je tento trestný čin zvláště závažným

zločinem. V druhém odstavci je možné uložit trest odnětí svobody od dvou do desíti let nebo propadnutí majetku. Propadnutí majetku bude na místě ukládat především pachatelům, kteří se trestného jednání dopustili za účelem zisku. Z praxe však vyplývá, že mnoho pachatelů tohoto trestného činu nedisponuje takovým majetkem, aby jim bylo možné trest uložit a současně naplnit účel trestu. Jedná se o osoby nemajetné, či osoby závislé na návykových látkách, které jsou stíhány pro opakování trestné činnosti. Pokud se pachatel dopustí jednání kvalifikovaného dle odst. 2, je ještě možné zvažovat uložení podmíněného trestu odnětí svobody, či podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem. Pokud je jednání kvalifikováno podle přísnějšího zákonného ustanovení, bude většinou pachateli ukládán trest odnětí svobody.

Z konstrukce této skutkové podstaty je zřejmé, že se jedná o společensky velmi závažnou trestnou činnost. V případě pachatelů cizinců tak bude ve většině případů rovněž ukládán trest vyhoštění. Pokud bude zajištěná omamná nebo psychotropní látka, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekurzor nebo jed, bude nutné uložit trest propadnutí věci, pokud bude možné zjistit majitele těchto látek, nebo zabrání věci či jiné majetkové hodnoty. Druhá varianta připadá v úvahu zejména v případě „pěstíren“ konopí, kdy se pachatelé hájí tím, že jsou na místě zavřeni, byla jim slíbena práce a oni ani nevědí, o jaké rostliny pečovaly. Pak není možné spolehlivě učinit závěr o majiteli rostlin a zařízení k jejich pěstování, a proto nebude možné uložit trest propadnutí věci. Bude rovněž na místě rozhodovat o propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty či o zabrání věci v případě nálezů finanční hotovosti či zařízení k výrobě drog. Soudy vyslovují tento trest i ve vztahu k mobilním telefonům či jiným prostředkům prokazatelně použitým k páčání trestné činnosti.

Tabulka 5 – Trestný čin dle § 283 odsouzení pachatelé

odsouzeno	855
odnětí svobody nepodmíněně do 1 roku	33
odnětí svobody nepodmíněně od 1 do 5 let	207
odnětí svobody nepodmíněně od 5 do 15 let	13

odnětí svobody podmíněně odložené	534
domácí vězení	1
obecně prospěšné práce	34
zákaz činnosti	0
peněžitý trest	9
uloženo více trestů	350
- zákaz činnosti	21
- peněžitý trest	7
upuštěno od potrestání	19
ochranné léčení protialkoholní	0
ochranné léčení protitoxikomanické	34
ochranná výchova	1

Zdroj: Statistická ročenka kriminality rok 2010, Ministerstvo spravedlnosti, str. 705

4.1.4 Trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 trestního zákoníku

Tento trestný čin postihuje přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu pro vlastní potřebu. Z jeho konstrukce je zřejmé, že takové jednání není vnímáno jako natolik společensky závažné. Obě základní skutkové podstaty a kvalifikovaná skutková podstata ve třetím odstavci jsou přečiny, kvalifikovaná skutková podstata ve čtvrtém odstavci je poté zločinem. Na pachatele tohoto trestného činu bude většinou vhodné působit především výchovnými tresty, nespojenými s odnětím svobody, v případě, že užívání návykové látky má u něj charakter závislosti, je na místě uložit pachateli ochranné léčení ve smyslu § 99 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku. Vždy by měl být uložen trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty ve vztahu k přechovávané látce, neboť pachatel ji musí přechovávat pro svou potřebu, z čehož vyplývá, že je jejím majitelem.

Z odůvodnění některých rozhodnutí vyplývá, že zvláště kvalifikované skutkové podstaty těchto trestných činů je na místě aplikovat, pokud se pachateli nepodařilo jednoznačně prokázat úmysl omamnou nebo psychotropní látkou

nebo jed dále distribuovat. V takovém případě bude na místě, s ohledem na množství zajištěné látky, zvážit uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Tabulka 6 – Trestný čin dle § 284 odsouzení pachatelé

odsouzeno	110
odnětí svobody nepodmíněně do 1 roku	10
odnětí svobody nepodmíněně od 1 do 5 let	7
odnětí svobody nepodmíněně od 5 do 15 let	2
odnětí svobody podmíněně odložené	76
obecně prospěšné práce	4
peněžitý trest	4
uloženo více trestů	79
- zákaz činnosti	2
upuštěno od potrestání	2
ochranné léčení protialkoholní	0
ochranné léčení protitoxikomanické	2

Zdroj: Statistická ročenka kriminality rok 2010, Ministerstvo spravedlnosti, str. 707

4.1.5 Trestný čin Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 trestního zákoníku

Vzhledem k tomu, že se zákonodárce snažil tímto trestním činem postihnout zejména samozásobitele, jejichž jednání není vnímáno jako příliš závažné, je tento trestný čin v základních i kvalifikovaných skutkových podstatách přečinem. Na pachatele bude tedy na místě působit výchovnými tresty, trestem propadnutí věci ve vztahu k pěstovaným rostlinám a použitému příslušenství, a dále bude na místě zvažovat uložení ochranného léčení či přiměřených omezení a povinností tak, aby pachatel upustil od dalšího páchaní trestné činnosti, zbavil se závislosti na návykových látkách a byl mu umožněn návrat do společnosti.

Nepodmíněný trest odnětí svobody bude zřejmě na místě ukládat pachatelům,

kteří se takového jednání dopustili opakovaně, či pachatelům, kteří se jí dopouštějí ve velké míře.

Tabulka 7 – Trestný čin dle § 285 odsouzení pachatelé

odsouzeno	35
odnětí svobody nepodmíněně od 1 do 5 let	1
odnětí svobody podmíněně odložené	27
domácí vězení	1
obecně prospěšné práce	5
peněžitý trest	1
uloženo více trestů	29

Zdroj: Statistická ročenka kriminality rok 2010, Ministerstvo spravedlnosti, str. 709

4.1.6 Trestný čin Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu dle § 286 trestního zákoníku

Tento trestný čin je v základní skutkové podstatě přečinem, ve kvalifikované poté zvláště závažným zločinem. Je zřejmé, že na rozdíl od předchozích dvou trestných činů se jedná o závažnější jednání pachatele. Na pachatele činu kvalifikovaném v základní skutkové podstatě bude zřejmě vhodné působit výchovným trestem, jak naznačuje konstrukce tohoto trestného činu, neboť je možné uložit trest odnětí svobody až na pět let, zákaz činnosti, peněžitý trest nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Krom těchto trestů je na místě zvažovat uložení trestu obecně prospěšných prací. Zákaz činnosti bude vhodné uložit pachateli, který ke spáchání trestného činu využil možnosti plynoucí například z jeho zaměstnání.

Trestem odnětí svobody na dvě léta až deset let je postihováno jednání, které naplňuje znaky kvalifikované skutkové podstaty. Krom tohoto trestu bude na místě zvážit uložení trestu postihujícího majetek pachatele v případě, že se činem snažil získat majetkový prospěch. Dále bude zřejmě na místě uložit trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, případě její zabrání, pokud se majitele nepodaří zjistit.

Tabulka 8 – Trestný čin dle § 286 odsouzení pachatelé

odsouzeno	70
odnětí svobody nepodmíněně do 1 roku	11
odnětí svobody nepodmíněně od 1 do 5 let	19
odnětí svobody nepodmíněně od 5 do 15 let	1
odnětí svobody podmíněně odložené	35
obecně prospěšné práce	3
uloženo více trestů	44
- zákaz činnosti	5
- peněžitý trest	1
upuštěno od potrestání	1
ochranné léčení protialkoholní	0
ochranné léčení protitoxikomanické	1

Zdroj: Statistická ročenka kriminality rok 2010, Ministerstvo spravedlnosti, str. 711

4.1.7 Trestný čin šíření toxikomanie dle § 287 trestního zákoníku

Trestný čin šíření toxikomanie je v základní skutkové podstatě přečinem, za který je možné uložit trest odnětí svobody do tří let nebo zákaz činnosti. Rovněž jednání naplňující znaky kvalifikované skutkové podstaty v druhém odstavci je přečinem. Za tato jednání bude možné ukládat především tresty výchovné, nespojené s odnětím svobody, pouze v případě recidivy nebo rozsáhlého jednání pachatele bude nutné působit trestem nepodmíněným. Pokud se bude jednat o pachatele, který sám návykové látky užívá, bude na místě zvážit uložení ochranného léčení či přiměřených omezení a povinností v případech, kdy to zákon umožňuje. Pokud se pachatel dopustí zločinu dle odst. 3, je možné mu za jeho jednání uložit trest odnětí svobody od dvou do osmi let. V případě ojedinělého útoku proti zájmům chráněným zákonem a pokud se bude jednat o osobu netrestanou, bude ještě možné ukládat trest výchovný (podmíněný trest odnětí svobody či podmíněný trest odnětí svobody

s dohledem), v případě opakovaného jednání či jednání rozsáhlého je již na místě působit trestem nepodmíněným. Pokud dojde k zajištění věcí sloužících k aplikaci návykové látky, či jiných souvisejících věcí (např. různé návody), bude na místě rozhodovat o jejich propadnutí či zabrání.

Tabulka 9 – Trestný čin dle § 287 odsouzení pachatelé

odsouzeno	2
odnětí svobody nepodmíněně od 1 do 5 let	1
odnětí svobody podmíněně odložené	1
uloženo více trestů	1

Zdroj: Statistická ročenka kriminality rok 2010, Ministerstvo spravedlnosti, str. 713

4.1.8 Trestný čin opilství dle § 360 trestního zákoníku

Jak již bylo řečeno v kapitole o právní úpravě, konstrukce tohoto trestného činu je z hlediska ukládání trestů ojedinělá. Pachateli hrozí postih od tří do desíti let, avšak v případě, že se dopustí činu jinak trestného, za který zákon ukládá trest mírnější, bude postihnut tímto trestem. Jedná se tedy o zvláště závažný zločin, který ovšem s ohledem na konkrétní případ může být i přečinem. Na prvopachatele takového činu bude zřejmě vhodné působit trestem výchovným, nespojeným s odnětím svobody. Avšak z konstrukce tohoto trestného činu je zřejmé, že v případě závažných následků nebo u pachatele již trestaného bude i u tohoto trestného činu na místě zvažovat uložení trestu nepodmíněného. Uložení trestu zákazu činnosti zřejmě nebude většinou na místě, protože jednání, které je postihováno, je samotné uvedení se do stavu nepřičetnosti a takovéto jednání zpravidla nebude spácháno v souvislosti s výkonem nějaké činnosti. Jednání ve stavu nepřičetnosti, byť by s takovou činností souviselo, není zaviněné.

Tabulka 10 – Trestný čin dle § 360 odsouzení pachatelé

odsouzeno	14
-----------	----

odnětí svobody nepodmíněně do 1 roku	1
odnětí svobody nepodmíněně od 1 do 5 let	3
odnětí svobody podmíněně odložené	9
obecně prospěšné práce	1
uloženo více trestů	2
ochranné léčení protialkoholní	1
ochranné léčení protitoxikomanické	1

Zdroj: Statistická ročenka kriminality rok 2010, Ministerstvo spravedlnosti, str. 853

5. Judikatura vyšších soudů

V této kapitole jsou uvedena rozhodnutí vyšších soudů, která jsou pro posuzování naplnění skutkové podstaty daného trestného činu z pohledu autorky práce zajímavá či důležitá. Nejedná se tedy o vyčerpávající seznam všech rozhodnutí, která byla na dané téma vyššími soudy vynesena, toto ani nebylo záměrem.

Soudní rozhodnutí jsou řazena dle trestných činů, jak je zná zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Vzhledem k tomu, že skutkové podstaty trestných činů uvedených v zákoně č. 140/1961 Sb., lze nalézt i v trestním zákoníku, jsou tato rozhodnutí přiřazena k odpovídajícímu trestnému činu podle trestního zákoníku.

5.1 Trestný čin Ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku

U trestného činu Ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku (dříve § 201 trestního zákona č. 140/1961 Sb.) je nutné prokázat, že se pachatel nacházel ve stavu vylučujícím způsobilost k dané činnosti. Prokázání této skutečnosti je základním předpokladem pro uznání viny pachatele a k této otázce existuje poměrně rozsáhlá judikatura. Soudy se musely především vypořádat s argumentací obviněných, že se v jejich případě nepodařilo objektivně prokázat hladinu alkoholu v krvi.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 202/2009

1. Trestní stíhání obviněného řidiče motorového vozidla pro trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 TrZ není vyloučeno ani v případě, jestliže se nepodařilo objektivně (tj. odběrem a vyšetřením krve) zjistit přesné množství alkoholu v krvi řidiče v době jízdy. Citované ustanovení totiž podmiňuje trestní odpovědnost stavem, který vylučuje způsobilost

k výkonu zaměstnání nebo k jiné činnosti, při nichž by mohl pachatel ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Na takový stav lze sice usuzovat především z množství (hladiny) alkoholu v krvi řidiče, ale není-li tento údaj k dispozici, je možné a nutné stav vylučující způsobilost vyvodit ze souhrnu ostatních okolností, za nichž byla jízda řidiče motorového vozidla uskutečněna, např. z druhu a množství alkoholických nápojů požitých před jízdou řidičem, z doby, kdy k požití došlo, ze způsobu jízdy, z celkového chování řidiče před nehodou i po ní apod. K tomu musí orgány činné v trestním řízení opatřit a provést všechny vhodné a potřebné důkazy (§ 2 odst. 5 TrŘ) a odpovídajícím způsobem je zhodnotit jednotlivě i v souhrnu (§ 2 odst. 6 TrŘ).

2. Vedle svědeckých výpovědí, lékařských zpráv či znaleckého posudku může být jedním ze souhrnu důkazů (byť nikoli jediným), jimiž lze prokázat stav vylučující způsobilost pachatele k výkonu činnosti podle § 201 TrZ, též výsledek dechové zkoušky, zejména pokud byla tato zkouška provedena přístrojem, který umožňuje kvantifikovat množství požitého alkoholu. Výsledek dechové zkoušky není možné bez dalšího odmítnout jen z důvodu, že přístroj, na kterém byla zkouška provedena, je zatížen určitou nepřesností, pokud výsledek odpovídá ostatním důkazům.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 665/2009

Závěr o spáchání trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 odst. 1 trestního zákona lze učinit na základě dechové zkoušky, jestliže byla provedena opakovaně, určila hodnoty kolem 1,7 g/kg alkoholu v krvi, tzn. vysoce přesahující 1 g/kg v krvi a výsledky tohoto měření korespondovaly s ostatními ve věci dostupnými a provedenými důkazy.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 351/2010

Ve světle shora uvedeného je zřejmé, že kromě údaje, že obviněný měl v 02:15 hodin v krvi 1,32g/kg alkoholu není v tzv. skutkové větě výroku uvedeno nic, co by odůvodňovalo závěr, že obviněný vykonával ve stavu vylučujícím způsobilost, kterou si přivodil vlivem návykové látky, činnost, při které by mohl

ohrozit život nebo zdraví lidí. Zejména je třeba poukázat na to, že výsledek hladiny alkoholu v krvi nevyjadřuje přesné množství alkoholu v krvi řidiče v době jeho jízdy. Pokud byla kromě krevního testu učiněna dechová zkouška za pomoci přístroje Drager Alcotest Printer v době 01:13 hodin s výsledkem 1,24 promile alkoholu v dechu, pak k dispozici nejsou žádné další okolnosti podporující tento důkaz, jako podklad pro argumentaci, že v době řízení motorového vozidla se obviněný nacházel ve stavu, který předpokládá § 201 tr. zák. Z protokolu o lékařském vyšetření se sice podává, že obviněný při klinickém vyšetření jevil známky požití alkoholu, byl nejistý při chůzi, nejistý při chůzi po čáře, nepřesný při pokus prst - nos..... Tyto závěry však nevypovídají o stavu obviněného v době jeho jízdy. Nutno poznamenat, že znalecký posudek v tomto směru chybí a ani z protokolů o nehodě v silničním provozu nelze zjistit chování řidiče po nehodě. Výsledky zasahujících policistů nebyly provedeny. Chování řidiče před nehodou a množství požitých alkoholických nápojů přitom neosvětlily ani výpovědi svědků - spolujezdců J. V. a V. F. Znalecký posudek znalce z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, MUDr. Z. Š., který uvádí hladinu alkoholu v krvi obviněného v 00:40 hodin 0,86 - 0,93 g/kg, tedy v době dopravní nehody, byl nižšími soudy shledán neobjektivním právě s ohledem na to, že nebylo prokázáno, jaké množství alkoholu obviněný v kritickou dobu vypil. Za této situace, kdy na okolnosti vylučující způsobilost obviněného vykonávat činnost podle § 201 odst. 1 tr. zák. nelze usuzovat ze způsobu jízdy, celkového chování řidiče před nehodou a po ní, z výpovědí svědků nebo ze znaleckého posudku, je otázkou, zda schopnost obviněného řídit motorové vozidlo byla skutečně snížena v rozsahu, jaký předpokládá ustanovení § 201 tr. zák.

Zajímavé je v tomto směru i rozhodnutí **Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1098/2011**, ze kterého je možné dovodit, že pokud měla hladina alkoholu v krvi obviněného stoupající tendenci a měření bylo provedeno s delším časovým odstupem po ukončení činnosti, je pro zjištění, zda byl obviněný v době jízdy ve stavu vylučujícím způsobilost přibrat znalce z oboru toxikologie. Z odůvodnění tohoto rozhodnutí:

...Uvedené skutkové zjištění soudu o řízení motocyklu v podnapilém stavu s odkazem na „následné“ zjištění hladiny alkoholu v krvi ve výši 1,87 g/kg, ale nevyovídá nic o stupni ovlivnění obviněného alkoholem v době jízdy, a to zejména ve vztahu k jeho dodatečné obhajobě o požití alkoholu krátce před dopravní nehodou. Z odůvodnění rozsudku soudu I. stupně přitom vyplývá, že právě tuto hladinu alkoholu v krvi obviněného vztahuje i na dobu jeho jízdy (str. 3, druhý odstavec), ač podle protokolu o lékařském vyšetření při ovlivnění alkoholem, byl odběr krve proveden dne 29. 8. 2010 až ve 12.20 hod., tj. v podstatě jednu hodinu po dopravní nehodě. S ohledem na výsledky opakované dechové zkoušky, a exaktního výsledku plynové chromatografie, svědčících pro možnou stoupající hladinu alkoholu v krvi obviněného, je tak závěr soudů o jeho nezpůsobilosti k řízení motorového vozidla také v extrémním nesouladu s dosud provedenými důkazy...

... bude nutno opatřit zejména znalecký posudek z oboru toxikologie, který bude řešit v úvahu přicházející varianty požívání alkoholických nápojů obviněným a stanoví možné hodnoty hladiny alkoholu v jeho krvi v době řízení motorového vozidla.

Vzhledem k tomu, že v posledních 20 letech v České republice došlo k nárůstu zneužívání jiných návykových látek než alkoholu, musí se soudy stále častěji vypořádávat s pachateli, kteří vykonávají činnost ve stavu vylučujícím způsobilost přivoděném jinou návykovou látkou než alkoholem. Vzhledem k tomu, že se jedná o jev relativně nový, nejsou zatím stanoveny hranice koncentrace těchto látek v krvi pachatele, jako je tomu u alkoholu. Současně je však, stejně jako u alkoholu, možné, že ačkoli pachatel je ovlivněn návykovou látkou, míra tohoto ovlivnění nedosahuje stavu vylučujícího způsobilost k dané činnosti.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR6 Tdo 252/2010

Závěr o přítomnosti návykových látek (konkrétně cannabinoidů a amfetaminů) v těle pachatele v době řízení motorového vozidla bez dalšího neznamená, že řídil toto vozidlo ve stavu vylučujícím uvedenou činnost. Nelze totiž klást

rovnítka mezi zjištěním o návykových látkách v těle pachatele a jeho nezpůsobilostí k řízení. Proto je nutné vždy zjistit, jaký vliv měly požití návykové látky na způsobilost konkrétní osoby k výkonu činnosti ve smyslu § 201 odst. 1 TZ (ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 podle § 274 odst. 1 TZ), tj. do jaké míry tuto způsobilost omezily či vyloučily.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 449/2010

Jestliže pachatel řídil motorové vozidlo pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu, musí být zjištěno nejen, o jakou návykovou látku a jaké její množství se jedná, ale též míra ovlivnění řidiče touto látkou. Pouhé zjištění, že řidič motorového vozidla byl v době řízení pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu, samo o sobě nepostačuje pro závěr, že v důsledku toho byl ve stavu vylučujícím způsobilost k výkonu této činnosti ve smyslu § 201 odst. 1 tr. zák. 1)

Nelze-li stanovit druh, množství a míru ovlivnění takovou návykovou látkou v době řízení motorového vozidla jinak (k tomu např. rozhodnutí č. 26/2008 Sb. rozh. tr.), zpravidla se nebude možno obejít bez odborného vyjádření či přibrání znalce toxikologa, přičemž jejich zpracovatelé podle výsledků odběru krve, popř. moči, stanoví druh a množství návykové látky v době řízení motorového vozidla. Na základě poznatků o množství a druhu návykové látky, eventuálně její koncentraci, době, po kterou ji měl pachatel v těle, zjištěných reakcích a jednání pachatele znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, určí, zda a jak byl pachatel ovlivněn návykovou látkou v době řízení.

K pojmu „vylučující způsobilost“ :

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 32/2011

Pro stav vylučující způsobilost neexistuje žádná konkrétní definice, neboť různé návykové látky působí na člověka odlišně a rozdílně ho ovlivňují i se zřetelem k provozované činnosti, proto je v každém jednotlivém případě nutno zkoumat, jakou měrou byla požitou návykovou látkou ovlivněna schopnost vykonávat pachatelem provozovanou činnost. Z formulace je však zřejmé, že

k naplnění všech znaků skutkové podstaty přečinu ohrožení pod vlivem návykové látky nepostačuje pokud se pachatel z důvodu předchozího požití návykových látek nachází ve stavu, kdy je jeho způsobilost k vykonávání příslušné činnosti pouze nepodstatně snížena. Takové jednání pachatele by mohlo naplnit pouze skutkovou podstatu přestupku.

Jestliže pachatel (řidič) není schopen bezpečně ovládat motorové vozidlo, jedná se o nezpůsobilost sice významnou, avšak stále r e l a t i v n í . Jestliže se tentýž pachatel nachází ve stavu vylučujícím způsobilost vykonávat zaměstnání či jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, jedná se dle názoru Nejvyššího soudu o nezpůsobilost v podstatě a b s o l u t n í . Proto se nelze spokojit s pouhým závěrem, že obviněný nebyl schopen bezpečně ovládat motorové vozidlo, tak jak uvádí soudní znalec a tak jak se s jeho závěrem ztotožnil soud I. i soud II. stupně. Ze shora naznačených důvodů však tento závěr neodpovídá dikci právní věty úpravy trestného činu podle § 201 tr. zák., platné po roce 2001.

K otázce dokazování při projednávání této trestné činnosti se vyjádřil **Ústavní soud v nálezu I.ÚS 864/11-1:**

Trestní teorie i soudní praxe se ustálily na závěru, že obsah doznání obviněného se považuje za věrohodný jen tehdy, je-li jeho věrohodnost prokázána dalšími věrohodnými důkazy; nelze připustit možnost, aby ze způsobu obhajoby bylo usuzováno na vinu obviněného za neexistence nebo slabosti jiných usvědčujících důkazů nebo na ni usuzovat z osobních vlastností nebo jiných charakteristik obviněného, takový postup soudu by znamenal potlačování práva na obhajobu, byl by v rozporu s presumpcí neviny (bod 17) a s vyhledávací zásadou uvedenou v ust. § 2 odst. 5 t. ř. (bod 16, viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 1968 sp. zn. 7 Tz 11/68).

Trestný čin „Ohrožení pod vlivem návykové látky“ je trestným činem obecně nebezpečným, zařazeným spolu s trestným činem „Obecného ohrožení“ mezi trestné činy obecně ohrožující. V praxi se mohou vyskytnout situace, kdy není zcela jednoduché vyřešit otázku, který z těchto dvou činů pachatel svým

jednáním naplnil.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 709/2011

Obecné nebezpečí nastane tehdy, vznikne-li situace, která svou povahou, rozsahem a intenzitou ohrožení je srovnatelná s nebezpečím požáru, povodně, výbuchu apod., tedy hrozí-li lidem bezprostřední nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví anebo škody velkého rozsahu na cizím majetku. Obecné nebezpečí vzniká, když nebezpečí v zákoně uvedené povahy a intenzity hrozí bezprostředně. Nestačí proto, když jednáním pachatele byla vytvořena jen taková situace, v níž obecně nebezpečný následek může sice vzniknout, ale jen po splnění dalších podmínek, které jsou ještě v moci pachatele nebo jiných osob. Zda takové bezprostřední nebezpečí vzniklo, nutno posuzovat vždy v souvislosti se všemi okolnostmi konkrétního případu, se způsobem provedení činu, s časem i místem spáchání činu, s jeho povahou, zejména účinností prostředků, které pachatel použil.

Pro stav obecného nebezpečí – kdy k poruše nemusí vůbec dojít – je typická živelnost a neovladatelnost průběhu událostí, při nichž vznik poruchy je závislý na nahodilých okolnostech, vymykajících se vlivu pachatele i ohrožených osob (srov. č. I/1966 Sb. rozh. tr., rozhodnutí č. 27/1967, č. 12/1988 Sb. rozh. tr. aj.).

Jako příklady obecně nebezpečného jednání jsou v zákoně uvedeny způsobení požáru nebo povodně, způsobení škodlivých účinků výbušnin, plynů, elektriny nebo jiných obecně nebezpečných látek nebo sil a dále trestní zákoník uvádí obecně jiné podobné nebezpečné jednání. Z toho je patrné, že musí jít o takové jednání, které svou povahou a intenzitou vytváří bezprostřední hrozbu stejných škodlivých následků jako další jednání příkladmo uvedená v odstavci 1 § 273.

Obecně nebezpečným následkem je vydání lidí (většího počtu) v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo vydání cizího majetku v nebezpečí škody velkého rozsahu. Vydáním lidí v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví ve smyslu znaků přečinu obecného ohrožení z nedbalosti podle § 273 tr. zákoníku,

jež zde přichází v úvahu, se rozumí takové ohrožení nejméně sedmi osob (k tomu rozhodnutí č. 39/1982 Sb. rozh. tr.).

Z těchto východisek zřetelně vyplývá, že ke způsobení obecného nebezpečí nestačí jakékoliv jednání, jímž může být lidem způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví (nebo na cizím majetku škoda velkého rozsahu), ale musí jít o jednání obecně nebezpečné, z něhož bezprostředně hrozí obecně nebezpečné následky, přičemž je typické přiblížení se k poruše (konkrétní nebezpečí) a dále též určitá živelnost a neovladatelnost průběhu událostí, při nichž porucha často závisí na nahodilých, vlivu pachatele se vymykajících událostech, jak správně zdůraznil i soud prvního stupně.

Judikatura soudů zaznamenává četné situace, jimiž je dokládáno, že otázku, zda jednáním řidiče skutečně vzniklo obecné nebezpečí, je nutno posuzovat v souvislosti se všemi konkrétními okolnostmi takové jízdy. Je třeba uvážit zejména způsob jízdy, její rychlost, délku jízdy a dobu jejího trvání, typ a hmotnost řízeného motorového vozidla, hustotu provozu v době jízdy, charakter těchto vozidel atd.

Tak například podle praxe soudů obecné nebezpečí ve smyslu § 273 odst. 1 tr. zákoníku není způsobeno již pouhým řízením autobusu obsazeného cestujícími opilým řidičem, nýbrž až tehdy, hrozila-li v důsledku opilosti řidiče bezprostředně havárie nebo došlo-li při takové jízdě skutečně k havárii. V tom případě bylo způsobeno obecné nebezpečí i tehdy, nebyl-li nikdo z cestujících zraněn nebo nebyla-li ani způsobena věcná škoda (viz rozhodnutí č. 5/1969 Sb. rozh. tr.).

Jestliže řidič osobního motorového vozidla porušením předpisů silničního provozu zavíní střet s jiným, rovněž plně neobsazeným osobním motorovým vozidlem, a jestliže v důsledku tohoto střetu se vozidlo stane neovladatelným, dostane se na chodník a tam usmrtí dvě osoby, těžce zraní tři osoby a dalších

pět osob zraní lehce, podle právního názoru obsaženého v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tz 9/82, publikovaném pod č. 45/1984 Sb. rozh. tr., obecně nebezpečný následek nebyl způsoben obecně nebezpečným jednáním, a nejde tedy o přečin obecného ohrožení z nedbalosti podle § 273 tr. zákoníku.

Naproti tomu za obecné nebezpečí se považuje jednání pachatele, který ve stavu opilosti, jenž vylučoval jeho schopnost bezpečně řídit motorové vozidlo (v jeho krvi bylo v době jízdy více než 2 promile alkoholu), řídil po pozemní komunikaci těžkou a rozměrnou jízdní soupravu (nákladní automobil s návěsem), přičemž pro způsob jeho jízdy, a to zčásti uskutečněné i po dálnici, byl charakteristický prvek živelnosti a neovladatelnosti spočívající v tom, že se soupravou se pohyboval přes oba jízdní pruhy, nebyl schopen udržet přímý směr jízdy, několikrát vyjel mimo vozovku a narazil do svodidel, jel v protisměru apod., takže z jeho jízdy hrozilo konkrétně a bezprostředně nebezpečí pro zájmy chráněné zákonem, neboť došlo též ke kolizím s jinými účastníky silničního provozu, a jen nahodilé, na jednání pachatele nezávislé okolnosti (např. pohotová reakce jiných řidičů, kteří se vyhnuli přímému střetu s vozidlem řízeným pachatelem), zabránily vzniku poruchy na těchto chráněných zájmech, když takové jednání pachatele lze pokládat za „jiné podobné nebezpečné jednání“ (k tomu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. 7 Tdo 1321/2008, uveřejněné pod č. 33/2009 Sb. rozh. tr. a též v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, 2008, sešit 50, č. T 1141.).

5.2 Trestný čin Nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku

Vzhledem k mnohosti jednání, kterými je možné tuto skutkovou podstatu naplnit, a k mnohosti přitěžujících okolností, které nejsou v zákoně stanoveny explicitně (např. pojem spáchání činu ve „větším rozsahu“ jak jej znal § 187 zák. č. 140/1961 Sb., ve znění účinném k 31.12.2009 nebo pojem „značný rozsah“ dle trestního zákoníku), je především na vyšších soudech sjednotit

rozhodovací praxi soudů tak, aby dané pojmy nebyly vykládány rozdílně, a aby byl naplněn požadavek právní jistoty jako jednoho ze základních atributů právního státu.

K definici pojmu výroba:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 1238/2003

Za výrobu je třeba totiž považovat jakékoli zhotovení nebo vytvoření omamné nebo psychotropní látky (kromě pěstování určitých rostlin), a to bez omezení pouze na určité způsoby, jimiž má být taková látka získána. Nejvyšší soud v této souvislosti podpůrně odkazuje na ustanovení čl. 1 odst. 1 písm. i) Úmluvy o psychotropních látkách (vyhlášené pod č. 62/1989 Sb.) podle něhož výraz "výroba" označuje všechny postupy, jimiž lze získat psychotropní látky, a zahrnuje rovněž čištění a přeměnu psychotropních látek v jiné psychotropní látky. Tento výraz zahrnuje také výrobu přípravků, vyjma těch, jež jsou připravovány v lékárnách na lékařský předpis.

K definici pojmu prospěch:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 207/2005

Jestliže je trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zák. spáchán distribucí drog spočívající v jejich nákupu a prodeji, je třeba při posuzování otázky, zda pachatel získal činem značný prospěch, od částky, za kterou drogy prodal, odečíst částku, za kterou je nakoupil...

...Spočívá-li určitá činnost v nákupu a následném prodeji, je prospěchem z takové činnosti rozdíl mezi tím, za co byl realizován prodej, a tím, za co byl realizován nákup. Prospěch má povahu přírůstku, k němuž došlo ve sféře majetku provozovatele činnosti. V tom spočívá ekonomická podstata pojmu prospěch. Otázka, jakou konkrétní povahu tato činnost má a co je jejím předmětem, nemá v uvažovaném ohledu žádný význam. Pokud by kritériem toho, co je prospěch, měla být povaha posuzované činnosti a její předmět z toho hlediska, zda a nakolik jsou závadné či nebezpečné pro společnost,

znamenaloby to, že pojmu prospěch je odňata jeho podstata ekonomické kategorie. Jedním z důsledků takového nazírání by bylo rozštěpení významu uvedeného pojmu ve vztahu k různým činnostem v závislosti na jejich konkrétní podobě a na jejich předmětu, ačkoli jejich základní podstata by byla stejná v tom smyslu, že ve všech případech by šlo o nákup a prodej. V teorii a praxi trestního práva by to pak nevyhnutelně vedlo k tomu, že ačkoli by v rámci téhož zákona, tj. trestního zákona, byl v jeho ustanoveních používán jeden pojem, neměl by jednotný význam. Takový stav by byl obtížně slučitelný s principy právního státu, mezi které nezpochybnitelně patří požadavek předvídatelnosti při aplikaci práva. Nejvyšší soud si je vědom toho, že pojem prospěch může mít i nemateriální význam, avšak posuzovaný případ do této sféry evidentně nespadá, protože jde o jeho kvantifikovanou podobu, která je vyjádřena zákonnou dikcí "značný prospěch", a ta má svou jasnou zákonnou definici v § 89 odst. 11 tr. zák. vyjádřenou v penězích, tedy ekonomicky. Z toho vyplývá, že pokud trestní zákon používá pojmu prospěch s nějakým kvantitativním přívlastkem (značný prospěch, prospěch velkého rozsahu), má tím vždy na mysli ekonomické vymezení tohoto pojmu. Přitom ustanovení § 89 odst. 11 tr. zák. je obecným ustanovením, z něhož vyplývá, jaký význam má v něm definovaný pojem, jestliže je použit v ustanoveních zvláštní části trestního zákona. V ustanovení § 89 odst. 11 tr. zák. nejde jen o určení peněžité částky, která naplňuje zákonnou kvantifikaci pojmu prospěch, ale také o to, že je v něm kvantifikovaný prospěch zakotven jako ekonomická kategorie. Tím se potvrzuje, že ve všech ustanoveních zvláštní části trestního zákona, v nichž je použit pojem "značný prospěch" nebo obdobné pojmy, které vyjadřují velikost prospěchu a které jsou odvozeny z ustanovení § 89 odst. 11 tr. zák., jde vždy o ekonomický význam tohoto pojmu.

Jednou z nejvíce diskutovaných otázek při aplikaci nového trestního zákoníku bylo, zda pojem „ve značném rozsahu“ dle trestního zákoníku je totožný s pojmem „ve větším rozsahu“ dle trestního zákona č. 140/1961 Sb..

K definici pojmu ve větším rozsahu:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 620/2003

Kvalifikační znak prodeje a držení omamných a psychotropních látek ve "větším rozsahu" ve smyslu § 187 odst. 2 písm. a) tr. zákona vyjadřuje jednak kvantitativní a jednak kvalitativní stránku prodeje a držení takových látek ve svém celku a míru ohrožení života a zdraví jejich uživatelů.

Z hlediska naplnění této okolnosti je proto

a) zásadní vedle množství též druh účinných látek a četnost osob, jejichž potřebu mohou potencionálně uspokojit. (Musí přitom jít o množství, které značně přesahuje jednotlivou denní spotřební dávku a zároveň je tak velké, že je potencionálně způsobilé ohrozit na zdraví nebo přímo na životě větší počet osob).

b) významné je také finanční vyjádření hodnoty prodávané nebo držené látky, způsob provedení činu a kvalita takové látky. Přitom, při splnění podmínek § 88 odst. 1 tr. zákona, postačí k naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu podle § 187 odst. 2 písm. a) tr. zákona i splnění jen jednoho ze shora uvedených kritérií.

Není přitom vyloučeno, že s ohledem na konkrétní specifické okolnosti případu může převážit význam i některého jiného kriteria, například délka doby, po kterou pachatel uvedené látky prodával či držel nebo pravidelnost zásobování určité osoby těmito látkami.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1354/2003

Pro závěr, zda byl naplněn zákonný znak "ve větším rozsahu" ve smyslu § 187 odst. 2 písm. a) tr. zák. byla praxe ustálena na podkladě Pokynu obecné povahy č. 6/2000, který vydal nejvyšší státní zástupce podle § 9 odst. 3 zákona č. 283/1993 Sb. ve znění pozdějších zákonů k usměrnění a sjednocení postupu státních zástupců, který sice není pro soudy závazný, ale je v jejich rozhodovací praxi akceptován, protože vychází z mezinárodních zkušeností a

z poznatků lékařské vědy o tom, jaká množství omamných a psychotropních látek již jsou způsobila výrazně ohrozit zdraví nebo život člověka.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 280/2005

Závěr o naplnění znaku spočívajícího ve spáchání trestného činu ve větším rozsahu podle § 187 odst. 2 písm. a) tr. zák. je bezpochyby nutné opřít především o množství omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu, s nímž pachatel nakládal způsobem předpokládaným v ustanovení § 187 odst. 1 tr. zák., a to i s ohledem na druh a kvalitu této látky. Současně je však třeba podpůrně zohlednit i další okolnosti, za nichž byl čin spáchán, tedy zejména dobu, po kterou pachatel s uvedenými látkami nakládal, počet osob, jímž je např. opatřil, prodal, pro ně přechovával, případně i další okolnosti. Uvedený výklad je přitom zcela zřejmý z dikce citovaného ustanovení, které stanoví jako jeden z možných předpokladů pro posouzení kvalifikované varianty trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů situaci, když pachatel spáchá čin uvedený v § 187 odst. 1 tr. zák. ve větším rozsahu. Zákonodárce zde zcela jednoznačně neomezil užití zmíněného znaku kvalifikované skutkové podstaty jen na větší množství omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu, ale použil obecnější vyjádření v podobě „většího rozsahu“ činu. Zmíněný pojem proto nelze zužovat toliko na množství (objem nebo hmotnost) příslušné látky (drogy), ale je nutné posoudit, zda z celkového hlediska došlo k rozsáhlejšímu naplnění (tedy ve větším rozsahu) skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zák. To vyplývá i ze skutečnosti, že tento trestný čin je zařazen do hlavy čtvrté zvláštní části trestního zákona mezi trestné činy obecně nebezpečné, pro které je typické, že je jimi ohrožen široký okruh chráněných hmotných i nehmotných statků. Všechna zmíněná hlediska charakterizující zákonný znak „ve větším rozsahu“ se tedy mohou v různé míře uplatnit vedle sebe, protože vyjadřují různé stránky nebezpečnosti nelegální výroby, držení a dalšího nakládání s drogami a jedy.

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR IV.ÚS 564/02

„Trestní zákon v ustanovení § 187 odst. 1 nestanoví, jaké množství omamné či psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo prekursoru se vyžaduje ke spáchání tohoto trestného činu. Z účelu tohoto ustanovení vyplývá, že k trestnímu postihu stačí jakékoliv množství takové látky. Vždy je však třeba z hlediska stupně nebezpečnosti činu pro společnost posuzovat konkrétní okolnosti případu, zejména druh a účinnost konkrétní látky, zejména zda zjištěné množství v daném případě a v jaké intenzitě bylo způsobilé ovlivnit psychiku člověka nebo ohrozit jeho život. Stěžovatel byl uznán vinným, že se trestného činu podle § 187 odst. 1 trestního zákona dopustil "ve větším rozsahu". Tento pojem vyjadřuje kvantitativní i kvalitativní hledisko při nedovolené manipulaci či přechovávání omamných a psychotropních látek a jedů ve svém celku a míru ohrožení života a zdraví jejich uživatelů. Z hlediska naplnění této okolnosti je proto zcela zásadní jasně prokázat množství a druh účinných látek a četnost osob, jejichž potřebu mohly potenciálně uspokojit. Musí jít o množství, které značně přesahuje jednotlivou denní spotřební dávku, a zároveň je tak velké, že je potenciálně způsobilé ohrozit na zdraví nebo přímo na životě větší počet osob.“

K definici pojmů větší rozsah, značný rozsah, velký rozsah obsažených v trestním zákoníku:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 463/2010

Trestný čin podle § 283 tr. zákoníku dopadá na všechny omamné a psychotropní látky, které se od sebe liší co do povahy i účinků, v důsledku čehož nelze pro všechny tyto látky stanovit společnou hranici či výši rozsahů ve smyslu § 283 odst. 2 písm. d), odst. 3 písm. d) [větší rozsah], odst. 2 písm. c) [značný rozsah], odst. 3 písm. c) [velký rozsah] tr. zákoníku, ale je nutné každý z těchto rozsahů vymezovat individuálně. Toto rozlišení je třeba odvíjet od množství těchto látek stanoveného jako množství větší než malé, které je pro jednotlivé omamné a psychotropní látky určeno nařízením vlády č. 467/2009 Sb. Při stanovení každého z jednotlivých typů rozsahů omamné nebo

psychotropní látky je třeba mít na zřeteli kvantifikační stupně rozsahu činu (větší, značný, velký) a lze je oddělit podle jejich vzájemné proporcionality a společenské škodlivosti vyjádřené sazbami trestu odnětí svobody u těchto zvláště přitěžujících okolností. Na naplnění určitého typu rozsahu (většího, značného, velkého) bude však možné usuzovat ne toliko z konkrétního množství a kvality omamné nebo psychotropní látky, ale i z dalších okolností, např. z výše peněžní částky, kterou za takto vyráběnou či distribuovanou látku pachatel buď utržil anebo utržit chtěl či mohl, délky doby, po níž pachatel s uvedenými látkami neoprávněně nakládal, eventuálně pro jaký okruh osob byl určen. Současně je však třeba podpůrně zohlednit i další okolnosti, za nichž byl takový čin spáchán, tedy zejména způsob, jakým pachatel s uvedenými látkami nakládal, intenzita újmy, jež hrozila nebo skutečně nastala u poškozených osob, případně i jiné skutečnosti (srov. rozhodnutí č. 1/2006 Sb. rozh. tr.). Pojem „většího rozsahu“ je vždy v § 238 tr. zákoníku vázán na další podmínku, kterou je v odstavci 2 písm. d) dítě, a v odstavci 3 písm. d) dítě mladší patnácti let. Za stejně postihované a tedy za obdobně škodlivé je považováno jednání dosahující „značného rozsahu“ v odstavci 2 písm. c) u dospělého konzumenta drog a „většího rozsahu vůči dítěti“ v odstavci 2 písm. d). Obě tyto zvláště přitěžující okolnosti jsou zařazeny do druhého odstavce, avšak v souhrnu všech skutečností, k nimž je nutné přihlížet, závažnost činu z nich plynoucí bude menší, než je tomu u takových okolností vyjádřených v odstavci 3 písm. c) u „velkého rozsahu“ a v písm. d) u „většího rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let“, jež by s ohledem na toto začlenění mělo mít obdobnou škodlivost. Znak „většího rozsahu“, protože je vždy spojen s tím, že směřuje vůči dítěti, nebo dítěti mladšímu patnácti let [§ 283 odst. 2 písm. d), odst. 3 písm. d) tr. zákoníku], bude naplněn již při podstatně menším množství drogy, než představují znaky „značného rozsahu“ podle § 283 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku a „velkého“ rozsahu podle § 283 odst. 3 písm. c) tr. zákoník.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1337/2010

Kvantifikace rozsahu drogového trestného činu, jak je vymezena zákonnými

znaky „ve větším rozsahu“, „ve značném rozsahu“ a „ve velkém rozsahu“, musí vyjadřovat takové odstupňování, které rovnoměrně a plynule postihuje celou škálu typicky se vyskytujících případů. Přitom jednotlivé znaky vyjadřující rozsah spáchání trestného činu musí mít ve vzájemné relaci přiměřený a zároveň dostatečně citelný odstup, tak aby tím byla vyjádřena typově rozdílná míra, v níž je dotčen chráněný zájem. Nejvyšší soud považuje za logické, aby určitým východiskem naznačeného odstupňování byl vzájemný poměr pojmů „množství větší než malé“ a „ve větším rozsahu“, protože při výkladu těchto pojmů se soudní praxe ustálila již v rámci výkladu trestního zákona účinného do 31. 12. 2009...

....Nejvyšší soud si je vědom toho, že při stanovení určitého množství drogy jako spodní hranice „značného rozsahu“ je třeba podpůrně vzít v úvahu i některé další okolnosti, za nichž byl čin spáchán, zejména způsob, jakým pachatel s látkou nakládal, dobu, po kterou tak činil, počet osob, jimž látku opatřil, atd. (k tomu viz přiměřeně č. 1/2006 Sb. rozh. tr.). Takové okolnosti ovšem nabývají na významu tehdy, jestliže množství drogy je blízko hranice rozhodné pro naplnění uvedeného zákonného znaku. V posuzovaném případě se jednalo o množství drogy, které bylo od hranice „značného rozsahu“ vzdáleno natolik, že naznačené okolnosti ani ve svém souhrnu nebyly s to odvodit závěr o naplnění znaku „ve značném rozsahu“.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 12/2011

Kvantifikace rozsahu drogového trestného činu, jak je vymezena zákonnými znaky „ve větším rozsahu“, „ve značném rozsahu“ a „ve velkém rozsahu“, musí vyjadřovat takové odstupňování, které rovnoměrně a plynule postihuje celou škálu typicky se vyskytujících případů. Přitom jednotlivé znaky vyjadřující rozsah spáchání trestného činu musí mít ve vzájemné relaci přiměřený a zároveň dostatečně citelný odstup, tak aby tím byla vyjádřena typově rozdílná míra, v níž je dotčen chráněný zájem. Nejvyšší soud považuje za logické, aby určitým východiskem naznačeného odstupňování byl vzájemný poměr pojmů „množství větší než malé“ a „ve větším rozsahu“, protože při výkladu těchto pojmů se soudní praxe ustálila již v rámci výkladu trestního

zákona účinného do 31. 12. 2009.

Aplikují-li se tyto zásady na posuzovaný případ, v němž jde o posouzení otázky, zda je či není spácháním činu „ve značném rozsahu“ nelegální nakládání s množstvím 89 gramů metamfetaminu (pervitinu), pak je namístě závěr, že nejde o značný rozsah. Jestliže u metamfetaminu bylo „množství větší než malé“ vázáno na přítomnost alespoň 0,5 gramu látky metamfetamin – base, což reprezentovalo asi 10 dávek po 50 miligramech, a „větší rozsah“ byl podmíněn přítomností alespoň 10 gramů látky metamfetamin – base, což reprezentovalo asi 200 dávek po 50 miligramech, je zřejmé, že u této drogy „větší rozsah“ byl v podstatě dvacetinásobkem „množství většího než malého“. Za přiměřené vyjádření rozdílu mezi spácháním činu „ve větším rozsahu“ a spácháním činu „ve značném rozsahu“ Nejvyšší soud pokládá takový vztah, při kterém „značný rozsah“ je alespoň dvacetinásobkem „většího rozsahu“, neboť tím je do poměru mezi uvedenými pojmy přenesen stávající poměr mezi pojmy „množství větší než malé“ a „větší rozsah“ a zároveň je plynule, s odpovídajícím odstupem a dostatečně diferencovaně vystižena gradace jednotlivých znaků vymezujících rozsah spáchání činu....

Vzhledem k tomu, že stanovení rozsahu spáchání trestného činu vychází z údajů, které jsou stanoveny v nařízení vlády č. 467/2009 Sb., bylo nutno zodpovědět i otázku, jak toto vládní nařízení správně interpretovat.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 795/2011

S těmito námitkami se Nejvyšší soud nemohl ztotožnit, neboť vycházejí z nesprávného pojetí vztahu údajů ve třetím a pátém sloupci přílohy č. 2 k nařízení vlády č. 467/2009 Sb. V případě marihuany je ve třetím sloupci, který stanoví množství větší než malé, uvedeno více než 15 g sušiny. Význam pátého sloupce spočívá v tom, že množství uvedené ve třetím sloupci, tj. více než 15 g sušiny, se považuje za množství větší než malé pouze za předpokladu, že zkoumané množství drogy obsahuje nejméně 1,5 g účinné psychotropní látky THC. Z dikce „zkoumané množství“, která je uvedena v nadpisu pátého

sloupce, logicky vyplývá, že je – li předmětem zkoumání více než 15 g sušiny, pak při jakémkoli množství látky označené jako droga musí být přítomno nejméně 1,5 g účinné látky, aby ono jakékoli množství mohlo být považováno za množství větší než malé. Hranice stanovená v množství nejméně 1,5 g účinné látky je rozhodná pro závěr, že jakékoli zkoumané množství přesahující 15 g sušiny je vždy důvodem jen k tomu, aby toto jakékoli množství bylo považováno za množství větší než malé. Ze vzájemného vztahu údajů ve třetím a pátém sloupci je tedy patrný princip vyjadřující určitou koncentraci účinné látky ve zkoumaném množství drogy. Z toho důvodu o tom, který kvantifikační znak drogového trestného činu byl naplněn, nemůže rozhodovat množství sušiny a jeho násobky, nýbrž množství účinné látky a jeho násobky. Opačný výklad by vedl k neakceptovatelným závěrům v případech, v nichž by i při nepatrné či dokonce zcela zanedbatelné koncentraci účinné látky byly kvantifikační znaky „větší rozsah“, „značný rozsah“ a „velký rozsah“ považovány za naplněné jen v důsledku celkového váhového množství látky (sušiny v případě marihuany). Krajský soud v Ústí nad Labem tedy nijak nepochybil, pokud naplnění znaku „velký rozsah“ odvozoval od údaje uvedeného v pátém sloupci přílohy č. 2 k nařízení vlády č. 467/2009 Sb., a nikoli od údaje uvedeného ve třetím sloupci.

Zajímavou otázkou je, kdy se bude jednat o „totožnost skutku“ a kdy s ohledem na charakter páchaní trestné činnosti jako pokračujícího trestného činu se bude jednat o další skutek. Před novelou v roce 2001 nebyl problém – pokračující trestný čin byl jeden skutek a tak bylo možno další z útoků prostě doplnit, pokud vyšel najevo během hlavního líčení. Pokud vyšel najevo po odsouzení, nebylo možno pro něj stíhat, neboť se jednalo o věc rozsouzenou. Dnes z definice v § 11 odst. 2 tr.ř. vyplývá odlišnost mezi procesním a hmotněprávním pojetím skutku. Kdy je tedy možno uznat pachatele vinným, že kromě osob A, B, C prodával i osobě D, kdy se bude jednat o totožný skutek a kdy už bude nutné sdělit pro dílčí útok pokračujícího trestného činu další obvinění?

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 2/2003

S ohledem na novelu § 12 odst. 12 trestního řádu provedenou zák. 265/2001 Sb., došlo ke změně pojmu skutek v případě pokračujícího trestného činu. Skutkem se nově rozuměl též dílčí útok pokračujícího trestného činu, není-li výslovně stanoveno jinak. Dílčí útok pokračujícího trestného činu je dílčí jednání obviněného, zpravidla do určité míry oddělené časově i místně, pokud toto dílčí jednání je součástí souhrnu takových obdobných dílčích útoků při naplnění znaků pokračování v trestném činu podle § 89 odst. 3 tr. zák. Pokud soud dospěl k závěru, že se obvinění určitého jednání v rámci pokračujícího trestného činu nedopustil, pak o tomto skutku musí rozhodnout zprošťujícím výrokem, nikoli jej pouze vypustit ze skutkové věty rozsudku, jak bylo možno dle předchozí právní úpravy.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1480/2006

Jestliže ke spáchání trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zák. došlo jediným jednáním pachatele, jímž v určité době a na určitém místě podával omamné či psychotropní látky více osobám, pak jejich prodej ve vztahu k jednotlivým osobám nepředstavuje dílčí útoky pokračujícího trestného činu ve smyslu ustanovení § 89 odst. 3 tr. zák. a § 12 odst. 12 tr. ř.

Pokud se za této situace v průběhu trestního stíhání v popisu skutku pouze změní (upřesní) okruh osob, kterým pachatel prodával omamné nebo psychotropní látky, oproti vymezení těchto osob v usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.) či v obžalobě [§ 177 písm. c) tr. ř.], pak taková změna není důvodem k postupu podle § 160 odst. 5 tr. ř., tj. k zahájení trestního stíhání pro další skutek.

Nejvyšší soud především podotýká, že je třeba rozlišovat odlišné pojmy „skutek“ a „popis skutku“. Skutek je to, co se ve vnějším světě objektivně stalo. Naproti tomu popis skutku je slovní formou, jejímž prostřednictvím se skutek odráží ve vyjadřovacích projevech lidské komunikace. Pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení je významný samotný skutek, a nikoli jeho popis, protože trestní stíhání se vede ohledně skutku, a nikoli ohledně popisu skutku.

V souladu s obžalovací zásadou vyjádřenou v ustanovení § 2 odst. 8 tr. ř., která je dále rozvedena v ustanovení § 220 odst. 1 tr. ř., může soud rozhodnout jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu. Podle § 176 odst. 2 tr. ř. může být obžaloba podána jen pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání podle § 160 tr. ř. Trestní stíhání lze zahájit za podmínek uvedených v § 160 odst. 1 tr. ř. jen usnesením o zahájení trestního stíhání, jehož výrok musí obsahovat zejména popis skutku, z něhož je osoba obviněna, a to tak, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným. Především je tedy nutné uvést ty znaky, které dostatečně konkretizují skutek, tj. přesné označení osoby obviněného, místo a čas, kdy se skutek stal, způsob a jeho provedení charakterizující jednání pachatele a jeho zavinění, následek a případné další okolnosti, které jej charakterizují. Ve výroku usnesení o zahájení trestního stíhání však nemusí být v popisu skutku uvedeny veškeré skutečnosti, protože v době zahájení trestního stíhání nejsou ještě všechny okolnosti skutkového děje známy a prokázány.

Vzhledem k subsidiaritě trestní represe výslovně zakotvené v § 12 odst. 2 trestního zákoníku je vždy nutné zvažovat, zda by v konkrétním případě nebylo možné postihnout pachatele podle jiného právního předpisu.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 112/2011

Třebaže zákonodárce nestanovil žádnou dolní, minimální hranici množství omamné či psychotropní látky relevantní z hlediska naplnění znaků přečinu podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku a nekvantifikoval obdobně ani rozsah spáchání činu, neznamená to, že každé neoprávněné nakládání byť se sebemenším množstvím takové látky bude nezbytné posoudit jako tento přečin. Relevantně je třeba přihlížet především k druhu konkrétní omamné a psychotropní látky, její kvalitě vyjádřené množstvím účinné látky, intenzitě újmy, která hrozila a která nastala, k délce neoprávněné manipulace, pohnutce činu, případně jakou odměnu za ni pachatel získal, apod. Vždy je tedy nezbytné posuzovat konkrétní okolnosti případu z hlediska povahy a závažnosti trestného činu ve smyslu kritérií § 39 odst. 1, 2 tr. zákoníku a jeho společenskou škodlivost se zřetelem na zásadu subsidiarity trestní represe, jak je vyjádřena v ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku. ...

...Trestní zákoník společenskou škodlivost a její stupně nedefinuje a ponechává řešení potřebné míry společenské škodlivosti z hlediska spodní hranice trestní odpovědnosti na zhodnocení konkrétních okolností případu. Zakotvení zásady subsidiarity trestní represe a principu ultima ratio má i význam interpretační, protože znaky trestného činu je třeba vykládat tak, aby za trestný čin byl považován jen čin společensky škodlivý. Pakliže podle § 13 odst. 1 trestního zákoníku trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně, představuje § 12 odst. 2 tohoto zákona a zásada subsidiarity trestní represe v něm vyjádřená materiální korektiv, který se musí vztahovat nejen ke znakům trestného činu, ale i k trestněprávním důsledkům vztahujícím se k trestní odpovědnosti. Hledisko společenské škodlivosti tak má povahu interpretačního pravidla, které napomáhá zákonnou skutkovou podstatu konkrétního trestného činu i jeho formální znaky vyložit podle jejich smyslu a napomoci tak odlišit trestné činy od těch deliktů, které by neměly být považovány za trestné činy (zvláště přestupky a jiné správní delikty).

Bylo již řečeno, že spáchání činu vykazujícího znaky přečinu podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku není primárně vázáno na množství omamné nebo psychotropní látky; není vyloučeno, aby v zákoně uvedené jednotlivé způsoby nakládání s takovou látkou v množství, které nedosahuje hodnot označených jako množství větší než malé, byly podle okolností případu právně kvalifikovány jako tento přečin, to samozřejmě za kumulativního splnění předpokladů pro vyvozování trestní odpovědnosti a důsledků s ní spojených uvedených v ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Pokud by obě tyto podmínky současně nebyly splněny, není možné a priori odmítnout možnost posoudit jednání formálně vykazující znaky přečinu podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku jako přestupek na úseku zdravotnictví podle § 29 odst. 1 písm. e) zákona č. 200/1990 Sb., jak to naznačily soudy obou stupňů.

Ačkoli trestní zákoník zavedl nové skutkové podstaty trestných činů postihující

pěstování rostlin pro vlastní potřebu, v případě pěstování rostlin za účelem výroby omamné nebo psychotropní látky a její následné distribuce, je možné vycházet ze stávající judikatury.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 687/2006

Za výrobu omamné nebo psychotropní látky podle § 187 tr. zák. nelze považovat pouhé pěstování rostliny konopí (rod Cannabis), které je zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů považováno za omamnou látku podle § 195 odst. 1 tr. zák. O výrobu by se jednalo pouze za situace, kdy by sklizená rostlina konopí byla neoprávněně zpracována v procesu vedoucím k výrobě látky způsobilé ke spotřebě (marihuana) nebo k získání psychotropní látky THC (tetrahydrokanabinol). Jednání pachatele směřující k uskutečnění výroby lze posuzovat jako pokus tohoto trestného činu podle § 8 odst. 1 tr. zák., případně jako jeho přípravu podle § 7 odst. 1 tr. zák.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 52/2008

Neoprávněné vypěstování rostliny konopí setého (Cannabis sativa) nelze považovat za výrobu předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky ve smyslu § 188 odst. 1 tr. zák., neboť konopí seté je již samo o sobě omamnou látkou ve smyslu § 195 odst. 1 tr. zák. (podle přílohy č. 3 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů, a seznamu IV podle Jednotné úmluvy o omamných klátkách publikované jako vyhláška č. 47/1965 Sb., ve znění sdělení č. 458/1991 Sb.), a proto současně nemůže být předmětem určených k výrobě takové látky. Sklizení a další nakládání s touto rostlinou pak může naplňovat zákonné znaky skutkové podstaty trestných činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zák., anebo § 187a odst. 1 tr. zák., resp. být některým jejich vývojovým stadiem (viz rozhodnutí pod č. 18/2007 Sb. rozh. tr.).

Jestliže rostlina konopí setého byla pěstována a dále zpracovávána výlučně pro potřeby alternativní léčby, pak s ohledem i na ostatní okolnosti mající vliv na konkrétní společenskou nebezpečnost činu (srov. např. rozhodnutí

č. 33/1962, č. 13/1973-II. Sb. rozh. tr.) lze učinit závěr, že není naplněn materiální znak takového činu (§ 3 odst. 3, odst. 4 tr. zák.).

Trestní zákoník na rozdíl od zákona č. 140/1961 Sb. postihuje v § 283 odst. 2 písm. b) přísnějším trestem odnětí svobody speciální recidivu pachatele. S ohledem na toto ustanovení se vyskytla otázka, kdy je použití nového zákona pro pachatele příznivější a zda jej vůbec je možné, s ohledem na zákaz retroaktivity, aplikovat.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 477/2011

Zásadním kritériem při posuzování dané věci byla skutečnost, a tou se netají ani ve svém dovolání státní zástupce, že jednání obviněného mělo být posouzeno jako jednání zvláště nebezpečného recidivisty, a to podle tr. zákona. Soud druhého stupně správně zjistil, že obviněný se dopustil činu, ač již byl za takový v posledních třech letech potrestán. Toto ustanovení dopadá na případy speciální recidivy pachatele a vyšší trestní sazba je společenskou odezvou na nutnost přísnějšího postihu pachatelů, kteří se dopouštějí trestného činu spojeného s výrobou nebo distribucí drog (§ 283 tr. zákoníku). Tato skutečnost vyplývá i z toho, že oproti základní trestní sazbě v případě těchto pachatelů je sazba zvýšena na dvojnásobek. Tuto skutečnost zmiňuje Nejvyšší soud v souvislosti s argumentací nejvyššího státního zástupce o důvodnosti použití § 59 tr. zákoníku a tím i zvýšení trestu obviněnému, což ve svém důsledku by odůvodňovalo jím tvrzenou nutnost použití ustanovení trestního zákona. Jak správně uvedl soud druhého stupně již samo označení pachatele zvláště nebezpečným recidivistou podle § 41 tr. zák. muselo být vyznačeno ve výroku o vině a tato okolnost měla za následek postup podle § 42 tr. zákona. Oproti tomu ustanovení § 59 tr. zákoníku není spojeno se zvláštním označením pachatele ve výroku o vině, vztahuje se k trestu a zvýšení trestní sazby není obligatorní a záleží na zvážení soudu. Tedy již v tomto je ustanovení trestního zákoníku zvolené odvolacím soudem pro obviněného příznivější. Dále nelze přehlédnout, že pokud byl obviněný uznán vinným zvláště nebezpečným recidivistou mohl být z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěn až po dvou třetinách vykonaného trestu. Tím, že soud druhého stupně jednání

obviněného kvalifikoval podle § 283 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku zohlednil tu skutečnost, že obviněný je v tomto směru speciálním recidivistou a právní kvalifikaci tím přímo spojil s přísnějším trestem, který je však stále v rámci stejné sazby jako v případě § 187 odst. 2 tr. zák. (pro obviněného je však použití nového zákona výhodnější, neboť již použitím této kvalifikace nepřichází v úvahu použití § 59 tr. zákoníku). Pokud již shora bylo zmíněno rozh. č. 11/1991 Sb. rozh. tr., je třeba brát v úvahu i skutečnost, jaký trest by obviněnému „reálně hrozil“. Dovolatel se snaží přesvědčit soud o oprávněnosti jeho závěru, že obviněnému reálně hrozil vyšší trest než trest, který mu je možno uložit, resp. byl uložen, jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi. Tuto úvahu je třeba s ohledem na již výše zmíněnou úvahu k aplikovatelnosti § 283 odst. 2 písm. b) tr. zák. označit za lichou. Za ničím nepodloženou je třeba ji označit i v souvislosti s alternativou jím zmíněného § 283 odst. 2 písm. c) tr. zák. při použití § 59 tr. zákoníku, neboť již výše bylo konstatováno, že toto ustanovení nezakládá obligatornost ukládání přísnějšího trestu, jako tomu bylo v případě § 41 tr. zák. Právě s ohledem na to, že „pouze soud může“ uložit takto upravený trest z pohledu § 59 odst. 1 tr. zákoníku, nelze akceptovat námitku nejvyššího státního zástupce o nezbytnosti postupu uložení trestu podle tohoto ustanovení a tím ve svém důsledku konstatování, že pro obviněného je příznivější posouzení jeho jednání podle tr. zákona.

V souvislosti s drogovými trestnými činy není možné pominout ani judikatura ESLP

Teixeira de Castro proti Portugalsku

V tomto rozsudku vyslovil Evropský soud pro Lidská práva, že v projednávané věci byl porušen článek 6 odst. 1 Úmluvy. K tomuto porušení došlo tak, že policisté překročili meze činnosti infiltrovaných agentů. Policisté nejednali v rámci operace k potlačení obchodu s drogami, která by byla nařízena a kontrolována soudcem. Ve věci rovněž nebyly prokázány pádné důvody, že by policie pana Teixeira de Castro podezírala z dané trestné činnosti, když jeho trestní rejstřík byl čistý a nebylo proti němu nařízeno žádné předběžné

vyšetřování. Policisté jej neznali a vstoupili s ním do kontaktu přes další osoby. Pan Teixeira de Castro drogu sám neměl, tuto musel obstarat přes další osoby. Není zde tedy žádný důkaz, že by pan Teixeira de Castro měl sklon k páčání trestné činnosti. Za těchto okolností je nutno vyvodit, že se policisté neomezili na čistě pasivní přezkoumání činnosti pana Teixeiry de Castra, ale působili na něj vlivem, který ho podnítil ke spáchání trestného činu.

5.3 Trestný čin Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 trestního zákoníku

Ačkoli je množství „větší než malé“ definováno nařízením vlády č. 477/2009 Sb., domnívám se, že pro posuzování trestných činů je nutné vycházet i z obecných zásad, které vyslovily soudy v minulosti. Ostatně problematika takového určení pomocí podzákoného předpisu vydaného vládou byla diskutována v kapitole 2.

Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích 4 To 23/2000

Za množství větší než malé ve smyslu § 187a odst. 1 tr. zák. je třeba považovat takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které vícenásobně - podle ohrožení vyplývajícího pro života a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek - převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta (v případě metamfetaminu-base /pervitinu/ desetnásobně). Při posuzování otázky, zda je naplněn tento zákonný znak, nelze činit rozdíl mezi prvokonzumentem a uživatelem těchto látek v pokročilém stadiu závislosti.

Pro naplnění znaku přechovávání ve smyslu § 187a odst. 1 tr. zák. postačí po formální stránce jakýkoliv způsob držení omamné nebo psychotropní látky či jedu bez povolení pro sebe. Musí však jít o držení takové látky v množství převyšujícím dávku potřebnou pro držitele (podle stupně jeho závislosti), neboť držení jen jedné dávky konzumentem drog před jejím použitím není přechováváním, ale jen tzv. spotřební držbou, byť by šlo o množství jinak splňující znak množství větší než malé.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 142/2000

I. Pro naplnění znaku "přechovává" ve smyslu § 187a odst. 1 trestního zákona postačí po formální stránce jakýkoli způsob držení omamné nebo psychotropní látky či jedu bez povolení pro sebe, přičemž však musí jít o držení takové látky v množství převyšujícím dávku potřebnou pro držitele (podle stupně jeho závislosti), neboť držení jen jedné dávky konzumentem drog před jejím použitím není přechováváním, ale jen tzv. konzumní držbou, byť by šlo o množství jinak naplňující znak "množství větší než malé". Pod pojmem "přechovávání" (pro vlastní potřebu) je třeba rozumět nezákonné ukrývání takové látky na pozdější dobu, bez záměru tuto látku v nejbližší době fyzicky užít pro sebe.

II. Za množství větší než malé ve smyslu § 187a odst. 1 trestního zákona je třeba považovat takové množství omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých dávek pětinašobně až desetinásobně převyšuje běžnou jednorázovou dávku průměrného konzumenta.

III. "Větší rozsah" jako znak skutkové podstaty podle § 187a odst. 2 trestního zákona vyjadřuje kvantitativní i kvalitativní hledisko při přechovávání omamné nebo psychotropní látky anebo jedu jako celku, nikoliv jen množství takové látky, i když to bude z hlediska naplnění této okolnosti podmiňující použití trestní sazby nepochybně zásadní.

Mimo množství přechovávané látky nebo jedu, které by mělo značně přesáhnout potřebu pachatele, je třeba při zvažování této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby hodnotit i druh a kvalitu takové látky, délku jejího přechovávání, skutečnost, zda pachatel požívá či jinak užívá takové dávky pravidelně nebo jen občas, velikost obvykle zneužívané dávky pachatelem a pod. Výkladové pravidlo uvedené v ust. § 89 odst. 11 trestního zákona zde nelze použít, neboť zde nejde o finanční vyjádření přechovávané

látky, které však může mít podpůrný význam.

Nedovolené přechovávání 10 g metamfetaminu naplňuje kvantitativní hledisko znaku "ve větším rozsahu" podmiňujícího použití vyšší trestní sazby podle § 187a odst. 2 TrZ trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. I toto hledisko je třeba posuzovat se zřetelem na § 88 odst. 1 TrZ, takže u drogově značně závislého pachatele, u něhož jednorázová dávka mnohonásobně převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta drog, nebude možno vzhledem k § 88 odst. 1 TrZ přihlídnout pro naplnění kvantitativního hlediska znaku "ve větším rozsahu" k hmotnosti 10 g metamfetaminu, neboť u takto drogově závislé osoby uvedené množství drogy podstatně nezvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost.

5.4 Trestný čin opilství dle § 360 trestního zákoníku

Pro použití tohoto zákonného ustanovení je nezbytné, aby se pachatel uvedl byt' z nedbalosti do stavu nepřičetnosti požitím návykové látky. Otázkou, kterou v této souvislosti bylo nutno vyřešit, je, zda je možné, aby opilosti prostá vedla k nepřičetnosti pachatele.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 9 Tz 216/2000

Ze závěrů znaleckého posudku v této věci by vyplynulo, že použitelnost ustanovení § 201a odst. 1 je značně omezená, neboť tito znalci vyloučili nepřičetnost (tj. úplné vymizení ovládací či rozpoznávací schopnosti) pouze v důsledku prosté opilosti, že takovýto stav může nastat pouze při opilosti komplikované či patologické.

Vrchní soud v Praze v napadeném usnesení poukázal na vysvětlení znalců v konkrétní věci, kteří v posuzovaném případě zastávají názor, že při opilosti prosté nemůže nikdy nastat vymizení rozpoznávacích či ovládacích schopností. Takovýto stav podle jejich názoru může nastat pouze při zjištění patické či komplikované opilosti, která však v případě obviněného konstatována nebyla.

Vrchní soud pak takovýto názor pokládá za nepřijatelný již v obecné rovině. Poukazuje především na novelu č. 557/1991 Sb., již byl do trestního zákona vtělen trestný čin opilostí podle § 201a odst. 1 tr. zák., který je pro pachatele příznivější, než aplikace ustanovení § 12 odst. 2 tr. zák. ve znění před novelou. Pachatel je zde však trestně odpovědný i tehdy, přivodil-li si stav nepřičetnosti prostým požitím alkoholického nápoje nebo aplikací jiné návykové látky, ať již úmyslně nebo z nedbalosti (když zavinění tu zahrnovalo pouze přivodění si stavu nepřičetnosti touto cestou) a spáchal-li potom v tomto stavu jednání, které má jinak znaky trestného činu (kvazidelikt). Exkulpace z důvodů nepřičetnosti (§ 12 tr. zák.) zde v úvahu nepřichází, bezpodmínečně se v takovém případě ovšem žádá, aby se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti aplikací návykové látky zaviněně, tj. alespoň z nedbalosti.

Soud prvního stupně ve svých úvahách v tomto směru plně vycházel ze závěrů znaleckého posudku znalců psychiatrů, kteří zcela jednoznačně zastávají názor, že k naprostému vymizení ovládacích i rozpoznávacích schopností může dojít pouze ve stavu komplikované či patologické opilosti, když při nedostatku duševní nemoci či poruchy při opilosti prostě takovouto možnost zcela vylučují. V posuzované trestní věci zřejmě nebude pochybnost o tom, že u obviněného tyto schopnosti nevymizely zcela, vzhledem ke konkrétním poznatkům o chování obviněného a jistým paměťovým vjemům, které si na událost a děj bezprostředně po ní následující uchoval. Jde však o problém zcela zásadní vzhledem k tomu, jaký teoretický postoj znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, ve věci zaujali, jehož akceptování by ve svých důsledcích znamenalo nepřijatelné zúžení a zpochybnění aplikace ustanovení § 201a tr. zák.

V posuzované trestní věci znalkyně z oboru toxikologie konstatovala, že hladina alkoholu v krvi obviněného se v kritické době pohybovala v rozmezí od 3,21 do 3,36 promile. Znalci z oboru zdravotnictví - psychiatrie u obviněného zjistili návyk na alkohol na hranici závislosti. Obviněný se měl protiprávního jednání dopustit ve stavu prosté opilosti, jejíž stupeň byl charakterizován jako těžký, následkem toho byly schopnosti rozpoznávat společenskou nebezpečnost jednání a ovládat je podstatně sníženy, avšak nešlo o snížení úplné, jejich

vymizení. Znalci z odvětví psychiatrie striktně zastávají názor, že úplné vymizení schopností ovládacích a rozpoznávacích u prosté opilosti nastat nemůže, takovýto stav se výlučně vztahuje na existenci opilosti patologické či komplikované, což však u obviněného zjištěno nebylo

Lze konstatovat, že pojmy jak patologické tak komplikované opilosti v praxi převážně spadají do kategorie nepřičetnosti. V případě patologické opilosti duševní choroba zpravidla pachateli zabrání rozpoznat nebezpečnost požití alkoholu a následků s tím spojených, obdobně je tomu u opilosti komplikované. Na tyto případy pamatuje ustanovení § 12 tr. zák. Nelze vyloučit ani případ, kdy si je pachatel vědom svého chorobného stavu, přesto alkohol požije, takže si zavíní následný stav nepřičetnosti. V takovém případě stav nepřičetnosti v důsledku patologické či komplikované opilosti nevyklučuje trestní odpovědnost podle § 201a tr. zák. Konstrukce tohoto zákonného ustanovení zřejmě pamatuje na všechny případy opilosti, ať již jde o opilost prostou či chorobnou. V opačném případě by totiž změna zákonné úpravy z r. 1991 postrádala smysl, neboť by bylo možno zřejmě postupovat i nadále v intencích původního ustanovení § 12 odst. 1, 2 tr. zák.

6. Otázka legalizace drog

V dnešní době je nejen v České republice ale i celosvětově často probírána otázka legalizace drog. Nejvýraznější argumenty pro a proti legalizaci drog jsou přehledně shrnuty v World Drug Report 2009.²⁰⁹ Zastánci legalizace drog mají tři hlavní argumenty, proč legalizovat obchod s drogami. Prvním z nich je argument ekonomický, který vychází z myšlenky, že v případě, že bude obchod s drogami legalizován, bude tak získán další zdroj do státních rozpočtů. Zvláště nyní v období ekonomické krize nachází tento přístup více a více příznivců, kteří hledají další zdroje příjmů. Odpůrci tohoto argumentu naproti tomu poukazují na zvrhlost a neetičnost tohoto přístupu. Dle jejich názoru tak v každé následující generaci vznikne další opomíjená skupina ztracená ve své závislosti. Lze se jen dohadovat, co tito zastánci nových příjmů do rozpočtu navrhnou legalizovat příště, jaký další těžko vymýtitelný zločin bude z ekonomických důvodů nazván běžným obchodem? Obchod s lidmi, s orgány?

Druhý argument odpůrců proti ekonomickým důvodům legalizace drog je ten, že částky, které se ušetří na výdajích pro potírání obchodu s drogami budou vyrovnány nevyhnutelným nárůstem výdajů ve zdravotnictví, způsobeným nárůstem spotřeby drog.

Další zastánci legalizace drog však oponují, že jakákoli zdravotní hrozba, způsobená legalizací drog, může být zažehnána státní regulací obchodu s drogami. Zde nabízejí odpůrci legalizace hned tři důvody, proč toto není možné. První z důvodů je ten, že čím větší bude snaha státu o kontrolu nad obchodem s drogami, tím rozsáhlejší bude nelegální obchod. Čím přísnější budou pravidla pro obchod s drogami, tím větší a přizpůsobivější se rozvine nelegální síť obchodníků. Za druhé, takovéto řešení přichází v úvahu pouze pro několik málo bohatých států, které mají prostředky vytvořit takovouto kontrolu. Co se ale stane se zbytkem světa. Je sobecké rozpoutat drogovou epidemii v rozvojových státech pouze proto, že v bohatých státech pro-drogová lobby prosadila svou, poukazující na lékařské možnosti dnešní doby. Ale tyto

²⁰⁹ World Drug Report 2009, United Nations Office on Drugs and Crime, str. 1-3

možnosti má pouze několik vyvolených států. Nelze se na věc dívat tak, že drogy jsou škodlivé, protože jsou kontrolované. Právě škodlivost těchto látek dala popud k jejich kontrole. Drogy jsou nebezpečné stejně pro uživatele z rozvojového státu jako pro uživatele ze státu vyspělého.

Třetím argumentem je organizovaný zločin. Zdá se, že hlavní příjmy organizovaného zločinu v dnešní době plynou z produkce a distribuce drog jako je kokain, heroin a marihuana.²¹⁰ Zastánci legalizace drog vycházejí z této myšlenky: Všechny aktivity kontrolující a omezující volný obchod s drogami dávají paralelně vzniknout nelegálnímu obchodu. Kontrola drog tedy nevyhnutelně dává vzniknout zločinnému obchodu makroekonomické dimenze, ve kterém k běžným praktikám patří násilí a korupce, bez nichž by se droga nedostala od dodavatele ke konzumentu. Pokud legalizujeme drogy, organizovaný zločin přijde o nejnásilnější aktivitu. Tento argument se zdá být nejsilnějším. Všem je známá hrozba drogových kartelů. Legalizace drog však není cesta, kterou by bylo správně se vydat. Zde nejde jenom o zisky a ztráty na penězích, jedná se o lidské životy, které jsou ohroženy. Na celém světě je neustále diskutována otázka základních lidských práv. Je tedy nutno se zaměřit i na práva drogově závislých - tito lidé mají také právo na zdraví, je potřeba jim pomoci při znovuzapojení do společnosti. Drogová závislost je zdravotní stav, diagnóza a takto nemocní by neměli být uvězněni či zatraceni společností pouze s ohledem na možnou bezpečnostní hrozbu, kterou společnosti kontrola drog přináší. I drogově závislí jsou lidé a je nutno ctít jejich lidská práva. Proto by měly státy přehodnotit své bezpečnostní politiky a přijmout taková opatření, které přinesou větší kontrolu nad organizovaným zločinem bez snížení kontroly drog.

Další argumentem zastánců legalizace "měkkých" drog zní takto: Marihuana je mnohem méně škodlivá než alkohol. Lidé po jejím užití nejsou agresivní, nevzniká zde fyzická závislost jako u alkoholu. Je-li tedy alkohol legální, měla by být, jakožto méně nebezpečná, legální i marihuana. Argumentů proti legalizaci měkkých drog je hned několik. V první řadě je vůbec otázkou, zda marihuana je stále "měkkou" drogou. Při dnešním hydroponním pěstování je

²¹⁰ Cusson M., La criminologie, 5e edition, Hachette Education 2011, str. 137-138

obsah účinné látky THC běžně kolem 20% hmotnosti rostliny, což mnohonásobně přesahuje koncentraci u rostlin pěstovaných klasicky. Účinky po aplikaci takto vypěstované drogy jsou tedy mnohem silnější a také nepředvídatelnější. Množí se případy nezletilých, kteří po experimentech s marihuanou museli být hospitalizováni. Dále jsou známy neblahé účinky marihuany na paměť, především tu krátkodobou. Dále je nutné vzít v úvahu, že marihuana u nás není užívána tak dlouho, aby bylo možné vypočítat veškerá zdravotní rizika, která její užívání způsobuje. V návaznosti na to, je nutné si rovněž uvědomit rozsáhlost alkoholové závislosti v naší populaci a poškození, které volná konzumace, či spíše zneužívání alkoholu způsobuje, ať již přímé zdravotní problémy jako poškození jater, otrava alkoholem či psychiatrické problémy, přes navazující sociální problémy, jako je například rozpad rodin alkoholiků, až po trestné činy způsobené osobami pod vlivem alkoholu (dopravní nehody ale i násilné trestné činy). Podíl úmrtí způsobených alkoholem v České republice má narůstající tendenci, v roce 2002 bylo 5,89 % úmrtí způsobených alkoholem²¹¹. Je ovšem nutné uznat, že marihuana má prokázané léčebné účinky v řadě případů (úleva od různých bolestí, kožní poruchy aj.), je tedy na místě se zamyslet nad možností povolení pěstování marihuany s obsahem účinné látky více jak 0,3% z léčebných důvodů. V současné době je v Poslanecké sněmovně návrh zákona²¹², který by měl pěstování marihuany pro léčebné účely umožnit. Nejedná se však o legalizaci pěstování marihuany, licence k pěstování by měla být vydaná určitému podnikatelskému subjektu na základě výběrového řízení. Zákonná úprava tohoto pěstování by měla být obsažena v zák. č. 378/2007 Sb., o léčivech. Navrhovaný zákon dále pozměňuje zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách tak, aby pěstování pro léčebné účely bylo možné. Zdravotní hrozba, kterou by marihuana v případě své úplné legalizace přinesla, pokud budeme vycházet ze známého nebezpečí, které přináší alkohol, je neakceptovatelná, přesto je vhodné, vzhledem k prokázaným léčebným účinkům, umožnit takové pěstování této rostliny, aby pacienti, kteří mají indikovanou léčbu marihuanou,

²¹¹ ANALÝZA: Vliv alkoholu na úmrtnost v České republice, Karel Vrána, 2007, http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=496

²¹² Sněmovní tisk 590/0, část č. 1/4, Novela zákona o léčivech, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010

měli k léčbě přístup.

Další argument zastánců legalizace je ten, že v domorodých společenstvích jsou drogy (marihuana, listy keře koka) běžně užívány a toto nezpůsobuje žádné zdravotní problémy ani jiná rizika, jakými jsou třeba nárůst kriminality osob pod vlivem těchto látek. Zastánci tohoto argumentu však pomíjejí historickou zakotvenost užívání těchto drog a rozdílný přístup domorodých konzumentů a konzumentů ve zbytku světa. Tito nemají žádná morální omezení konzumace, drogy jsou pro ně nikoli přirozeným stimulantem, doplněním stravy, ale způsobem zábavy spojeným s konzumním způsobem života, úniku před světem či nepřirozeným stimulem, což vše nevede k užívání drog, ale k jejich zneužívání.

Jistě by bylo možné uvádět další a další argumenty pro legalizaci drog, ale každý argument pro s sebou přináší mnohem závažnější argument proti.

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že není možné opustit kontrolu návykových látek a není možné legalizovat ani tzv. měkké drogy. Na druhou stranu je zřejmé, že samotné postavení obchodu s drogami mimo zákon není dostatečné pro účinnou ochranu společnosti, nutná je rovněž účinná prevence proti jejich zneužívání.

Závěr

Pro zvládnutí problému zneužívání návykových látek jistě není samotná trestně právní úprava dostatečná, jak ukazuje zkušenost posledních desetiletí, kdy i přes zpřísnující se trestněprávní úpravu zneužívání návykových látek, tato trestná činnost má spíše vzrůstající charakter. Pokud chce společnost bojovat s drogovou kriminalitou, měla by se v první řadě zaměřit na prevenci. Tato prevence by neměla obsahovat pouze varování před nástrahami návykových látek, ale i prevenci krizových vlivů, jakými jsou nedostatečná rodinná péče, nefunkční rodinné a sociální vztahy. Jedinci řešící nastálé situace bez funkční sociální sítě, která by jim měla poskytnout dostatečnou obranu, se snadno uchýlí právě k použití návykových látek jako snadného a rychlého východiska z jejich problému. V současné době se trestněprávní úprava zaměřuje především na všemožné potření nabídky návykových látek a jejich šíření. Domnívám se však, že kde není poptávka, kde není potřeba drog, nebude třeba ani nabídky. Ani dokonalá trestněprávní úprava zneužívání návykových látek nezamezí společensky nežádoucí činnosti sama o sobě.

Dnes je již zcela běžné, že mládež na základní škole kouří marihuanu, kterou děti navzájem od sebe kupují, a nespatřují v tom nic špatného nebo dokonce trestného. Člověk neužívající alkohol je společností označen za podivína. Ve společnosti, kde zneužívání určité drogy je standard, je nemožné řešit problém zneužívání návykových látek pouze represivně, neboť takovéto působení bude společností vnímáno spíše negativně, jak je zřejmé zejména u kauz pěstitelů marihuany či u ohrožení pod vlivem návykové látky, kdy většina populace takové jednání neodsoudí, ale přejde je s tím, že „tohle se přeci může stát každému“.

Je tedy otázkou, zda je vůbec možné tuto situaci k úplnosti vyřešit prostředky trestního práva. Trestní právo řeší především otázku nabídky drog, jejich výroby, dovozu, distribuce. Není v jeho moci a není zřejmě ani záměrem, aby řešilo problematiku užívání návykových látek vcelku.

Nová právní úprava obsažená v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

v mnohém přejala stávající právní úpravu a dále rozdělila tvrdé a měkké drogy v souvislosti s přechováváním pro vlastní potřebu. Pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku vydělila z ostatní trestné činnosti, nicméně konstrukce těchto trestných činů, především jejich jazykové znění, není zcela bezproblémové a orgány činné v trestním řízení mají stále problém s jeho aplikací. Trestní zákoník nezná již na rozdíl do trestního zákona č. 140/1961 Sb. trestný čin nedovolené výroby alkoholu. Ostatní trestné činy byly do nové právní úpravy přejaty s drobnými úpravami, byly vytvořeny některé nové privilegované skutkové podstaty, v čemž se odráží snaha zákonodárce diferencovat trestnou činnost dle charakteru návykové látky a zmírnit přepjatou trestní represi u některých drogových trestných činů. Poněkud problematická je definice množství většího než malého u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů a definice rostlin nebo hub, které se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé, neboť toto je stanoveno prostřednictvím podzákonného předpisu a dochází tak k porušení zásady nullum crimen sine lege scripta.

Zákonodárce rozšířil možnost ukládání alternativních trestů, čímž je zdůrazněna myšlenka nového trestního zákoníku, že trest odnětí svobody je prostředkem ultima ratio. Zda se nová právní úprava ukáže jako funkční není možné v současné době říci.

Z přístupu obecných soudů je zřejmé, že v praxi není příliš zkoumána subjektivní stránka trestného činu. Rovněž by obecným soudům bylo možné vytknout nedostatečnou znalost současné rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR.

Ze soudních statistik i ze zkušenosti autorky vyplývá, že orgány činné v trestním řízení se příliš nezabývají možností léčení pachatelů, kteří se trestné činnosti dopouštějí pod vlivem návykové látky či v souvislosti s jejím užíváním. Soudy téměř vůbec nevyužívají možnosti uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu § 48 odst. 4 trestního zákoníku.

Z přístupu soudů je zřejmé, že praxe je zaměřena spíše represivně, nikoli preventivně a na nápravu pachatele a jeho znovuzачlenění do společnosti. Toto

je zřetelně vidět v kapitole zaměřené na ukládání trestů ze soudních statistik, kdy zcela jasně převládá trest odnětí svobody. Domnívám se, že v tomto směru by se praxe měla změnit ve prospěch alternativních trestů, které umožní, zvláště u prvopachatelů, jejich rychlejší znovuzачlenění do společnosti.

Po srovnání české právní úpravy s právní úpravou slovenskou a francouzskou lze shrnout, že oproti těmto dvěma je česká právní úprava mírná v otázce trestního postihu. S ohledem na srovnání s právní úpravou francouzskou se nabízí otázka, zda by neměla být postihována i samotná konzumace návykových látek. V českém právním řádu zatím toto postihováno není, jako přestupek je postihováno pouze neoprávněné přechovávání malého množství omamné nebo psychotropní látky. Tímto způsobem by mohlo dojít k částečnému snížení poptávky po návykových látkách. Na druhou stranu tak by tím také byla značně znesnadněna léčba drogově závislých. V právní úpravě slovenské by bylo možné najít inspiraci v pravidlu „3x a dost“ pro páčání určitého typu trestné činnosti pod vlivem návykové látky.

V práci jsou rovněž citována některá rozhodnutí vyšších soudů ČR, která jsou autorkou považována za důležitá, či zajímavá. Lze říci, že ve vztahu k nové právní úpravě přinesené trestním zákoníkem se již začíná vytvářet konstantní judikatura Nejvyššího soudu, z rozhodovací praxe obecných soudů však vyplývá, že jim ne vždy je známa.

Literatura:

články a publikace v čj

Brihcín S., Kalvach Z., Soudní psychiatrie a sexuologie pro policisty, Policejní Akademie ČR, Praha 2003

Flegl V., Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR, C.H.Beck 1997

Flegl V., Ústavní a mezinárodní ochrana lidských práv, C.H.Beck 1997

Gerloch A., Teorie práva, 2.rozšířené vydání, Dobrá voda 2001

Janík A., Dušek K., Drogy a společnost, Avicenun, zdravotnické nakladatelství n.p. 1990

Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Leges 2009

Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, 2. vydání Leges 2010

Jelínek J. a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, Leges 2009

Jelínek J. (ed.), O novém trestním zákoníku, Leges 2009

Jelínek J., Herczeg J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou, Leges 2012

Kalina K. a kol., Drogy a drogové závislosti 1 Mezioborový přístup, Úřad vlády České republiky 2003

Kmec J., Evropské trestní právo, C. H. Beck 2006

Knapp V., Teorie práva, Právnická fakulta Západočeské univerzity 1994

Kratochvíl V. a kol., Kurz Trestního práva, Trestní právo hmotné, C.H.Beck 2009

Kvapilová H., Dogoši M., Soudní lékařství pro právníky a policisty, 2. rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2007

Madar Z., Slovník českého práva, 3. rozšířené a podstatně přepracované vydání, Linde 2002

Miovský M., Spirig H., Havlíčková M. (eds.), Vězeňství a nelegální drogy, Úřad vlády České republiky 2003

Ministerstvo spravedlnosti 2010, Statistická ročenka kriminality rok 2010

- Musil, Kratochvíl, Šámal a kol., Trestní právo procesní, 2.přepřacované vydání, C. H. Beck 2003
- Nešpor K., Prevence zneužívání léků a přístupy při zvládání lékové závislosti, Practicus 3/2009
- Nezkusil J. a kol., Československé trestní právo, svazek II.zvláštní část, Orbis 1976
- Novotný O. a kol., Trestní právo hmotné I – obecná část, ASPI Publishing 2003
- Novotný O. a kol., Trestní právo hmotné II – zvláštní část, ASPI Publishing 2004
- Novotný O., Zapletal J. a kol., Kriminologie, nakladatelství ASPI Wolters Kluwer 2008
- Pavlovský P., Soudní psychiatrie pro právníky, Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta, Praha 2010
- SANANIM sdružení kolektiv autorů, Drogy otázky a odpovědi, Portál 2007
- Shapiro H., Obrazový průvodce DROGY, nakladatelství Svojtka&Co. 2005
- Sotolář A., Válková H., Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestně spáchané dětmi mladšími patnácti let, in Trestněprávní revue 11/2011, C.H.Beck, str. 309-313
- Šámal P., Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného, Bulletin advokacie 10/2009, str. 22 - 36.
- Šámal P. a kol., Trestní zákoník I § 1-139 komentář, první vydání, C. H. Beck 2009
- Šámal P. a kol., Trestní zákoník II § 140-421 komentář, první vydání, C. H. Beck 2010
- Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 3. vydání, C. H. Beck 1998
- Šámal P., Púry F., Rizman S., Trestní zákon komentář, 5.vydání C. H. Beck 2003
- Štablová R., Brejcha B. a kol., Drogy vybrané kapitoly, Policejní akademie České republiky, Praha 2005
- Valíček P. a kol., Rostlinné omamné drogy, nakladatelství START 2000
- Vantuch P., Drogy a kriminalita, Univerzita J. E. Purkyně Brno 1990

články a publikace cizojazyčné

Cusson M., La criminologie, 5e édition, Hachette Education 2011

Kolb P., Leturmy L., Droit pénal général, Les grands principes, L'infraction - L'auteur, Les peines, Gualino éditeur, Lextenso éditions 2011

Interim and Final Reports of the Joint Committee of the American Bar Association and the American Medical Association on Narcotic Drugs, Drug Addiction, Crime or Disease? Indiana University Press, 1961

World Drug Report 2009, United Nations Office on Drugs and Crime, 2009

webové zdroje

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

<http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

www.czso.cz

www.demografie.info, článek: Analýza: Kouření a úmrtnost v EU a v ČR, Eliška Kozáková, 11.1.2008,

http://www.demografie.info/cz_detail_clanku&artclID=530

<http://www.druglibrary.org/schaffer/library/studies/dacd/Default.htm>

<http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>

<http://eur-lex.europa.eu>

http://www.interieur.gouv.fr/sections/a_votre_service/drogue/loi-drogue

<http://www.legifrance.gouv.fr>

<http://naulus.usoud.cz>

www.nsoud.cz

<http://www.psp.cz/>

<http://slovník.azet.sk/synonyma>

<http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/>

<http://www.zbierka.sk/zz/predpis>

právní předpisy

Právní předpisy byly použity včetně novelizací (do 7.2.2012)

zák. 117/1852 ř.z. trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

zák. 159/1922 Sb.	Mezinárodní opiová konvence
zák. 128/1923 Sb.,	o provádění Mezinárodní opiové konvence
zák. 147/1927 Sb.,	Mezinárodní opiová úmluva
zák. 173/1933 Sb.,	Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek
zák. 29/1938 Sb.	kterým se provádějí Mezinárodní opiové úmluvy
zák. 86/1950 Sb.,	trestní zákon
nař. 118/1950 Sb.,	o tom, co se považuje za omamné prostředky, jedy, nakažlivé choroby a za škůdce užitkových rostlin podle trestního zákona.
nař. 54/1955 Sb.,	o tom, co se považuje za omamné prostředky, jedy, nakažlivé choroby a za škůdce užitkových rostlin podle trestního zákona.
zák. 38/1961 Sb.,	o místních lidových soudech
zák. 60/1961 Sb.,	o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku (přestupkový zákon)
zák. 140/1961 Sb.,	trestní zákon
zák. 141/1961 Sb.,	trestní řád
zák. 120/1962 Sb.,	o boji proti alkoholismu
vyhl. 47/1965 Sb.,	o Jednotné úmluvě o návykových látkách
zák. 150/1969 Sb.,	o přečinech
zák. 37/1989 Sb.,	o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi
vyhl. 62/1989 Sb.,	o Úmluvě o psychotropních látkách
sděl. 462/1991 Sb.,	o Úmluvě OSN proti nedovolenému obchodu s návykovými látkami
zák. 455/1991 Sb.,	živnostenský zákon
1/1993 Sb.,	Ústava České republiky
2/1993 Sb.,	o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky
zák. 61/1997 Sb.,	o lihu
zák. 167/1998 Sb.,	o návykových látkách

zák. 361/2000 Sb., 6/2000	o silničním provozu pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce, jímž se upravují podrobnosti postupu státních zastupitelství při postihu trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák., ve znění pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 13/2001 ze dne 13. prosince 2001
zák. 218/2003 Sb., zák. 356/2003 Sb., zák. 379/2005 Sb., 2/2006	o soudnictví ve věcech mládeže o chemických látkách a chemických přípravcích o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákem, alkoholem a návykovými látkami pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce, o postihu trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr.zák.
1/2008	pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce, o trestním řízení
zák. 40/2009 Sb., zák.418/2011 Sb.,	trestní zákoník o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
n.v. 455/2009 Sb.,	nařízení vlády, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku
273/2004/ES 111/2005/ES	o prekurzorech drog kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi
689/2008/ES	nařízení Evropského parlamentu a rady o vývozu a dovozu nebezpečných chemických látek
vyhl. 57/1967 Sb. 1 SL 110/2010	Metodický návod k posuzování znaků „větší rozsah“,

„větší rozsah vůči dítěti“, „větší rozsah vůči dítěti mladšímu patnácti let“, „značný rozsah“ a „velký rozsah“ u drogových trestných činů, Nejvyšší státní zastupitelství, Brno 7.července 2010

2004/757/SVV Rámcové rozhodnutí Rady, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami

Cizojazyčné zákony a mezinárodní smlouvy:

372/1990 Z.z. zákon o priestupkoch (ve znění k 4.1.2012)

300/2005 Z.z. Trestný zákon (ve znění k 4.1.2012)

Code de la santé publique (ve znění k 6.1.2012)

Code penal (ve znění k 6.1.2012)

Code de procédure pénale (ve znění k 6.1.2012)

Code de la route (ve znění k 6.1.2012)

Single Convention on Narcotic Drugs 1961, As amended by the 1972 Protocol amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961

Convention unique sur les stupéfiants 1961, Telle que modifiée par le Protocole de 1972 portant amendement de la Convention Unique sur les Stupéfiants de 1961

Convention on psychotropic substances 1971

důvodové zprávy a návrhy zákonů:

Důvodová zpráva k zák. 140/1961 Sb. Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960-1964, tisk č. 65, Vládní návrh trestního zákona

Důvodová zpráva k zák.č. 56/1965 Sb. Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1964 – 1968, tisk č. 31, Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Důvodová zpráva k zák. č. 175/1990 Sb., Federální shromáždění Československé socialistické republiky 1986-1990, tisk. č. 179, Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb. a upravuje postih

některých přestupků

Důvodová zpráva k zák.č. 112/1998 Sb.,

Důvodová zpráva k zák.č. 134/2002, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, tisk č. 972/0.

Důvodová zpráva k zák.č. 557/1991 Sb., tisk č. 1002

Důvodová zpráva k zák.č. 40/2009 Sb., Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, tisk č. 410/0

Odůvodnění k nařízení vlády 467/2009 Sb.

Návrh nařízení vlády č. 1117/11

Sněmovní tisk 590/0, část č. 1/4, Novela zákona o léčivech, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010

soudní rozhodnutí:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Zm II 328/25

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Zm I 201/25

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 22726/26

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Zm I 49/30

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Zm I 268/30

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové 3 Tk 41/51

Rozhodnutí Krajského soudu Uherské Hradiště 3 Tk 103/51

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně 5 To 112/54

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Tz 83/58

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Tz 45/59

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 11/62

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tz 21/63

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně 2 To 14/63

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 70/64

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tz 14/65

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 9 Tz 30/65

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tz 38/65

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 15/65

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 53/65.3

Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 1 To 320/66
Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 3 To 492/67
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 10 Tz 6/70
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tz 76/71
Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR 1 Tz 52/72
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR To 19/73
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Tz 11/75
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpjf 20/75
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpjf 70/76
Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR 6 Tz 11/76
Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR 6 Tz 24/77
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 24/77
Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR 6 Tz 72/77
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 21/78
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 To 32/78
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Tzv 45/79
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 99/79
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 To 2/80
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpjf 47/80
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 33/81
Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR 7 Tz 109/81
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpjf 169/82
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 28/83
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tjp 64/83
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 126/83
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tz 2/85
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 54/86
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 1 Tz 28/86
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 77/87
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 5/87
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpj 75/89
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tz 17/89

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 41/89
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 27/91
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 To 73/92
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tz 15/93
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 23/93
Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích 4 To 823/93
Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích 4 To 730/93
Rozhodnutí Okresního soudu pro Prahu-západ 1 T 62/93
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 2 To 37/93
Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni 8 To 680/96
Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem 2 T 28/97
Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni 9 To 446/97
Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové 13 To 633/97
Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích 14 To 337/97
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 1/98
Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni 7 To 686/98
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 140/99
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 202/99
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 2 Tz 203/99
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 142/2000
Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích 4 To 23/2000
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tz 183/2000
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 9 Tz 216/2000
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 10 To 194/2000
Rozhodnutí Nejvyššího soudu 3 Tz 56/2001
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Nd 41/2001
Rozhodnutí Ústavního soudu IV.ÚS 564/02
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tz 11/2002
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 399/2002
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 217/2002
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 992/2002
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 2 To 144/03

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 115/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 2/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 200/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 620/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 1238/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1354/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1497/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 67/2004
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 794/2004
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1411/2004
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 207/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 280/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 660/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 732/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 789/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1179/2005
Rozhodnutí Vrhniho soudu v Olomouci 1 To 55/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1466/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 186/2006
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 687/2006
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1379/2006
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1480/2006
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 509/2007
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 575/2007
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 874/2007
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 52/2008
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 140/2008
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 405/2008
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 665/2009
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1394/2009
Nález Ústavního soudu ČR III. ÚS 1481/09
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 57/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 62/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 204/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 242/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 102/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tdo 240/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 252/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 351/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 364/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 381/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 382/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 397/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 403/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 444/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 449/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 453/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 463/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 474/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 495/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 515/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tdo 534/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 567/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 570/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 574/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 579/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 609/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 618/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tdo 655/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 715/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 729/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 782/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 811/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tdo 827/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 830/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 866/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 884/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 899/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 913/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 925/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1102/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1249/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 1250/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 1326/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1337/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 1339/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 1348/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 1392/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 1423/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 1545/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1156/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 1584/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1632/2010
Rozhodnutí Ústavního soudu ČR IV. ÚS 94/2011
Rozhodnutí Ústavního soudu ČR I. ÚS 864/11-1
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tz 32/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 44/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 42/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 88/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 90/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 112/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 125/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 144/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 148/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 157/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 184/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 187/2021
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 203/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 228/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 242/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 243/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 256/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 285/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 289/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 362/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 390/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 410/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 423/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 477/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 491/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 522/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 544/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 556/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 566/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 585/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 3 Tdo 631/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 639/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 673/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 709/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 720/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 725/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tdo 745/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 795/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 864/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 878/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 907/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 968/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1026/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1056/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 1098/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 112/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1181/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1263/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 6 Tdo 1275/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 11 Tdo 1491/2011
spis Okresního soudu v Teplicích1 T 209/2007

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Teixeira de Castro proti Portugalsku

programy:

ASPI

Název práce: Trestně právní úprava zneužívání návykových látek

Autor: Mgr. Markéta Tukinská

Školitel: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Abstrakt:

Zneužívání návykových látek je celosvětovým problémem. Výrobou a distribucí těchto látek se často zabývají mezinárodní zločinecké organizace, často je obchod s drogami spojen s obchodem se zbraněmi či s obchodem s lidmi. Užívání návykových látek představuje vážnou hrozbu pro celou společnost, neboť nepředstavuje pouze nebezpečí pro jednotlivce spojené s jeho zdravotními komplikacemi, odcizením rodině a přátelům, finančními problémy a společenským propadem, uživatel návykových látek často potřebuje zvýšenou lékařskou péči, dopouští se trestné činnosti, neboť není schopen si obstarat prostředky na svůj život prací, a mezi těmito uživateli často dochází k šíření různých infekčních onemocnění. Uživateli návykových látek však nejsou pouze osoby na okraji společnosti. S ohledem na rychlé životní tempo, konzumní způsob života, touhu po silnějších a silnějších zážitcích se uživatelé návykových látek stále častěji stávají manažeři, toužící po zvýšení svého výkonu, či mládež, toužící po zábavě. Není možné zapomenout ani na u nás nejvíce zneužívanou návykovou látku a tou je alkohol. Jeho nebezpečí spočívá především ve vysoké společenské toleranci jeho užívání, ale bohužel i zneužívání, kdy nepít je považováno za nenormální. Proto není výjimkou ve zprávách zachytit informaci o školácích, kteří byli z důvodu otravy alkoholem hospitalizováni, počet známých osobností, kteří se potýkají se závislostí na alkoholu, je také vysoký. V moderní době se však rovněž rozšiřuje zneužívání léků (antidepresiv či hypnotik), neboť moderní lidé touží po instantním řešení všech problémů a stále častěji podléhají kouzelným pilulkám. Nebezpečí se zvyšuje v případě kombinace s alkoholem. Téměř neprobádanou skupinou potenciálně nebezpečných látek jsou látky nootropní, obsažené v různých energetických nápojích a obdobných přípravcích.

Zneužívání návykových látek se snaží společnost předcházet různými způsoby. Preventivní přednášky jsou dnes již na základních školách, drogová centra existují v každém větším městě. Prevence však k ochraně společnosti nepostačuje a proto je nutné ve společensky škodlivých případech zasáhnout prostředky trestního práva.

Tato práce obsahuje šest kapitol. V první kapitole přináší historický úvod k fenoménu drog ve společnosti, dělení návykových látek a přehled těch látek, které se řadí mezi nejčastěji zneužívané.

Těžištěm práce je však samotná trestněprávní úprava zneužívání návykových látek. Jak již bylo řečeno výše, jedná se o problém celosvětový, proto kapitola věnující se trestněprávní úpravě obsahuje i přehled mezinárodních smluv upravujících tuto oblast, neboť tyto smlouvy daly rámec současné právní úpravě. Dále je zde zmíněna právní úprava v rámci Evropské unie, která nabývá stále většího významu, a to i z důvodu, že některé pojmy již dnes jsou definovány těmito předpisy. V práci je obsažen přehled této úpravy platné na území České republiky od jejího vzniku až do současnosti, uvedeny jsou skutkové podstaty trestných činů týkající se zneužívání návykových látek, ale taktéž právní instituty, které se zneužíváním návykových látek souvisejí, jako je nepřičetnost, ochranné léčení, zabezpečovací detence atd.

Podrobněji je rozebrána úprava dle trestního zákona č. 140/1961 Sb., která na území České republiky platila přes 40 let až do 31.12.2009 a s ohledem na zákaz retroaktivity je ještě v mnohých případech dnes projednávaných úpravou aktuální. K jednotlivých ustanovením jsou často uvedena důležitá soudní rozhodnutí, která napomohla jejich výkladu a jejichž znalost je pro aplikaci daného ustanovení zásadní.

Největší důraz je v práci kladen na právní úpravu dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., který vstoupil v účinnost dle 1.1.2010. Definice návykové látky byla do trestního zákoníku převzata z předchozí právní úpravy, přestože část odborné veřejnosti upozorňovala na skutečnost, že návykovost není pojmovým znakem těchto látek. Pojem však zůstal zachován, neboť nečinil v praxi žádné výkladové problémy. V obecné části zákona jsou uvedeny instituty ochranného léčení, zabezpečovací detence či možnosti upuštění od potrestání v souvislosti

s pachateli, kteří zneužívají návykové látky. Zajímavou je i otázka, jak nahlížet na pachatele, který se do stavu nepřičetnosti dovedl pomocí návykových látek „jinak“. Ze zvláštní části zákona jsou poté uvedeny skutkové podstaty trestných činů, které upravují zneužívání návykových látek. Tyto trestné činy lze najít jednak mezi trestnými činy proti rodině a dětem, kde se jedná o trestný čin dle § 204 – Podání alkoholu dítěti, dále mezi trestnými činy obecně nebezpečnými, kam patří trestné činy dle § 274 – Ohrožení pod vlivem návykové látky, dle § 283 – Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, § 284 – Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu, dle § 285 – Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku, dle § 286 - Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu a dle § 287 – Šíření toxikomanie. Vzhledem k tomu, že zákon je již účinný více jak 2 roky, bylo možné v práci poukázat na problémy, které nová právní úprava přinesla pro praxi. V souvislosti s § 283 je jedná především o otázku rozsahu spáchání trestné činnosti. Problematicky se v současnosti jeví i jazykové vyjádření normy v § 285, kdy sice má být postihováno nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku, ovšem účel, za kterým jsou tyto rostliny pěstovány v zákoně přímo vyjádřen není, a tak je možné setkat se i s výkladem, že v případě pěstování rostlin z důvodu získání návykové látky pro vlastní potřebu, je třeba takové jednání hodnotit jako pokus trestného činu § 283. Takovýto výklad však neodpovídá záměru zákonodárce vyjádřenému v důvodové zprávě k trestnímu zákoníku. V práci je rozebrán i přístup zákonodárce k definici jednotlivých skutkových podstat pomocí zmocňujícího ustanovení v § 289 a je poukázáno na problémy, které tento postup přináší. Se zneužíváním návykových látek je spojen i trestný čin Opilství dle § 360.

Vzhledem k tomu, že dne 1.1.2012 nabyl účinnosti zákon o trestní odpovědnosti právnických osob č. 418/2011 Sb. je v práci uvedena právní úprava i dle tohoto zákona.

V práci je uvedena odpovídající právní úprava ve Slovenské republice a ve Francii a je provedeno jejich srovnání s právní úpravou českou.

Další otázkou v práci diskutovanou je přístup obecných soudů k řešení případů

týkajících se zneužívání návykových látek. V této kapitole čerpá autorka především z vlastní zkušenosti z praxe advokátní koncipientky a advokátky, přístup soudů je demonstrován na případech, které autorka během své praxe řešila.

Samostatnou problematiku představuje ukládání trestů pachatelům těchto trestných činů a otázka, zda soudy doopravdy důsledně využívají všech zákonných možností alternativních trestů za respektování zásady, že trest odnětí svobody je trestem „ultima ratio“. Ve čtvrté kapitole je přinesen přehled trestů, jež byly uloženy pachatelům daných trestných činů, a rovněž je diskutována vhodnost jednotlivých trestů při dané formě trestné činnosti.

V práci je nabídnut rovněž přehled judikatury vyšších soudů ve vztahu k jednotlivým zákonným ustanovením, především pak judikatury aktuální, tak jak je uveřejňována na stránkách Nejvyššího soudu ČR, případě Ústavního soudu ČR.

Šestá kapitole se zabývá možností legalizace návykových látek, či alespoň takzvaných „měkkých drog“.

Klíčová slova: trestní právo, návykové látky, drogy, ukládání trestů

Title: Criminal legislation of drug abuse

Author: Mgr. Markéta Tukinská

Supervisor: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Abstract:

Drug abuse is a worldwide problem. The production and illegal trade of drugs is the domain of international organized crime. Illegal weapon trade and human trafficking often follow these activities. The drug abuse means serious threat for the society. It doesn't mean danger only for the drug addict, who is suffering from health problems, which are following the addiction, family and friends alienation, financial problems and losing its place in the society, drug addicts often need medical care, they commit crimes to earn money, because they are unable to do it legally, and they are often carrying and spreading lots of infectious diseases. It's not only the people living on the fringe of society who become drug users. Due to the very rapid lifestyle, consumerism, desire for experiences, which are more intense, even managers who want to be more efficient at their work or young people desiring the amusement are becoming drug users. We should not forget the most famous and abused drug – alcohol. The real danger of this drug is in the social tolerance of drinking alcohol and also its abuse, because not to drink is abnormal for our society. It is not so rare to see on the news that the youth was found drunken after Saturday evening party in need of immediate medical assistance. There are plenty of celebrities, who are facing the alcohol dependence. Currently the abuse of various pills (as hypnotics or anti-depressants) is spreading. Modern man wants the instant solution for all his problems and the magic-pills are offering such solution. The danger is increasing in case of combining pills and alcohol together. Nootropics are almost unexplored and potentially dangerous substances contained in many energy drinks and food supplements. The society is searching for many ways to prevent the drug abuse. Many schools are offering precautionary lectures to their students, drug addiction

treatment centres can be found in most of the cities. Precautions are unfortunately not enough to prevent the society from drug-threat so in the most severe cases the criminal justice system has to intervene.

This thesis is composed of six chapters. Chapter one contains the historical introduction to the phenomenon of drugs in the society, the types of drugs and the list of most frequently abused drugs.

This thesis focuses on the criminal legislation of drug abuse. As mentioned above drug abuse represents the worldwide problem. That's why the chapter focused on the criminal legislation contains also the overview of international drug control treaties that gave the framework for national drug control law. The European drug legislation is also included in this chapter. Some terms used in the national law are nowadays defined by this EU legislation so the legislation itself is becoming more and more important. The thesis contains also the historical overview of criminal legislation relevant to the state territory of the Czech Republic from its creation until today. This part contains the actus reus of drug crimes and also other legal institutes related to drug abuse such as insanity, protective treatment or security detention.

The more in-depth view is given to the Act No. 140/1961 Coll., the Criminal Code (Trestní zákon), which was valid for more than 40 years till 31st December 2012 and according to the principle of non-retroactivity it should be used in many criminal cases committed before 1st January 2010. Each section is followed by relevant case law that helped to interpret these sections and knowledge of these case laws is essential for practical application of sections.

The main point of this chapter is the Legislation Act No. 40/2009 Coll, the Criminal Code (Trestní zákoník) that came into force 1st January 2010. The definition of drug („addictive substance“/„návyková látka“) is the same as was in the Act No. 140/1961 Coll. Some experts criticized this term because addiction is not the main characteristic of addictive substance. The term was preserved because there was no problem in his application.

In the common part of the Criminal Code we can find the institutes of protective treatment, security detention or the release from punishment for the drug-abusing offenders. The very interesting question is: „How to judge the

insane offender who committed the crime and who came into the state of insanity with help of addictive substances „in another way““

In the special part of Criminal Code we can find a list of crimes concerning the drug abuse. In the Chapter IV (Crimes against the family and children) section 204 is the crime „Giving alcohol to the child“, Chapter VII (Crimes against the public order), Division 1 (Crimes of general endangerment) section 274 – „The endangerment under the influence of addictive substance“, section 283 - „Unauthorised production and other handling of narcotic and psychotropic substances and poisons“, section 284 - „Possession of narcotic and psychotropic substances and poisons“, section 285 - „Unauthorised cultivation of plants containing narcotic or psychotropic substances“, section 286 - „Production and possession of articles for the unauthorised production of narcotic and psychotropic substances and poisons“, section 287 - „Spreading of drug addiction“. Regarding the fact that this Criminal Code is in the power for more than two years it was possible to show some problems that are connected to its application. In connection with section 283 there is the issue of scale of committing this crime („substantial scale“, „significant scale“ or „large scale“). Problems are also connected with the linguistic expression of the norm in the section 285. This regulation should affect the unauthorised cultivation of plants containing narcotic or psychotropic substances but the purpose for which the plants are cultivated is not written in this norm. That's why there also exists an interpretation that says that in case of cultivation of plants for obtaining the narcotic or psychotropic substance for one's own use this action should be evaluated as the attempt to commit crime as per section 283. This interpretation is not in accordance with the aim of the legislation as expressed in the explanatory memorandum to the Act No. 40/2009 Coll. The thesis is also dealing with the way the legislator defines the crime by using section 289 which is giving the authorisation for the government to stipulate some characteristics of these crimes in a decree. The crime defined in section 360 - „Inebriation“ is also connected to the drug abuse.

Regarding to the fact that the Act No. 418/2011 Coll., on The Criminal Responsibility of Legal Personalities came to the force 1st January 2012 this

legislation is also mentioned in the thesis.

The thesis contains also the criminal legislation of abuse of drugs of Slovak Republic and France and the comparison with Czech legislation is made.

Chapter three illustrates the approach of the general courts to these types of crimes according to the experience of author who is advocate. To show the approach to decision-making by first instance and regional courts the real cases are used.

The separate issue is the punishment for drug crimes perpetrators and the question whether the judges are using all alternatives of punishments with respect to the rule that imprisonment is the punishment „ultima ratio“. Chapter four illustrates summary punishments that were imposed on the drug-crime perpetrators and also discusses the suitability of each form of punishment.

Chapter five looks at jurisprudence of higher courts in relation to various crimes. There is also the actual case law made by Supreme Court of Czech Republic and Constitutional Court.

Chapter six is dealing with the possibility of legalization of drugs or at least the „soft-drugs“.

Keywords: criminal law, drugs, drug abuse, punishment